

Liturg. 1324 1334

COMMENTATIO
HISTORICO-LITURGICA
DE
STATIONIBUS
ECCLESIAE MOGUNTINAE
EX
ANTIQUITATIBUS ECCLESIASTI-
CIS ERUTA
ET
ADDITO ECCLESIARUM TREVIREN-
SIS ET COLONIENSIS RITU
ILLUSTRATA.

STEPH. ALEXANDRO
WÜRDTEIN

Emm. ac Celsissimi Archi-Episcopi Principis Electo-
ris Mog. Consiliario Ecclesiastico, Insignis Ec-
clesiæ Collegiatae B. M. V. ad Gra-
dus Moguntiae Decano &c.

CUM PERMISSU SUPERIORUM.

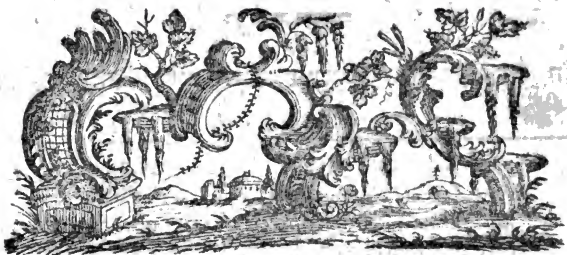
MOGUNTIAE,
Ex Typogr. Elect. Aul. Acad. Apud Joann. Jos. Ales,
Hæred. Hæffner. 1782.

VERBODEN TOEGANG
TOEGANG VERBODEN

VERBODEN TOEGANG
TOEGANG VERBODEN

VERBODEN TOEGANG
TOEGANG VERBODEN

COMMENTATIO
HISTORICO - LITURGICA
DE
STATIONIBUS
ECCLESIAE MOGUNTINÆ.

PRAEFATIO.

Subter sacros Ecclesiae Moguntinae ritus
probe notari merentur Stationes (a)
A in

- (a) Statio hic compellatur Congregatio Cleri vel
Cleri & populi stato die agmine supplici in-
structo processuri ad sacellum, Ecclesiam aut
altare designatum, ubi pro aliqua divini Offici-
parte

in Ordinario (b) per anni circulum certis die-

parte statisque precibus persolvendis consistitur. Apud *Tertullianum* statio sic describitur, Religiosum erat fidelium officium, quo certis diebus ad martyrum sepulchra convenientes atque ibi statim ab exortu solis, orationibus, hortamentis, sacrarum lectionum interpretationibus vacantes & jejuni, sed non ultra nonam perstarent, hora nona post Eucharistiam & oscula conventus & jejunia solverent. *Augustinus* autem ait: Populus Christianus memorias martyrum religiosa solemnitate concelebrat & ad excitandam imitationem & ut meritis eorum consocietur atque orationibus adjuvetur. *L. 10. contra Faustum Manichæum c. 21.*

(b) Ordinarius, ordinarium, ordinale vel ordinalis, liber in quo ordinatur modus dicendi & solemnizandi divinum officium. *Ranulfus in Polichron. lib. 7. c. 3.* sub an. 1077. de *Osmundo* Sarisberienfi Episcopo: *Hic quoque composuit librum ordinalem Ecclesiastici officii, quem consuetudinarium vocant, quo fere nunc tota Anglia, Wallia utitur & Hibernia.* Charta an. 1208. pro Ecclesia S. *Vulfranni* Abbavillensi in *Tabular. Episcop. Ambian. fol. 144.* In Ecclesia etiam sit liber Ordinarius ad modum Ecclesiæ Ambianensis, in quo contineatur quid & quando & quomodo cantandum sit vel legendum, Chorus regendus, campanæ pulsandæ, luminare accendendum &c. Plures ejusmodi Ordinarii ab antiquitate etiam venerandi in Ecclesiis Moguntinis reperiuntur. His successit

Di-

diebus (prout etiam in Urbe moris est) (c)

A 2

assigna-

Directorium Chori five à S Moguntina synodo quot annis præscriptus ordo recitandi officium Divinum, missamque celebrandi, in quo dies *stationum* insuper sunt annotati.

(c) Stationes Ecclesiæ Majoris certis diebus & horis assignatas hic breviter exhibemus à libro *stationali*.

Stationes per chorum & ambitum cum aqua benedicta singulis per annum Dominicis observantur.

Ad sacella & altaria sanctorum, à quibus suum Vicariæ tenent titulum, proceditur in primis Vesperis eorundem festivitatum, sic in primis Vesperis S. *Nicolai* statio in Sacello ejusdem sito in perystilio. Sicque in primis Vesperis S. *Thomæ* Apostoli ad altare ejusdem dein suo die ad altare S *Gothardi* — S. *Antonii* Abbatis — S. *Bartholomæi* Apostoli — S. *Christophori* — S. *Annæ* — S. *Ægidii* — S. *Petri ad Vincula* — SS *Petri & Pauli* — S. *Laurentii* — S. *Georgii* — S. *Bonifacii* — S. *Michaelis* — S. *Kilianii* — S. *Nazarii* — *Omnium Sanctorum* — S. *Hieronymi* — SS. *Trium Regum* — S. *Andree* Ap. — S. *Dorotheæ* — S. *Catharinæ* &c &c. cum Antiphonarum &c. Cantu proceditur.

Stationes ad Ecclesiam Collegiatam B. M V ad Gradus in primis Vesperis Conceptionis, Nativitatis, Assumptionis B. M V. in Festo Purificationis pro benedicendis cereis, In Festivitatibus

tatibus *Paschæ*, *Pentecostes*, *SS. Trinitatis*, ad benedictionem fontis, in jejunio bannito fer. 4. post *Misericordia & salus*. Feria sexta per quadragesimam & feria quarta in hebdomada majore &c.

Ad *S. Johannem*: in primis Vesperis *S. Joannis Bapt.* post secundas Vesperas *S. Martini* completorium ibidem & integrum sequente die peragitur officium. Feria 2. post Dom. *Misericord. & salus* &c.

Ad *S. Mauritium* Feria 6. post Dominicas modo dictas &c.

Ad *S. Jacobum* in die *Cinerum & Parasceve*.

Ad *S. Stephanum* in festis *S. Marci & Ascensionis Domini*. Benedictio palmarum olim in monte *S. Albani* nunc ad *S. Stephanum* peragitur.

Feria secunda Rogationum. ad *S. Ignatium* olim ad *B. V. in Campis*.

Feria tertia Rog. ad *S. Stephanum* alias *Bretzenhemium*.

Feria quarta Rog. ad *S. Gangolphum* alias ad *S. Theonestum* &c. &c.

Stationes Ecclesiarum Collegiatarum per ambitum, ad facella, oratoria, & altaria in peculiaribus cujusvis Ecclesiæ stationum libris annotatæ reperiuntur.

Sic in libello stationum secundum consuetudinem Collegiatæ *S. Petri*:

In Festo trium Regum statio ad altare *B. M. V.**

In

* Textus Antiphonarum, Responsoriorum, Versuum, Collectarum, in singulis Ecclesiarum Collegiatarum stationibus decantari solitos hic inferere nimis prolixum foret; fors alia id quod nunc omittimus, proferendi dabitur occasio.

In Festo *S. Sebastiani M.* statio ad altare *S. Joannis Nepomuceni.*

In Festo *Purificationis B. M. V.* statio ad altare *B. M. V.*

In *Resurrectione Domini* & duabus feriis sequentibus statio *ad fontem.*

Sabbatho *in Albis* & diebus sabbathi sequentibus usque ad Pentecosten statio ad altare *S. Crucis.*

In Festo *Inventionis S. Crucis* statio ad altare *S. Crucis.*

In vigilia *Pentecostes* statio *ad fontem.*

In Festo *S. Petronillæ V.* statio ad altare *S. Nicolai.*

In Festo *S. Bonifacii M.* statio ad altare *S. Nicolai.*

In Festo *SS. Petri & Pauli Ap.* statio ad altare *S. Crucis.*

In Festo *Visitationis B. M. V.* statio ad altare *B. M. V.*

In Festo *S. Mariæ Magdalene* statio ad altare *S. Crucis.*

In Festo *Vinculorum Petri* statio ad altare *S. Crucis.*

In Festo *S. Cyriaci, Largi & Smaragdi Mart.* statio ad altare *S. Nicolai.*

In Festo *S. Laurentii M.* statio ad altare *S. Joannis Nep.*

In Festo *Assumptionis B. M. V.* ad altare *B. M. V.*

In Festo *Nativitatis B. M. V.* ad altare *B. M. V.*

In Festo *Exaltationis Sⁱ Crucis* statio ad altare *S. Crucis*.

In Festo *S. Michaelis Archang* statio ad altare *summum*

In Festo *Præsentationis B. M. V* statio ad alt. *B M V*.

In Festo *S. Catharinæ V. & M.* statio ad altare *S Nicolai*.

In Festo *S. Andreæ Ap.* statio ad alt. *S. Crucis*.

In Festo *S. Nicolai Ep* statio ad altare *ejusdem*.

In Festo *Conceptionis B. M. V* statio ad altare *ejusdem*.

In Festo *S. Stephani* proto *M.* statio ad altare *S. Joannis Nep.* in eodem Festo statio ad alt. *S. Crucis*

In Proceffione *Dedicationis* statio prima in *horto Eminentiffimi*. Secunda in *Ecclesia S. Gangolphi*. Tertia in *Ecclesia Domus Teutonicæ*.

Ritus in stationibus ab Ecclesia collegiata *S. Stephani* antiquitus jam observatus exhibetur in Directorio Dominicali, processionali, & stationali in tres partes diviso, cujus pars prima continet Dominicales circuitus per annum & festa in illis occurrentia Secunda processiones solemnes ac Ordinarias, Tertia Vesperales stationes ad altaria & capellas cum responsoriis antiphonis & aliis cantandis &c. cura *Sebastiani Loth* prædictæ Ecclesiæ Decani Anno MDCCXII. typis dato. ex quo sequentia annotare libuit:

Asperges singulis Dominicis pro varietate temporis.

Feria secunda quadagesima post Dominicam 1. 2.

3. 4. 5. & 6, statio ad altare *S. Nicolai*.

Feria

Feria quarta post antedictas Dominicas statio ad
Capellam S. *Pancratii*.

Feriis sextis statio ad Capellam S. *Laurentii*.

In festo *Purificationis* processio per circuitum ad
chorum parochialem, ubi benedictio cereorum.

In festo S. *Marci* statio in Metropolitana, prius
autem cantatur Responsorium de S. *Joanne* in
ejusdem Ecclesia.

Feria sexta post Dominicam *Misericordiæ* in statione
jejunii banniti itur ad *summum Templum*.

Feria II. Rogationum statio ad summum templum
ut in Litanis Majoribus.

Feria III. Rogat. salutatio ut in festo S. *Marci*
chorus S. *Stephani* peragit Officium.

Feria IV. Rogat. statio ad Monasterium *Dalheim*,
in reditu: ad Capellam S. *Auræi*. Tempore belli
vel aura non favente statio ad Ecclesiam Mona-
sterii *Veteris Cellæ* prius autem ad S. *Agnetem*,
dein ad *Albas Dominas*.

In festis *Paschatis* & *Pentecostes* statio ad fontem.

In 1. Vesp. S. *Andree* statio ad Capellam S. *Pan-*
cratii.

In 1. Vesp. S. *Nicolai* statio ad altare *ejusdem*.

In 1. Vesp. *Conceptionis S. Mariæ* V. versûs *ejus-*
dem altare statio.

In 1. Vesp. S. *Thomæ Ap.* statio ad altare *B. M. V.*

In 2. Vesp. *Nativitatis Domini* statio ad Capellam
S. *Pancratii*.

In 1. Vesp. S. *Sebastiani* statio ad Capellam S.
Laurentii.

**In 1. Vesp. Conversionis S. Pauli statio ad altare
S. Mariæ Magdalena.**

**In 1. Vesp. Purificationis B. M. V. statio ad aram
ejusdem in 2. Vesp. statio ad altare Sancti Blasii.**

**In 1. Vesp. S. Gregorii P. statio ad altare S. Ni-
colai.**

**In 1. Vesp. Annuntiationis B. M. V. statio ad aram
ejusdem.**

**In 1. Vesp. inventionis S. Crucis statio ad altare
ante Chorum prope magnam crucem columnæ
affixam vel ad capellam S. Pancratii.**

**In 1. Vesp. SS. Nerei, Pancratii &c. statio ad cap-
ellam S. Pancratii.**

**In 1. Vesp. SS. Bonifacii & soc. Mm. statio ad ca-
pellam S. Pancratii.**

**In 1. Vesp. SS. Viti & Modesti Mart. statio ad al-
tare S. Margarethæ & Catharinæ.**

**In 1. Vesp. S. Albani statio ad altare ante Chorum
a dextra.**

**In 1. Vesp. S. Joannis Baptiste statio ad altare
S. Blasii.**

**In 1. Vesp. Visitationis S. Mariæ. V. statio ad aram
privilegiatam.**

**In 1. Vesp. S. Margarithæ V. & M. statio ad al-
tare ejusdem & S. Catharinæ.**

**In 1. Vesp. S. Mariæ Magdalena statio ad altare
ejusdem.**

In 1. Vesp. S. Annæ statio ad altare ejusdem.

**In 1. Vesp. Vinculorum S. Petri statio ad altare S.
Blasii.**

In 1. Vesp. S. Laurentii statio ad capellam ejusdem.

In

In 1. Vesp. *Assumptionis S. Mariæ* V. statio ad altare *ejusdem*.

In 1. Vesp. *S. Bartholomæi* statio ad Capellam *S. Laurentii*.

In 1. Vesp. *Decollationis S. Joannis Bapt.* statio ad altare *S. Blasii*,

In 1. Vesp. *Nativitatis B. M. V.* statio ad *ejusdem* altare.

In 1. Vesp. *SS. Cosmæ & Damiani* statio ad altare *B. M. V.*

In 1. Vesp. *S. Michaelis Archang.* statio ad *ejusdem* Capellam,

In 1. Vesp. *Omnium Sanctorum* statio ad altare in Choro parochiali.

In 1. Vesp. *Præsentationis S. Mariæ* V. statio ad *ejusdem* altare.

In 1. Vesp. *S. Catharinæ* statio ad altare *ejusdem*.

Liber stationalis Ecclesiæ Collegiatæ ad *Gradus B. M. V.* hunc præscribit Ordinem,

Omnibus totius anni Dominicis statio per ambitum & Ecclesiam cum aqua benedicta.

In festo *S. Nicolai Ep.* in primis vesperis fit statio ad altare *ipsius*.

In festo *Conceptionis B. M. V.* in secundis vesperis statio ad altare *B. M. V.*

In festo *S. Thomæ Ap.* in 1. Vesp. statio ad altare *ipsius*.

In secundis Vesperis *Nativitatis Domini* statio ad altare *S. Laurentii*,

In secundis Vesperis *S. Stephani* statio ad altare *S. Joannis*.

In Vigilia *Epiphaniæ* ad Vesperas statio ad altare
Trium Regum.

In festo S. *Agnæ* in primis Vesperis statio ad altare
ejusdem.

In festo S. *Vincentii* M. statio ad altare *ipsius.*

In festo *Purificationis* in secundis Vesperis statio ad
altare B. *Mariæ Virginis.*

Feria II. per quadragesimam statio ad altare S.
Andræ.

Feria IV. per quadragesimam statio ad altare S.
Catharinæ.

Feria VI. per quadragesimam statio ad altare S.
Ægidii.

In festo *Annuntiationis* B. M. V. ante Completorium
statio ad altare B. M. V.

In festo S. *Quirini* M. statio ad altare *ipsius.*

In singulis Vesperis Sabbatinis post pascha usque
ad Ascensionem Domini statio ad altare S. *Crucis.*

In festo *inventionis* S. *Crucis* statio ad altare S.
Crucis.

In secundis Vesperis SS. *Petri & Pauli* statio ad
altare S. *Andræ.*

In secundis Vesperis *Visitationis* B. M. V. statio
ad altare *Ejusdem.*

In festo S. *Jacobi* Ap. statio ad altare *ipsius.*

In festo S. *Laurentii* M. statio ad altare *ejusdem.*

In secundis Vesperis *Assumptionis* B. M. V. statio
ad altare *ejusdem.*

In festo S. *Bartholomæi* statio ad altare *ejus.*

In

In festo S. *Ægidii* statio ad altare *ipſius*.

In ſecundis Veſperis *Natiuitatis B. M. V.* statio ad altare *ejuſdem*.

In feſto exaltationis S. *Crucis* statio ad altare S. *Crucis*.

In feſto *OO. SS.* statio ad altare S. *Catharinæ & OO. SS.*

In feſto S. *Elisabeth* statio ad altare *ipſius*.

In ſecundis Veſperis *præſentationis B. M.* statio ad altare *Ejuſdem*.

In feſto S. *Catharinæ V.* statio ad altare *ejus*.

In Vigilia S. *Andree Ap.* statio ad altare *ipſius*.

Quemadmodum in Eccleſia Moguntina ſic in Trevirenſi, Colonienſi ſtationes in uſu ſunt, ut infra videbimus. Dies ſtationum Eccleſiæ Romanæ quam omnes aliæ ut Matrem venerantur, paucis habeto:

Nempe: In Dominica prima Adventus eſt

Statio ad S. Mariam Majorem.

Dominica ſecunda Adventus:

Statio ad S. Crucem in Jeruſalem.

Dominica tertia Adventus.

Statio ad S. Petrum.

Feria quarta quatuor temporum Adventus.

Statio ad S. Mariam Majorem.

Feria ſexta quatuor temporum Adventus.

Statio ad Sanctos duodecim Apoſtolos.

Sabbato quatuor temporum Adventus.

Statio ad S. Petrum.

De:

Dominica quarta Adventus

Statio ad Sanctos duodecim Apostolos.

In Vigilia Nativitatis Domini

Statio ad S. Mariam Majorem.

In Nativitate Domini ad primam missam in nocte.

Statio ad S. Mariam Majorem ad præsepe.

Ad secundam Missam in aurora.

Statio ad S. Anastasiam.

Ad tertiam missam in die Nativitatis Domini.

Statio ad S. Mariam Majorem.

In festo S. Stephani protomartyris.

Statio ad S. Stephanum in Cælio monte.

In festo S. Joannis Apostoli & Evangelistæ.

Statio ad S. Mariam Majorem.

In festo Sanctorum Innocentium.

Statio ad S. Paulum.

In circumcisione Domini & octava Nativitatis.

Statio ad S. Mariam trans Tiberim.

In Epiphania Domini.

Statio ad Sanctum Petrum.

In Dominica in Septuagesima.

Statio ad S. Laurentium extra muros.

Dominica in Sexagesima.

Statio ad S. Paulum.

Dominica in Quinquagesima.

Statio ad S. Petrum.

Feria

Feria IV. Cinerum.

Statio ad S. Sabinam.

Feria V. post Cineres.

Statio ad S. Georgium.

Feria VI. post Cineres.

Statio ad SS. Joannem & Paulum.

Sabbato post Cineres.

Statio ad S. Tryphonem.

Dominica prima in Quadragesimæ.

Statio ad S. Joannem in Laterano.

Feria secunda.

Statio ad S. Petrum ad vincula.

Feria tertia.

Statio ad S. Anastasiam.

Feria quarta quatuor temporum Quadragesimæ.

Statio ad S. Mariam Majorem.

Feria quinta.

Statio ad S. Laurentium in Paneperna.

Feria sexta quatuor temporum Quadragesimæ.

Statio ad SS. duodecim Apostolos.

Sabbato quatuor temporum Quadragesimæ.

Statio ad S. Petrum.

Dominica II. Quadragesimæ.

Statio ad S. Mariam in Dominica.

Feria secunda.

Statio ad S. Clementem.

Feria tertia.

Statio ad S. Balbinam.

Feria

Feria quarta.

Statio ad S. Cacillam.

Feria quinta.

Statio ad S. Mariam trans Tiberim.

Feria sexta.

Statio ad S. Vitalem.

Sabbato.

Statio ad SS. Marcellinum & Petrum.

/ Dominica III. in Quadragesima.

Statio ad S. Laurentium extra muros.

Feria secunda.

Statio ad S. Marcum.

Feria tertia.

Statio ad S. Pudencianam.

Feria quarta.

Statio ad S. Xystum.

Feria quinta.

Statio ad SS. Cosmam & Damianum.

Feria sexta.

Statio ad S. Laurentium in Lucina.

Sabbato.

Statio ad S. Susannam.

Dominica IV. in Quadragesima.

Statio ad S. Crucem in Jerusalem.

Feria secunda.

Statio ad Sanctos quatuor Coronatos.

Feria tertia.

Statio ad Sanctum Laurentium in Damaso.

Feria

Feria quarta.

Statio ad S. Paulum.

Feria quinta.

Statio ad Sanctos Silvestrum & Martinum.

Feria sexta.

Statio ad S. Eusebium.

Sabbato.

Statio ad S. Nicolaum in Carcere.

Dominica de Passione.

Statio ad S. Petrum.

Feria secunda.

Statio ad S. Chrysogonum.

Feria tertia.

Statio ad S. Cyriacum.

Feria quarta.

Statio ad S. Marcellum.

Feria quinta.

Statio ad S. Apollinarem.

Feria sexta.

Statio ad S. Stephanum in Cœlio monte.

Sabbato.

Statio ad S. Joannem ante portam latinam.

Dominica in Palmis.

Statio ad S. Joannem in Laterano.

Feria secunda Majoris hebdomadæ.

Statio ad S. Praxedem.

Feria tertia.

Statio ad S. Priscam,

Feria

Feria quarta.

Statio ad S. Mariam Majorem.

Feria quinta in Cœna Domini.

Statio ad S. Joannem in Laterano.

Feria sexta in Parasceve.

Statio ad S. Crucem in Jerusalem.

Sabbato Sancto.

Statio ad S. Joannem in Laterano.

Dominica Resurrectionis.

Statio ad S. Mariam Majorem.

Feria secunda.

Statio ad S. Petrum.

Feria tertia.

Statio ad S. Paulum.

Feria quarta.

Statio ad S. Laurentium extra muros.

Feria quinta.

Statio ad Sanctos duodecim Apostolos.

Feria sexta.

Statio ad S. Mariam ad Martyres.

Sabbato in Albis.

Statio ad S. Joannem in Laterano.

Dominica in Albis in Octava Paschæ.

Statio ad S. Pancratium.

In Litanis Majoribus in festo S. Marci Evangelistæ.

Statio ad S. Petrum.

**In Litanis minoribus ante Ascensionem, Feria
secunda Rogationum.**

Statio

Statio ad S. Mariam Majorem.

Feria tertia.

Statio ad S. Joannem in Laterano.

Feria quarta.

Statio ad S. Petrum.

In die Ascensionis Domini.

Statio ad S. Petrum.

Sabbato in Vigilia Pentecostes.

Statio ad S. Joannem in Laterano.

In Dominica Pentecostes.

Statio ad S. Petrum.

Feria secunda post Pentecosten.

Statio ad S. Petrum ad vincula.

Feria tertia post Pentecosten.

Statio ad S. Anastasiam.

Feria quarta quatuor temporum Pentecostes.

Statio ad S. Mariam Majorem.

Feria quinta post Pentecosten.

Statio ad S. Laurentium extra muros.

Feria sexta quatuor temporum Pentecostes.

Statio ad SS. duodecim Apostolos.

Sabbato quatuor temporum Pentecostes.

Statio ad S. Petrum.

Feria quarta quatuor temporum Septembris.

Statio ad S. Mariam Majorem.

Feria sexta quatuor temporum Septembris.

Statio ad SS. duodecim Apostolos.

assignatæ, quarum aliæ intra eandem Ecclesiam procedendo ad facella & altaria (*d*) aliæ in aliis infra civitatem Ecclesiis (*e*) celebrantur, reliquæ autem ad Ecclesias extra civitatis mœnia (*f*) deducuntur. De
his

Sabbato quatuor temporum Septembris.

Statio ad S. Petrum.

(*d*) Sacella & altaria Majoris ædis à Choro solemnè Statione visitari solita paulò ante indicavimus. Antiphonæ & Responsorialia latius in libro stationali.

(*e*) Infra civitatem notandæ sunt stationes ad collegiatam *B. M. V. ad gradus*, ubi in festo Purificationis *B. M. V.* benedicuntur cerei & in Sabbato Sancto nec non Vigilia Pentecostes benedictio fontis peragitur &c. Benedictio ramorum hodie ad *S. Stephanum*, olim ad *S. Albanum* celebrabatur. Pius quoque usus obtinuit, priusquam processio ad locum stationalem perveniat, Ecclesias intermedias visitare, ibique *R. & V.* cum collecta Patroni decantare, sic feria quarta Rogationum proceditur ad Sacellum *S. Gothardi* parochialem *S. Quintini* & Ecclesiam monasterii *S. Clare*, in reditu ad Ecclesiam hospitalis *S. Spiritus* & Collegiatam *B. M. V. ad gradus* &c. &c.

(*f*) In capite Jejunii statio è Metropolitana ad montem *S. Jacobi*. Benedictio palmarum in monte *S. Albani* vid. *Joannis Tom. II. pag. 743.*

Feria secunda Rogationum ad *S. Albanum* & ad Ecclesiam *B. M. V. in campis* ubi Missa. &c.

Feria tertia Rog. ad villam *Britzenheim* ubi tertia, Missa, sexta &c.

Feria

his omnibus in præsens acturi sumus altero hujus commentationis capite, cum prius de stationibus generatim & qualiter eadem ordinandæ sint varia ex antiquitatibus Ecclesiasticis præmiserimus, additis suo loco Ecclesiarum Trevirensis & Coloniensis hujus rei illustrandæ ergo observantiis. (g)

B 2

CA-

Feria quarta ad S. *Petrum* & S. Theonestum ubi tertia, Missa, sexta &c. ut infra cap. secundo dicitur prolixius. Stationes in & extra Ecclesiam infra & extra Civitatem sub litteris d. e & f. notatas Ecclesia Francofordiensis a fine suo compellat processiones seu stationes ad plagarum placationem, gratiarum actionem, Resurrectionis honorem, subventionis amorem, peccatorum sublevamen, defunctorumque juvamen, quas prolixè descriptas leges *Tom. 1. Subsidiar. Diplom. pag. 76. — 88.*

(g) Communis Ecclesiarum in stationibus celebrandis consensus ut adpareret, quis circa illas usus in Urbe, in Germania prima & secunda, nec non Belgica prima obtineat, illustrationis ergo simul adducere libuit. Unus hic sufficiat *Gelenius* quem de antiquissimo stationum ritu in Ecclesia Coloniensi differentem audiamus. Is in *Coloniæ Agrippinensis magnitudine* pag 96. Hodæpericon & nomenclaturam viæ Romanæ sive stationum sic tradit.

I. Statio principalis est in Ecclesia Metropolitana.

Ex

Ex hac per portam Septentrionalem proceditur in amplam aream Metropolitanam antiquitatibus cinctam, siquidem sita est hinc inter petram scele-
ratam (*Blamstein* vulgo dictam) inde anti-
quam Aulam Archi Episcopalem (*Den saal*) &
Commentariensem portam, per hanc versus Ca-
pitolinam ædem pergitur & quasi de via salutantur
Ecclesiæ S. *Spiritus* hospitalaris in area Me-
tropolitana. S. *Laurentii* parochialis intra anti-
quorum judæorum stationem appellatam *die ju-
degafs und salmenacher*.

S. *Albani* parochialis apud Rostra vulgo *den
Quattermardt*.

S. *Martini* minor parochialis in vetere littore Rheni.

II. Statio principalis B. M. V. in Capitolio Colle-
giata.

Ex ea descendantibus in crepidine montis occurrit:
S. *Notburgis* virginis sacellum.

S. *Stephani* protomartyris sacellum. Inde apud ri-
vum in foro ferino vel *Sandycis*.

S. *Jacobi* parochialis & juxta eam.

S. *Georgii* Collegiata Ecclesia.

Inde ad dextram B. M. V. de monte Carmelo.

B. *Johannis Baptistæ* parochialis.

S. *Catharinæ* Virginis militum ordinis Teutonici,
ubi juxta cœmeterium commune ad B. M. V.
in *Sion* defleßitur: nonnulli vero compendio ver-
sus S. *Severinum* utentes recta pergunt ad Car-
melitarum discalceatorum novum domicilium.

S. *Bonifacii* Virginum Ordinis S. *Francisci*.

III. Statio principalis ad S. *Severini* collegiatam.

Ex

Ex illa digressis occurrit Ecclesia *S. Mariæ Magdalenæ* parochialis.

Hinc per Campum Martinianum inceditur. In eo occurrit *S. Barbaræ* Ecclesia cum Carthusianorum eremo.

S. Theresiæ discalceatarum Carmelitissarum nova Ecclesia cum monasterio *B. M. Virginis de pace*.

IV. Principalis statio est in Ecclesia Sanctorum Medicorum *Panthaleonis, Cosmæ & Damiani* cum monasterio Ord. *S. Benedicti*. Et hic obiter noto, *S. Maurinum* noctu ad orationem progredientem occisum fuisse, luculento incentivo vel pietatis eorum qui via sacra progrediuntur, vel documento eorum qui vetustatis memoriam amant.

Ex hac porro Ecclesia digressis occurrunt per viam sacram loca Religiosa:

S. Michaelis in *Weidenbach* clericorum Regularium *S. Hieronymi*.

S. Mauriti Martyris parochialis Ecclesia cum monasterio Virginum Benedictinarum.

S. Reinoldi Martyris Virginum Augustinianarum, ubi *S. Reinoldus* martyrio coronatus est, cum istic loci a Cementariis ponticulum noctu transiens injuste occideretur. Dixi, ponticulum transisse, nam lacus eo loci fuit, cujus memoriam tum alia istic, tum Domus *zum loch* dicta conservat, monui ea Lectorem, ne in vita Sancti admiretur istic loci lacui immersum fuisse ubi nunc Monasterium, area & campus visuntur.

V. Principalis statio est ad Collegiatam SS. *Apostolorum*, ex ea progressis occurrunt Ecclesiæ & ædes Sacræ:

S. *Apri* Ord. Cisterciensium monialium. Deinde apud portam Helenianam, ubi divi *Constantinus Magnus & Helena* Augusti prætorium militare inhabitaverunt.

S. *Claræ* Ecclesia cum monasterio virginum Ord. *S. Francisci*.

S. *Norberti* Confessoris sacellum cum Domo *Steinfeldensium* Ord. præmonstratensis.

S. *Quintini* Martyris sacellum in vinea.

S. *Mariæ Magdalænæ* hospitalaris Domus cum capella.

VI. Principalis statio est in illustri & Collegiata Basilica SS. *Gereonis* & sociorum Thebæorum Maurorumque Martyrum, in qua subeuntes non decet esse immemores *S. Evergisli*, quippe qui viam sacram legens cum ad hanc Ecclesiam supplicando pervenisset & versum intonuisset sacrum. *Exultabunt* SS. &c. Angelos respondentes meruit audire; *Latabuntur* &c.

Ex ea porro Ecclesia abeuntibus videtur ad viam *S. Christophori* Martyris parochialis Ecclesia.

Insigne *S. Crucis* simulachrum in ara seu monticulo de qua egi in *Staurologia* sive de memorandis hujus Diæcesios crucibus libello.

Corporis Christi Regularium Canonicorum Ecclesia.

S. *Ursulæ* & undecies mille Virginum Martyrum Collegiata virorum ac foeminarum, cujus frequens mentio est in SS. nostratium vitis, dum

Ro.

Romanam viam obliſſe inſinuantur: exemplo ſint *Cuniberti, Annones, Hermannſi* ſeu *Joſephi Steinfeldici* &c.

Omnium *Sanctorum* hospitalis.

S. *Mariæ Magdalena* in pœnitentia Auguſtinianarum fœminarum.

S. *Franciſci Capucinatorum* Eccleſia & monaſterium.

VII. Principalis ſtatio ad S. *Clementis* nunc S. *Cuniberti* Collegiatam ſimul & parochialem Eccleſiam.

Ex illa digreſſis occurrit Eccleſia & Collegium SS. *Joannis* & *Cordula* Sacerdotum Ordinis Melitenſis olim Equitum.

S. *Servatii* ſacellum, quem locum ad viam Romanam memorat *Ægidius* aureæ vallis monachus, dum iſtic à SS. *Severino* & *Evergiſlo* cœleſtem melodiam auditam fuiſſe memorat in funere S. *Martini*. vide hiftoriam *Harigeri Lobienſis Abbat*is cap. 26. hiftoria *Leodiens*. Tom. 1.

S. *Nicolai* ſacellum Orphanorum.

S. *Lupi* parochialis.

S. *Mariæ Virginis* in Gradibus.

Postquam in Metropolitana æde initium factum fuerat, ſacrum iter finitur. Monet & addit adhuc *Gelenius*. Hanc, quæ nunc adeo ſacra eſt via cognomento Romana, olim fuiſſe ſuperſtitioſam videlicet Auguralem & Amburuaſalem S. P. Q. V. ſed per S. *Maternum* occupatam a Chriſtiana Religione, ut ubi olim abundavit iniquitas, modo abundet juſtitia, & Chriſti Victoris inferorum victricia labara circumferantur &c.

Trevirenſis Eccleſiæ Stationes dabimus infra cap. ſecundo.

CAPUT I.

DE

STATIONIBUS

ECCLESIASTICIS GENERATIM.

§. I.

Stationes Ecclesiasticæ ævi sunt antiquissimi (a) & subin litanix (b) pro-

(a) Vana Ethnicorum superstitio ad limitem Rheni principalem hic *Moguntia* in more habuit, ut *statis diebus* in monte *Martis*, qui hodie sancti *Jacobi* mons compellatur, ad *Drusi* memoriam Diis falsis supplicarent; hæc impietas ut extingueretur, *Gothardus* Episcopus seculo tertio populum Christianum congregavit, qui in confinio illius molis *Drusianæ*, quam *Vulgus* non hac solum tempestate sed diu jam à figura, *glandis lapidem* vocare solet, immortali seculorum Regi immaculatam offerret hostiam. Ecclesia hic loci posita sub nomine *S. Nicomedis* postea floruit. *Gelenius Syntagmate XI. de Colonia Agrippinensis magnitudine* ad rem nostram sic ait pag. 94. Notum est non solum *Coloniæ*, sed toto orbe terrarum, devicto mundi Principe per Christum

stum in loca iniquitatis inductam esse justitiam & in templa superstitionis inductam esse religionem. Exemplis in re adeo clara non est opus. Inter ceteros autem impios gentilium ritus, fuit non postrema cœremonia, qua ad Deorum pulvinaria (*Sacraria*) supplicatum ibatur, cui successit mox atque Oratoria sua extruere sancta nostra Religio occepit, supplicatio sancta ad Ecclesias pro jugi veri Dei laude nocturna pariter ac diurna concinatas

Hæ ipsamet ecclesiæ, oratoria seu loca devotioni dicata, ad quæ populus Christianus confluebat, pie commorabatur, orationes fundebat, antiphonas decantabat, & sacro missæ officio assistebat, Stationes compellabantur. Olim verò ut *Tertullianus de corona militis, lib. de anima, de jejuniis l. 2. ad uxorem, Cyprianus ep. 41. S. Ambrosius serm. 25.* affirmant, stationes appellabantur dies illi, quibus Christiani orabant & jejunabant usque ad horam nonam. De statis hisce diebus *Plinius secundus ep. ad Trajanum Imp. sub finem libri 10.* Affirmabant autem, ait, Christiani, quod essent soliti *statione die* ante lucem convenire, carmenque Christo quasi Deo dicere secum invicem, seque sacramento non in scelus aliquod obstringere, sed ne furta, ne latrocinia, ne adulteria committerent, ne fidem fallerent, ne depositum appellati abnegarent, quibus peractis morem sibi discedendi fuisse, rursusque cœeundi ad capiendum cibum promiscuum tamen & innoxium.

Quod ipsum refert *Tertullianus apolog. contra gentes* his verbis: *Plinius secundus cum provin-*

ciam (Bithyniam) regeret, damnatis quibusdam Christianis, quibusdam gradu pulsis, ipsa tamen multitudo perturbatus, quid de cætero ageret, consuluit *Trajanum* Imp. allegans, præter obstinationem non sacrificandi, nihil aliud se de sacris eorum comperisse, quam *cætus antelucanos* ad canendum cuidam Christo Deo & ad conferendam disciplinam, homicidium, adulterium, fraudem, perfidiam & cœtera scelera ab ipsis prohiberi. Tunc *Trajanus* rescripsit, hoc genus inquirendos quidem non esse; oblatos verò puniri oportere. Apertè nobis suffragatur *Ant. Franciscus Gori* Basilicæ Baptisterii Florentini Præpositus qui *opusculorum suorum volum. IX. Decad. 1. pag. 1.* attulit commentarium *Dominici M. Manni Acad. Florent. Etrusci & Columbari de titulo Dominicæ crucis archetypo*, ubi *cap. XI. pag. 11.* differit. Postquam *Constantinus* M. Imp. crucis imaginem & publice deferri & venerari iussit, unde lege lata postmodum vetitum est, ne suppliciis improborum adhiberetur, ut *Sextus Aurelius Victor, Augustinus, Cassiodorus* aliique notarunt; hinc lubentissime ipsi fideles nacti occasionem, eandem crucem etiam in Litanis, quas nunc processiones seu supplicationes (Stationes) appellamus, tanquam Christianæ Religionis vexillum palam deferre cœperunt. Cumque Litanæ ante celebrationem indicerentur, ut populus ad statutam diem, statutumque locum conveniret, ipse populi actus standi sive permanendi in designato loco, *statio* appellatus fuit, à militum statione, dum præsidium certo loco collocant, ubi *stationari* jubentur, ducta metaphora, fidelium

lium enim cœtus militans Ecclesia dicitur & vita hominis militia super terram hanc vocatur.

(b) *Litaniæ preces & supplicationes dicuntur in sacris Synaxibus seu in Ecclesia. Ordo Romanus: Litania græcè, latinè rogatio indè & rogationes. Cum itaque Litaniæ in processionibus publicis ferè semper concinerentur, quousque ad Ecclesiam, in qua fiebat statio vel ad locum statutum cœtus fidelium perveniret, litania ipsa processio appellata fuit. De Litanis veneranda antiquitas subministrat sequentia: Anno CCCCIV. sub Arcadio & Honorio Impp. Porphyrius presbyter Antiochenus vitam ducens probrosam & Valentinianus cum exercitu Ecclesiam Catholicam prædabantur, crucis signum venerabile, quod salvatoris discipuli ferentes in humeris *litanias in campo agebant*, pedibus suis conculcantes.**

An. DLIII. Civitas Constantinopolitana terræ motu concussa est. Et paulatim homines compuncti sunt *litaniam agentes* & frequentantes atque in Ecclesias commeantes**

An. DLV. *Narses & Pelagius* Papa consilio inito *data litania à S. Pancratio cum hymnis & Canticis spiritualibus ad S. Petrum Apostolum.****

An. DXC. cum *Gregorius* crearetur Pontifex, trulculenta pestis urbem devastarat; ad preces igitur & pœnitentiam Pastor cum Grege confugit: *Levemus*, in sermone habito inquit,
Corda

* *Baron. Annal. Eccles. Tom. V. pag. 203.*

** *Idem Tom. VII. p. 465.*

*** *Idem l. c. p. 472.*

Corda & præsumamus nos jam percepisse, quod petimus. Citius ad precem iudex flectitur, si à pravitate sua petitor corrigatur. Imminente ergo tantæ animadversionis gladio, nos importunis fletibus instamus: ea namque quæ ingrata esse hominibus importunitas solet, iudici veritatis placet: quia pius & misericors Deus à se vult veniam precibus exigi, qui quantum mere-mur, non vult irasci, hinc etenim per Psalmi-stam dicitur: *Invoca me in die tribulationis tuæ & eripiam te et magnificabis me.* Ipse ergo sibi testis est, quia invocantibus misereri desiderat, qui monet ut invocetur. Proinde fratres carissimi contrito corde & correctis operibus crastina die, primo diluculo ad septiformem Litaniam juxta distributionem inferius designatam, devota mente cum lachrymis veniamus. Nullus vestrum ad terrena opera in agros exeat, nullus quodlibet negotium agere præsumat, quatenus ad sanctæ Dei genitricis Domini ecclesiam convenientes, qui simul omnes peccavimus, simul omnes mala, quæ fecimus, deploremus: ut districtus iudex dum culpas nostras nos punire considerat, ipse a sententia propositæ damnationis parcat.**** Hactenus sermo, idemque dictus in Ecclesia sanctæ Sabînæ in Aventino, & scriptus affixus Ecclesiæ Albo, cui Litaniarum ordo istiusmodi subscriptus habetur:

Litania Clericorum exeat ab Ecclesia beati Joannis Baptistæ.

Litania virorum ab Ecclesia beati martyris Marcelli.

Lita-

Litania monachorum ab Ecclesia martyrum *Joannis & Pauli*.

Litania ancillarum Dei ab Ecclesia beatorum martyrum *Cosmæ & Damiani*.

Litania feminarum conjugatarum ab Ecclesia beati primi martyris *Stephani*.

Litania viduarum ab Ecclesia martyris *Vitalis*.

Litania pauperum & infantium ab Ecclesia beatæ martyris *Caciliæ*.

Facta sunt hæc in basilica sanctæ *Sabinæ* sub die quarto Kal. septembris Indictione octava.

Hanc septiformem Litaniam per diversarum personarum atque locorum ordinem distinctam apud *Gregorium Turonensem* * aliter dispositam invenies in hunc modum :

Clerus igitur egrediatur ab Ecclesia sanctorum martyrum *Cosmæ & Damiani* cum presbyteris regionis sextæ.

Omnes vero Abbates cum monachis suis ab Ecclesia sanctorum martyrum *Gervasii & Protasii* cum presbyteris regionis quartæ.

Omnes Abbatissæ cum congregationibus suis egrediuntur ab Ecclesia sanctorum Martyrum *Marcellini & Petri* cum presbyteris Regionis primæ.

Omnes infantes ab Ecclesia sanctorum martyrum *Joannis & Pauli* cum presbyteris regionis secundæ.

Omnes vero laici ab Ecclesia sancti proto martyris *Stephani* cum presbyteris regionis septimæ.

Omnes

* *Greg. Tur. lib. 10. c. 1.*

Omnes mulieres viduæ ab Ecclesia S. *Euphemia* cum presbyteris regionis quintæ.

Omnes autem mulieres conjugatæ egrediantur ab Ecclesia Sancti Martyris *Clementis* cum presbyteris regionis tertię. Ut de singulis Ecclesiis exeuntes cum precibus ac lacrymis ad beatam, *Mariam* semper Virginis Genitricis Domini Dei nostri *Jesu Christi* basilicam congregemur: ut ibi diutius cum fletu ac gemitu Domino supplicantes peccatorum nostrorum veniam promereri valeamus. Hæc eo dicente, Congregatis clericorum catervis psallere iussit per triduum ac de precari Domini misericordiam. De hora quoque tertia veniebant utrique (ubique) chori psallentium ad Ecclesiam clamantes per plateas urbis, *Kyrie eleison*. Hæc Gregorius, quæ accepit a suo diacono tunc in urbe morante.

Sed unde ista diversitas? Non aliunde puto, quam quod cum non semel ejusmodi indictæ fuerint Litaniæ, proque diversitate dierum, diversæ affigerentur in Ecclesia inscriptiones, singula diebus singulis: ex alia ipsarum alterius diei *Gregorii* diaconus descripserit & ex alia alius retulerit inter Epistolas. Pluries eo tempore celebratas esse hujusmodi Litanias diversis diebus, & processum quoque fuisse ad Sancti *Petri* basilicam, constat ex veteribus Ritualibus. Habetur in istis, ultimis Litanis esse processum ad Basilicam Apostolorum Principis *Petri* atque ab eodem *Gregorio* Sanctam imaginem Deiparæ magna veneratione delatam, fuisse autem illa traditur, quæ hactenus extat in Basilica S. *Mariæ ad præsepe* & a populo honorifico cultu frequentatur: eam tunc a S. *Gregorio* in processione

ne delatam *Ordo Romanus*, quem pluribus exemplaribus Vaticana Bibliotheca custodit, affirmat, cujus Major procul dubio adhibenda fides est, quam cufis haud pridem Venetiis. Tunc vero & mirandum illud accidisse tradunt, ut, cum pervenisset procedendo *Gregorius* ad molem *Hadriani Tiberi* adjacentem; in signum reconciliati Numinis, visus fuerit Angelus nudatum gladium in Vaginam reponere, eoque Symbolo morbum cessasse significare voluisse, quemadmodum . . per sagittas visas cœlitus lapsas idem fuerat divinitus præmonstratus. sic itaque in tempore concitatae divinæ iracundiæ ut scriptum est, *Gregorius* factus est reconciliatio, cum averterit ipse divinam indignationem a populo, cujus rei gratia in Litaniiis illis, quæ annua celebritate in Ecclesia antiquo usu recurrunt pro omnibus avertendis malis, idem *Gregorius* preces indixit cum Gratiarum actione pro tanto accepto divinitus beneficio. Extat ejus indicationis formula, quam hactenus inter ipsius *Gregorii* epistolas asservatam hic tibi legendam proponimus: sic enim se habet: * *solemnitas annuæ devotionis* nos, filii dilectissimi, admonet, ut Litaniam, quæ Major ab omnibus appellatur, sollicitis ac devotis debeamus, auxiliante Domino, mentibus celebrare; per quam a nostris excessibus, ejus misericordiæ Supplices, purgari aliquatenus mereamur. Considerare etenim nos convenit, dilectissimi, quam variis continuisque calamitatibus pro nostris culpis & offensionibus affligamur & qualiter cœlestis pietatis nobis subinde medicina subveniat.

* In registro in princ. Ind. 10.

niat. Sexta igitur feria veniente a titulo beati *Laurentii* Martyris, qui appellatur *Lucinæ*, egredientes, ad beatum *Petrum* Apostolorum Principem Domino Supplices cum hymnis & canticis spiritualibus properemus, ut ibidem Sacra Myſteria celebrantes tam de antiquioribus quam de præſentibus beneficiis pietati ejus, in quantam poſſumus, referre gratias mereamur.

Ex quibus verbis recte obſervat *Guffanvillaus* in notis ad hanc epistolam: Litaniam, quæ hic Major appellatur a *D. Gregorio*, ipſo valde antiquiorem fuiſſe, cum tanquam de re jam inſtituta annuam illarum Litaniarum celebritatem indi-
cet illis verbis: *ſollemnitas annuæ devotionis &c.* Hæc autem Litania non eſt confundenda cum illa, de qua mox ſupra & quæ Septiformis ab eodem Papa appellata fuit; nam iſta non fuit ſequentibus annis celebrata. Secunda igitur hæc litania, de qua nunc eſt fermo, non erat ſeptiformis, quia non a ſeptem Eccleſiis, ſed ab unica tantum Eccleſia, nempe *B. Laurentii* Martyris, quæ appellatur *Lucinæ* egrediebatur & ad Baſilicam *S. Petri* terminabat, ut colligitur ex concione ipſius *S. Gregorii* contenta in præfata episto-
la, in qua hæc leguntur: *Conſiderare enim nos convenit dilectiſſimi &c.* ut ſupra. Ex quibus *Gregorii* verbis iterum patet, jam tunc proceſſionem hanc fuiſſe, ordinariam, unde non ab ipſo inſtituta, ſed tantummodo fuiſſe indiſta, ut talis proceſſio ad *S. Petri* Baſilicam terminaret & hinc eſt quod *Baronius* in notis *Martyrologii* 25 Aprilis ait: dictas Litanias *Gregorium* non ſimpliciter inſtituiſſe, ſed tantum præſcripiſſe terminum dictæ proceſſionis

ad

ad S. Petrum, PP. *Benedictini Gregorianorum Operum illustratores in appendice ad epistolam ejusdem Pontificis Tom. II. p. 1284.* ex eo quod hanc Litaniam terminari S. Pontifex jubeat ad S. Petrum, existimant, epistolam hanc esse suppositiciam, putantes eam pugnare cum dictis in sermone de mortalitate, in quo statio indicitur ad Ecclesiam Sanctæ Dei Genitricis. Verum si animadvertissent Sanctum Gregorium in illis duobus locis non de una ac eadem litania agere, eam profecto opinionem exuissent. Inter igitur primam & secundam ex dictis litaniiis hoc intervenit discrimen, quod prima pro ingruente calamitate & ad submovendum pestilentiae inguinariae flagellum primum indicta fuit anno DXC. & in mense Augusti die 29. ac per triduum ut aliqui tenent, fuit celebrata. Secunda vero jam erat ante Gregorii ævum instituta & jam facta anniversaria, ut patet ex illius verbis & deinceps saltem verno tempore & diei 25. Aprilis adhæsit addicta, ut colligitur ex Sacramentario ejusdem Gregorii à Pamelio edito, ubi talis Litania Major sic adnotatur VII. Kalendas Maji id est 25 die mensis Aprilis Litania Major ad S. Laurentium in Lucina. Patet ex hucusque dictis, Litaniam hanc non ideo Majorem esse appellatam quia a D. Gregorio Magno fuit instituta, cum ex ipsomet Sancto Pontifice habeatur, quod jam antea ab omnibus Litania Major appellaretur; hoc nomen igitur sortita est hæc Litania seu processio, vel quia ex toto Clero tam seculari quam regulari & ex Magno populi concursu componebatur vel potius ob longitudinem itineris, quia, ut colligitur ex mox allegato Sacramentario Gregoriano, Septimo

Kalendas Maji id est 25. Aprilis egrediebatur hæc processio ab Ecclesia S. *Laurentii in Lucina*, ubi recitata super populum collecta, quæ incipit: *Mentem familie tuæ &c.* procedebat ex porta Flaminia ad Ecclesiam S. *Valentini*, in qua recitabatur aliqua collecta, quæ incipit: *Deus qui culpas &c.* deinde prosequabatur suum iter usque ad pontem *Olbi* seu *Molbi*, quem *Pamelius* eundem esse pontem existimat, qui olim *Molvius* dicebatur, è quo *Maxentius* Imp. cum toto exercitu præcipitatus periit. Hic pons à Latinis dicitur *Milvius*, ab Italis *ponte molle* & in antiquissimo Codice Illustrissimi *Passionei Pons Molvius* appellatur; quò, cum pervenerat dicta processio, dicebatur altera collecta, quæ in laudato sacramentario inscribitur *ad pontem* & incipit his verbis: *Parce Domine &c.* De supradicta Ecclesia S. *Valentini*, quæ in via Flaminia reperiabatur, & quæ nunc deleta est, mentio fit à *Floravante Martinello* in sua *Roma sacra* pag. 405. ubi ait, *Benedictum* secundum eam adornasse & *Panvinium* eandem appellasse *Abbatia juxta pontem Milvium*, in qua ejusdem S. *Valentini* corpus requievit. Opinatur idem *Martinellus*, quod hujus Ecclesiæ reliquum reperiatur nunc in vinea Fratrum S. *Augustini*; videri etiam potest *Bosius lib. 3. c. 65.*

Processio à ponte *Molvio* post recitatam ibi collectam pergebat usque ad crucem, ut habetur tam in sacramentario *Pamelii*, quam in M.S. Codice *Passionei*; postea ad S. *Petrum* terminabat, in cujus atrio recitabatur altera collecta, quæ incipit: *Adesto Domine &c.* & in Ecclesia missa celebrabatur.

Ad

Ad modo memoratam crucem pariter recitabatur collecta, quæ incipit: *Deus qui culpas nostras &c.* ut liquet ex sacramentario *Pamelii*.

Ex supra assertis liquet, quod hujusmodi Litanæ non sunt dictæ Majores ob differentiam aliarum, quæ fiunt triduo ante ascensionem, quæ minores appellari solent, nam hæc, de qua nunc loquimur, Litania Major appellabatur antequam Rogationes receptæ essent ab Ecclesia Romana, quod sub *Leone III.* factum est anno 801.

Postremo tandem notandum, quod antiquitus etiam Litanæ Rogationum dictæ sint majores, ut videre est in Concilio Moguntino de anno 813.

An. DCI. * *Gregorius* Pontifex ad Siciliæ Episcopos omnes scribit epistola circulari: ** *Super afflictiones & gemitus*, quos annosa hic continuatione de hostibus sustinemus, major nos metus excruciat, quod inimicos nostros omni adnifu ad Siciliæ invasionem cognoscimus festinare. Sed ne hæc illis molientibus prosperitatem multitudo nostrorum præbeat peccatorum, toto nos corde ad Redemptoris nostri remedia conferamus; & quibus resistere virtute non possumus, lacrymis obviemus. Nam quid vobis cavendum, quidve sit vehementius formidandum, ex istius provinciæ debetis desolatione colligere. Itaque hortor, fratres charissimi, ut omni hebdomada, quarta & sexta feria Litaniam inexcusabiliter indieatis, & contra

C 2

tra

* *Baron. Tom. VIII. pag. 153.*

** *Greg. lib. 9. ep. 45. Ind. 4.*

tra barbaricæ crudelitatis incurfus supernæ protectionis auxilium imploretis. Sed, ut ad aures Dei viam precibus faciat, vigilantius studendum est, ut voces actibus adjuventur. Nam inanis fit oratio, ubi prava est actio. Quia igitur quanto immane cernitis imminere periculum, tanto simul omnes in fletu debetis & gemitu occupari, filios vestros a sæculi perverſitate ſacerdotali quamprimum adhortatione compeſcite. Diſcant injuſta contemnere, & quæ Deo placita ſunt, amare, ut illos poſſitis habere ad impetrandam divinæ miſericordiæ gratiam adjutores. Ne, ſi neglexeritis, actio eorum preces orationum ſuperet & ſævientis inimici gladius (quod abſit) reſecet, quos monentis verba non corrigunt. Deus autem noſter juſtus & pius eſt, & ſicut perfeverantibus in prævitæ diſtriſtus eſt, ita converſis miſericors. Ad ipſum ergo tota mente contriti cordis ejulatione curramus, ab ipſo ereptionis noſtræ ſolatia poſtulemus. Quoniam benignus & mitis eſt, ſi nos a malis noſtris emendatos ſua viderit mandata diligere & hic nos potens eſt ab hoſte defendere & in futuro æterna nobis gaudia præparare. Haſtenus Litaniarum indiſtio ob imminetia ibi pericula. Profuiſſe quidem remedia iſta, declaravit eventus, cum certum ſit, nullam hoſtium paſſam eſſe incurſionem Siciliam & inacceſſam Sclavinis remanſiſſe Italiam.

An. DCXXXVIII. *Honorius* Papa conſtitutum fecit in Eccleſia & decrevit, ut omni hebdomada ſabbati die exeat Litania a beato *Apollinare* &

& ad beatum Petrum Apostolum cum hymnis
& canticis populus omnis occurrere debeat.*

An. DCCI. ** Pertinet ad res gestas *Sergii* Papæ, quod *Albinus Flaccus* habet his verbis, cum agit de Purificatione *S. Mariæ*: *** De hac festivitate & festivitibus sanctæ *Mariæ* in gestis Pontificalibus legitur, quod *Sergius* Papa præceperit Litanias fieri in die Præsentationis Domini in templo, ita enim scriptum est: ut in die *Annuntiationis Domini*, *Dormitionis* ac *Nativitatis sanctæ Dei Genitricis Mariæ* & *S. Simeonis* quæ ὑπάντην dicitur græce, cum Litanis exeant à *S. Hadriano* & ad sanctam *Mariam* populus occurrat &c.

An. DCCXVII. **** Hac decima quinta Indictione mirum in modum Romam afflictatam esse *Tiberis* exundantis alluvione, *Anastasius* tradit, qui hæc de his habet: Eo autem tempore fluvius *Tiber* alveum suum egressus sese per *Campestria* dedit. Intumuit enim inundatione aquarum in tantum, ut etiam per *Flaminiam* portam ingressus sit, transcendit etiam in aliquibus locis muros urbis, illos scilicet, qui ejusdem fluminis ripam muniebant, atque ultra basilicam *S. Marci* per plateas se extendit, ita ut in via lata ad unam & semis staturam . . . aqua ejusdem fluminis excrevisset, atque a porta beati Petri Apostoli usque pontem *Milvium* aquæ se distenderent & juxta remissa ejusdem fluminis se dederint. Domos

C 3

itaque

* *Baron. Tom. VIII. pag. 346.*

** *Baron. Tom. VIII. pag. 641.*

*** *Albin. de divin. offic.*

**** *Baron. Tom. IX. pag. 16,2*

itaque evertit, agros dissipavit eradicans arbuſta & ſegetes. Nam nec ſerere ipſo potuit tempore pars maxima Romanorum, pro hoc imminabat tribulatio magna. Per dies autem ſep-tem aqua *Romam* tenebat pervaſam. à Domi-
no (*Gregorio Papa II.*) itaque propterea Li-
taniæ crebro fiebant. Cumque in Oratione &
Litaniis crebro perſisterent, per octavum jam
diem miſertus Dominus aquam amovit & flu-
vius ad proprium reſſus eſt alveum.

In una vero dierum cum multa humilitate *Seo-
phanus* (*Papa III.*) procedens in Litania cum
ſanctiſſima imagine Domini Dei & ſalvatoris
noſtri *Jeſu Chriſti*, quæ Acheropoeta, non
manuſacta nuncupatur, ſimulque & cum ea
alia diverſa ſacra miniſteria recipiens, proprio
humero ipſam ſanctam imaginem cum reliquis
ſacerdotibus idem ſanctiſſimus Papa geſtans nu-
dis pedibus tam ipſe quam univerſa plebs in-
cedentes in Eccleſiam ſanctæ Dei genitricis,
quæ ad Præſepe nuncupatur, poſito in omni-
bus capitibus populorum cinere, cum maximo
ejulatu pergentes, miſericordiſſimum Domi-
num noſtrum deprecati ſunt, alligans, con-
nectensque adorandæ cruci Domini Dei noſtri
pactum ſcilicet illud, quod nefandus Rex
Longobardorum diſrupit, quod vero id non
ſemel factum ſit, ſed eadem perſecutione per-
manente eadem ſint admonitiones Pontificis,
preces atque Litanie frequentatæ, ſic idem
ſubjicit *Anaſtaſius*: Hic beatiſſimus Papa om-
nes ſuos ſacerdotes & clerum in Lateranenſi
Patriarchio ſedule aggregans, admonebat di-
vinam totis niſibus lectitare ſcripturam & in
lectione

lectione vacare spirituali, ut efficaces inveni-
rentur in omni responso adversariorum Eccle-
siæ Dei. Nec enim cessabat indefinenter ad-
monendo & confortando cunctum Dei popu-
lum sobriè pieque agere atque ab omni pravi-
tate sese custodire. Hic beatissimus vir pro
salute Provinciæ & omnium Christianorum,
omni sabbato die Litaniam cum omni populo,
postposito neglectu, fieri statuit. Uno quidem
sabbatho ad sanctam Dei Genitricem ad Præ-
sepe, alio vero ad beatum Petrum Apostolum
& alio ad beatum Paulum Apostolum, Hæc
sunt quæ de frequentibus Litiis indictis
Anastasius habet.*

Cum die quadam more solito in Litaniam, quæ ab
omnibus Major appellatur, *Leo Pontifex* (III.)
procederet, ubi sibi populus obviam sacra re-
ligione occurrere deberet, ut secundum an-
nuam consuetudinem Litanias & Missarum so-
lemnia cum sacerdotibus celebraret & omnipo-
tenti Domino pro salute Christiani populi pre-
ces funderet. Et cum secundum Olitanam tra-
ditionem sanctæ Romanæ Ecclesiæ, in Ecclesia
beati *Georgii* Christi Martyris, in ejus Natali,
ipsa Litaniam prædicata fuisset, omnes tam viri
quamque feminae devota mente catervatim in
Ecclesia beati Christi Martyris *Laurentii* quam
Lucinæ dicunt sive ad craticulam, ut hinc habent
Annales Francorum, ubi collecta prædicata
erat, occurrerunt.**

Pag. 190. *** Cum *Alphonsus* in octava Pen-
tecostes Sarracenis prælium indixisset, summus

C 4

Pon-

* *Baron. Tom. IX. pag. 211. ad An. 753.*

** *Baron. Tom. IX. pag. 496. ad an. 799.*

*** *Baronii Contin. Raynaldi Tom. XIII. ad an. 1212.*

Pontifex ad divinum implorandum auxilium
 solennes supplicationes *Romæ* decrevit, quæ
 in Pontificio hujus anni regesto describuntur : *
 In nomine Patris & filii & spiritus Sancti
 Amen. Quarta feria infra Octavam Penteco-
 stes fiat Generalis processio virorum ac mulie-
 rum pro pace universalis Ecclesiæ & populi Chri-
 stiani; Speciliter autem : ut Deus propitius sit
 illis in bello, quod inter ipsos & Sarracenos di-
 citur in Hispaniâ committendum. Ne det hæ-
 reditatem suam in opprobrium, ut dominantur
 eis nationes. Et ad hanc processionem omnes
 omnino moneantur venire, nec ab ea se quisquam
 excuset præter illos, qui habent inimicitias ca-
 pitales. Summo itaque mane conveniant mu-
 lieres apud Sanctam Mariam Majorem, clerici
 vero apud Basilicam duodecim Apostolorum &
 laici apud Sanctam Anastasiam & post collectas,
 pulsatis simulistarum Ecclesiarum campanis, pro-
 cedant omnes in campum Lateranensem hoc
 Ordine.

Mulieres omnes & solas præcedat crux Dominica
 Sanctæ Mariæ Majoris. Et in prima parte pro-
 cessionis sint Sanctimoniales, in ultima vero
 reliquæ mulieres, quæ sine auro & gemmis & feri-
 cis indumentis procedant orando cum divotione
 ac humilitate in fletu & gemitu nudis pedibus
 omnes, qui possunt & per *Merulanum* & ante
 Sanctum *Bartholomæum* veniant in campum La-
 teranensem & collocent se ante felloniam in silen-
 tio permanentes : Clericos autem crux fraterni-
 tatis præcedat & in prima processionis parte sint
 monachi & canonici regulares, in ultima vero
 rectores

* *Inn. l. 15. ep. 80.*

rectores & cæteri clerici procedentes prædicto modo per viam Majorem & arcum *Basilii*, veniant ante palatium Episcopi Albanensis & ibi directe in medio campi se collocent. Laicos autem præcedat crux Dominica Sancti Petri & post illam sequantur primi hospitalis & postremi cæteri laici, sicut præscriptum est, incedentes & per *SS. Joannem & Paulum* & ante *S. Nicolaum de formis* in campum veniant & collocent se ab altera parte.

Interim vero Romanus Pontifex cum Episcopis & Cardinalibus & capellanis Basilicam ingrediatur quæ dicitur Sancta Sanctorum & inde reverenter Assumpto ligno vivificæ crucis processionaliter veniat ante palatium Episcopi Albanensis & sedens in scalis exhortatorium faciat sermonem ad populum universum. Quo finito mulieres, sicut processionaliter venerant, ita procedant ad Basilicam *S. Crucis* & ibi præsto sit presbyter cardinalis, qui celebret eis missam, dicendo illam orationem: *Omnipotens sempiterne Deus, in crucis manu sunt omnes potestates &c.* & sic ipsæ mulieres in pace ad propria revertantur. Romanus autem Pontifex cum Episcopis & Cardinalibus & Capellanis per palatium descendat in Lateranensem Basilicam, clerici vero per porticum & laici per Burgum ingrediantur in illam. Et celebrata venerabiliter missa ipse cum omnibus, nudis pedibus procedat ad *S. Crucem*, ita quod eum præcedant clerici & laici subsequantur & facta oratione unusquisque revertatur ad sua. jejunetur autem ab omnibus ita, ut nemo præter infirmos comedat pisces aut quodcunque pulmentum, sed qui possunt, sint pane & aqua

contenti; qui vero non possunt, bibant vinum benelymphatum & modice sumptum & vescantur herbis & fructibus aut etiam leguminibus, omnesque aperiant manus & viscera indigentibus, ut per orationem, jejunium & per eleemosynam misericordia conditoris reddatur *populo Christiano placata*.

Non frustra tot fidelium effusa suspiria, nec suæ Pontificem in hoc rei Christianæ discrimine anxium spes in Deo collocatæ fefellerunt, neque ut cum psalmographo * loquamur, tot pii viri fraudati a desiderio suo. parta enim de crucis hostibus læta victoria est.

Omittimus Publicas preces composito religioso agmine ab *Honorio PP. III.* an 1217. *Romæ* habitas, quas inter Pontifex nudis pedibus capita *SS. Petri & Pauli* gestavit. omittimus etiam illas à *Gregorio IX.* an 1240. celebratas, quas recenset Raynaldus ** *Moguntia* à Continuatore Reginonis ad an. 950. (Pistor rer. germ. T. I. p. 107.) *Metropolis Franciæ & Civitas Regia*, In actis Synodi Moguntinæ de an. 1071. (Eccard. Corp. hist. T. II. p. 112. seq.) *Metropolis Orientalis Franciæ & principalis pontificii sedes totius Germaniæ & Galliæ Cisalpinæ*, In annalibus Pithæanis: *Germaniæ Metropolis* cujus Archipræsul apud Witichindum in *Annal.* L. II. Meibon T. I. p. 642. *summus Pontifex* audit, qui *primatum in cisalpinis partibus multiformiter tenebat*. *Urspergensis* ad an. 1121. p. 264. & ab Othlono jam *Metropolis omnium in Germaniæ positarum Ecclesiarum* dicta de Litaniis
anno

* Ps. 77.

** *Tom. XIII. annal. pag. 239. & 491.*

anno DCCCXIII. in Synodo sic ordinavit & docuit can. XXXII. & XXXIII. = *Litaniæ autem Græco nomine appellantur, quæ latinè dicuntur rogationes. Inter litanias autem & exomologeses hoc differt, quod exomologeses pro sola peccatorum Confessione agantur, litiariæ vero indicantur propter rogandum Deum & impetrandum in aliquo misericordiam ejus, sed nunc jam utrumque vocabulum sub una designatione habetur. Placuit nobis, ut litiaria Major observanda sit à cunctis Christianis diebus tribus, sicut legendo reperimus & sicut Sancti Patres nostri instituerunt, non equitando, nec preciosis vestibus induti, sed discalceati, cinere & cilicio induti, nisi infirmitas impederit.*

Concilium Ingelhemii anno DCCCCXLVIII. à *Friderico* Archi-Episcopo Moguntino celebratum can. VII. sic statuit: *In litiaria Majore Jejunium, sicut in Rogationibus ante ascensionem Domini exerceatur.*

Litaniæ in Stationibus seculo nono decantari solitas Ecclesia Francofordiensis à Salvatore nostro olim, nunc ad S. *Bartholomæum* dicta asservat in volumine pergameno novem vix non pedibus longo & decem pollicibus lato antiquissima & ut contenta edocent, *Ludovico Germanico* cœva manu scriptas, quas hic subjungere libuit:

 IN XPI NOMINE INCIPIT LAETANIA.

K yrrie leifon	Xpe leifon	Kyrrie leifon.	
Xpe audi nos	Xpe audi nos	Xpe audi nos.	
Sca Maria	or. Sca Maria	or. Sca Maria	or.
Sce Michael	or. Sce Gabriel	or. Sce Raphael	or.
Omnes Sancti Angeli & Archangeli.			
Sce Johannes	or. Sce Petre	or. Sce Paule	or.
Sce Andrea	or. Sce Jacobe	or. Sce Johannes	or.
Sce Thoma	or. Sce Jacobe	or. Sce Philippe	or.
Sce Bartholomee	or. Sce Mathee	or. Sce Symon	or.
Sce Tathee	or. Sce Mathia	or. Sce Marce	or.
Sce Luca	or. Sce Barnaba	or. Sce Stephane	or.
Sce Line	or. Sce Clete	or. Sce Clemens	or.
Sce Syxte	or. Sce Corneli	or. Sce Cypriane	or.
Sce Laurenti	or. Sce Chryfogone	or. Sce Johannes	or.
Sce Paule	or. Sce Cosma	or. Sce Damiane	or.
Sce Ignati	or. Sce Alexander	or. Sce Marcelline	or.
Sce Petre	or. Sce Apollonaris	or. Sce Maurici	or.
Sce Dionifi	or. Sce Rustice	or. Sce Eleutheri	or.
Omnes Sancti Martires.			
Sce Exuperi	or. Sce Victor	or. Sce Fabiane	or.
Sce Sebastiane	or. Sce Gervasi	or. Sce Protasi	or.
Sce Abdon	or. Sce Sannes	or. Sce Quintine	or.
Omnes Sancti Apostoli.			
Sce Albane	or. Sce Vincenti	or. Sce Valeriane	or.
Sce Marcelle	or. Sce Christophore	or. Sce Georgi	or.
Sce Saturnine	or. Sce Cefari	or. Sce Benigne	or.
Sce Alexander	or. Sce Valentine	or. Sce Vite	or.
Sce Marcelliane	or. Sce Celfe	or. Sce Prime	or.
Sce Feliciane	or. Sce Basilidis	or. Sce Nabor	or.
Sce Nazari	or. Sce Cyriace	or. Sce Tiburti	or.
Sce Marcialis	or. Sce Policarpe	or. Sce Ypolite	or.
Sce Crispine	or. Sce Crispiniane	or. Sce Quirine	or.
Sce Euenti	or. Sce Theodole	or. Sce Vitalis	or.

Sce

See Gordiane	or. See Epimache	or. See Neree	or.
See Achillee	or. See Anastasi	or. See Proiecte	or.
See Gai	or. See Pancrati	or. See Proceffe	or.
See Martiniane	or. See Simplex	or. See Feliciffime	or.
See Agapite	or. See Eusebi	or. See Stephane	or.
See Theodore	or. See Donate	or. See Cassiane	or.
See Simphoriane	or. See Timothee	or. See Irmes	or.
See Genesi	or. See Audacte	or. See Adriane	or.
See Gorgon	or. See Prote	or. See Jacinthe	or.
See Nicomedis	or. See Geminiane	or. See Januari	or.
See Candide	or. See Innocens	or. See Marce	or.
See Gereon	or. See Luciane	or. See Caliste	or.
See Priuate	or. See Asteri	or. See Claudi	or.
See Nicoftrate	or. See Simphoriane	or. See Simplici	or.
See Menne	or. See Lamberte	or. See Emmeramme	or.
See Digne	or. See Castole	or. See Floriane	or.
See Audifax	or. See Abbacuc	or. See Justine	or.
See Simplici	or. See Faustine	or. See Beatrice	or.
See Felice	or. See Mamme	or. See Genesi	or.
See Anastasi	or. See Juliane	or. See Basilisse	or.
See Petre	or. See Antonine	or. See Marcelle	or.
See Panline	or. See Adriane	or. See Tarace	or.
See Probe	or. See Andronice	or. See Caprafie	or.
See Domnine	or. See Romane	or. See Ilcie	or.
See Balee	or. See Crifante	or. See Darie	or.
See Maure	or. See Faustineane	or. See Victorice	or.
See Lucele	or. See Maurine	or. See Theogene	or.
See Poleucte	or. See Candidiane	or. See Hirenee	or.
See Philippe	or. See Jude	or. See Floriane	or.
See Mariane	or. See Cante	or. See Cantiane	or.
See Sergi	or. See Bache	or. See Cyrice	or.
See Ermagore	or. See Fortunate	or. See Gaie	or.
See Anthé	or. See Isaac	or. See Maximiane	or.
See Chiliane	or. See Colomanne	or. See Totmanne	or.
See Jouite	or. See Vitale	or. See Dionifi	or.
See Basili	or. See Bonifaci	or. See Pontiane	or.
See Piuſie	or. See Blafie	or. See Torpete	or.

See

See Erasme	or. See Ferreole	or. See Cyrille	or.
See Propie	or. See Separate	or. See Uttone	or.
See Secunde	or. See Piste	or. See Pantaleonte	or.
See Corcodime	or. See Mertine	or. See Cucufate	or.
See Victorice	or. See Fusciane	or. See Gentiane	or.
See Speusippe	or. See Castole	or. See Thyse	or.
See Gemelle	or. See Leuei	or. See Galenice	or.
See Fructuose	or. See Augure	or. See Patrode	or.
See Potite	or. See Afle	or. See Babile	or.
See Filee	or. See Syre	or. See Hiuentie	or.
See Montane	or. See Emeterie	or. See Celedonie	or.
See Pionie	or. See Datiane	or. See Getule	or.
See Concordie	or. See Tiburti	or. See Chromaci	or.
See Cernoni	or. See Basilidis	or. See Tripodis	or.
See Mandalis	or. See Euple	or. See Mennatis	or.
See Salui	or. See Calepodi	or. See Palmati	or.
See Caste	or. See Primitiue	or. See Almachi	or.
See Anteroe	or. See Augule	or. See Emili	or.
See Eleusippi	or. See Sauiniane	or. See Nestore	or.
See Foe	or. See Saturi	or. See Filemon	or.
See Vocate	or. See Hilari	or. See Datiane	or.
See Agaci	or. See Yppipodi	or. See Andrea	or.
See Canion	or. See Canti	or. See Cantiane	or.
See Cantionille	or. See Tertulliane	or. See Fortunate	or.
See Anthis	or. See Neon	or. See Juste	or.
See Pastor	or. See Fides	or. See Eustachi	or.
See Maxime	or. See Faustine	or. See Theodorice	or.
See Getuli	or. See Tripode	or. See Mandale	or.
See Valeri	or. See Conon	or. See Caprasi	or.
See Fide	or. See	S.	

NOMINA SANCTORUM CONFESSORUM.

See Hilari	or. See Martine	or. See Silvester	or.
See Leo	or. See Ambrosi	or. See Hieronime	or.
See Augustine	or. See Germane	or. See Remigi	or.
See Benedicte	or. See Amande	or. See Gregori	or.
See Augustine	or. See Chudberte	or. See Medarde	or.

See

See Uedaſte	or. See Aniane	or. See Bricol	or.
See Eburti	or. See Maximine	or. See Marcelle	or.
See Felix	or. See Paule	or. See Deſideri	or.
See Magne	or. See Urbane	or. See Maxime	or.
See Auite	or. See Albine	or. See Leudegari	or.
See Audoeue	or. See Clodoalde	or. See Lupe	or.
See Sulpici	or. See Euſebi	or. See Arnulfe	or.
See Rodperte	or. See Ualentine	or. See Corbiniane	or.
See Hilarion	or. See Otmare	or. See Severine	or.
See Gaugerice	or. See Firmine	or. See Lipharde	or.
See Lete	or. See Uiator	or. See Melciadis	or.
Omnes Sancti Mar.			
See Uibiane	or. See Ebarci	or. See Zenon	or.
See Uigili	or. See Siſinni	or. See Martyri	or.
See Alexander	or. See Caſſi	or. See Florenti	or.
See Rufine	or. See Antoni	or. See Patrici	or.
See Juli	or. See Pauline	or. See Damafe	or.
See Athenafi	or. See Epiphani	or. See Goar	or.
See Elegi	or. See Lucane	or. See Caron	or.
See Galle	or. See Romane	or. See Emiliane	or.
See Aper	or. See Mammerte	or. See Paſtor	or.
See Chunialde	or. See Juſte	or. See Pabo	or.
See Trudo	or. See Kiſlari	or. See Antime	or.
See Bachumi	or. See Salvi	or. See Seruiliane	or.
See Gunnialde	or. See Donate	or. See Anicete	or.
See Philiperte	or. See Hucperte	or. See Solemni	or.
See Fotine	or. See Uenanti	or. See Frontine	or.
See Euorti	or. See Rihari	or. See Simplicie	or.
See Leudegari	or. See Paule	or. See Symeon	or.
See Biuiane	or. See Tephani	or. See Theodore	or.
See Elegie	or. See Attule	or. See Paterne	or.
See Gregori	or. See Seruaſi	or. See Auite	or.
See Unilliborde	or. See Furfel	or. See Honorate	or.
See Frontone	or. See Uedaſte	or. See Syre	or.
See Areleſſe	or. See Donate	or. See Modeſte	or.
See Sulpici	or. See Zenone	or. See Plane	or.
See Ualtfride	or. See Faltone	or. See Oneſime	or.

See

See Quirine	or. See Aproniane	or. See Line	or.
See Nicole	or. See Mellite	or. See Montane	or.
See Marci	or. See Attale	or. See Socrate	or.
See Macedone	or. See Arseni	or. See Paterni	or.
See Columbane	or. See Leobine	or. See Memmie	or.
See Effrem	or. See Patrici	or. See Euorti	or.
See Bertolfe	or. See Oriente	or. See Forsee	or.
See Asterie	or. See Juuenti	or. See Cernoni	or.
See Beate	or. See Theophane	or. See Uualtfride	or.
See Gaurice	or. See Fronti	or. See Aper	or.
S	S	S	

NOMINA SANCTARUM VIRGINUM.

Sca Felicitas	or. Sca Perpetua	or. Sca Agatha	or.
Sca Lucia	or. Sca Cecilia	or. Sca Agnes	or.
Sca Anastasia	or. Sca Eufemia	or. Sca Petronilla	or.
Sca Brigida	or. Sca Columba	or. Sca Susanna	or.
Sca Eugenia	or. Sca Scholastica	or. Sca Praxedis	or.
Sca Prisca	or. Sca Juliana	or. Sca Genouefa	or.
Sca Sauina	or. Sca Radegundis	or. Sca Aldegundis	or.
Sca Monegundis	or. Sca Gerdrudis	or. Sca Eulalia	or.
Sca Emmerentiana	or. Sca Justina	or. Sca Christina	or.
Sca Blandina	or. Sca Potentiana	or. Sca Afra	or.
Sca Symphorosa	or. Sca Fausta	or. Sca Margarita	or.
Sca Lucina	or. Sca Leonilla	or. Sca Magra	or.
Sca Aurea	or. Sca Theodota	or. Sca Corona	or.
Sca Triponia	or. Sca Jonilla	or. Sca Julitta	or.
Sca Dorothea	or. Sca Edilrudis	or. Sca Anatholia	or.
Sca Cyrilla	or. Sca Balbhilda	or. Sca Hilaria	or.
Sca Erindrudis	or. Sca Leuchadia	or. Sca Eusebia	or.
Sca Valentina	or. Sca Clodasindis	or. Sca Patricia	or.
Sca Seraphia	or. Sca Susanna	or. Sca Barbara	or.
Sca Victoria	or. Sca Chionia	or. Sca Tecla	or.
Sca Felicitatis	or. Sca Martina	or. Sca Martha	or.
Sca Modesta	or. Sca Theodosia	or. Sca Cancionilla	or.
Sca Ermagora	or. Sca Mamma	or. Sca Reparata	or.
Sca Pelagia	or. Sca Bala	or. Sca Daria	or.

Sca

Sca Basilissa	or. Sca Marina	or. Sca Dula	or.
Sca Sophia	or. Sca Fides	or. Sca Spes	or.
Sca Caritas	or. Sca Seraphia	or. Sca Agapis	or.
Sca Hirenis	or. Sca Triphonia	or. Sca Leochadia	or.
Sca Luceia	or. Sca Felicula	or. Sca Dionisia	or.
Sca Sepaphia	or. Sca Eufrosina	or. Sca Artemia	or.
Sca Maria	or. Sca Egra	or. Sca Maxima	or.
Sca Lucilla	or. Sca Firmina	or. Sca Candida	or.
Sca Domitilla	or. Sca Theodora	or. Sca Rufina	or.
Sca Secunda	or. S	S.	

Omnes Sci Archangeli, orate pro nobis. Omnes Sci Angeli,
 orate pro nobis. Omnes Sci Patriarchae, orate pro nobis.
 Omnes Sci Prophetæ, orate pro nobis. Omnes Sci Apostoli,
 orate pro nobis. Omnes Sci Martyres, orate pro nobis.
 Omnes Sci Confessores, orate pro nobis. Omnes Sæ Virgi-
 nes, orate pro nobis. Omnes Sci, orate pro nobis tribus
 uicibus.

Propitius esto, parce nobis Dñe.

Propitius esto, libera nos Dñe.

Ab hoste malo, libera nos Dñe.

A peccatis multis, libera nos Dñe.

A tribulatione mala, libera nos Dñe.

A Cogitatione mala, libera nos Dñe.

Ab omni opere malo, libera nos Dñe.

Ab indignatione tua, libera nos Dñe.

A morbo malo, libera nos Dñe.

A peste & clade, libera nos Dñe.

A variis languoribus, libera nos Dñe.

A Subitanea morte, libera nos Dñe.

Ab infidiis diaboli, libera nos Dñe.

A perpetua morte, libera nos Dñe.

Ab ira tua, libera nos Dñe.

Ab inimicis nostris, libera nos Dñe.

Ab omni Scandalo, libera nos Dñe.

Ab omni malo, libera nos Dñe.

Per crucem tuam, libera nos Dñe.

Per resurrectionem tuam, libera nos Dñe.

D

Per

Per ascensionem tuam, libera nos Dñe.

Peccatores, te rogamus audi nos.

Ut pacem nobis dones, te rogamus audi nos.

Ut sanitatem nobis dones, te rogamus audi nos.

Ut gratiam tuam nobis concedere digneris, te rogamus audi nos.

Ut gratiam Sci Spiritus cordibus nostris clementer infundere digneris, te rogamus audi nos.

Ut iram tuam a populo tuo auferre digneris, te rogamus audi nos.

Ut remissionem peccatorum nostrorum nobis largiri digneris, te rogamus audi nos.

Ut indulgentiam delictorum nostrorum nobis largiri digneris, te rogamus audi nos.

Ut lumen perpetuum nobis dones, te rogamus audi nos.

Ut uitam æternam nobis dones, te rogamus audi nos.

Ut nos in Scō Servizio tuo conservare digneris, te rogamus audi nos.

Ut aeris temperiem bonam nobis dones, te rogamus audi nos.

Ut Cæli serenitatem nobis dones, te rogamus audi nos.

Ut pluviam temporaneam nobis dones, te rogamus audi nos.

Ut grandinem vel tempestatem a nobis auertas, te rogamus audi nos.

Ut fructum terræ nobis dones, te rogamus audi nos.

Ut abundantiam frugum nobis dones, te rogamus audi nos.

Ut ill (in orig. *spatium extat*) Apostolicum in Sca religione conservare digneris, te rogamus audi nos.

✠

Ut hloudiucum regem perpetua prosperitate conservare digneris, te rogamus audi nos. *

Ut ei vitam & sanitatem atque victoriam dones, te rogamus audi nos.

Ut

* Anno DCCCLXXVI. Ludovicus Rex Germaniæ apud *Frankensfurt* palatium diem clausit extremum V. calendas septembris; sepultus est in Monasterio sancti Nazarii quod *Lorasham* (Lorfeh) nuncupatur. Fuit autem iste princeps Christianissimus, fide Catholicus, non solum secularibus, verum etiam ecclesiasticis disciplinis sufficienter instructus, quæ religionis sunt, quæ pacis, quæ justitiæ ardentissimus executor &c. ita *Chronicon Reginaris*. Confer. *Anuales Fuldenses*, *Metenses* &c.

Ut hemmam ** reginam conservare digneris, te rogamus audi nos.

Ut nobilissimam eorum prolem in salutem populi Xpiani conservare digneris, te rogamus audi nos. ***

D 2

Ut

** De *Hemma* Regina addit *Regino* Abbas: Habuit autem hic gloriosissimus Rex, cujus memoria in benedictione est, Reginam nomine *Hemma* sibi in matrimonium junctam, quæ nobilis genere fuit, sed quod magis laudandum, nobilitate mentis multo præstantior &c. Confer. *Ratisbona Monastica* T. I. p. 113.

*** Extant in vitâ S. *Henrici* Imp. II. die decima quarta julii apud *Bollandistas* occurrente Litaniz ad missam in die sancto Paschæ olim decantari solitæ & in iisdem formulæ sequentes:

Exaudi Christe. Summo Pontifici & Universali Papæ vita.
Henrico à Deo Coronato Magno & Pacifico Imperatori vita & victoria,

Chunigundæ Reginz salus & vita.

Nobilissimæ proli Regali salus & vita.

N. Ductori pacifico salus & vita &c. &c.

Kœlerus ex hisce Litaniarum verbis:

Nobilissimæ proli &c. inferre voluit, ex matrimonio sanctorum *Henrici* ac *Cunegundis* saltem filiam fuisse genitam &c. Sed assiduus cæteroquin iste Historiarum cultor sciat ex litanis supra attatis, quod phrasis ista ante S. *Henrici* tempora, nono nempe seculo jam & fortasse adhuc priori in Ecclesiis Germaniæ usitata fuerit tanquam formula communis supplicandi pro Pontifice, Imperatore, Imperatrice, Regia prole &c.

Loc. cit. dein argumentis maximè ponderosis propugnatur S. *Henrici* cum S. Virgine *Cunegunde* servata in conjugio Castimonia contra *Gundlingii* & *Kœleri* nuda asserta.

Non possumus, quin hic addamus Notam *Francisci Antonii Zachariæ* in excursibus litterariis per Italiam quibusdam Litanis pag. 241. adjectam. — *Litaria*, vox certam supplicationis formulam, qua Dei misericordiam sanctorumque patrocinium invocamus; Ecclesiastica consuetudine significat; ea ad denotandas sacras illas processiones, in quibus Procedentium multitudo *Litanias* decantare consuevit, usurpatur etiam quàm frequentissime ab Ecclesiasticis scriptoribus, ut: *Anastasio* Bibliothecario tributas *Romanorum Pontificum vitas*, *Gregorii Magni epistolæ* & *Ordinem Romanum* percurrenti palam fiet. Sic seculo

Ut cunctum populum xpianum pretioso sanguine tuo redemptum
conservare digneris, te rogamus audi nos.

Ut pacem & unanimitatem atque concordiam populis xpianis
donare digneris, te rogamus audi nos.

Ut gentes que in sua feritate confidunt comprimere digneris,
te rogamus audi nos.

Ut gentes paganorum humiliare digneris, te rogamus audi nos.

Ut nos exaudire digneris, te rogamus audi nos.

Ut nobis misereri digneris, te rogamus audi nos.

Fili Di, te rogamus audi nos.

Agne Di qui tollis peccata mundi, parce nobis Dñe.

Agne Di qui tollis peccata mundi, libera nos Dñe.

Agne Di qui tollis peccata mundi, dona nobis pacem.

Agne Di qui tollis peccata mundi, miserere nobis.

seculo IX. inter cetera, quæ dum ordinabantur, Episcopi pollicebantur, illud legimus in libro diurno, Romanorum Pontificum pag. 68. *Litanias vero bis in mense omni tempore a me faciendas spondeo.* Hic etiam hoc sensu Litania accipitur, etsi mox in receptiore precum ipsarum significatione adhibetur, cum dicitur: *Incipit Litania.* Card. Bona de Div. psalm. c. XIV. notat, Litaniam accipi etiam quandoque pro solo Kyrie eleison, tum in Græcis sanctorum Jacobi, Basilii & Chrysostomi nomine vulgatis Liturgiis, tum à B. Benedicto in Regula c. 9. & 12. dum ait: *Supplicatio Litanie id est Kyrie eleison & sic finiuntur vigilia Nocturnæ.* quibus exemplis luculentum illud adde ex libro Diurno Romanorum Pontificum pag. 24. ubi ritus ordinandi Pontificis præscribitur: *Procedit Electus de secretario cum cereo stans septem & venit ad Confessionem & post Litaniam ascendunt ad sedem simul Episcopi & presbyteri.* id est, ut eruditus Garnerius ibi animadvertit, post introitum Missæ à Schola decantatum, dictumque de more Kyrie eleison sit ordinatio Pontificis, qua peracta Pontifex dicit: *Gloria in excelsis Deo,* Missæque cetera absolvit. De litania plura dabunt Mabillonius in Comm. in ord. Rom. n. 5. p. XXXIV. Tom. II. Musæi Italici & in Benedictinis Annalibus. Martene de antiquis Ecclesiæ ritibus T. I. c. 4. p. 547. Card. Bona rer. Liturg. append. p. 37. Basnage hist. de l'église lib. XXI. f. 1257. Canisius Tom. II. Antiqu. Lect. part. III. fol. 119. Launojus opp. T. I. p. 485. Joannes Chrysost. Frombellius in dissertatione epistolari in quasdam veteres Litanias Tomo XXXII, opusculorum R. P. Calogera, &c.

processiones (c) jejunia (d) audiunt & cruce-
ces (e).

D 3

§. II.

(c) Litanæ, processiones, stationes, collecta, Synaxis, conventus populi in Ecclesia, ad quam processit, collecti &c. promiscue sumuntur, prout in variis commentationis hujus locis passim videre est. Occurrebant igitur quatuor in Statione nempe: *Stationis indiçtio*, quæ subin fiebat à Notario die festo proxime antecedente & duo indicebat, nempe locum, quo omnes convenire & ex quo egredi debebant, deinde locum Stationis ad quem processionaliter pergere jubebatur, sic die 23. Aprilis in festo S. *Georgii* ejusque Ecclesia fiebat indiçtio Stationis ad S. *Petrum* pro die 25. ejusdem mensis & invitabatur populus ad se coadunandum in Ecclesia S. *Laurentii*, ut inde procederet ad S. *Petrum*, ubi erat statio. *Populi collectio*, Ejusmodi processiones indiçtas præcedebat collecta, nimirum coadunatio cleri & populi in una ecclesia, ut ex ea quasi agmine facto ad locum stationis procederetur: sic dicta, quod in eo loco clerus cum Populo colligebatur ad faciendam solemnem processionem, & quia in loco, ubi collecta fiebat, oratio super populum recitabatur ante egressum processionis ab Ecclesia, & inde factum est, quod hujusmodi orationes Collectæ appellatæ fuerunt, ut deducitur ex *Micrologo* cap. 3. & refert *Mabillon in commentario ordinibus Romanis* præfixo. *Processio* sacri cœtus inter Litaniarum, Antiphonarum, hymnorum &c. cantus. *Terminus stationis* seu statio

tio ipsa in Ecclesia ubi sacra peraguntur. De processionibus plura legere qui avert, adeat *Processionale Romanum Venetiis 1513. in 8. Gretserum de Ecclesiæ Romanæ processionibus. Ingolstadii 1606. in 4. Serarium Nicolaum de sacris processionibus Coloniae 1607. in 8. Moguntiae in fol. 1611. Sanderum Nicolaum in auditorio de ritu Catholicarum processionum Ipris 1640 in 8. Eveillon Jacobum de processionibus Ecclesiasticis Parisiis 1651. in 8. Lupum Christianum de sacris processionibus Leodii 1681. in 12. Vattar de processionibus Ecclesiasticis Parisiis 1705. in 8. Quarti Paulum Mariam Tr. de processionibus Ecclesiasticis & Litanis sanctorum &c. Venetiis 1727. in fol. &c.*

- (d) Statio apud scriptores Ecclesiasticos dicitur jejunium. Sic *Isidorus lib. 6. Orig. cap. ult. & Rabanus lib. 2 de institut. cler. c. 18. Cassianus lib. 5. de Coenob. instit. c. 20. 24. collat. 2. c. 23. collat. 21. c. 29 Hermes in pastorali lib. 3. c. 5. ibi. Respondi quoniam Domine, stationem habeo, quid est, inquit, statio? & dixi: jejunium, & dixit: quid est illud jejunium? sicut solebam, inquam, sic jejuno* Cur autem statio sit jejunium indictum docet *Ambrosius sermon. 25. Castra nobis sunt nostra jejunia, quæ nos a diabolica infestatione defendunt: denique stationes vocantur, quod stantes & commorantes in eis inimicos insidiantes repellamus. Confer. quæ Allatius observat de Missa præsanctificatorum pag. 1550 & 1570. Stationes à jejniis distinctas fuisse innuit Tertullianus libr. de jejniis c. 14. cur stationibus quartam & sextam sabbathi dicamus & jejniis parascevem? vid. Alexand. Natal. T. 3. Hist. Eccl. Diff. IV. ad sæc. II.*

§. II.

DE ORDINATIONE ET DIRECTORIO
STATIONUM.

Ecclēsia Moguntina Stationes (a) sic
ordinare consuevit : Clero (b) &
D 4 populo

(e) Litaniæ publicæ, Stationes, Processiones ecclesiasticæ *Cruces* appellatæ, quia *cruces* anteferri solent, ut est apud *Sozomenum lib. 8. c. 8.* Visiones Flotildæ : *Cum venissent ad civitatem homines illarum villarum, inter quos habitabat, Deum precaturi cum crucibus, vidit B. Remigium & S. Martinum de foris eisdem crucibus obviantes, de cruce stationali plura refert §. II.*

(a) De litaniâ Majore & triduo ante Ascensionem Domini hic sermo est. Ritus Stationum cujuslibet Ecclesiæ Collegiatæ in libris stationalibus annotantur, ut in præfatione & capite secundo de Ecclesia Collegiata *B. M. V. ad Gradus &c.* videre est. De Statione feriâ secundâ Paschatis ad *S. Petrum*, feriâ tertiâ ad *S. Albanum*, feriâ quartâ ad *S. Jacobum* agemus capite sequente suo loco. Pro Stationibus in celebratione jubilæi, pro votivis processionibus ad implorandam Divinam misericordiam pro avertendis terræ motibus, pro serenitate & temperie aëris impetranda, pro avertenda peste &c. &c. peculiaris conficiuntur directoria.

(b)

(b) Omnes olim Stationibus hisce intererant Ecclesiæ Collegiatæ, præter illam, ad quam statio processit. Hæc enim cum cantu solemni ex-
cipiebat advenientes Ecclesias. Sic hodiedum Ecclesia *S. Petri* feria quarta Rogationum procedens ad Ecclesiam *S. Gangolphi*, ibidem ante fores expectat adventum *Majoris* aliarumque Ecclesiarum & cantat: *Benedicat vos trina Majestas Domini*. Respondet chorus Metropolitanæ: *Benedicat vos Spiritus sanctus, qui in specie columbæ in Jordane fluvio super Christum requievit*. Chorus *S. Petri* pergit: *Ille vos benedicat qui de cœlo dignatus est descendere in terram & de suo sancto sanguine nos redemit*: Chorus Metropolitanæ denuo: *Benedicat Dominus sacerdotium vestrum*. Chorus *S. Petri* ingrediendo Ecclesiam: *Et introitum vestrum alleluja*.*

Hac nostrâ ætate in Litaniis Majoribus & Rogationibus Chorus Metropolitanæ cum Ecclesiis Collegiatis *B. M. V.* & *S. Albani* stationem incipit, cui dein junguntur Ecclesiæ. *S. Victoris* & *S. Joannis*.

Chorus *S. Petri* in festo *S. Marci* stationem in Ecclesia monasterii *Veteris cellæ* peragit; prius autem sacellum *S. Margarethæ*, dein Ecclesiam parochialem *S. Emmerami* tandem Ecclesiam monasterii *Albarum Dominarum* accedit cantando antiphonas, collectas & in illis recitando psalmos. In Ecclesia *Veteris cellæ* peragitur Missæ sacrificium. In reditu intrat sacellum
S.

* Eadem pia salûtatîo observatur à Choro *S. Stephani* in festo *S. Marci* & feria III. *Rogationum*, antequam Chorus Metropolitanæ cum aliis Ecclesiis Ecclesiam *S. Stephani* ingrediatur.

populo in summa Æde (c) hora stata congregato, cantatâque collectâ (d) proceditur

D 5

S. Albani & peracto Cantu revertitur ad Ecclesiam S. Petri.

Feria secunda Rogationum chorus *S. Petri* stationem habet ad *S. Claram* juxta forum lini, antea verò in Ecclesiis *S. Christophori & S. Quintini* parochialibus subsistit canendo & orando. In reditu usque ad *S. Petrum* cantantur litanie breves in libro stationali hujus ecclesie præscriptæ.

Feria tertia statio in Ecclesia monasterii *Veteris cellæ*. ut supra in die *S. Marci*. addito, quod in reditu, Antiphona decantetur in memoriam Ecclesie *S. Pauli* nunc destructæ.

Feria quarta Rogationum statio in Ecclesia Collegiata *S. Gangolphi*. vide supra. in reditu proceditur ad Ecclesiam *Fratrum Teutonicorum*, dein per viam versus portam molariam ascendendo ad novam plateam retro *S. Claram* revertitur processio ad Ecclesiam *S. Petri*. Stationes Ecclesie *S. Stephani* in Litiis Majoribus & tribus feriis *Rogationum* vide supra in præfat. not. c.

(c) In Ecclesia Metropolitana omnium aliarum matre. *Innoc. III. PP. in epist. ad Abbatem Alcobatiensem Concil. Hispan. Tom. III. p. 411.* ait: *Nos enim per matricem Ecclesiam, catholicalem intelligere volumus, non Romanam.*

(d) Vid. §. 1. not. c.

ditur inter Litaniarum cantus (e) è Choro Majori præcedentibus Stabellariis (f). Crux stationalis (g) inter duos ceroferarios (h) media

(e) Cantantur Litanix procedendo è Metropolitana ad *S. Stephanum* in festo *S. Marci* & feriâ tertiâ Rogationum, feriâ secundâ & quartâ Rogat. cantantur in reditu stationis *S. Ignatii* & *Gangolphi*. confer. de Litiis §us præcedens not. 6.

(f) Stabellarius, in variis statutis vocatur Sceptriſer, qui ſceptrum ſeu virgam præfert, apparitor eccleſiaſticus, bacularius, bedellus, Gallis porte verge, bedeau. Virgiſer nominatur in ſtatutis Eccleſiæ SS. Apoſtolorum *Colonienſis*. *Conc. Mexic. an. 1585. inter Hiſpan. Tom. 4. p. 391. Decanus & Capitulum & omnes clerici qui ad hoc congregari potuerint, ſuis mulis ſedentes, præcedente ejusdem Capituli Sceptriſero, Sceptrumque ſuum manugere . . . extra civitatem ad mediam leucam vel eo minus ad præſidentis arbitrium progrediantur.*

(g) Crux, quæ in Litiis aut ſupplicationibus præcedebat, *Stationalis* appellata fuit, id quod ex pluribus testimoniis dilucidè comprobatur. *Anaſtaſius Bibliothecarius* in vitâ *Leonis III.* qui *Petri* ſolium conſcendit aâno reparatæ ſalutis DCCXCV. cùm de *Carolo M.* referat, eundem in *Baſilica Salvatoris Domini* ſeu *Conſtantiniana* crucem obtuliſſe cum gemmis, quam Pontifex in *Letania* præcedere conſtituit ſecundùm petitionem ipſius piſſimi Imperatoris; quæ cum poſtmodum ob ejus ingens pretium

tium à latronibus prædata fuisset, *Leo IV.* PP. Successor alteram non abfimilem substituit, ut idem Bibliothecarius in ejusdem Pontificis vita enarrat inquiring: *crucem ex auro purissimo & miræ magnitudinis margaritis & gemmis hyacinthinis & prasinis utiliter ornavit & ad usum pristinum sanctæ Dei Romanæ Ecclesiæ mirifice decoravit.*

Aliam crucem à *Carolo M.* dono datam Basilicæ *S. Petri* auctor est *Cornelius Curtius* Augustinianus in suo *de clavis Dominicis tractatu.* Usus verò hujusce crucis in processionibus desumitur è præstantissimis scriptoribus, quos inter recensetur *Mabillonius*, qui in *Museo Italico Tom. II.* ordinem Romanum sic refert: *Primicerius cum Schola & subdiaconi regionarii & Acholythi cum cruce stationali S. Petri, levant inde crucem cum collecta processionali cantando usque ad sanctam Mariam Majorem.* Hunc ordinem enarrat *Benedictus* Vaticanæ Ecclesiæ Canonicus, qui floruit ineunte seculo XII. ubi notandum, quod *Lamius* in *Hodœperico* observavit in codice membranaceo XV. seculi ex antiquiori ritu illum, qui Litanias cantabat *Magiscolum* appellari consuevisse. *Magiscolus* autem Scholæ præfectus apud *du Cange* vocatur. *Magiscolus* idem ac *Magister Scholarum.* In *actis SS. Tom. IV.* mensis junii pag. 784. legitur: *Obertus Præpositus & Ogerius, Scholasticus vulgo Magiscola ejusdem Cathedralis Ecclesiæ.* In *Liberiana Ecclesia* aliam fuisse stationalem crucem ex *Paulo de Angelis* in ejusdem Basilicæ descriptione colligimus *lib. VIII. cap. I.* *Crux una magna de ligno cooperta argento, quæ portatur per Litanias.* Confer. *Gori supra*

media portatur. Officiator (i) cum ministris

supra cit. *Tom. IX. opuscul. suorum Decad. I.* pag. 21. sq. ubi tituli in crucibus stationalibus antiquissimis observati occurrunt. Add. *Joannis Ciampini* dissertatio decima de *Cruce stationali* pag. 129. - Animadvertendum autem quod in stationibus ad altaria Vicariorum plerumque titularia crux stationalis non sit in usu, sed in Metropolitana choraes duas portant cruces, sine, tempore paschali autem cum vexillis. In Collegiatis præcedunt ceroferarii, sequuntur officiator & succentor cum cappis &c. alibi aliter.

(h) Ceroferarii qui cereos deferunt in Ecclesiasticis ceremoniis *Joan. de Janua*: Ceroferarius, qui cereum portat, ut acolytus, cum enim id potissimum muneris incumberet acolythis, inde postmodum à Latinis Ceroferarii nuncupati sunt. *Isidorus lib. 7. Orig. c. 12.* cereos deferunt non ad fugandas tenebras, cum soleo tempore rutilat, sed ad signum lætitiæ demonstrandum. *Gerardus Episcopus Cameracensis in Synodo Atrebatensi an 1125.* hos sequuntur acolythi id est Ceroferarii, qui ignem verbi cœlestis, quo illuminentur fratres ad agnoscendum & inflammentur ad diligendum Deum prædicando ministrant, quando Evangelium legendum est.

(i) Officiator, qui primas obit partes in Officiis divinis. Appendix ad Acta S. *Henrici Imp. Tom. III. Julii p. 788.* Post quod hora sexta vespertina eadem R. D. Decano Officiatore Matutinum cum laudibus anticipatur.

nistris (k) deferunt Sanctorum reliquias
cistulis inclusas (l) sequuntur Ecclesiarum
Vica-

(k) Diacono nempe & subdiacono, qui planetis ejusdem formæ & coloris induti sunt violaceis, à pectore ac si plicatæ essent supra humeros ad Suras usque profluentibus.

(l) Rmus ac Illmus S. R. J. Princeps Abbas *Martinus Gerbert in Vetere Liturgia Alemannica parte III. pag. 996.* probe notat: Reliquias etiam in processione palmarum circumferri solitas apud nostros discimus ex Constitutione Hirsaugiensi S. *Wilhelmi* apud *Herrgotum de vet. discipl. monast. p. 522.* ibi: *In die quoque palmarum debet aliquos diligentiores de conversis eligere, qui capsas & arcas SS. Reliquiarum ad processionem humeris sciant portare. In qua videlicet processione præfertur aqua benedicta, postea cruces, textus Evangelii duo, candelabra quatuor, thuribula duo, deinde conversi omnes, ad ultimum seniores, sicut & in qualibet processione, quæ extra claustrum agitur. Sed famuli ante prædictam processionem vexilla ferunt, quod & in tribus diebus Rogationum faciunt. Vexilla in superiore loco ex vita S. Udalrici Fanones dicuntur, ut in vernacula audiunt Fahnen. In MSC. Consuetud: German: hæc notantur: Mane in palmis Custodes præparent diligenter quoddam portatorium in modum feretri, in quo reponantur parvæ capsæ sive textum Evangeliorum. Desuper quoque appendantur phylacteria sive buxæ reliquiarum. Ferant autem illud latenter ante horam primam ad Ecclesiam ad locum, quo procedere debent & cruces. & candelabra*

Vicarii, Canonici & Prælati omnes cum baculis (m) comitante populo. (n) In Ecclesia

& thuribulum & aquam benedictam & textum Evangelii & albas, flores, palmas & omnia quæ processioni illi conveniunt. De reliquiis SS confer ea quæ infra ad feriam IV. Rogat. notata reperies.

(m) Supra §. I. not. b. jam est demonstratum é *Concilio Moguntino*: quod omnes Christiani interesse debebant processioni in feriis Rogationum & quidem discalceati sive nudis pedibus. Id ipsum de *Carolo Magno Imp.* refert. *Monachus Sargallensis & Theodorus Lector apud Surium* 19. Nov. inquit, Imperatorem quoque *Marcianum* processioni nudis pedibus interfuisse. Idem legitur de *S. Elisabeth Hungariæ Reginâ* in ejus vita. &c. Hæ insuper processiones Magnam diei partem occupabant ac saltem sex horarum spatium ut liquet ex *sermone S. Cæsarii Arelatensis*, qui de Rogationibus loquitur, *qui in istis sex horis de conventu Ecclesiæ non subducit se, magnum remedium animæ suæ noscitur providere.*

Cum igitur procedendum fuerit nudis pedibus & iter multarum horarum prolixius conficiendum, apud plerosque baculorum usus obtinuit; postea vero, licet processioni præsentés calceati incedant, baculorum usus remansit, ut videre est *Parisiis* in processione *S. Martini à Campis*, favore senum & infirmorum. *Lanfranchus* in *statutis sect. 5.* de baculis loquitur, quod in processionibus ad se sustentandos, gestabant: *Tribuant Fratribus baculos præparatos ad se sustentandos. In stationibus Moguntinis eadem servatur consuetudo*

clesia stationali (o) Divinum officium peragitur. Decani Majoris est, absente Archiepiscopo stationes, defectus ne subrepat, dirigere. (p).

CA-

suetudo in Litaniis Majoribus & tribus Rogationum feriis, clerus licet calceatus incedat & iter valde contractum conficiat. Hic igitur id applicandum non est, quod *part. 3. Liturg. Ale-
mann: p. 991.* memoratur: *Cessavit vero baculorum usus, quem haud raro in MSS. monumentis liturgicis notatum reperi etiam cum suis exceptionibus, si quando baculi circumferri non deberent.*

- (n) Ecclesiae intermediae visitantur inibi cantando & orando. sic feria II. Rog. quando habetur statio ad *S. Ignatium*, acceditur ad Ecclesiam Fratrum Eremitarum *S. Augustini*, in reditu *Sacellum Lauretanum* in Ecclesia Capucinorum. Feria III. in Statione ad *S. Stephanum* processio in Ecclesia monasterii *S. Agnetis* cantus & Orationes persolvit, dein in Ecclesia *S. Joannis*. Feria IV. In capella *S. Gothardi*, in parochiali ad *S. Quintinum* & in Ecclesia *Clarissarum* prope forum lini, in reditu in sacello ad *S. Spiritum* & in collegiata *B. M. V. ad Gradus* pie commoratur &c.
- (o) In Litaniis Majoribus in Choro *S. Stephani* Cantatur Tertia, Missa de feria Rogationum *Ex-
audivit.* dein sexta, post reditum nona. Feria II. Rog. & die sequente in Ecclesiis stationalibus sapredictis, ut in Litaniis Majoribus. Feria autem IV. post sextam statio ad *S. Gangolphum*, ubi Officium Missae peragitur.

- (p) *Sifridus II.* Archi-Ep. in litteris anno Pontificatus sui XXIX. nempe MCCXXX, secunda

Apri-

CAPUT II.

STATIONES
ECCLESIAE MOGUNTINÆ
NOTIS ILLUSTRATÆ.

§. I.

Dominica prima Adventus Domini^(a)
ad Asperionem ^(b) cantatur As-
PERGES

Aprilis ad Decanum Majoris Ecclesiæ datis affirmat, quod ipse, si Archi-Episcopus stationi non intersit, potestatem habeat, puniendi Ecclesiarum absentium excessus. Idem Anno MCCLI. Christianus II. Archiep. declaravit, cum quidam Canonici in statione publica chorum exeuntes Missæ se sollempniis subtraxissent. Utramque chartam dedit *de Gudenus Tom. I. pag. 504. & 613.*

^(a) Officia Ecclesiastica ab hac Dominica incipiunt. *Durandus lib. 6. Ration. cap. 1. 2. &c.* Tempus, quod Dominicæ Nativitatis memoriam antecedit, ideo Adventus nuncupatur, quia totus ejus ecclesiasticus ordo juxta contemplationem adventus Domini dispositus est. Advenire autem Dominus rectè dicitur, qui
ubi-

ubique est invisibili præsentia majestatis, dum assumpto eo, quod visibile est nostrum, visibus carnis visibilem se ostendit; quod tunc factum est, quando verbum, per quod omnia facta sunt, quod erat in mundo, & mundus per ipsum factus est, sed mundus eum non cognovit, caro factum est, ut visibiliter habitaret in nobis: itemque futurum est, quando is, qui nunc a dextris Dei sedet, & licet nobiscum sit usque ad consummationem seculi, non aliud assumendo, sed quod semel assumpsit, nobis repræsentando & sicut ipse dixit: videbimus filium hominis venientem in nubi-
bus cœli cum potestate magna & majestate. Illud igitur tempus, quod Dominicæ Nativitatis memoriam antecedit, idcirco Adventus nuncupatur, quia hæc quæ dicta sunt, partim præterita, partim futura commemorantur. Nam prima Dominica, primus adventus jam præteritus quasi futurus, in persona antiquæ commemoratur Ecclesiæ. Secunda & tertia Dominica, secundus adventus expectantibus & desiderantibus jam jam instare, propheticiis atque apostolicis tubis dēnunciatur. Ideo vero secundus adventus duabus Dominicis declamatur, quia primum adventum sola, quæ præcessit, incarnationem Domini Ecclesia promissum expectavit, secundum autem tam præcedens quam subsequens audivit, illa propheticiis tantum, hæc autem propheticiis pariter atque Apostolicis edocta præconiis. Qua propter in secunda ex ipsis Dominicis propheticum personat officium, quod est Populus Sion. In tertio vero Apostolicum: Gaudete in Domino semper. Quarta Dominica, quæ

semper Dominici Natalis diem novissima respicit, tempus illud commemorat, quo imprægnato jam & tumido utero virginis propè erat Dominus & calcians se divinitas corrigiam illam suæ ligabat incarnationis, quam in Evangelio ejusdem Dominicæ Joannes se non esse dignum solvere profitetur. *Hæc Rupertus Abbas Tuitiensis de Divinis officiis lib. 3. Cap. 1.*

- (b) *Alexander Papa quintus à B. Petro constituit, ut sal & aqua benediceretur ad conspergendum populum & habitacula eorum, quod & nos in omni Dominica juxta Canones sequimur. Micrologus de Ecclesiasticis observationibus cap. 46. Sicut enim populus prior legalibus institutis deserviens sanguine lustrabatur, ita novus Christianorum populus, baptismi Sacramento renatus, digne aqua benedicta adspersitur, vel sicut sanguis agni in postibus ad repellendum percussorem ponebatur, ita mysterium aquæ corpora & loca muniat renatorum. Nam si cinis vitulæ adpersus sanguine populum sanctificabat atque mundabat, multo magis aqua sale adpersa, divinisque precibus sacra populum sanctificat atque mundat, & si sale adperso per *Helisæum* prophetam sterilitas aquæ sanata est, quanto magis divinis precibus sacra sterilitatem aufert rerum humanarum & coinquinos sanctificat atque mundat & expurgat & cætera bona multiplicat & insidias diaboli avertit & ab ejus phantasmatis ac versutiis homines defendit? nam si tactu fimbriæ vestimenti salvatoris salvatos infirmos esse non dubitamus, quanto magis virtute sacramentorum ejus verborum divinitus sacrantur elementa,*

PERGES Dominicaliter. (c) Ad processio-
nem (d).

E 2

R.

ta, quibus Sanitatem corporis & animæ humana percipit fragilitas &c. plura lege in *Liturgicis Latinorum Jacobi Pamellii Canonici Brugensis*. Item apud Grancolas pag. 126.

(c) Prout in Dominicis per annum cantari consuetum est. aliter autem in festis.

(d) Dominicis post Pentecosten usque ad Pascha cum crucibus & vexillis procedendo per ambitum, cimiteria & ecclesiam cantatur: asperges me Domine hyssopo & mundabor, lavabis me & super nivem dealbabor, quod & ipsum de fide baptismi propheta prædixit per hyssopum, quæ herba est humilis, medicinalis, qua humor pulmonis deponitur, fidem humilitatis vel passionis Christi significans. Per nomen lavacri super nivem dealbantis, baptismum ipsius manifestius exprimens. Deinde cum crucibus & vexillis, quæ sunt insignia victoriæ Christi, omnes albat & exultantes in laude resurrectionis sanctæ procedimus cum tanta populi expectatione, sexus utriusque majorum pariter & minorum, ut corporaliter quoque illud propheticum in nobis impleri videatur, cum jucunditate exhibitis & cum gaudio deducemini, nam & montes & colles exilient expectantes vos cum gaudio. *Rupertus Tuitiensis de div. offic. lib. VII. c. 20.*

℞. (e) *Aspiciebam in visu noctis & ecce in nubibus celi filius hominis venit, & datum est ei regnum & honor, & omnes populi tribus & lingue servient ei.*

℥. (f) *Ecce Dominator Dominus cum virtute veniet & datum est ei &c.*

Per ambitum (g) ℞.: *Missus est Gabriel angelus ad Mariam virginem desponsatam Joseph nuncians ei verbum & expavescit virgo de lumine, ne timeas Maria, invenisti gratiam apud Dominum. Ecce concipies & paries*

(e) ℞. *Responsorium.* ab Italis fertur esse repertum & vocatum hoc nomine, quod uno canente, chorus consonando respondeat. Antea autem id solus quisque agebat. Nunc interdum duo vel tres communiter canunt, choro in plurimis respondente. *Rhabanus Maurus de Institut. Cleric. lib. 2. cap. 51.*

(f) ℥. *Versus.* Dicitur ille cantus, per quem revertitur intentio mentis in aliam intentionem, quasi quædam compositio Officialis, disponens iter mentis suavi Cantilena de uno affectu ad alterum. verbi gratia: de psalmodia ad lectionem: de sollicitudine omnium Ecclesiarum ad propriam conscientiam, quæ conversio addiscitur in responsoriis. &c. *Amalarii Fortunati Episc. Trevir. de ordine Antiphonarii liber cap. 1.*

(g) *Ambitus*, peristylum, claustrum. apud Gallos: *Cloître.* ambitus propriè idem ac circuitus. Gall. *enceinte, circuit.*

paries & vocabitur Altissimi filius. V. Ave Maria gratia plena, Dominus tecum. Ecce concipies &c.

Ad introitum: (h) *Letentur celi & exultet terra, jubilate montes laudem quia Dominus noster veniet & pauperum suorum miserebitur. Ecce Dominator Dominus cum virtute veniet. Et pauperum &c.* Stationem

E 3

con-

(h) *Ad introitum* scilicet: Ecclesiæ, dum statio ex ambitu revertitur.

Singulis Diebus Dominicis Adventûs & Quadragesimæ in Metropolitanâ Moguntinâ ante summum sacrum Choralis adportat salem benedictum ad Diaconum & Subdiaconum, dein ad Prælatos, Canonicos & Vicarios in choro existentes, à quibus mica salis sumitur degustanda.*

* Benedictio salis inter ritus Ecclesiæ antiquissimos referitur; in ejusdem exorcismo dicitur: *Ut efficiaris sal exorcizatum in salutem credentium & sis omnibus sumentibus te. sanitas animæ & corporis, & effugiat atque discedat à loco, in quo aspersum fueris, omnis phantasia & nequitia vel versutia diabolicæ fraudis omnisque spiritus immundus adjuratus per eum, qui venturus est judicare vivos & mortuos & sæculum per ignem.*

In sumptione salis omnes sint benè memores verborum Salvatoris nostri Math. V. 13. *Vos estis sal terræ.* & Apostoli Coloss. IV. 6. *Sermo vester semper in Gratia sale sit conditus, ut sciatis, quomodo oporteat vos unicuique respondere.* Et Marc. IX. 42. 49. *Omnis viciïma sale salietur. Habete in vobis sal & pacem habete inter vos.* Hoc præsertim tempore Adventus & jejunii quadragesimalis, ut mox in anni ecclesiastici exordio quilibet sale conditus spiritualis sapientiz & integritate Veritatis spiret odorem cœlestis & incorruptibilis delectationis; sicque jejundet à vitiis, ut cum Christo resurgere mereatur ad gloriam.

Ex

Ex ordinario Ecclesiæ Trevirensis: Dominica 1. Adventus. solve jubente Deo terrarum Petre catenas, qui facis ut pateant, cœlestia regna beatis.

Exeundo ad S. Andream canitur: libera &c. sequitur: De profundis &c & collecta.

Ambulans Jesus juxta mare Galileæ vidit Petrum & Andream fratrem ejus & ait illis: venite post me, faciam vos fieri piscatores hominum, at illi reliâs retibus & navi secuti sunt illum. collecta. Monasterium istud tu circumda Domine & angeli tui custodiant muros ejus & famulos tuos exaudi omnipotens Deus, civitatem istam tu circumda Domine & angeli tui custodiant muros ejus, exaudi Domine populum tuum cum misericordia. Sequitur: Exultabunt sancti in gloria, lætabuntur in cubilibus suis. Sequitur collecta:

Benedicat nos Deus Pater, custodiat nos Jesus Christus, illuminet nos Spiritus sanctus omnibus diebus vitæ nostræ, confirmet nos virtus Christi, intercedentibus sanctis suis indulgeat nobis Dominus universa delicta nostra.

Ad S. Paulum R. Magnus sanctus Paulus vas electionis, verè digne est glorificandus, qui & meruit thronum duodecimum possidere. V. à Christo de cœlo vocatus & in terram prostratus ex persecutore factus est vas electionis. verè &c.

Eundo ad B. Virginem. ibidem canitur: R. Misus est Gabriel Angelus ad Mariam Virginem desponsatam Joseph, nuncians ei verbum & expavescit virgo de lumine, ne timeas Maria, invenisti gratiam apud Dominum. Ecce concipies & paries & vocabitur altissimi filius. V. Ave Maria gratia plena Dominus tecum. Ecce concipies &c. Deinde canitur collecta de B. Virgine. exeundo Antiphona:

Spi-

concludit, officiator decantans versum: *Ostende nobis Domine misericordiam tuam, cui chorus respondet: & salutare tuum da nobis.* Sicque ordinariæ stationes Dominicales per annum cum versu quodam congruente diei concluduntur. In solemnioribus verò Dominicis Paschæ, Pentecostes &c. versus omittitur & chorus à Statione redux cum festivo organi pulsu excipitur.

§. II.

Dominica secunda Adventus Domini.
Ad processionem:

R. *Ecce Dominus veniet & omnes sancti ejus cum eo & erit in die illa lux magna & exhibunt de jherusalem sicut aqua munda & regnabit Dominus in eternum super omnes gentes. V. à solis ortu & occasu, ab Aquilone & mari. Et regnabit. &c.*

Per ambitum. R. *jherusalem surge & sta in excelsu & vide jocunditatem que veniet tibi a Deo tuo. V. Leva in circuitu oculos tuos & vide & contemplare Jocunditatem &c.*

E 4

Ad

Spiritus sanctus in te descendet Maria, ne timeas, habebis in utero filium Dei alleluja.

R. De Dominica 1. Adventus: *Latentur cœli & exultet terra, jubilate montes laudem, quia Dominus noster veniet & pauperum suorum miserebitur.*

Ad introitum. *R. Rex noster adveniet Christus, quem Johannes predicabat agnum esse venturum. V. Ecce Agnus Dei, qui tollit peccata mundi. quem Johannes &c.*

Ex Ord. Treverens. Dominica 2. Adventus omnia ut in Dominica 1. sed non itur ad S. Andream & dicitur R. Rex noster adveniet Christus, quem Johannes predicabat agnum esse venturum.

§. III.

Nicolai Episcopi in primis Vesperis fit processio ad capellam ejus cum R. Beatus Nicolaus jam triumpho potitus novit suis famulis prebere celestia comoda, qui toto corde poscunt ejus petitiones, illi nimirum tota nos devocione oportet committere. V. ut apud Christum ejus patrocinis adjuvemur semper. illi nimirum &c. Gloria patri &c. illi nimirum &c.*

Super Magnificat, Antiphona (i): Pontifices almi divina revelatione glorificati Nicolaum

* Capella hæc in perystilio sita, nunc sacristia est; nil tamen obstat, quominus hodieum in ea affabrè coordinata altare S. Nicolai adhuc perftet & consuetæ statis diebus stationes peragantur.

(i) *Antiphona ex græco interpretatur vox reciproca in latinum, duobus alternatim psallentibus ordine commutato, sive de uno ad unum, quod genus psallendi Græci invenisse traduntur. Albinus Flaccus Alcuinus libr. de Divin. Officiis.*

colaum tunc presulem devotissime consecraverunt.

In reditu: o *Martine &c.* **

§. IV.

In festo conceptionis B. *Marie* virginis
fit processio *ad Gradus* (k) cum an-
tiph. *Tota pulchra es amica mea & macula*
E 5 non

** Itur cum superpelliceis. Episcopus puerorum habet suam sessionem apud summum Altare versus chorum cum suis capellanis. ita Ordinarius Ecclesiæ Moguntinæ, quem sub hoc nomine pluries citabimus. Conf. *cl. D. Dürr commentat : de Episcopo puerorum.* Hæc ceremonia ab anno 1779. cessat. Eandem in pluribus Galliæ Ecclesiis in usu fuisse perhibent Annales. In Ecclesia Turonensi pridie Innocentium Cantor deposuit in Vesperis baculum eumque dedit juniore clerico ad regendum chorum. Abusus dein invaluer, cum juvenes illi Mitris episcopalibus ornati benedictionem dedissent in Ecclesia &c. &c. Copriniacense Concilium an. 1260. sustulit hunc morem ineptum.

(k) Antiquissima Ecclesia B. Mariæ Virgini sacra Anno MLXIX. in Collegiatam erecta Metropolitana vicina, si non contigua, vocatur *ad Gradus*; quia per Gradus, cum è vico comitum (aus der Gravengass) aut è foro, vel maximè è platea, quæ à porta piscium huc procurrit, ad eam ascenditur.

non est in te , favus distillans labia tua , mel
& lac sub lingua tua , odor unguentorum tuo-
rum super omnia aromata , jam enim hyems
transiit & recessit , flores apparuerunt , vi-
neæ florentes odorem dederunt & vox turturis
audita est in terra nostra , surge , propera ami-
ca mea , veni de lybano , veni , coronaberis.

In Choro B. Marie cantatur ant. *Alma
Redemptoris mater que pervia celi.*

*Porta manes & stella maris succurre
cadenti ,*

Surgere qui curat populo tu que genuisti.

Natura mirante tuum sanctum genitorem ,

Virgo prius ac posterius Gabrielis ab ore

Sumens illud ave peccatorum miserere.

In reditu cantatur. *R. Felix namque es
sacra virgo Maria & omni laude dignissima ,
quia ex te ortus est sol justicie Christus Deus
noster. V. Ora pro populo , interveni pro Cle-
ro , intercede pro devoto femineo sexu , sen-
ciant omnes tuum levamen , quicumque cele-
brant tuam conceptionem. quia &c. ut supra.*

Hodie loco Responsorii *Felix nam-
que &c.* cantatur : *O crux gloriosa , o crux
adoranda , o lignum pretiosum & admirabile
signum per quod & diabolus est victus & mun-
dus Christi sanguine redemptus alleluja.*
Dein in choro additur versus & collecta
de S. Cruce & concluditur more solito

Offi-

Officium Vesperarum. Cur hæc Respon-
 forii mutatio facta sit? conjicere liceat,
 quod olim chorus è Marianâ Ecclesiâ redux
 stationem peregerit ad altare S. Crucis in
 Choro ferreo, nunc autem idem altare so-
 lummodo pertransiens memoriam pristinæ
 stationis retineat.

§. V.

Dominica tertia adventus Domini.

Ad processionem R. *Bethleem civi-
 tas Dei summi, ex te exiet Dominator Isra-
 hel & egressus ejus sicut à principio dierum
 eternitatis & magnificabitur in medio universe
 terre & pax erit in terra nostra, dum venerit.
 V. Deus à Libano veniet & sanctus de monte
 umbroso & condenso. Et pax &c.*

Per ambitum. *Qui venturus est ve-
 niet & non tardabit, jam non erit timor in
 finibus nostris, quoniam ipse est salvator no-
 ster. V. Ex Syon species decoris ejus, Deus
 noster manifestè veniet. quoniam &c.*

Ad introitum: *Docebit nos Dominus
 vias suas & ambulabimus in semitis ejus, quia
 de Syon exhibet lex & verbum Domini de jhe-
 rusalem. V. Ex Syon species decoris ejus,
 Deus noster manifestè veniet. Quia de Syon &c.*

Ordin. Trevir. Dominica tertia. omnia ut in prima,
 præter de S. Paulo & sequentia R.

O gloriosum lumen omnium Ecclesiarum sole splendidi-
 dius, o verè Apostolicum sidus altissimum sancte
 Paule, qui eterni Regis splendorem tenebris gen-
 tium infudisti, qui in terris positus celorum secre-
 ta petisti & quod non licet homini loqui, pervidisti,
 illuc supplices tuos post hujus vite terminum perdu-
 cere dignare, quos fecisti veritatis lumen agnoscere.

Post collectam R. *Suscipe Verbum Virgo Maria,*
quod tibi à Domino per Angelum transmissum est
per aurem, concipies Deum paries & hominem, ut
benedicta dicaris inter omnes mulieres. Deinde
antiphona: Spiritus &c. ut supra. sequitur R.
Docebit vos Dominus vias suas, & ambulavimus in
femitis ejus, quia de Syon exhibit lex & verbum
Domini de jherusalem.

§. VI.

Dominica quarta Adventus Domini
A. existente litera Dominicali. (l)
 & si vigilia Nativitatis Domini in diem Do-
 minicum evenerit, tunc ad processionem
 cantatur R. *juravi, dicit Dominus, ut ultra*
jam non irascar super terram, montes enim
& colles suscipiant justitiam meam & testamen-
tum

(l) Litteræ Dominicales à Venerabili BEDA la-
 terculum septizonii appellantur A. B. C. D. E. F.
 G. quæ quot annis ordine retrogrado G. F. E.
 D. C. B. A. mutantur, donec anni viginti octo
 fuerint circum acti, de quo videantur Compu-
 tistæ.

tum pacis erit in jherusalem. V. à solis ortu & occasu, ab aquilone & mari. Et testamentum &c.

Si verò aliter evenerit, tunc in ipsa Dominica predicta ad processionem cantatur *R. Veni Domine & noli tardare, relaxa facinora plebi tue & revoca dispersos in terram suam. V. à solis ortu & occasu ab aquilone & mari. & revoca &c.*

Per ambitum: *R. Non discedimus à te, vivificabis nos Domine, & nomen tuum invocabimus, ostende nobis faciem tuam & salvi erimus. V. Domine Deus virtutum converte nos. Ostende &c.*

Ad introitum: *R. Intuemini quantus sit iste, qui ingreditur ad salvandas gentes, ipse est Rex justicie, cujus generacio non habet finem. V. & dominabitur à mari usque ad mare. Cujus. &c.*

Si B. vel C. vel D. fuerit littera Dominicalis, ad processionem cantatur:

R. Vicesima quarta die decimi mensis jejunabitis dicit Dominus & mittam vobis salvatorem & propugnatorem pro vobis, qui vos precedat & introducat in terram, quam juraui patribus vestris. V. Ego sum Dominus Deus vester, qui eduxi vos de terra Egypti. In terram &c.

Per ambitum: *Non auferetur sceptrum de Juda & Dux de femore ejus, donec veniat qui*

qui mittendus est & ipse erit expectatio gentium. *Ps.* Pulchriores sunt oculi ejus vino & dentes ejus lacte candidiores. & ipse &c.

Ad introitum *R.* intuemini &c.

Si *E.* fuerit littera Dominicalis, ad processionem cantatur:

R. Canite tuba in Syon, vocate gentes, annuntiate populis & dicite, Ecce Deus salvator noster adveniet. *Ps.* à solis ortu & occasu, ab aquilone & mari. Ecce Deus &c.

Per ambitum *R.* vicesima quarta die &c. vel: *Non auferetur* &c. prout in registro chori continetur.

Ad introitum *R.* festina ne tardaveris Domine & libera populum tuum. *Ps.* veni Domine & noli tardare, relaxa facinora plebi tue. Et libera &c.

Si fuerit *F.* littera Dominicalis ad processionem *R.* vicesima quarta &c. per ambitum *R.* non auferetur.

Ad introitum: *Festina.*

Si *G.* fuerit littera Dominicalis ad processionem *R.* vicesima quarta.

Per ambitum: *non auferetur.* Ad introitum *R.* intuemini. (*m*)

§. VII.

(*m*) Circa annum MXXI — MXXVII. Beruo Abbas Augiensis ad Aribonem Archi-Episcopum Moguntinum (qui sanctæ sedi præfuit ab anno MXXI.

MXXI = MXXXI.) scripsit epistolam de Dominicis per adventum celebrandis, quæ ut ut prolixa, hic in extenso inferi meretur:

= Summæ Dignitatis apice sublimato *Ariboni* Archi-Episcopo, per quem in Area Domini bona conservis fideliter amministretur tritici mensura *Berno* etsi vile Dei matris mancipium, illud servi boni: *Euge*, optat in præmium.

Quotiens in Ecclesiastici ordinis ritu minus concordamus, oportet ut ad Consilium Magistrorum recurramus, per quos, ut scriptura testatur, sapientia divina profunda fluviorum scrutata est & abscondita perduxit in lucem, legislatore id etiam præcipiente: *Interroga patrem tuum & adnuntiabit tibi, majores tuos & dicent tibi.* Hujus rei gratia te potissimum, piissime Pater! de his quæ in dubium de Dominici adventus celebratione venerunt, consulendum censuimus, cui superna Dei providentia tantam scientiæ plenitudinem donavit, ut te per aquam Divinarum scripturarum non solum usque ad talos vel ad genua, sed etiam usque ad renes transduceret. Quoniam, inquit, intumuerunt aquæ profundæ torrentis, qui non potest transvadari, qui etsi non pertransiri ad illum, tamen ipsa Dei sapientia adjuvante, quæ per torrentem designatur, potest perveniri. Igitur hujus aquam torrentis, quam nullus mortalium transire potest, aliquatenus tange ac aliquem intelligentiæ gustum sitibundis pectoribus nostris præbe. Unde enim apertius ut quæramus, agnoscas, intimamus, quod tamen jam dudum te latere minime credimus. Quotiescunque Natalis Domini in II. feria; velut in præsentī anno evenit,

nerit, magnus error per Ecclesias Dei se infundit, aliis dicentibus, non debere plus quam quatuor Dominicos dies cum ipsa sacratissima Dominicæ Nativitatis vigilia celebrari, aliis vero è regione contendentibus, magis oportere quatuor plenas hebdomadas adventum Domini habere, quintum diem Dominicum specialiter vigiliæ Domini dedicantes, nullum aliud, ut investigare potuimus, defensionis suæ argumentum vel rationem habentes, nisi ut illa quatuor officia, quæ in nocturnalibus antiphonariis inveniuntur vel lectiones sanctorum Evangeliorum nec non & Apostoli plenius adimpleantur. Ad hæc alii pleniorẽ veritatis ratione subnixam, videlicet beati *Gregorii* Papæ ac presbyteri *Hieronymi* præferunt sententiam, quorum alter in libro sacramentorum, id est, Missali ita prætitulavit: Dominica I. de adventu Domini, Dominica II. III. Dominica IV. quæ & proxima est ante Natale Domini. Alter vero in *Lectionario*, quem librum comitis appellavit, sic Dominica V. ante Natale Domini, quam *Amularius* præparationem Domini Adventus nominavit, deinde Dominica IV. ante Natale Domini, Dominica III. ante Natale Domini, Dominica II. ante Natale Domini, Dominica I. ante Natale Domini, ut converso modo quæ apud *Hieronymum* I. vel proxima ante Natale Domini apud *Gregorium* dicatur Dominica IV. de adventu Domini, non inconvenienter, ut reor, propter quinque hujus sæculi ætates, in quibus hominum genus sub jugo diaboli captivum tenebatur, quo usque per intactæ virginis uterum nascendo in carne appareret, qui carnis peccata per sui corporis hostiam aboleret & initium sextæ sequentis

quentis ætatis sanctificaret, vel quia interior noster homo per quinque sensus corporis corrumpitur, ita ut in nobis mors operetur, sicut propheta dicit: *Introivit mors per fenestras vestras*, quatenus in his quinque hebdomadibus hospitium mentis illi regi nostro præparetur, quem prophetica lectio in ipsa hebdomada V. his verbis pronuntiat: *Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & suscitabo David germen iustum & regnabit rex & sapiens erit & faciet iudicium & iustitiam in terra.* Item in Antiphonario diurno, quia post tria officia statim sequitur jejunium, deinde Dominica vacat, ut ex hoc liquido comprobetur, quantum etiam in hoc delinquant, qui in præsentī anno jejunium, quod præcedere debuit, post Dominicam, quæ vacat, ponunt, adventum Domini inchoantes VI. Calendas Decembris; quod si hoc caventes prius jejunant, nihilominus contra patrum instituta agunt, qui jejunium decimi mensis semper in proximo Sabbatho ante Natale Domini celebrandum statuerunt; quaternarium vero numerum, quem ut supra notavimus, S. Gregorius in quatuor Dominicis de Adventu Domini diebus posuit, tali celebrant sacramento, ut homo, qui quatuor consistit elementis, per quatuor hebdomadas, qui expectet adventum, quem per tres ordines librorum, Legis scilicet, Prophetarum, Psalmorum olim promissum & per quartum id est, Principium Evangelii, angelo S. Mariæ semper virgini conceptum ac Nativitatis ejus ordinem narrante, ad salutem humani Generis, certissime sciunt, huic mundo præsentatum. Et ne tantilla meæ parvitatis attestatio, quam ex aliorum magis, quam ex propria protuli sententia, vi-

deatur parvi pendenda, majorum dicta ponantur in medio, ut vel ex his liquidò comprobetur, quorum usus rectior habeatur. Añt nempe, Amalaricus Divinorum Officiorum scrutator non contemnendus: In antiquis libris missalium & Lectionariorum reperitur scriptum, Ebdomada quinta ante Natale Domini, totidem enim lectiones habentur in Lectionario & totidem Evangelia à tempore memorato per dies Dominicos usque ad Nativitatem Domini; Antiphonarius habet tria officia diurna & quartum in die Dominica quæ vacat post lectiones XII. Nocturna vero IV. ut superius dixi per dies Dominicos. Auctor Lectionarii excitat fidem nostram ad recolendum Domini nostri Jesu Christi venturi in mundum præconium per V. ætates mundi. Auctor Missalis, qui nominatur Gregorialis & Antiphonarii nos tangit, ut recolamus Nativitatem Domini celebratam per tres ordines librorum, scilicet Legis, Prophetarum & Psalmorum nec non & per quartum id est Principium Evangelii, in quo narratur Gabriel Archangelus missus ad Zachariam videlicet nuntius Nativitatis & præcursoris Domini; verum etiam & prophetia *Zachariæ* de adventu Domini & *Gabriel* missus ad *Mariam* virginem, narrans ei conceptionem salvatoris nostri & cætera talia usque ad ipsam Nativitatem, nempe & ipsa IV. hebdomada hoc est, quæ proxima est ante Nativitatem Domini, sive in qua celebratur, singularis est; habet in matutinali officio per unamquamque feriam antiphonas proprias in psalmis. Et alio modo auctor Lectionarii docet nos, quam fortis sit Dominus, qui venturus est ad nos & intraturus domum nostram, ut in ea habitet, quam solenus

solemus sordidare quinque sensibus nostris scilicet, formæ intrant per oculos, suspicio mala de fratre per aures, odor libidinosus per nares, per os ingluvies polluit, per tactum credulitas. In sordibus non vult habitare Rex venturus, nisi ita purgetur hospicium, ut nec saltim pulvis talium phantasmatum remaneat, non dignabitur hospes venturus intrare in illud. Ideo scribit auctor quinque lectiones quinque hebdomadarum, ut nos hortetur circumcidere quinque sensus nostros ab omni vitio & parare mansionem dignam Regi & Domino atque vero Prophetae. De ipso Rege dicit prima lectio: Ecce dies veniunt, dicit Dominus, & suscitabo germen justum & regnabit Rex & sapiens erit. Et iterum de Domino: Et hoc est nomen quod vocabunt eum, Dominus justus noster. Et iterum in Evangelio de Propheta: Quia hic est verè propheta, qui venturus est in mundum. Auctor missalis sive Antiphonarii eandem præparationem nos hortatur facere per quatuor hebdomadas, sicut enim homo internuntiis quinque sensibus ad animam bene aut male operatur, ita per quatuor elementa aut ruit ad mala corporalia, aut surgit ad bona; quapropter, ut dixi, hortatur nos auctor memoratus, ut, si usque modo torpuimus negligentia, dehinc surgimus ad mundandam domum nostram, ut qui non excitatus est in quinta hebdomada, saltim surgat in quarta; ipsum enim sonat lectio, quæ legitur in quarta hebdomada: scimus quia hora est jam nos de somno surgere & reliqua. Non dubitamus propterea cantorem in memorata hebdomada cum tuba sua exaltare vocem: ad te levavi animam meam, ut excitet eos, qui quinta

hebdomada sopore negligentiae oppressi sunt, quomodo nostram domum præparare debeamus. In sequentibus memorata lectio monstrat, non in commensationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudiciis, non in contentione & emulatione, sed induimini Dominum Jesum Christum. Eamdem præparationem inculcat in ara cordis nostri Sacramentarium; suscipiamus, inquit, Domine misericordiam tuam in medio templi tui, ut reparationis nostræ ventura solemnia congruis honoribus præcedamus. Siquis voluerit nostra dicta infringere, quasi non sint IV. hebdomadæ plenæ a memorata Dominica usque in Nativitatem Domini, videtur mihi ignarus esse regulæ sacrae scripturæ, quæ a parte totum solet implere, his verbis datur intelligi quod hanc sacrae scripturæ regulam, quæ non solum a parte totum, sed etiam aliquando ex toto partem significat, hi transcendant, qui in adventu Domini nostri non quatuor sed quinque Dominicos dies annumerant. Adstipulatur huic narrationi illud famosissimi ac sapientissimi calculatoris Domini videlicet Bedæ argumentum, sitamen ipsius & non alterius esse conceditur, toto penè orbi, ut puto, notissimum. = Notum sit, inquit, omnibus hominibus, ut quicumque adventum Domini diligenter voluerit celebrare, videat, ut nec ante V. Calendas Decembris inchoet, nec III. nonas ipsius mensis transeat, sed in his septem diebus, ubicumque dies Dominicus advenerit, ibi sine dubio celebrare valebit. = Hunc morem, ut fertur, tota penè servat Gallia, ac ipsa civitas Romana quondam mundi Domina, ut per veracissimos relatores ac præcipuè sanctæ recordationis *Adalboldum* Episcopum,

pum, qui scriptis nostris pulsatus *Romæ* positus hoc requisivit, didicimus, quamquam postea, nescio, qua de causa aliter agerent in *Placentina*, ut ipse tamen ego eodem in tempore & audiendo & in videndo cognovi, aliisque *Italiae* civitatibus antiquae institutionis regulam servantibus. Sed & Abbas *Herigerus* vir non parvae auctoritatis nostris temporibus proprium super hac re libellum composuit, in quo, ut asserunt, qui illum legerunt, probabilibus argumentis eos convincit contra Patrum instituta agere, qui plus quam quatuor Dominicos dies adventus Domini celebrare contendunt. Quod vero ex adverso objiciunt, ideo quatuor Dominicos dies excepta vigilia Domini debere celebrari, ut illa quatuor nocturnalibus Officiis vel sancti Evangelii seu Apostoli lectio in illa Dominica, quae vacat, possint impleri, facili responsione potest enervari. Quis enim non videat, incongruum valde esse propter tria vel quatuor responsoria, quae retro actis ebdomadæ diebus, si tamen ita visum fuerit, decantari vel sancti Evangelii seu Apostoli lectio, quae feria III. ante jejunium, sicut in *Italiae* regionibus nos ipsi agere audivimus ac vidimus, vel potius in ipsa Dominica, quando vigilia celebratur, cum hymnis matutinalibus primo mane possint adimpleri, tam mysticas rationes ebdomadarum evacuari debere. Non utique quarta Dominica adventus Domini vacaret, si proprium officium haberet. Introitus: *memento* in nullo authentico invenitur antiphonario, sed ipsum Officium à quodam pro lubitu est superadditum, ideoque nec summopere est curandum, si pro rationabili causa aliquando fuerit intermissum. Vacat enim ista quemadmodum

& ceteri tres Dominici dies, qui simili modo ponuntur post duodecim lectiones, quibus tamen minime desunt lectiones epistolarum & Evangeliorum ad implendum numerum quinquaginta duarum anni Dominicarum. Habentur enim inter Natale Domini & septuagesimam Officia quatuor per dies Dominicos, a septuagesima usque in pascha, octo. nam nona in medio vacat. a pascha vero usque in octavam Pentecostes VIII. deinde sequuntur XXIII. usque ad adventum Domini, in adventu Domini tria tantum ponuntur, quarta ut supra diximus vacante. Quatuor enim & VIII. Itemque VIII. atque XXIII. & III. fiunt simul XLVI. his adde quatuor Dominicas vacantes & unam quæ est præparatio Dominici adventus, nec non de S. Trinitate, LII. Dominicarum videbis adimpletum esse numerum. At vero missæ in libro sacramentorum plures inveniuntur adpositæ, utpote post Theophaniam abundant III. post octavam Pentecostes una; & una in septimo mense, quando jejunium est celebrandum, non incongruo, ut puto, ordine, ut quinaris qui LII. numerum his supergreditur, quintæ nihilominus Dominicæ ante Natale Domini verba deprecationis adunetur. Sic enim orat sacerdos: Excita Domine, quæsumus, tuorum fidelium voluntates & cætera. quamquam & in quibusdam Missalium libris etiam altera, nescio a quo, inveniatur composita; quod si in aliquibus plures inveniuntur libris, non tamen authenticis. His ita se habentibus, eos qui tanto adnifu hoc anno unam hebdomadam Dominico adventu conantur adjicere, libet percontari, quidnam agendum censeant, cum primum pascha in XI. calendas aprilis, septuagesima vero

XV. calendas februarii evenierint, nisi forte duo officia quæ sunt: *Omnis terra, adorate Dominum* velut minus necessaria remanebunt, nisi forte priori id est *omnis terra* tali modo dent locum, ut ante epiphaniam *In excelsō throno* contra morem canant, cum in omnibus authenticis antiphonariis id ipsum ita prætituletur. Dominica I. post Epiphaniam Domini non solum hoc, sed & responsum *Domine ne in ira tua*, nullum diem Dominicum poterit attingere, octava Epiphaniæ proxima III. ante septuagesimam occurrente. Quod, si ita est, immo quia est, unum horum necesse est, ut eligant, aut ut hæc omnia, id est, officia duo, Resp. *Domine ne in ira tua*, lectiones IV. missas V. omnino quasi necessaria prætermittant, aut ubi locorum possunt, interserant & concedant nobis id in una tantum missa & una lectione Apostolica seu Evangelica agere, quod sibi putant in plurimis licere, alioquin terminum paschalem eotenus transferant, quotenus illa duo officia, ne dicam lectiones & missas inter Epiphaniam & LXX. locum inveniant & nos illis concedimus adventum Domini anticipare, ut Dominica, quæ vacat cum integritate ebdomadæ possit vigiliam Natalis Domini hoc anno præire. Quod si respondebunt, hoc canonica autoritate esse prohibitum & nos veraciter didicimus, quia ritum, quo adventum Domini hoc anno celebramus, a sanctis Patribus Gelasio, Gregorio, Hieronymo indubitanter accepimus, qui velut bases consistunt in sanctæ Ecclesiæ fundamentis, quorum sententiæ nolle acquiescere, transgressio est legis divinæ. Hæc etsi ita esse credimus, haud facile tamen aliis persuadebimus, quapropter ex sanctæ sedis

§. VII.

In primis vesperis S. Thomæ Apostoli
itur ad altare SS. Thomæ & Dionysii
cum R. *Cives Apostolorum.* Ant. super Mag-
nificat: *Misi digitos meos in fixuram clavo-
rum*

tue auctoritate sententia prodeat, sanctorum
Patrum instituta servare decernat, ne sanctæ
matris Ecclesiæ filii in schisma divisi, minus una-
nimes possint habitare in Domo Dei; nam ex
dulcissimo sacri pectoris tui fonte purum hujus
scientiæ potum tandem haurire cupimus, ne per
varios errorum rivulos diutius à vero nos aberre-
mus, ut illa valeas mercede donari, quam Do-
minus per Prophetam talibus verbis dignatus est
polliceri: Beati, qui seminatis super omnes aquas.
Dilectus Ecclesiæ sponsus, qui quotidie descen-
dit in hortum suum ad areolam aromatum te
pascentem in hortis virtutum inter lilia castita-
tis convallium, post hujus vitæ terminum colli-
gat in hortum suum. Salutat te humilis Augu-
stinus fratrum cætervula semper tui memor inter
sacra orationum libamina.

Responsoriæ *Aribonis* Archipræsulis sententiam
Bernonis Abbatis de tempore celebrandi adven-
tus Domini approbantes extant cum præceden-
tibus litteris apud *Martene & Durand in Col-
lect. Veter. Scriptorum & monumentorum histori-
corum Tom. I. pag. 383. sq.*

*Ex ordin. Trevir. Dominica 4. adventus R. Intue-
mini, quantus sit iste, qui ingreditur ad salvandas
gentes, ipse est Rex justitiæ; cujus generatio non
habet finem.*

*rum & manus meas in latus ejus & dixi: Dominus meus & Deus meus. alleluja. * Magnificat &c.*

In reditu: Ant. o *Martine &c.*

F 5

§. VIII.

* *Alleluja* ex hebræo in latinum interpretatum sonat *Laudate Deum* nam *alleluja* dicitur *laudate*. *ja* nomen Dei est, unum ex decem nominibus quibus vocatur Deus apud Hebræos. *Alleluja* autem primum in novo testamento additum est dicente Joanne Apoc. XIX. 6. audiavi vocem in cœlo dicentium, *alleluja*. & quia hac voce Angelos in cœlo Deum laudare cognovimus, hujusmodi voce laudationis creditum est Deum delectari. Hoc quoque ideo canimus, ut eundem Deum nos colere in terra ostendamus, qui etiam colitur ab Angelis in cœlo. *Alcuinus de divin. offic. p. 499. Tom. II. Operum omnium à Rmō Principe Abbate Frobenio ad S. Emeramum Ratisbonæ editorum.*

Cur autem in sacris mysteriis peragendis Ecclesia Latina græcas subin adhibeat voces & hebraicas proferendo Kyrie eleison Christe eleison, amen, alleluja, Sabaoth, Osanna &c. ratio est, ut ostendatur, unam esse ecclesiam, quæ ex hebræis & Græcis primum, deinde ex latinis coadunata est, vel quia mysteria nostræ fidei & sacra liturgia tribus hisce linguis ab Apostolis, eorumque immediatis successoribus conscripta vel saltem celebrata fuerit; quæ quidem linguæ in titulo crucis quemadmodum consecratae sunt, & sicut cruentum Christi sacrificium tribus hisce principalioribus linguis omnibus nationibus fuit manifestatum

§. VIII.

In festo Nativitatis Christi, finitis laudibus fit processio ad altare sancte crucis * cum Ant. *Hec est dies, quam fecit Dominus, hodie Dominus afflictionem populi sui respexit & redemptionem misit hodie, mortem quam femina intulit, femina fugavit, hodie*

statum; ita congruum omnino est, ut etiam in ejusdem salvatoris sacrificio incruento celebrandis aliisque divini officii partibus easdem tres principaliores linguas adhibeat ecclesia. Conf. Cardin. Bona lib. 2. c. 4. Martene de antiqu. Eccles. ritibus c. 4. &c.

Ex ordin. Trevir. si vigilia Nativitatis Domini fuerit Dominica cantatur R. *sanctificamini filii Israel dicit Dominus, in die enim crastina descendet Dominus & auferet à vobis omnem languorem.*

- * Hæc statio ob officium Diei nimis prolixum cessat. Post primas vesperas nativitatis proceditur ad Chorum ferreum cum Responsorio *sanctificamini &c.* ut in Ecclesia Trevir. vide supra. Canitur dein Antiphona: *o Jerusalem civitas Dei summi, leva in circuitu oculos tuos & vide Dominum Deum tuum, quia jam veniet solvere te a vinculis.* postea *Magnificat* cum organo. In reditu ad chorum Responsorium: *Suscipe verbum virgo Maria, quod tibi a Domino per Angelum transmissum est, concipies per aurem, Deum paries & hominem, ut benedicta dicaris inter mulieres &c.* Ave Maria &c.

die Deus homo factus, id quod fuit, perman-
sit, & quod non erat assumpsit. Ergo exordium
nostre redemptionis devote recolamus & exulte-
mus dicentes: Gloria tibi Domine.

Et ibidem cantatur secunda Missa, qua
finita, processio regreditur ad chorum cum
℞. Gaude Maria virgo, cunctas hereses sola
interemisti, que Gabrielis Archangeli dictis
credidisti, dum virgo Deum & hominem genui-
sti & post partum virgo inviolata permansisti.
℣. Gabrielem Archangelum credimus divinitus
te esse affatum, uterum tuum de spiritu sancto
credimus impregnatum, erubescat judeus inse-
lix, qui dicit Christum de Joseph semine esse
natum. Dum virgo &c.

Eodem die dictis secundis vesperis jux-
ta summum altare cantatur Ant. Lumine
vultus tui Domine insignitus protho martyr
Stephanus sacrificium justicie se ipsum tibi sa-
crificavit, ideoque in leticia cordis in pace ob-
dormiens requiescit.

Postea processio transit ad ferreum cho-
rum** cum ℞. ℣. & gloria Patri ibidem: De
torrente passionis dum bibit in via beatus Ste-
phanus per ascensum purpureum ad regis Sa-
lomonis aureum transit reclinatorium. ℣. Hic
fulget miraculorum gracia, ibi gloria. per as-
censum

** Vide infra §. 33.

==== *censum. &c. Gloria patri & filio &c.*** per ascen-
sum &c.*

Post *℟.* duo incipiunt super *Magnificat*
ant. omnes intendentes in eum aspiciebant vul-
tum ejus tanquam vultum angeli stantis inter
illos.

In reditu *℟. Verbum caro. (n)*

§. IX.

*** Versiculus iste ab antiquis Patribus hymnus glorificationis dictus est. Nicephorus ejus auctorem facit Flavianum monachum Antiochenum. Hist. Eccles. lib. 9. c. 24. alii à Synodo Nicæna institutum asserunt. ab apostolis traditum innuit Gavantus, Baronius ad A. 325. Bona in lib. de divin. psalm. c. 16. §. 6. cum enim fideles ab initio Ecclesiæ in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti baptizati essent, ipsis tribus personis hunc hymnum glorificationis canere didicerunt. In latina ecclesia S. Hieronymum obtinuisse à Damaso Papa, ut in fine cujuscunque psalmi diceretur, ut legitur in vita S. Damasi Papæ.

(n) Notandum ex ordinario Metropolitanæ, quod Domini pociores non Sacerdotes eligunt Episcopum, videlicet Diaconi & Subdiaconi. Hisque expeditis distribuuntur cappæ, insulæ & candelæ, Canonico candela de dimidia libra, vicario lumen quod dicitur ein Dreyling, tertia pars libræ, & fit processio ad ferreum chorum cum crucibus & candelis, sicuti si alias haberetur processio.

Ex

Ex ordin. Trevir. In Die nativitatis Domini nostri
R. Descendit de cœlis missus ab arce patris introi-
 vit per aurem virginis in regionem nostram indu-
 tus stola purpurea. Et exivit per auream portam
 lux & decus universæ fabricæ mundi, Dei virtus,
 Dei sapientia, per quem mundum, per quem fe-
 cit sæcula, salvator ab arce sydereâ, descendit
 ad ista terrestria, ut ovem perditam humeris suis
 imponeret centesimam, laturus pascua gaudens
 hanc ad viridia, Rector totius fabricæ mundi &c.

In Ecclesia B. Mariæ V. *Hæc est dies quam fecit
 Dominus, hodie Dominus afflictionem populi sui
 respexit & redemptionem misit, hodie mortem quam
 foemina intulit, foemina fugavit. Hodie Deus ho-
 mo factus, id quod fuit permansit, & quod non
 erat assumpsit. Ergo exordium nostræ redemptio-
 nis devotè recolamus & exulemus dicentes, gloria
 tibi Domine. V. Speciosus &c.*

*Sancta & immaculata virginitas, quibus te laudibus
 efferam, nescio, quia, quem cœli capere non pote-
 rant, tuo gremio contulisti. V. Benedicta tu in
 mulieribus & benedictus fructus ventris tui. quia &c.*

In medio Majoris Ecclesiæ Ant. *Hodie Christus natus
 est, hodie salvator apparuit, hodie in terra
 canunt angeli, letantur Archangeli, hodie exul-
 tant iusti dicentes, gloria in excelsis Deo alleluja.*

Ascendendo chorum *R.* *Verbum caro factum est &
 habitavit in nobis, cujus gloriam vidimus quasi
 unigeniti à Patre plenum gratia & veritate. In
 principio erat verbum & verbum erat apud Deum
 & Deus erat verbum, plenum &c. Gloria patri &
 filio &c. plenum &c.*

§. IX.

In die sancti Stephani dictis secundis vesperis juxta summum altare cantatur: *In ferventis olei dolium missus Johannes Apostolus divina se protegente gratia intactus exivit.*

Deinde fit processio ad S. Johannem cum R. V. & Gloria Patri. vox tonitruum tui Deus in rota Johannes est Evangelista, mundi per ambitum predicans, lumen celicum qui triumphans Rome lavit in vino stolam suam & in sanguine olive pallium suum. V. victo senatu cum cesare virgineo corpore tripudiat in igne. Lavit in &c. Gloria Patri &c. Lavit in &c.

Postea incipitur super Magnificat Ant. valde honorandus est beatus Johannes, qui supra pectus Domini in cena recubuit.

Deinde reditur ad Ecclesiam Moguntinam cum R. *verbum caro &c.* (o)

§. X.

(o) *Ex ordinario Moguntino:* In secundis Vesperis. Hoc sero omnes Prelati, Canonici Capitulares & Vicarii sacerdotes eligunt Episcopum sicut heri, & itur ad S. Joannem.

In festo Innocentium. Scholares ac pueri cantant primas vespertas & per totum diem. Si venerit in diem Dominicam, tunc pueri & eorum sacerdos dant aquam benedictam & aspergent per circuitum.*

Oñaya

* Vide supra festum S. Nicolai cum nota **

Octava S. Joannis Evangelista. Hodie ambo facristæ adfint sub primis & aliis horis, ut ordinentur cappæ & insulæ seu mitræ pro Prælatiis atque Canonicis meliores ac preciosiores, viliores vero ac simpliciores pro vicariis. Et hodie omnes sacerdotes vestiti palliis ac mitris astant cantanti missam sub præfatione, Prima & sub Pater noster insulati simul cantantes.

In Ordinario Ecclesiæ Collegiatæ *B. M. V. ad Gradus* Mogunt. circa an. MCCCCLXXIII. confectio notatur: In octava sanctorum Innocentium, quæ dicitur festum puerorum, in qua scholares solent habere festum in vesperis, matutinis & missa diversis ornatibus, qui tamen per ordinationem ipsorum Rectoris omnia Divina in horis canonicis & officio missæ cum debita reverentia & disciplina peragere tenentur, postponendo dissolutos mores. . . . Missam hujus diei cantabit plebanus Ecclesiæ nostræ, qui confessor scolarium esse dinoscitur.

Ex Ordin. Treverens. De S. Stephano. Lapidés torrentis illi dulces fuerunt, ipsum sequuntur omnes animæ justæ, mortem enim, quam Dominus dignatus est pro omnibus pati, hanc ille primus reddidit salvatori. ipsum &c.

De S. Joanne. Vox tonitruui tui Deus in rota, Joannes est Evangelista mundi per ambitum prædicans lumen cœlicum, qui triumphans Romæ, lavit in vino stolam suam & in sanguine olivæ pallium suum viso senatu cum casare virgineo corpore tripudiat in igne. lavit &c. Gloria patri &c. lavit.

De Innocentibus. Centum quadraginta quatuor millia hi empti sunt de terra, hi sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati. Virgines enim permanserunt,

§. X.

Si nativitas Domini in diem Domini-
cum evenit, ad asperſionem aque
cantetur *asperges ſolempniter*. Ad proces-
ſionem R. ſequens ſine *Gloria patri*.

*Nesciens mater virgo virum peperit ſine
dolore ſalvatorem ſeculorum, ipſum Regem
angelorum, ſola virgo lactabat ubere de celo
pleno. Beata viſcera Marie virginis, que por-
taverunt eterni patris filium. ſola virgo &c.*

Per ambitum & ad introitum R. ver-
bum caro factum eſt & habitavit in nobis, cu-
jus gloriam vidimus quaſi unigeniti à patre ple-
num gracia & veritate. V. In principio erāt
verbum & verbum erat apud Deum & Deus
erat

*ſerunt, ideo regnant cum Deo & agnus Dei cum
illis. V. hi empī ſunt ex hominibus primitiæ Deo
& agno & in ore ipſorum non eſt inventum men-
daciū. Ideo. &c.*

De B. Virgine uſque ad Purificationem R. *Confir-
matum eſt cor virginis, in quo divina myſteria an-
gelo narrante concepit & forma præ filiis hominum
caſtis concepit viſceribus & benediſta in æternum
Deum nobis protulit & hominem. V. Domus pud-
ci pectoris templum repente fit Dei, intacta nesciens
virum, verbo concepit filium. caſtis &c.*

Dominica infra octavam Nativitatis canitur R. ut
in die Nativitatis. *Descendit &c. V. tanquam
ſponſus Dominus procedens de thalamo ſuo & exi-
vit &c.*

erat verbum, plenum &c. Gloria patri &c. plenum &c.

Si dies Dominicus infra octavam Nativitatis Domini venerit, cantatur *asperges Dominicaliter*. Ad processionem *R. nesciens mater &c.* per ambitum & introitum *R. verbum caro &c.*

Ex ordin. Trevir. Si festum circumcisionis Domini fuerit Dominica, canitur *R. præscriptum* prosa, alias *verbum &c.* ut supra in die Nativitatis.

Ex ordinario Colon. In vigilia Epiphaniæ Domini septem Ecclesiæ Collegiatae ad Metropolitanam conveniunt ad primas vespertas & in die Epiphaniæ ad Missam. Post decantatum Evangelium recedunt.

§. XI.

In festo Trium Regum in primis vespertis itur ad altare eorum cum *R. Illuminare &c.* super Magnificat ant. *Tria sunt munera que obtulerunt Magi Domino aurum thus & mirram, filio Dei, Regi magno alleluja.*

In reditu: *O admirabile commercium! Creator generis humani animatum corpus sumens de virgine nasci dignatus est & procedens homo sine semine largitus est nobis suam Deitatem.*

Si Epiphania Domini in Diem Domini-
cum evenerit, cantatur *Asperges me* &c. sol-
lemniter.

Ad processionem *R. omnes de Saba ve-
nient aurum & thus deferentes & laudem Do-
mino annuntiantes V. Reges Tharsis & Insule
munera offerent, Reges Arabum & Saba dona
adducent. & laudem &c.*

Per ambitum & ad introitum: *Illumi-
nare, illuminare jherusalem, venit lux tua &
gloria Domini super te orta est, & ambula-
bunt gentes in lumine tuo & reges in splendore
ortus tui. & gloria &c.*

*Ex ordin. Trevirensi. In Epiphania Domini R. Ho-
die in Jordane baptizato Domino aperti sunt celi
& sicut columba super eum spiritus mansit & vox
Patris intonuit: Hic est filius meus dilectus in quo
mihi complacui. Celi aperti sunt super eum & vox
patris audita est. Hic &c.*

*In medio Ecclesiæ B. Mariæ canitur: Alma Re-
demptoris &c. exeundo ant. Rubum quem vi-
derat Moyses incombustum conservatam agnovi-
mus tuam laudabilem virginitatem Dei genitrix
intercede pro nobis.*

*In medio Majoris Ecclesiæ: Tribus miraculis orna-
tum diem sanctum colimus, hodie stella Magos
duxit ad præsepium, hodie vinum ex aqua factum
est ad nuptias, hodie a joanne Christus baptizari
voluit ut salvaret nos alleluja.*

*Intrando chorum. In columbæ specie spiritus san-
ctus visus est, paterna vox audita est, hic est fi-
lius meus dilectus in quo mihi bene complacui, ip-
sum audite.*

§. XII.

Dominica infra octavam Epiphanie sicut in die, excepto *asperges* quod cantatur Dominicaliter.

In octava, si fuerit dies Dominicus, ad introitum cantatur *R. In columbe specie spiritus sanctus visus est, paterna vox audita est, hic est filius meus dilectus in quo michi bene complacui, ipsum audite. V. Celi aperti sunt super eum & vox patris audita est. hic est &c. Gloria patri &c. ipsum &c.*

Ex ordin. Trevir. Dominica infra octavam Epiphaniæ R. Omnes de Saba venient aurum & thus deferentes & laudem Domino annuntiantes. V. Reges Tharsis & Insulæ munera offerent, Reges Arabum & Saba dona adducent, & laudem &c.

Si octava fuerit Dominica *R. omnes &c. & R. in columbæ &c.*

§. XIII.

Dominica prima post octavam Epiphanie ad processionem cantatur *R. Deus qui sedes super thronum & iudicas equitatem, esto refugium pauperum in tribulatione, quia tu solus laborem & dolorem consideras. V. Tibi enim derelictus est pauper, pupillo tu eris adiutor. quia tu &c.*

Per ambitum. *Exurge Domine Deus meus & exaltetur manus tua ne obliviscaris pauperum in finem ꝑ. Tibi enim derelictus est pauper, pupillo tu eris adjutor. In finem &c.*

Ad introitum. *R. Audiam Domine vocem laudis tue, ut enarrem universa mirabilia tua, Domine dilexi decorem Domus tue & locum habitationis Glorie tue. ut enarrem &c.*

Ex ordin. Trevir. Dominica prima post octavam Epiphaniæ omnia ut Dominica secunda adventus. R. Confirmatum. exeundo. Rubum. postea: Audiam Domine vocem laudis tue, ut enarrem universa mirabilia tua.

Dominica secunda post octavam Epiphaniæ R. Afflicti pro peccatis nostris quotidie cum lacrymis expectamus finem nostrum, dolor cordis nostri ascendat ad te Domine ut eruas nos à malis quæ innovantur in nobis.

§. XIV.

In festo S. Antonii Confessoris fit processio ad altare cum ant. *justum deduxit Dominus per vias rectas & ostendit illi regnum Dei & dedit illi scientiam sanctorum honestavit illum in laboribus & complevit labores illius ꝑ. Immortalis est enim memoria illius quia & apud Deum nota est & apud homines. & complevit &c. Gloria patri &c. & complevit.*

Super

Super *Magnificat* ant. *Quasi oliva pul-
lulans & cypressus in altitudine se tollens, sic
vir beatus ad gloriam sanctitatis ascendit.*

In reditu: *Gaude Maria &c.*

In festo S. Dorotheæ V. fit processio
ad altare S. Lamperti cum R. *Regnum mundi
& omnem ornatum seculi contempsi propter amo-
rem Domini mei ihesu Christi, quem vidi, quem
amavi, in quem credidi quem dilexi. V. Eruc-
tavit cor meum verbum bonum, dico ego opera
mea Regi. quem vidi &c. Gloria Patri &c.
quem vidi &c.*

Super *Magnificat* ant. *Veni Electa mea
& ponam in te thronum meum, quia concupi-
vit Rex speciem tuam.*

In reditu: o *Martine &c.*

§. XV.

ominica, que appellatur *Septuagesima*
(p) ad processionem cantatur R. In

G 3

prin-

(p) *Septuagesima* videtur dici posse propter Sep-
tuaginta dies, qui sunt ab ipso die ad Sabba-
tum ante octavas Paschæ, quo die alba tolluntur
vestimenta à nuper baptizatis. Ita *Ordo Roma-
nus*. *Septuagesima*, ait *Alcuinus de Divinis of-
ficiis*, computatur secundum titulationem Sa-
cramentarii & Antifonarii novem hebdomadi-
bus

bus ante pascha in septimam Sabbati. Populus Dei in *Babylone* detentus est captivus septuaginta annis, quibus expletis reversus est *Hierusalem*. Septuagesimus numerus nos ad memoriam reducit omne tempus presentis seculi, quo alieni sumus a cœlesti *Hierusalem*. Ideo auctor Officii nostri septuagesimam posuit in officiis nostris, ut hoc tempore à deliciis abstinendo, ostenderemus in nostra conversatione, qualiter per omne tempus seculi vivere debeant, qui post baptismum peccatis se alienant à cœlesti *Hierusalem*. Nam, quod post septuaginta annos populus de Captivitate revertitur, quis non videat, post evoluta tempora, quæ septenariodierum numero transcurrunt, etiam nobis, id est, Ecclesiæ Dei, ad illam cœlestem *Hierusalem* ex hujus seculi peregrinatione redeundum? quæ propter *alleluja* illo tempore non cantatur apud nos, nec *Gloria in excelsis Deo*. quæ sunt Cantica cœlestia. Dicit enim psalmus: quomodo cantabimus canticum Domini in terra aliena?

Idem refert *Ordinarius Ecclesiæ Moguntinæ* & addit: Ideo Ecclesia silet à Canticis lætitiæ & *Te Deum* subticet & vestibus cultioribus ac solemnibus utpote Dalmaticis & hujusmodi quæ sunt vestes lætitiæ non utitur, sed nigris lugubribusque palliis ac cappis utitur. De planetis plicatis infra tempore quadragesimali.

Exordinario Trevirensi: Dom. Septuages. statio ad S. Andream: Ant. *Ubi est Abel frater tuus dixit Dominus ad Cain, nescio Domine, nunquid custos fratris mei sum ego & dixit ad eum, quid fecisti? ecce vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra.*

principio Deus creavit celum & terram & spiritus Domini ferebatur super aquas & vidit Deus cuncta que fecerat & erant valde bona ¶ Igitur perfecti sunt celi & terra & omnis ornatus eorum. Et vidit &c.

Per ambitum : Formavit igitur Dominus hominem de limo terre & inspiravit in faciem ejus spiraculum vite & factus est homo in animam viventem. ¶ in principio fecit Deus celum & terram & plasmavit in ea hominem. In animam &c.

Ad Introitum R. Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est sciens bonum & malum, videte ne forte sumat de ligno vite & vivat in eternum. ¶ Cherubin & flammeum gladium atque versatilem ad Custodiendam viam ligni vite. Videte &c.

§. XVI.

Dominica in Sexagesima (q) ad processionem & per ambitum sicut in septuagesima.

G 4

Ad

(q) Sexagesima inde dici potest, quia sexaginta sunt dies usque ad medium paschæ, quod est feria quarta paschalis hebdomadæ. ita ordo Romanus de Divinis officiis. Alcuinus l. jam supra cit: Subjungit: Sexagesima initium sumit sequenti

Ad introitum cantatur R. *ubi est Abel frater tuus dixit Dominus ad Chayn nescio Domine, nunquid custos fratris mei sum ego & dixit ad eum, quid fecisti, ecce vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra. Maledicta terra in opere tuo que aperuit os suum & suscepit sanguinem fratris tui de manu tua. Ecce vox &c.*

§. XVII.

quenti Dominica post septuagesimam, & finitur quarta feria hebdomadæ paschalis. Nam in superiori hebdomada scilicet septuagesimæ circumdatam se doloribus & tribulationibus clamat Ecclesia & ita constrictam afflictionibus & tribulationibus, ut vix spirare queat & nullus evadendi pateat locus, unde dicit: *circumdederunt me &c.* in hoc autem, id est, sexagesima, jam quasi resumpta fiducia invocat & quasi omnipotentis Dei clementiam implorat dicens: *Exurge, quare obdormis Domine?* quasi dicat, quamvis non dormites neque dormias, qui custodis Israel, tamen quia non cito auxiliando succurris nobis, dormire videris. Quare faciem tuam avertis? quamvis peccata nostra inter nos & te separent, noli oblivisci conditionis nostræ, sed respice propitius creationis tuæ. *Exurge Domine adjuva nos & libera nos*, id est, quatenus nos digni non sumus liberari, libera nos propter nomen tuum, id est, gratis, & non secundum meritum nostrum. Hoc idem sonat oratio prima ipsius diei. *Ex ordin. Trevir.* Dominica sexages. Ecce Adam quasi unus ex nobis factus est sciens bonum & malum, videte, ne forte sumat de ligno vitæ & vivat in æternum.

§. XVII.

Dominica Quinquagesima (r) ad processionem cantatur R. *Ponam arcum meum in nubibus celi dixit Dominus ad Noë & recordabor federis mei, quod pepigi tecum. V. cumque obduxero nubibus celum, apparebit arcus meus in nubibus. Et recordabor &c.*

Per ambitum: *Per memetipsum juravi, dicit Dominus, non adjiciam ultra aquas diluvii super terram, pæcti mei recordabor, ut non perdam aquis diluvii omnem carnem. V. ponam arcum meum in nubibus celi & jurabo per dexteram meam. Ut non &c.*

G 5

Ad

(r) Quinquagesima decurrit usque in diem sanctum Resurrectionis Dominicæ. *Ordo Rom. de Offic. Divin. ex Alcuino* addimus: Quinquagesima initium sumit a sequenti hebdomada post sexagesimam, quando canitur: *Esto mihi in Deum protectorem.* & finitur die sancto Dominico Paschæ. In septuagesima tribulationibus & Angustis circumdati sumus, in sexagesima Dominum invocavimus & quasi dormientem excitavimus. In quinquagesima quasi jam propinquiores audacius & promptius invocamus dicentes: *Esto mihi in Deum protectorem &c.*

Ex ordin. Trevir. Dominica Quinquagesima. Cæcus sedebat secus viam transeunte Domino & clamavit ad eum, ait illi Dominus, quid vis ut faciam tibi, Rabboni, ut videam lumen.

Ad introitum: *Cecus sedebat secus viam transeunte Domino & exclamavit ad eum, ait illi Dominus, quid vis ut faciam tibi? Rabboni, ut videam lumen & qui preibant increpabant eum ut taceret, ipse vero multo magis clamabat. Rabboni &c.*

§. XVIII.

In capite jejunii (s) benedicantur cineres & aspergantur aqua benedicta & succentor incipiat *Ant. Exaudi nos Domine, quoniam benigna est misericordia tua secundum multitudinem miserationum tuarum respice nos Domine. psalm. salvum me fac Deus, quoniam intraverunt aque usque ad animam meam. Gloria Patri &c. Exaudi nos Domine &c.*

Collecta: * *Concede nobis quesumus Domine presidia militie Christiane sanctis inchoare jejuniis, ut contra cunctas spirituales nequitias*

(s) *Caput jejunii seu quadragesimæ est quarta feria quinquagesimæ, qua jejunium quadragesimale inchoamur. Sic enim ibi in Collecta: Concede nobis Domine presidia militiæ Christianæ sanctis inchoare jejuniis, ut contra spirituales nequitias pugnaturi continentiam muniamur auxiliis. Concilium Meldense an. DCCCXLV. Post quartam feriam, quæ caput jejunii nominatur.*

* Vid. infra §. 20. not. 11.

*tias pugnaturi continencie muniamur auxiliis
per Dominum &c.*

Finita oratione vel Prelatus vel presbyter ponat cineres super capita singulorum ita dicens: *Memento homo quia cinis es & in cinerem reverteris* (t) & intonatur ant.

Immu-

-
- (t) Cineres, qui in capite jejunii fratrum olim penitentium, hodie fidelium omnium capitibus imponuntur, ex industria fiunt de Cremiis sacramentorum, qui etiam studiose mundantur & cribrantur & benedicti conservantur ab Infirmario, ut morientibus fratribus cum cilicio substernantur. ita Bernardus mon. in *Consuetudinibus Cluniac. MSS. c. 64.* Ad quæstionem, cur Cineres capitibus imponantur, respondet *Rupertus Abbas Tuitiensis de Divinis offic. lib. III. cap. 10.* Si omnes lugendi scientiam haberemus, cunctisque æqualiter saperet illud, quo propheta deplorans, *cecidit, inquit, corona capitis nostri, vae nobis, quia peccavimus;* & omnibus in promptu esset facere, quod item dicitur nobis: *Scindite corda vestra & non vestimenta vestra,* tunc neque cineribus capita nostra aspergere, neque nudis pedibus opus esset ambulare. Nunc autem maxima pars nostrum neque sponte meminit, qualem ornatum capitis, id est, cordis sui, Deum offendendo, perdiderit, neque facile possunt corda lapidea scindi, nisi extrinsecus adhibitis adjuvemur instrumentis. Igitur, ut nostra nobis calamitas ad memoriam revocetur & meminerimus, quia pulvis sumus (quod oblitus fuerat pater noster Adam, quando Deum pro-

projecit Coronam suam & exinde sensit nuditatem suam) ideo & cinere capita nostra aspergimus & summas partes corporis, id est, pedes nudamus; hoc habitu confitentes, quia non dii neque de cœlo sumus, sed homines sumus & de terra principium habuimus, & quia per peccatum gloria nostra spoliati & interhostes nudi constituti ornatu Gratiae Dei indigemus.

Ex ordin. Trevir. In die Cinerum, post Benedictionem Cinerum. Ant. *Immutemur.* postea eundo ad *S. Nicolaum* & *Paradisi portas aperiat nobis jejunii tempus, suscipiamus illud orantes & deprecantes, ut in die Resurrectionis cum Domino gloriemur. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis, nemini aiantes ullam offensionem. ut in Sc. psalm. Beati quorum Sc. Preces. Peccavimus Domine. Domine non secundum peccata. Amavit eum Dominus. Domine exaudi. Dñs vobiscum. Omnipotens & misericors Deus, qui peccantium animas non vis perire sed culpas, contine, quam meremur, iram, & quoniam peccavimus, super nos effunde clementiam, ut de mœrore in gaudium per tuam misericordiam transferamur.*

Deus qui beatum *Nicolaum* pium Pontificem tuum innumeris decorasti miraculis, tribue quesumus, ut ejus precibus & meritis a gehennæ incendiis liberemur per C. D. N.

Eundo ad S. Agnetem. Emendemus in melius, quod ignoranter peccavimus, ne subito præoccupati die mortis quaeramus spatium pœnitentiæ & invenire non possimus, attende Domine & misere, quia peccavimus tibi. &. Peccavimus cum Patribus nostris, injuste egimus, iniquitatem fecimus. Attende &c.

Psalm.

Pſalm. Domine ne in furore. preces. Ne reminiscaris.

Exurge Domine. ſpecie tua. Domine exaudi. Dominus vobiscum.

Quæſumus omnipotens Deus, afflicti populi lacrymas respice & iram tuæ indignationis averte, ut qui reatum noſtræ infirmitatis cognoscimus, tua conſolatione liberemur.

Omnipotens ſempiternæ Deus, qui infirma mundi eligis, ut, fortia quæque confundas, concede propitius, ut qui beatæ *Agnetis* martyris tuæ commemorationem colimus, ejus apud te patrocinia ſentiamus per C. D. N.

Ad S. Helenam: In jejunio & fletu orabant ſacerdotes dicentes: Parce Domine, parce populo tuo & ne des hæreditatem tuam in perditionem. *ꝫ*. Inter veſtibulum & altare plorabunt ſacerdotes dicentes: parce &c.

Pſalm. Miſerere. preces. Dignare Domine. Adjuvabit eam. Domine exaudi. Dominus vobiscum:

Deus, qui juſtè irasceris & clementer ignoſcis, afflicti populi lacrymas respice & iram tuæ indignationis, quam juſte meremur, averte.

Deus, qui Eccleſiæ tuæ per beatam Helenam pacis & conſolationis remedia contuliſti, concede propitius, ut, cujus beneficia in terra cognovimus, ejus ſuffragia de cælo ſentiamus per C. D. N.

Ad S. Kilianum: In omnibus exhibeamus nos ſicut Dei miniſtros in multa patientia, ut non vituperetur miniſterium noſtrum. *ꝫ*. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis, nemini dantes ullam offenſionem. ut &c.

Pſalm. Domine exaudi. preces. ne reminiscaris. Adjuva nos Deus. Domine exaudi. Dominus vobiscum.

Omni-

Omnipotens sempiterne Deus, mœstorum consolatio, laborantium fortitudo, perveniant ad te preces de quacunque tribulatione ad te clamantium, ut omnes in necessitatibus suis misericordiam tuam gaudeant affuisse.

Præsta, quæsumus, omnipotens Deus, ut sanctorum tuorum *Kiliani* & sociorum ejus solemnia recensentes eorum meritis protegamur & precibus. per C. D. N.

Ad S. Paulum. Abscondite elemosynam in sinu pauperis & ipsa orat pro vobis ad Dominum, quia, sicut aqua extinguit ignem, ita elemosyna extinguit peccatum. *ψ.* Honora Dominum de tua substantia, & de primitiis frugum tuarum da pauperibus. quia &c.

Psalms. De profundis. preces. Memento nostri Domine. Da nobis Domine auxilium de sancto. Tu es vas electionis sancte Paule Apostole. Domine exaudi. Dominus vobiscum:

Ineffabilem misericordiam tuam nobis quæsumus Domine clementer ostende, ut simul nos & à peccatis omnibus exuas, & à pœnis, quas pro his meremur, eripias.

Deus qui multitudinem Gentium beati *Pauli* apostoli tui prædicatione docuisti, da nobis quæsumus, ut cujus memoriam colimus, ejus apud te patrocinia sentiamus per C. D. N.

Ad Dominam nostram: Tribularer, si nescirem misericordias tuas Domine, tu dixisti, nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur & vivat. Qui Cananæam & publicanum vocasti ad pœnitentiam. *ψ.* & Petrum lacrymantem suscepisti misericors Domine &c.

Psalms.

*Immutemur habitu in cinere & cilicio jejunemus
& ploremus ante Dominum, quia multum mi-
sericors est dimittere peccata nostra Deus noster.*

*Ant. Inter vestibulum & altare plorabunt
sacerdotes & Levite ministri Domini & dicent:
parce Domine, parce populo tuo & ne dissipes
ora clamantium ad te Domine.*

His itaque expletis vadant cum pro-
cessione ad sanctum Jacobum & cantentur
Responsorialia:

*Paradisi portas aperiatur nobis jejunii tem-
pus, suscipiamus illud orantes & deprecantes
ut*

*Psal. Domine exaudi, preces. Ne reminiscaris.
Exurge Domine. exaudi. Dominus vobiscum.*

Præstende Domine fidelibus tuis dexteram celestis
auxilii, ut te toto perquirant affectu, & quæ
digne postulant, assequantur.

Omnipotens sempiterne Deus, famulos tuos dex-
tera potentiae tuæ à cunctis protege periculis &
beata Maria semper virgine intercedente, fac
nos præsentem gaudere prosperitate & futura per
C. D. N.

*Hic cantor incipit Litaniam & cum ter dixerit: S.
Maria ora pro nobis. redit processio ad chorum.
finita litania dicitur Missa. Per tres dies se-
quentes non dicitur Litania.*

Ex ordin. Colon. In die cinerum & singulis feriis
sextis per Quadragesimam fit Statio per circui-
tum Ecclesiæ Metropolitanæ, orantur psalmi
Graduales & decantantur litaniae.

ut in die Resurrectionis cum Domino gloriemur. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis, nemini dantes ullam offensionem. ut in die &c. Gloria Patri &c. ut in die &c.

Emendemus in melius, quod ignoranter peccavimus, ne subito preoccupati die mortis queramus spatium penitencie & invenire non possimus. Attende Domine & miserere quia peccavimus tibi. *Ÿ. Peccavimus cum patribus nostris, injuste egimus, iniquitatem fecimus. attende &c. Abscondite elemosinam in sinu pauperis & ipsa orat pro vobis ad Dominum. Quia sicut aqua extinguit ignem, ita elemosina extinguit peccatum. Ÿ. Honora Dominum de tua substantia & de primitiis frugum tuarum da pauperibus. quia sicut &c. Gloria patri &c. quia sicut &c.*

In choro sancti Jacobi cantatur ant. Iniquitates nostras aufer à nobis Pater omnipotens, ut hoc templum tuo Nomini dedicatum puris mereamur mentibus introire; sancta Maria cum istis omnibusque sanctis intercedente celestes portas nobis dignare aperire.

Psalm. XXXI. Beati quorum remisse sunt iniquitates &c. Gloria Patri &c. Kyrie eleison, Christe eleison &c. Pater noster &c. Et ne nos &c. *Ÿ. Exultabunt sancti in gloria. Lætabuntur &c. Collecta: Infirmitatem & fragilitatem & omnes angustias nostras quesumus Domine propitius respice & mala omnia que*
juste

juste meremur omnium sanctorum tuorum intercessione averte per Dominum &c.

Deinde legitur Nona. ad eandem Ant. *Cecus magis ac magis clamabat. Mirabilia testimonia tua Domine &c. Gloria Patri &c. Cecus magis ac magis clamabat, ut eum Dominus illuminaret. Capitulum: Hec dicit Dominus Deus &c. Redime me Domine & miserere mei &c. Kyrie eleison &c. Pater noster &c. preces. deinde oratio. postea cantatur Missa: *Misereris omnium &c.* ut in die Cinerum. Finita missa reditur cum Letania. cum autem perventum fuerit ad chorum Ecclesie Morguntine & finita Letania cantantur vespere. ***

§. XIX.

Dominica *invocavit.* (u) ad processionem * Responsorium: *Paradysi portas*
H

** Vesperæ cantantur hodie post meridiem.

(u) Dominica prima Quadragesimæ à missæ introitu *invocavit* nuncupata, quintana etiam dicitur, quod sit quinta a paschate, ut auctor est *Durandus lib. 6. c. 32. n. 11.* vocatur etiam *Dominica Brandonum* vel *Brandorum*, quod prima hujus hebdomadis die pueri sub vesperum brandonibus seu facibus accensis februlare solent.

* Cum aquâ benedictâ loco crucis portatur à juniore vicario Albâ & planetâ plicatâ aut lugubri

bri induto Liber Evangeliorum. Idem observatur in Ecclesiâ Gallicanâ in Stationibus feriæ secundæ, quartæ, & sextæ per quadragesimam prout notatur in *Ordinariis Viennensi, Cabilonensi, Sueffionensi, Turonensi, Cenomanensi &* aliis, quod nempe ad istas processiones ibatur nudis pedibus, nulla deferrebat *crux* anteclerum, sed liber Evangeliorum, ut *Christi* ipsius persona repræsentaretur.

Toto quadragesimali tempore, Dominica *Lætare* excepta, Diaconus & Subdiaconus non utuntur Dalmatica & Tunicella, sed planetis plicatis quæ ejusdem formæ & coloris sunt ac illa Celebrantis, sed tamen sic plicatæ, ut pars anterior replicetur interius usque ad medium vel revolutæ etiam ante pectus & tantum aciculis aut quibusdam ligaculis firmantur, ne pars earum anterior decadat.

Post *Baudrium* part. 4. c. 1. observavit *Gerlacus Vinitor* in compendio *sacrorum rituum* part. 6. tit.

1. n. 4. ordinem & tempus deponendi ac resumendi ejusmodi planetas plicatas uti & stolam latiore; nempe, quod Subdiaconus cantaturus jam epistolam, paulò antequam accipiat librum, planetam plicatam deponit in alio loco congruo & convenienti ad id deputato, putà, super credentiam, adjuvante eum aliquo Acolyto in cornu epistolæ. Cantata verò epistola, stola indutus alba cum manipulo & osculata manu celebrantis post epistolam cantatam, priusquam deferat Missale ad cornu Evangelii, resumit suam casulam plicatam. Diaconus similiter deponet planetam eodem loco, priusquam librum Evangeliorum deferat ad altare & loco planetæ ponet super stolam communem aliud genus sto-

læ latioris sed brevioris & violaceæ, quam ligabit cordulis seu ligaculis sub brachio dextro, juvante eum acolytho; sicque ministrabit celebranti usque ad sacram communionem, & hac peracta, postquam detulerit missale ad cornu epistolæ, perget ad credentiam seu locum assignatum, ubi deposita latiori stola resumet suam planetam plicatam, nec eam deponet amplius, nisi in sacristia.

Planetarum plicatarum usus obtinet per quadragesimam. Quare autem Dalmaticæ non adhibeantur & Turnicellæ? refert *Honorius in Gemma Animæ lib. 3. c. 45.* ubi ait: Dalmatica significat lætitiā, quæ dicto tempori non convenit. Ad deducendam hujus ritus Originem sciendum est, quod antiquitus planeta seu casula erat vestis communis tam presbytero, quam aliis ministris; ea omnes utebantur in sacris functionibus; cumque Casulæ totum ambirent & involverent hominem à collo usque ad pedes, unicam in medio aperturam habentes, per quam caput immittebatur, hinc necessarium erat, ut Sacerdos eas super brachia revolveret & complicaret, alias liberè operari & manibus uti non potuisset; ob eandem rationem prædictæ casulæ magno pariter erant impedimento ministris, præsertim Diacono, cujus præcipuæ partes sunt, presbytero inservire in missæ sacrificio, hinc factum est, ut planetæ ministrorum à parte anteriori complicarentur, ut expeditiores essent ad ministrandum. Cessavit deinde usus planetarum pro ministris, qui loco Casularum adhibuerunt Dalmaticas, nihilominus etiam post introductum usum Dalmaticæ & Tunicellæ pro Diacono & Subdiacono tempore quadragesimali planetarum

usus præfatis ministris conceditur etiam nunc, quæ quidem planetæ adhuc complicantur à parte anteriori, quamvis non amplius videatur necessaria talis complicatio ob decurtationem & scissionem planetarum à lateribus apud latinos introductam; sed quia non sine aliqua difficultate & notabili temporis spatio ministrorum planetæ complicari poterant, congruum existimant tam Diaconus quam Subdiaconus, planetas exuere, primus, quando legere debebat epistolam, alter vero, ut cantaret Evangelium; sed ne sine habitu Diaconus hoc munus obiret & deinde sacerdoti ministraret, quoddam indumenti Genus, quod nunc stolam latiore appellat, induere cœpit. Hanc esse hujus stolæ latioris originem quidem recentem & locum planetæ tenere, quivis facile concedet, cum animadvertit, antiquitus Diaconum, cum legeret Evangelium, suam planetam ad modum stolæ plicasse; id autem manifeste colligimus ex ordine Romano XIV. inter evulgatos à Mabillonio, in quo n. 54. statuitur, ut Diaconus, quando pergere debet ad legendum Evangelium, deponat planetam & Acolythi decenter eam complicant & imponant super sinistrum humerum ejus ac sub dextero brachio ligent eam, ut melius poterunt, ita, quod ab humero sinistro descendat ad latus dexterum, sicut Diaconalis stola descendit, & hoc modo Diaconus planetam teneat, dum legit Evangelium & usquequo dicatur ultima oratio post communionem. Hæc etiam præscribuntur in Ordine XV. ab eodem Mabillonio vulgato. Ex quibus manifestum fit, Diaconum non adhibuisse in principio missæ planetam plicatam, sed tunc tantum plicari solitam fuisse & super humerum fini-

tas aperiatur nobis jejunii tempus, suscipiamus illud orantes & deprecantes, ut in die resurrectionis cum Domino gloriemur. Ecce nunc

H 3

tempus

sinistrum revolvi, cum lecturus erat Evangelium, ac propterea stolam, quam latiore appellamus, planetæ sic plicatæ locum occupasse. Hujus rei etiam meminit *Marcellus Corcyrensis lib. 2. sacrarum ceremoniarum c. 1.* quod stola latior recentioris ævi sit, innuit Cardinalis *Bona lib. 1. c. 24. n. 8.* Ex his, quæ subministravit, confer. *Merati ad Gavantum T. 1. p. 469. sq.* In Ecclesiâ Metropolitanâ Mog. junior Vicarius substitutione portans librum indutus est non planeta plicata, sed ornatu lugubri ut vocant sicut & Levitæ ministrantes; quem habitum ambo sub sacro deponunt & quidem Subdiaconus, cum ad decantandam epistolam procedit, eaque cantata eundem reassumit, Diaconus illum dimittit, dum pergit ad Evangelium decantandum indutus planeta plicata, quam retinet, donec Communio peracta fuerit. Ornatus lugubris & planetæ plicatæ adhibentur tantum in Dominicis quadragesimæ, Dominica *Lætare* excepta. In feriis verò quadragesimalibus Levitæ in albis tantum ministrant. Sedulum interea rituum observatorem, ut piæ curiositati faciat satis & exactam prædicti habitus planè singularis ideam acquirat, ad ipsam Majorem Ecclesiam remittimus.

Ex ordin. Trevir. Dominica 1. quadragesimæ. Ductus est Jesus in desertum à spiritu, ut tentaretur à diabolo & accedens tentator dixit ei, si filius Dei es, dic, ut lapides isti panes fiant.

tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis, nemini dantes ullam offensionem. ut in die &c.

Per ambitum R. Emendemus in melius, quod ignoranter peccavimus, ne subito preoccupati die mortis queramus spacium penitentiae & invenire non possimus. Attende Domine & miserere, quia peccavimus tibi. V. Peccavimus cum patribus nostris, injustè egimus, iniquitatem fecimus attende &c.

Ad introitum R. Scapulis suis obumbrabit tibi Dominus & sub pennis ejus sperabis, scuto circumdabit te veritas ejus. psalm. Cadent à latere tuo mille & decem millia a dextris tuis, tibi autem non appropinquabit. Scuto &c.

§. XX.

*Stationes feriales in Quadragesima. **
Feria (x) secunda post invocavit itur ad

* Processiones in Quadragesima præciuntur in III. Concilio Braccarensi can. 9. *In quadragesimæ principio convenientes in unum vicinæ ecclesiæ per triduum cum psalmis per sanctorum Basilicas ambulantes celebrent Litanias ibi per triduum tantum designantur; verum alibi per singulos dies præciebantur. In Ecclesia Moguntina sicut in Gallicana ter hebdomadatim fiunt Stationes.*

(x) Feriæ. Sic Singuli dies hebdomadis dicti ut est apud Hieronymum; non quod in iis feriandi necessitas

ad capellam sancti Nicolai cum R. *Paradyfi portas &c.* in capella ibidem cantatur Ant. *Sancte Nicolae Confessor Domini pretiose adesto nostris precibus pius ac propitius.*

Psalm. III. *Domine quid multiplicati sunt qui tribulant me &c.* dicitur flexis genibus. *Gloria patri &c. Kyrie eleison &c. Pater noster &c. Et ne nos &c. V. ora pro nobis beate Nicolae R. ut digni &c. V. Domine exaudi orationem meam R. & clamor meus &c. Dominus vobiscum &c. Oremus: Deus qui beatum Nicolaum pium Pontificem tuum innumeris decorasti miraculis, tribue quesumus, ut ejus meritis & precibus à præsentis vite periculis eruamur & a Gehenne ignis incendiis liberemur per &c.*

Deinde reditur ad Chorum cum letania cottidiana pro modo viedistancie, quam unus tantum decantabit, & eo dicente: *sancta Maria ora pro nobis.* itur de loco.

Feria quarta itur ad S. Johannem cum R. *Emendemus in melius.* in choro ibidem Ant. *Domine Deus noster cujus Gratia beatus Martinus tres Mortuos resuscitavit, concede*

H 4

pro-

cessitas incumbat, sed à septimana paschatis, quæ erat immunis ab opere faciendo & feriata. unde cum sex illi dies post pascha feriatii essent & ea esset prima anni Ecclesiastici hebdomas, inde factum, ut omnes dies septimanæ vocarentur feriæ. *Du Fresne.*

propitius ut per ejus intercessionem à morte anime resuscitari mereamur.

Pſalm. VIII. *Domine Dominus noster &c.* dicitur flexis genibus (ut supra notatum) dein collecta: (y) *Deus qui conspicias, quia*
ex

(y) Collecta dicitur Oratio; quam is, qui Clero vel monachis præest, finito & expleto quolibet Canonico officio velut omnium astantium vota & preces in unum colligens publice & altiori voce recitat. Rationem addit *Micrologus de observat. Eccles. c. 3.* eo quod sacerdos, qui legatione fungitur pro populo, ad Dominum omnium petitiones ea oratione colligat atque concludat.

Ex ordin. Trevir. Feria secunda post nonam itur ad Chorum S. Nicolai cantando: *Paradisi portas &c.* Pſalm: *Beati quorum &c.* cum *Gloria Patri.* *Kyrie eleyson.* preces flexis genibus & collecta quæ supra in die cinerum: *Omnipotens & misericors Deus &c.* quibus dictis Chorales cantent litaniam.

Feria tertia itur ad S. Blasium. R. *Emendemus.* pſ. *Domine ne in furore.* preces. *Peccavimus Domine. Domine non secundum peccata. Magna est gloria ejus. Domine exaudi. Dominus vobiscum.*

Omnipotens sempiternæ Deus universa nobis adversantia propitiatus exclude, ut mente & corpore pariter expediti, quæ tua sunt, liberis mentibus exequamur.

Propitiare quæsumus Domine nobis famulis tuis per beati Martyris tui atque Pontificis *Blasii* merita

rita gloriosa, ut ejus pia intercessione ab omnibus protegamur adversis per C. D. N.

Feria quarta ad S. Agnetem. R. in jejuniis. ut supra. ps. Miserere. preces & collectæ ut supra in die cinerum.

Feria quinta ad S. Helenam. R. in omnibus. preces & collectæ ut supra.

Feria sexta Cantata tertia fit processio ad S. Mathiam. In choro nostro canitur introitus.

Propitius esto Domine peccatis nostris propter nomen tuum, ne quando dicant gentes, ubi est Deus eorum. Deus venerunt gentes in hereditatem tuam, polluerunt templum sanctum tuum, posuerunt *Jerusalem* in pomorum custodiam. Gloria patri &c.

Psalm. Domine ne in furore. preces. Ne reminiscaris Domine. Exurge Domine. Domine non secundum peccata. Solve jubente Deo terrarum Petre catenas. Domine exaudi. Dominus vobiscum.

Omnipotens & misericors Deus, qui peccantium animas non vis perire sed culpas, contine quam meremur, iram & quam precamur effunde super nos clementiam, ut de mœrore in gaudium per tuam misericordiam transferamur.

Adesto Domine plebi tuæ & quam tibi facis esse devotam, benigno refove miseratus auxilio.

Deus qui beatum *Petrum* Apostolum à vinculis absolutum, illœsum abire fecisti, nostrorum quæsumus absolve vincula peccatorum & omnia mala a nobis propitiatus exclude. per C. D. N.

His finitis egreditur processio. Exurge Domine adjuva nos & libera nos propter nomen tuum. Deus

auribus nostris audivimus, patres nostri annuntiaverunt nobis. Exurge &c. Opus quod operatus es in nobis & in diebus antiquis. Exurge &c. Gloria. exurge &c.

Ante portam novam canitur sequens Ant. Oremus dilectissimi nobis Deum Patrem omnipotentem ut cunctis mundum purget erroribus, morbos auferat, famem depellat, aperiat carceres, vincula dissolvat, peregrinantibus reditum, infirmantibus sanitatem, navigantibus portum salutis indulgeat & pacem tribuat in diebus nostris, insurgentesque depellat inimicos & de manu inferni liberet nos propter nomen suum. *In diebus rogationum additur: alleluja.*

Ante portam S. Mathiæ. R. abscondite. *In medio Ecclesiæ:* R. Gratias tibi Rex Regum, qui per gratiam tuam hunc nobis donasti patronum, o sacer Mathia nos pusillum gregem tuum sub tegmine alarum tuarum conserva.

Psal. Beati quorum. preces. Fiat misericordia tua. Eslo nobis Domine. In omnem terram. Domine exaudi. Dominus vobiscum. Afflictionem familiæ tuæ quæsumus Domine intende placatus, ut indulta venia peccatorum de tuis semper beneficiis gloriemur.

Deus qui beatum Mathiam Apostolorum tuorum Collegio sociasti, tribue quæsumus ut ejus intercessionem tuam circa nos pietatis semper viscera sentiamus per C. D. N.

Ascendendo ad chorum canitur ant. Isti sunt viri &c.

Psal. Domine ne in furore. preces. Deus tu conversus. Ostende nobis Domine. Exultabunt sancti. Domine exaudi. Dominus vobiscum:

Parce

Parce Domine parce populo tuo ut dignis flagellationibus castigatus in tua miseratione respiret.

Propitiare quæsumus Domine nobis famulis tuis per sanctorum tuorum, qui in præsentī requiescunt Ecclesia, merita gloriosa, ut eorum pia intercessione ab omnibus semper protegamur adversis p. C. D. N.

Alia vice: Deus qui nos sanctorum Confessorum Eucharīi & Valerīi Confessionibus gloriosis circumdas & protegis, da nobis quæsumus & eorum imitatione proficere & intercessione gaudere per C. D. N.

Hic cantatur sexta. Ant. commendemus. Cap. Derelinquat impius viam suam & vir iniquus cogitationes suas & revertatur ad Dominum & miserabitur ejus & ad Deum nostrum, quoniam multus est ad ignoscendum. R. ab omni via mala. oremus: Exaudi nos misericors Deus & mentibus nostris gratiæ tuæ lumen ostende per C. D. N.

Deinde canitur Missa sequens: Salus populi ego sum dicit Dominus, de quacunque tribulatione clamaverint ad me, exaudiam eos & ero illorum Dominus in perpetuum. Attendite populus meus legem meam, inclinate aurem vestram in verba oris mei. Gloria &c.

Graduale: Propitius esto Domine peccatis nostris, ne quando dicant gentes, ubi est Deus eorum. Adjuva nos Deus salutaris noster & propter honorem nominis tui Domine libera nos. Domine exaudi orationem meam & clamor meus ad te perveniat.

Tractus:

ex nulla nostra virtute subsistimus, concede propitius, ut intercessione beati Martini confessoris tui atque Pontificis contra omnia adversa muniamur. per &c.

Dein regreditur processio ad chorum cum letania ut supra.

Feria sexta itur ad Ecclesiam sancte Marie ad Gradus cum *R. Abscondite eleemosynam in sinu pauperis & ipsa orat pro vobis ad Dominum, quia sicut aqua extinguit ignem ita eleemosyna extinguit peccatum. V. Honora Do-*

Tractus: Ad te levavi oculos meos, qui habitas in cœlis. Ecce sicut oculi servorum in manibus Dominorum suorum, & sicut oculi ancillæ in manibus Domine suæ, ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum, donec misereatur nostri. Misere nobis Domine, misere nobis.

Offertorium: sperent in te omnes qui noverunt nomen tuum Domine, quoniam non derelinquis quærentes te, psallite Domino qui habitat in Syon, quoniam non est oblitus orationes pauperum. *Communio:* Amen Dico vobis quidquid orantes petitis, credite, quia accipietis & fiet vobis. *Ad nonam Ant.* per arma justitiæ. *Exeundo canitur:* Quos hostis mundus caro deprimat & grave pondus. Gloria patri &c. sequuntur Litanie.*

Sabbatho finita nona vadit processio ad D. Virginem cantando: Tribularer &c. Psalm. Domine exaudi. preces & collectæ ut supra. deinde Litanie.

* In primis Vesperis festi Purificationis B. M. V. statio ad novam Capellam.

Dominum de tua substantia & de primiciis frugum tuarum da pauperibus. Quia &c.

Psalm LXXXVI. Fundamenta ejus in montibus sanctis &c. dicitur flexis genibus. Gloria patri &c. ut supra. Collecta: Famulorum tuorum quesumus Domine delictis ignosce, ut qui tibi placere de actibus nostris non valemus, genitricis filii tui Domini nostri intercessione liberemur. per Eundem.

Deinde reditur ad chorum cum Lektania ut supra, quam decantabunt duo.*

§. XXI.

In die Purificationis Beate Marie (2) post primam fit processio ad Gradus cum

* Hodie tantum unus.

(2) Festum hoc quoque *S. Mariæ candelarum*, *Candelaria* appellatur à Candelis ardentibus, quas hac die deferri à fidelibus præcepit *Gelasius PP.* abrogatis Lupercalibus, quæ mense Februario agi solita testatur *Varro*. Litanias publicas & processiones huic solemnitati addidit postmodum *Sergius PP.* nec enim ille Candelarum usum in hoc festo introduxit, uti observat *Baronius*. *Beda de ratione temp. cap. 10.* de lustrationibus Veterum, quæ fiebant mense Februario: *sed hanc lustrandi consuetudinem bene mutavit Christiana Religio cum in mense eodem die*

die *S. Mariæ* plebs universa cum sacerdotibus ac Ministris, hymnis modulatæ vocis per Ecclesias, perque congrua urbis loca procedit, datosque a Pontifice cuncti cereos in manibus gestant ardentes & augescente bona consuetudine id ipsum cœteris quoque ejusdem *B. Matris* & perpetuæ *Virginis* agere didicit non utique in lustrationem terrestris Imperii quinquennem, sed in perennem regni cœlestis memoriam; Quando juxta parabolam virginum prudentium omnes electi lucentibus bonorum actuum lampadibus obviam sponso, ac regi suo venientes mox cum eo ad nuptias civitatis intrabunt. Hoc festum apud Danos *Kendel Mefs* apud Germanos *Licht-Mefs* audit.

Ex ordin. Trevir. In festo *Purificationis B. M.* finita prophetia &. Responsum accepit Simeon à Spiritu sancto non visurum se mortem nisi videret *Christum* Domini & cum inducerent puerum in templum accepit eum in ulnas suas & benedixit Deum & dixit: nunc dimittis Domine servum tuum in pace.

Incendendo luminaria Ant. Lumen ad revelationem gentium & gloriam plebis tuæ *Israel*. Nunc dimittis servum tuum Domine secundum verbum tuum in pace, quia viderunt &c. quod parasti &c. Lumen &c. Gloria &c. Sicut &c.

Post asperges ad Processionem: Ave gratia plena Dei genitrix virgo ex te enim ortus est sol justitiæ illuminans, qui in tenebris sunt, lætare & tu senior juste suscipiens in ulnas liberatorem animarum nostrarum donantem nobis & resurrectionem. Adorna thalamum tuum *Sion* & suscipe Regem *Christum*, amplectere *Mariam*, quæ est cœlestis porta, ipsa enim portat Regem gloriæ

riæ novi luminis subsistit virgo adducens in manibus filium ante luciferum, quem accipiens Simeon in ulnas suas prædicavit populis Dominum Deum esse vitæ & mortis & salvatorem mundi.

*In Ecclesia B. M. super Benedictus cum gloria &c.
Ant. primi Toni:*

Cum inducerent puerum *Jesum* parentes ejus accepit eum *Simeon* in Ulnas suas benedixit Deum dicens; nunc dimittis Domine servum tuum in pace. *Collecta.*

Redeundo ad Majorem Ecclesiam: Adorna thalamum tuum *Syon* & suscipe Regem Christum, quem Virgo concepit, virgo peperit, virgo post partum, quem genuit, adoravit.

In medio Ecclesiæ: Hodie beata virgo *Maria* puerum *Jesum* præsentavit in templo & Simeon repletus Spiritu sancto accepit eum in ulnas suas & benedixit eum in æternum.

Ascendendo chorum: Gaude *Maria* virgo cunctas hæreses sola interemisti, quæ *Gabrielis* Archangeli dictis credidisti, dum virgo Deum & hominem genuisti & post partum virgo inviolata permanisti. *Gabrielem* Archangelum credimus divinitus te esse affatum, uterum tuum de Spiritu sancto credimus imprægnatum. Erubescat Judæus infelix qui dicit Christum ex Joseph semine esse natum, Dum virgo &c.

Inviolata, intacta & casta es Maria, quæ es effecta fulgida cœli porta. O mater alma Christi charissima, suscipe pia laudum præconia, nostra ut pura pectora sint & corpora, quæ nunc flagitant devota corda & ora, Tu da per præcata dulcisona, nobis concedas veniam per sæcula, o benigna, quæ sola inviolata permanisti.

Ex

cum R. *Postquam impleti sunt dies purgationis ejus secundum legem Moyfi, tulerunt illum in jherusalem, ut sifterent eum Domino sicut scriptum est in lege Domini, quia omne masculinum adaperiens vulvam, sanctum Domino vocabitur: ꝑ. obtulerunt pro eo Domino par turturum aut duos pullos columbarum.*

In choro B. Marie V. cantatur R. *sicut &c. Gaude Maria &c. cum ꝑ. Gabrielem &c. fine Gloria Patri.* deinde legitur Tertia. ad eandem Antiph. *Adorna thalamum tuum Syon & suscipe Regem Christum quem virgo concepit, virgo peperit, virgo post partum quem genuit, adoravit.**

Finita tertia sacerdos prosequitur benedictionem cereorum. Quando candelæ cum aqua benedicta asperse sunt, cantor incipiet: *Lumen ad revelationem gentium & gloriam plebis tue Israhel.*

Psalms.

Ex ordin. Colon. In festo Purificationis B. M. V. septem Ecclesiæ Collegiatae cum Candelis benedictis in Metropolitana conveniunt, ubi D. Suffraganeus candelas solemniter benedicit pro Clero Metropolitano, iisque sub ant. *Lumen ad revelationem Gentium &c.* & cantico: *Nunc dimittis* de manu benedicientis reverenter acceptis, instituitur solemnis processio, eundo per Ecclesiam B. M. V. ad Gradus & per atrium Dominicum. Duo Vicarii pluvialibus induti portant pretiosam B^{mæ} Virginis statuam.

* Hodie alia Antiphona, ut in Breviario Romano.

Psalm. Nunc dimittis servum tuum Domine, secundum verbum tuum in pace. Lumen &c. Quia viderunt oculi mei salutare tuum. Lumen &c. Quod paraſti ante faciem omnium populorum. Lumen &c. Gloria Patri &c. Lumen &c. Sicut erat &c.

Deinde ſequitur collecta. Poſt hec cantatur Antiph. *Ave gratia plena Dei genitrix virgo ex te enim ortus eſt ſol juſticie illuminans que in tenebris ſunt, Letare & tu ſenior juſte ſuſcipiens jheſum in ulnas liberatorem animarum noſtrarum donantem nobis & reſurrectionem.*

Deinde dicitur collecta. Poſtea revertitur Proceſſio ad Eccleſiam Moguntinam. Antiph. *Adorna thalamum tuum Syon & ſuſcipe Regem Chriſtum, amplectere Mariam que eſt celeſtis porta ipſa enim portat regem glorie novi luminis, ſubiſtit virgo adducens manibus filium ante luciferum, quem accipiens Symeon in ulnas ſuas predicavit populis Dominum Deum eſſe vite & mortis & ſalvatorem mundi.*

Ante Januas Chori finita Antiph. legitur collecta. poſtea incipitur Antiph. ſuper psalm. *Cum inducerent puerum jheſum parentes ejus accepit eum Symeon in ulnas ſuas & benedixit Deum dicens: Nunc dimittis Domine ſervum tuum in pace. Psalm. Benedictus Dominus Deus Iſrahel, quia viſitavit & fe-*

cit redemptionem plebis sue. Sine Gloria Patri &c. finito psalmo cantatur Antiph. præscripta, deinde dicitur collecta, postea sequitur :

Responsum accepit Symeon a Spiritu sancto non visurum se mortem nisi videret Christum Domini & cum inducerent puerum in templum, accepit eum in ulnas suas & benedixit Deum & dixit: Nunc dimittis Domine servum tuum in pace.

§. XXII.

Dominica *Reminiscere* (aa) ad processionem &c. *Ecce odor filii mei sicut odor*

(aa) Ab introitu missæ sic appellata.

Ex ordin. Trevir. Dominica secunda Quadragesimæ. vidi Dominum facie ad faciem & salva facta est anima mea.

Per totam Quadragesimam sunt stationes intra Ecclesiam sicut hebdomada præcedente.

Feria sexta fit processio ad Horreum. (fuit Regale palatium ad Horrea dictum, ubi Modoaldus Trevirorum Antistes postea in Gratiam Jrminæ & Modestæ regiarum virginum nobilem parthenonem erexit. Brower Annal. Trevir. lib. VII. n. 49. Mabillon. de re Diplom. lib. IV §. 145.) Post tertiam omnia servantur, ut supra, in statione ad S. Mathiam. Exeundo canitur: Exurge &c. Prope

odor agri pleni, quem benedixit Dominus, crescere te faciat Deus meus sicut harenam maris & donet tibi de rore celi benedictionem. V. Qui maledixerit tibi, sit ille maledictus & qui benedixerit tibi, benedictionibus repleatur. Et donet &c.

Per ambitum. R. Det tibi Deus de rore celi & de pinguedine terre habundantiam, serviant tibi tribus populi, esto Dominus fratrum tuorum. V. & incurventur ante te filii matris tue. Esto &c.

Ad introitum: Vidi Dominum facie ad faciem & salva facta est anima mea V. & dixit,

I 2

xit,

Prope Clarissas. ant. oremus &c. Ante ingressum monasterii R. abscondite &c. ibidem in Ecclesia R. solem justitiæ Regem paritura supremum stella Maria maris hodie processit ad ortum,

Psalm. Domine ne in furore. preces. Convertere Domine usquequo. Ave Maria gratia plena. Domine exaudi. Dominus vobiscum. Auxiliare quæsumus Domine quærentibus misericordiam tuam & da veniam consentientibus, ut, qui nostris meritis flagellamur, tua misericordia salvemur.

Porrige nobis Domine Deus dexteram tuam & per intercessionem sanctæ Dei genitricis Mariæ auxilium nobis supernæ virtutis impende per C. D. N.

Sequitur sexta, deinde Missa, ut supra. postea Nona. exeundo canitur V. cernere Divinum lumen gaudete fideles. stella &c. deinde Litania.

*xit, nequaquam ultra vocaberis jacob, sed
Israhel erit nomen tuum. Et salva &c.*

Feriis II. IV. & VI. itur & cantatur ut
supra §. 20.

§. XXIII.

Dominica Oculi (bb). ad Proceſſionem
*R. Dixit Judas fratribus ſuis. Ecce
Iſmahelite tranſeunt, venite venundetur &
manus*

(bb) Sic Miſſa hujus Dominicæ in Quadrageſima
tertiæ incipit.

*Ex ordin. Trevir. Dominica tertia Quadrageſimæ.
Salus noſtra in manu tua Domine respiciat ſu-
per nos miſericordia tua ut ſecuri ſerviamus tibi.
Feria ſexta fit proceſſio ad S. Martinum. in choro ut
ſupra feria 6. hebdom. I. quadrag. Exurge. ore-
mus. Abſcondite.*

*Ibidem in choro ſequens R. Oliva Fructifera in domo
Dei oleum lætitiæ fovens beneficiis, coruſcans
miraculis fac nos frui qua fruere lucis ſuavita-
tiſque participes.*

*Pſ. miſerere. preces. oſtende nobis Domine. Fiat
miſericordia tua. amavit eum Dominus. Domine
exaudi. Dominus vobiscum:-*

Protegat Domine quæſumus tua dextera populum
ſupplicantem, ut præſentem vitam ſub tua gu-
bernatione tranſcurrens, mereatur invenire per-
petuam.

Deus qui conſpicias, quia ex nulla noſtra virtute
ſubiſtimus, concede propitius, ut interceſſione
beati

manus nostre non polluantur, Caro enim & frater noster est. Cumque abisset Ruben ad puteum & non invenisset eum, scissisque vestibus pergens ad fratres ait, puer non compareret & ego quò ibo. caro enim &c.

Per ambitum : R. videns Jacob vestimenta Joseph, scidit vestimenta sua cum fletu & dixit, fera pessima devoravit filium meum Joseph. V. vide, si tunica filii tui sit an non & cum vidisset pater, ait, fera pessima &c.

Ad introitum: R. Salus nostra in manu tua est Domine, respiciat super nos misericordia tua, ut securi serviamus tibi. V. vivat anima tua Domine, ut non videamus mortem neque parvulos nostros deficientes. ut securi &c.

Feria II. IV. & VI. itur ut supra.

§. XXIV.

Dominica Lætare (cc) ad profectionem
R. stetit Moyses coram Pharaone &

I 3
dixit:

beati Martini confessoris tui atque Pontificis contra omnia adversa muniamur. per C. D. N. Sequitur sexta. ant. mulier, venient dies quando veri adoratores adorabunt patrem in spiritu & veritate. Missa ut supra. Deinde Nona, egrediendo canitur: Introisti in potentias Domini etiam potentior ad impetrandum. fac nos &c.

(cc) Dominica quarta Quadragesimæ, cujus introitus Missæ: Lætare Hierusalem etiam vocatur Do-

Dominica de Rosa, eo quod in ea fit sollemnis illa *Rosæ aureæ* benedictio. Solet autem à summo Pontifice benedici, quam ille post missam in urbe procedens cum Clero Romano præfert ac deinde magno alicui Principi, si præsens adsit in Curia Romana, concedit, vel ad aliquem Regem aut Principem, ut eidem Pontifici cum consilio sacri collegii placuerit, transmittit. ita *Ceremoniale Romanum lib. 1. sect. 7.* ubi orationes ad benedictionem describuntur & quædam de ejus significatione congeruntur.

Ex ordin. Trevir. Dominica quarta Quadragesimæ Lætare. Audi Israel præcepta Domini & ea in corde tuo quasi in libro scribe & dabo tibi terram fluentem lac & mel.

Feria sexta itur ad Martyres. omnia ut supra. ibidem in Choro. R. Christi virgo dilectissima, virtutum operatrix opem fer miseris, subveni Domina clamantibus ad te jugiter.

Psal. Domine exaudi 1. preces. Ne reminiscaris. Exurge Domine. post partum. Domine exaudi. Dominus vobiscum.

Prætede Domine fidelibus dexteram cœlestis auxilii, ut te toto corde perquirant, & quæ dignè postulant, consequi mereantur.

Omnipotens sempiterne Deus, famulos tuos dextera potentiae tuæ à cunctis protege periculis & beata Maria semper virgine intercedente fac nos præsentî gaudere prosperitate & futura. per C. D. N.

Sequitur sexta. Missa ut supra. Dein Nona. exundo canitur x. quoniam peccatorum mole premimur & non est qui adjuvet. Subven. &c. sequuntur Litanix,

dixit: Hæc dicit Dominus, dimitte populum meum ut sacrificet michi in deserto, Dominus Deus hebreorum misit me ad te, ut dicam tibi. Hec dicit &c.

Per ambitum R. cantemus Domino, gloriose enim honorificatus est, equum & ascensorem projecit in mare, adjutor & protector factus est michi Dominus in salutem V. currus Pharaonis & exercitum ejus projecit in mare. Adjutor &c.

Ad introitum: R. Audi Israhel precepta Domini & ea in corde tuo quasi in libro scribe & dabo tibi terram fluentem lac & mel V. Israhel, si me audieris, non erit in te Deus recens, neque adorabis Deum alienum. Et dabo &c.

§ XXV.

Dominica in Passione Domini (dd) ad asperges non cantatur Gloria patri.

I. 4

Ad

(dd) Dominica V. Quadragesimæ à qua Passionis officium auspiciatur Ecclesia, unde ita compellatur, ut auctor est *Durandus l. 6. Ration. c 60.*

Ex ordin. Trevir. Dominica Passionis. In te jactatus sum ex utero de Ventre matris meæ, Deus meus es tu, ne discedas à me, quoniam tribulatio proxima est, & non est qui adjuvet.

Feria

Feria sexta ut supra. In platea S. Simeonis. oremus.
ibidem in choro &c. Te sanctum Dominum in excelsis laudant omnes Angeli dicentes, Te decet laus & honor Domine, *sine versu.* Cherubim quoque & Seraphim sanctus proclamant & omnis cœlicus ordo dicens, Te &c. Gloria patri &c. Te &c.

Psal. Beati quorum. preces. Dignare Domine die isto.
Miserere nostri Domine. In conspectu Angelorum &c.

Adesto supplicationibus nostris omnipotens Deus, & quibus fiduciam sperandæ pietatis indulges, consuetæ misericordiæ tribue benignus effectum.

Deus, qui miro ordine Angelorum ministeria hominumque dispensas, concede propitius, ut, à quibus tibi ministrantibus in cœlo semper assistitur, ab his in terra vita nostra muniat. per C.D.N.

In exitu chori: Michael, Gabriel, Raphael summi Nuntii & omnes sancti Angeli Dei intercedite pro nobis in conspectu Domini.

Eundo ad tumbam S. Simeonis: Venerantes & dignam memoriam beati *Simeonis* recolentes quæsumus o Domine *Jesu Christe*, ut per ipsius preces & merita te donante capiamus æterna angelorum consortia.

Psal. Domine ne in furore 2. preces. Ne memineris iniquitatum. Adjuva nos. Amavit eum. Domine exaudi. Dominus vobiscum.

Respice Domine propitius plebem tuam & tibi toto corde subjectam præfidiis invictæ pietatis attolle.

Propitiare quæsumus Domine famulis tuis per hujus sancti *Simeonis* Confessoris tui merita gloriosa,

sa, ut ejus pia intercessione ab omnibus semper protegamur auxiliis per C. D. N.

Egrediendo canitur Ant. justum deduxit Dominus per vias rectas & ostendit illi regnum Dei & dedit illi scientiam sanctorum, honestavit illum in laboribus & complevit labores illius.

Ante S. Paulinum & Abscondite. *ibid.* sanctissimi & inenarrabilis meriti Pontifex *Paulinus* Trevirorum pastor & totius Germaniæ & Galliæ patronus, *Constantii* Principis Ariani contemnens decretum, Catholicorum amplexus est consortium, cum quibus fortis sacræ fidei defensor usque ad vincula decertavit, usque ad sanguinem restitit.

Psalms Miserere, preces. Deus tu conversus. Ostende nobis Domine. Posuisti Domine super. Domine exaudi. Dominus vobiscum.

Familiam tuam quæsumus Domine cœlesti protectione circumda, ut te parcente sit libera & te custodiente à malis omnibus sit secura.

Omnipotens sempiterne Deus, qui es sanctorum tuorum splendor mirabilis, quique beatum *Paulinum* Martyrem tuum atque Pontificem æternæ beatitudinis gloria sublimasti, concede propitius, ut, cujus merita veneramur in terris, intercessionis ejus auxilio apud tuam misericordiam muniamur in cœlis per C. D. N.

Ingrediendo criptam canitur ant. Iste cognovit justitiam & vidit mirabilia magna & exoravit altissimum & inventus est in numero sanctorum.

In ipsa cripta. & Isti sunt sancti, qui pro testamento Dei sua corpora tradiderunt & in sanguine agni laverunt stolas suas.

Psalm. Domine exaudi 1. preces. Deus tu conversus. Ostende nobis Domine. Gloriosus Deus in sanctis suis. Domine exaudi. Dominus vobiscum. Collecta. Familiam ut supra. secunda:

Omnipotens sempiterne Deus, qui nos idoneos non esse perpendis, ad Majestatem tuam, sicut dignum est, exorandam, da sanctos Martyres tuos pro nostris tibi supplicare peccatis, quos digne possis audire. per. C. D. N.

Sequitur sexta. Missa ut supra. deinde Nona primi toni.

Exeundo criptam ψ. Tradiderunt corpora sua propter Deum ad supplicia & &c. Gloria patri &c. & &c.

Circa Curiam hospitalis. R. Regnum mundi & omnem ornatum seculi contempsi propter amorem Domini mei Jesu Christi, quem vidi, quem amavi, in quem credidi quem dilexi. ψ. Eructavit cor meum verbum bonum, dico ego opera mea Regi. quem &c. Gloria Patri &c. quem &c.

Ad S. Maximinum ante crucem. O Crux ave spes &c. Te summa Deitas. Psalm. De profundis ψ. fiat misericordia. Non nobis Domine non nobis. Dis-cite in nationibus. Domine exaudi. Dominus vobiscum.

Exaudi nos Deus salutaris noster & dies nostros in tua pace dispone, ut à cunctis perturbationibus liberi tranquilla tibi servitute famulemur.

Parce Domine, parce populo tuo, ut nullis jam patiaris adversitatibus fatigari, quos pretioso sanguine filii tui in cruce redemisti per eundem C. D. N.

Ibidem

Ad proceſſionem R. Multiplicati ſunt, qui tribulant me & dicunt non eſt ſalus illi in Deo ejus, exurge Domine, ſalvum me fac Deus meus ꝑ. nequando dicat inimicus meus, prevalui adverſus eum. Exurge &c.

Per ambitum. R. qui cuſtodiebant animam meam, conſilium fecerunt in unum dicentes, Deus dereliquit eum, perſequimini & comprehendite eum, quia non eſt, qui liberet eum, Deus meus ne elonges a me, Deus meus in adjutorium meum intende. ꝑ. omnes inimici mei adverſum me cogitabant mala michi, verbum iniquum mandaverunt adverſum me dicentes. Deus &c.

Ad

Ibidem in choro ant. Iſti ſunt viri ſancti, quos elegit Dominus in charitate non ficta & dedit illis gloriam ſempiternam, quorum doctrinâ fulget Eccleſia ut ſol & luna.

Pſalm. Domine exaudi 2. preces. Miſerere noſtri Domine. Fiat miſericordia tua Domine. Exultabunt ſancti, Domine exaudi &c.

Tribulationem noſtram quaſumus Domine propitius reſpice & iram tuæ indignationis, quam juſte meremur, propitiatus averte.

Deus qui conſpicias nos in tot perturbationibus non poſſe ſubſiſtere, afflictorum gemitum propitiatus reſpice & intercedentibus ſanctis Confeſſoribus tuis Maximino Agritio & Nicetio, mala omnia, quæ meremur, averte per C. D. N.

In exitu R. ſint lumbi &c. ſequuntur Litanæ,

Ad introitum. *R. In te jactatus sum ex utero. de ventre matris mee Deus meus es tu, ne discedas a me, quoniam tribulatio proxima est & non est qui adjuvet. V. Erue a framea Deus animam meam & de manu canis unicum meam. quoniam &c.*

Feria secunda itur ad S. Nicolaum cum *R. multiplicati &c.* cetera ut supra.

Feria quarta itur ad S. Johannem cum *R. qui custodiebant.* cetera ut supra.

Feria sexta itur ad Gradus cum *R. In te jactatus sum &c.* ut supra.

§. XXVI.

Dominica Palmarum. (ee) Post Primam omnes Ecclesie secundarie albis vestibus

(ee) Hæc dies diversis vocabulis distinguitur, nempe *Dies palmarum* sive *florum* aut *ramorum*, *Dominica Osanna*, *Pascha petitem* sive *competentium* & *capita lavantium* capitilavium vocatur.

Alcuinus libr. de divinis offic. ubi addit: Dies palmarum ideo celebratur, quia in eo Dominus tendens Hierosolymam, occurrit ei turba plurima hinc inde clamando *Osanna*, quod interpretatur: *salvifica*, sive salvos nos fac. Est enim hebræus sermo, qui apud illos dicitur *Osianna*. In ramis palmarum significatur victoria, qua erat Dominus mortem moriendo superaturus

peraturus atque per trophæum crucis de diabolo mortis principe triumphaturus. In ramis arborum intelliguntur dicta Patrum & exempla. Turba plurima significat innumerabilem Martyrum exercitum, qui corpora sua pro Domino tradiderunt. Vestimenta Apostolorum opera sunt justitiæ, undè in psalmo : sacerdotes tui induantur justitia. In asello, quo sedebat, indicabat simplicia corda Gentilitatis, quam præsidendo atque regendo perducebat ad visionem pacis æternæ. Pascha petatum sive competentium dicitur, quia hodie symbolum competentibus tradebatur propter confinem Dominicæ Paschæ solennitatem, ut qui jam ad Dei Gratiâ percipiendam festinant, fidem, quam confitentur, cognoscant. Competentes enim quasi simul petentes dicuntur id est gratiam Christi petentes. Capita lavantium ideo hunc diem appellat vulgus, quia tunc mos est lavari capita infantium, qui ungendi sunt sabbato sancto, ne forte observatione Quadragesimæ sordidati ad unctionem accederent. pergit tandem *Alcuinus* describere reliquas hujus diei ceremonias.

In Directorio chori Mariani sub nota *O.* supra allegato & adhuc sæpius allegando Statio hujus diei sic describitur: Post primam in die Palmarum ibimus cum processione nostra in Albis ad Ecclesiam Majorem, ubi conveniunt Domini de secundariis Ecclesiis in choro Majoris Ecclesie Moguntine & cum illis in ipsam processione ibimus ad montem sancti *ALBANI* ad benedictionem palmarum peragendam & duo de Ecclesia majori bene vociferati incipiunt letaniam voce naturali psallentes in unum *Kyrie eleyson* more moguntino, & Clerus consequenter respondet

spondet *Kyrie eleyson*. Cum autem cantaverint: *Sancta Maria ora pro nobis* tunc fit egressio de choro & ordinatur processio. Sed cum ventum fuerit ad illum locum ubi invocantur omnes sancti, ibi fit pausatio, usque dum venerint ad montem sancti Albani. Ibi predicti precentores incipiunt uno ore dicentes: *omnes sancti orate pro nobis*. Letania finita dicetur statim *tertia* in choro sancti Albani, quam unus de Ecclesia Majori intonet & duo de eadem Ecclesia intonent *Rium: Erue à framea* & cantabunt versum absque *Gloria patri*. Post tertiam legetur Lectio sine tytulo per subdiaconum de sancto Albano Dalmatica indutum: *Venerunt filii Israhel*. qua finita tres vel quatuor de majori ecclesia sonoras habentes voces cantant *R. collegerunt Pontifices &c.* Chorus: *quid facimus quia &c.* pueri *¶. unus autem ex ipsis &c.* prædicti, qui *Collegerunt* cantaverant, cantent etiam *ab illo ergo die* chorus: *ne forte veniant*. post hoc Dyaconus de S. Albano leget Evangelium Luce: *cum appropinquassent*. finito Evangelio succentores de Ecclesia Majori incipiant Antiph. *Osanna filio David*. Tunc benedicentur rami per Suffraganeum Episcopum vel alium Prelatum de Ecclesia Majori, sicut in Agenda continetur. Quibus benedictis & distributis fit egressio de choro S. Albani cum hac Antiph. *Ante sex dies pasche*. Cum autem ventum fuerit extra limites Ecclesie S. Albani ad campum, tunc primum quilibet Ecclesia Collegiata in ordine suo cum sua processione suum capit locum diversis vocibus & diversis vicibus cantantes & vociferantes Antiphonas: *cum appropinquaret, cum audisset. & R^{ria} de hystoria Conclussit vias quotquot fuerint necessaria* usque

usque dum veniunt apud S. Jacobum, ubi facta per circuitum cleri Statione Succentores incipiunt An̄am: *Turba multa.* Ps. *Cantate Domino canticum novum, cantate Domino omnis terra cum gloria patri.* & iteratur āna: *Turba multa.* post hec cantent pueri retro crucem an̄am: *Fulgentibus palmis.* qua finita Succentores incipiunt an̄am: *occurrunt turbe.* Item pueri retro crucem omnes collaudent, succentores incipiant ps. *Lauda Jherusalem.* Item pueri retro crucem cantent: *omnes collaudent.* deinde succentores incipiant: *cum angelis & pueris.* dehinc Pontifex sive alius Prelatus procedat ad crucem prosterendo se ibidem & prosternatus dicit submissa voce hanc orationem: *Deus qui miro dispositionis ordine.* & cantetur medio tempore: *scriptum est enim.* Ps. *Estimatus sum sine gloria patri.* quibus finitis Episcopus suffraganeus vel alter prelatus surgat & recedat. & succentores incipiant Ymnum: *Vexilla regis prodeunt* & ab omnibus ramis more solito projectis cum disciplina revertatur Clerus cum processione ad civitatem cantando R. *Ingrediente Domino* & venientes ad chorum Ecclesie majoris duo incipiant An̄am: *Ceperunt omnes turbe.* Succentores ps. *Benedictus Dominus cum Gloria patri.* sequitur statim *sexta* qua dicta celebretur missa, in qua etiam usque ad finem ibidem manebimus præsentes. post missam cantatur *nona* & processio nostra revertatur ad ecclesiam nostram dicendo in ambitu nostro ps. *de profundis* more solito & de post unusquisque ibit ad propria.

Benedictionis palmarum in monasterio olim peragi solitæ meminit diploma Adelberti Archiep. apud Joannis T. II. p. 743.

Ex

Ex ordin. Trevir. Dominica Palmarum. Convenientibus Collegiatis canitur: Collegerunt Pontifices &c.

*In distributione palmarum: Pueri Hebræorum tol-
lentes ramos olivarum obviaverunt Domino cla-
mantes & dicentes Osanna: in excelsis. Pueri
hebræorum vestimenta prosternebant in via &
clamabant dicentes Osanna: filio David, Bene-
dictus qui venit in nomine Domini.*

*Sequitur asperges. Deinde ad processionem: Dum
appropinquaret Dominus jerosolymam misit duos
ex discipulis suis dicens, ite in castellum, quod
contra vos est, & invenietis pullum asinæ alli-
gatum, super quem nullus hominum sedit, sol-
vite & adducite mihi, si quis vos interrogaverit,
dicite, opus Domino est, solventes adducite
ad Jesum & imposuerunt sibi vestimenta & sede-
bat super eum, alii expandebant vestimenta
sua in via, alii ramos de arboribus extende-
bant & qui sequebantur, clamabant: Osanna
benedictus qui venit in nomine Domini, bene-
dictum regnum Patris nostri David, Osanna
in excelsis, miserere nobis fili David. Cum au-
disset populus, quia venit Jesus Jerosolymam,
acceperunt ramos palmarum & exierunt ei ob-
viam & clamabant pueri dicentes: Hic est qui
venturus est in salutem populi, hic est salus
nostra & redemptio Israel, quantus est iste, cui
throni & Dominationes occurrunt, noli timere
filia Syon, ecce Rex tuus venit tibi sedens su-
per pullum asinæ, sicut scriptum est, salve Rex
fabricator mundi, qui venisti redimere nos.*

*In medio Ecclesiæ B. M. super Benedictus ant. Turba
multa, quæ convenerat ad diem festum clama-
bat*

bat Domino benedictus, qui venit in nomine Domini, Osanna in excelsis.

Exeundo canuntur sequentia R^{ria} Fratres mei elongaverunt a me & noti mei, quasi alieni recesserunt à me. Amici mei adversum me appropinquaverunt & proximi mei quasi &c.

R. Attende Domine ad me & audi voces adversariorum meorum. Nunquid redditur pro bono malum, quia foderunt foveam animæ meæ. Homo pacis meæ in quo speravi, ampliavit adversum me supplantationem. nunquid &c.

R. Salvum me fac Deus, quoniam intraverunt aquæ usque ad animam meam, ne avertas faciem tuam à me quoniam tribulor, exaudi me Deus meus.

ψ. Intende animæ meæ & libera eam propter inimicos meos eripe me Domine. ne &c.

In medio Majoris Ecclesiæ cantant chorales: o crux. versum integrum chorus cantat: Te summe Deus & sequentes antiphonas:

Cæperunt omnes turbæ descendentium gaudentes laudare Deum voce magna super omnibus, quas viderat, virtutibus dicentes Benedictus qui venit Rex, in nomine Domini, pax de cœlis & gloria in excelsis.

Ant^a: occurrunt turbæ cum floribus & palmis Redemptori Domino & Victori triumphanti, digne dat obsequium filio Dei ore gentes prædicant, & in laudem Christi voces sonant per jubila Osanna.

Ant^a Gaude & lætare Jerusalem, ecce Rex tuus venit de quo Prophetæ prædixerunt, quem angeli semper adorant, cui Cherubim & Seraphim sanctus sanctus sanctus proclamant.

stibus & crucibus precedentibus ad Ecclesiam Moguntinam conveniant singule cantantes subsequensꝝ.

Circumdederunt me viri mendaces, sine causa flagellis ceciderunt me, sed tu Domine defen-

Chorales canunt: Gloria laus & honor &c. eundem versum repetit chorus, quem pueri in fine alius intonant, Choro prosequente:

Gloria laus & honor tibi fit Rex Christe Redemptor,
Cui puerile decus prompsit Osanna pium.

Deinde Succentor intonat: scriptum: est &c. & Cantor accedit Episcopum prosternatum, quem tertio percutit ramo palmarum:

Scriptum est enim: percutiam pastorem & dispergentur oves gregis, postquam autem surrexero, præcedam vos in Galilæam, ibi me videbitis, dicit Dominus.

Ascendendo chorum: Ingrediente Domino in sanctam Civitatem Hebræorum pueri resurrectionem vitæ pronuntiantes, cum ramis palmarum Osanna clamabant in excelsis ψ. Cumque audisset quia Jesus venit Jerosolymam exierunt obviam ei. Cum ramis &c.

Ex ordin. Colon. Dominica Palmarum fit statio ad Ecclesiam ex Collegiatis primariam Sancti Gereonis, ibique conveniunt aliæ Collegiatae, item bini Consules & Magistratus Civitatis Colonienfis. Dominus Suffraganeus ibidem benedicit ramos palmarum, quibus distributis reditur ad Ecclesiam Metropolitanam, ubi missa sollemnis cum Passione musicaliter celebratur.

defensor vindica me &c. Quoniam tribulatio proxima est & non est qui adjuvet. Sed tu Domine &c.

Finito Responsorio duo Vicarii Ecclesie Majoris bene vociferati incipiant letaniam psallentes.

*Ad. omnes sancte virgines & vidue, orate pro nobis. Hic fit pausa usque dum perventum fuerit ad montem sancti Albani,**

K 2

ibi

* Olim mons Martis postmodum à Christianis propter effusum in eo multorum martyrum pro Christi nomine sanguinem mons martyrum dictus est. Id innuunt Verba Sigehardi de S. Aureo & Justina c. VI. *Fervente universo orbe persecutionis procella . . . infinita Sanctorum agmina martyrum pro Christi nomine passa in monte, ubi nunc est ecclesia S. Albani extra muros urbis, qui apud Gentiles MONS MARTIS vocabatur, constat esse sepulta . . . quem eliminata jam penitus idololatria Christiani, mutato meliori nomine, MARTYRUM MONTEM ex re ipsa & facti evidentia congrue appellarunt.*

Sacellum inibi extruxerat fidelium pietas, in quo corpus S. Albani Martyris requiesceret.

Circa an. DCCC. Riculfus Archipræsul Moguntinus à Carolo M. Imp. excitatus ejusdemque munificentia adjutus hoc Sacellum in amplissimam commutavit Ecclesiam. Goswinus in vita Albani id annotavit: *Aliquantum processu temporis, cum jam civitas ad integrum esset renovata & Christiana religio tam catholice quam Canonice*
ad

ibi predicti Cantores incipiunt uno ore dicentes: *omnes sancti orate pro nobis &c.* ut supra. finita letania dicitur *Tertia.* Ant. *Pueri Hebreorum, Legem pone michi Domine &c. Gloria Patri &c. Pueri Hebreorum vestimenta prosternebant in via & clamabant dicentes: Hosanna filio David, benedictus qui venit in nomine Domini. Capitulum. Fratres, hoc sentite in vobis &c. R. Erue a frumina &c. Collecta: Omnipotens sempiterne Deus &c. Deinde legetur lectio, qua finita*

tres

ad plenum redintegrata Venerabilis Richolfus à Præfulatu magni Bonifacii Archi-Episcopus tertius, sicut videbat locum egregii martyris miraculis coruscare, ita hunc fabricis & aliis divinis cultibus aggressus est honorare, fundans primo basilicam tanto martyri condebitam.

Succedentibus temporum injuriis monasterium cum Ecclesia pluries destructum tandem ultimum passum est excidium, cum An. MDLII. Albertus Marchio Brandenburgicus omni Moguntiam sevitia affligeret; exorto postea bello tricennali rudera ecclesiæ & monasterii maximam partem à Suecia ad extruendum Gustaviburgum avecta fuere; quod vero remansit, an. MDCLIX & sequente ab operariis ad nova, quibus tum urbs cingebatur, munimenta excitanda. Ab anno MDLII. Albanensibus ad varias intra urbem Ecclesias migrandum fuit; Priori etiam seculo per annos XVIII. iidem in Collegiata S. Stephani, ubi hodierna adhuc peragitur ceremonia, sacra obire munia.

tres bene vociferati stantes quasi in medio choro cantent antiphonam : *Collegerunt Pontifices & Pharisei Concilium & dicebant. Chorus: quid facimus, quia hic homo multa signa facit, si dimittimus eum sic, omnes credent in eum. Pueri retro altare: unus autem ex ipsis Cayphas nomine, cum esset Pontifex anni illius, prophetavit dicens, expedit vobis ut unus moriatur homo pro populo & non tota Gens pereat. Priores iterum: ab illo ergo die cogitaverunt interficere eum dicentes: Chorus: ne forte veniant Romani & tollant nostrum locum & gentem.*

Finito Evangelio cantetur antiph *Osanna filio David, benedictus qui venit in nomine Domini, Rex Israel Osanna in excelsis.*

Tunc benedicantur rami palmarum quibus benedictis & distributis fit egressio de choro cum antiph. *Ante sex dies sollempnis pasche quia venit Dominus in civitatem jherusalem occurrerunt ei pueri & in manibus portabant ramos palmarum & clamabant voce magna dicentes: Osanna in excelsis, benedictus qui venisti in multitudine misericordie Osanna in excelsis.*

Cum perventum fuerit ad campum, tunc quelibet Ecclesia* pro se cantat antiph. *Cum appropinquaret Dominus jherosolymam misit duos ex discipulis suis dicens, ite*

K 3

in

* Hodie solus Chorus metropol. omnia hæc canit.

in castellum, quod contra vos est, & invenietis pullum asine alligatum, super quem nullus hominum sedit, solvite & adducite michi, si quis vos interrogaverit, dicite, opus Domini est, solventes adduxerunt ad jhesum & imposuerunt sibi vestimenta & sedit super eum, alii expandebant vestimenta sua in via, alii ramos de arboribus externebant & qui sequebantur, clamabant, Osanna Benedictus qui venit in nomine Domini, benedictum regnum patris nostri David, Osanna in excelsis, miserere nobis fili David.

Antiph. cum audisset populus, quia jhesus venit jherosolymam, acceperunt ramos palmarum & exierunt ei obviam, & clamabant pueri dicentes, hic est, qui venturus est in salutem populi, hic est salus nostra & redemptio Israhel, quantus est iste, cui throni & dominationes occurrunt, noli timere filia Syon, ecce Rex tuus venit tibi sedens super pullum asine sicut scriptum est, salve Rex fabricator mundi qui venisti redimere nos.

Resp. Ingressus Pilatus cum jhesu in pretorium, tunc ait illi, tu es Rex judcorum, respondit, tu dicis, quia Rex sum, exivit ergo jhesus de pretorio portans coronam & vestem purpuream & cum indutus fuisset, exclamaverunt omnes, crucifigatur, quia filium Dei se fecit. ⁊. Tunc ait illis Pilatus, Regem vestrum crucifigam. & cum indutus &c.

Cum

Cum perventum fuerit ad locum Stationis, cantetur Antiph. *Turba multa, que convenerat ad diem festum, clamabant Domino; Benedictus qui venit in nomine Domini, Osanna in excelsis* psalm. *Cantate Domino Canticum novum, Cantate Domino omnis terra. Turba multa &c. Gloria Patri &c. Turba multa &c.*

Deinde tres pueri juxta crucem cantant: *Fulgentibus palmis prosternimur adveniēti Domino, huic omnes occurramus cum Imnis & canticis glorificantes & dicentes Benedictus Dominus.*

Deinde cantatur Antiph *occurrunt turbe cum floribus & palmis redemptori Domino & victori triumphanti, digne dant obsequia, filium Dei olim gentes predicant & in laude Christi voces tonant per nubila Osanna.*

Deinde tres pueri cantant ymnum retro crucem:

Gloria laus & honor tibi sit Rex Christe Redemptor,

*cui puerile decus prompsit Osanna
pium.*

*Israhel es tu Rex Davidis & inclita proles
nomine qui in Domini Rex benedictie
venis. cui puerile &c.*

Lætus in excelsis te laudat cælitus omnis

Quo vulneratus insuper mucrone diro lancee, ut nos lavaret crimine, manavit unda sanguine.

Impleta sunt que concinit David fidelis carmine, dicendo nationibus, regnavit a ligno Deus.

Arbor decora & fulgida ornata Regis purpura, electa digno stipite tam sancta membra tangere.

Beata, cujus brachiis seculi pependit pretium, statera facta est corporis predamque tulit tartari.

O crux ave spes unica, hoc passionis tempore, auge piis justitiam reisque dona veniam.

Te summa Deus Trinitas collaudat omnis spiritus quos per crucis misterium salvas, rege per secula.

Intrantes civitatem: Ingrediente Domino in sanctam Civitatem hebreorum pueri resurrectionem vite pronunciantes cum ramis palmarum Osanna clamantes in excelsis, cumque audissent, quia venit jhesus jherosolimam exierunt obviam ei cum ramis palmarum &c.

Intrantes chorum duo incipient: Ceperunt omnes turbe descendantium gaudentes laudare Deum voce magna super omnibus quas viderant virtutibus dicentes, Benedictus qui venit Rex in nomine Domini, pax de celis & Gloria in excelsis. Chorus: Benedictus Dominus

minus Deus Iſrahel, quia viſitavit & fecit redemptionem plebis ſue. per totum. Cum gloria patri &c. & reiteratur ant. ceperunt omnes turbe &c. ut ſupra.

§. XXVII.

Festationes in hebdomada ſancta.

Feria ſecunda poſt Palmarum itur ad S. Johannem cum *R. multiplicati. &c.* cetera ut ſupra. (*gg*)

Feria quarta itur ad Gradus cum *R. qui cuſtodiebant &c.* (*hh*).

Feria

(*gg*) Hodie (ut notat Ordinarius) matutine pulſantur in medio quarte & omnia cantantur in Choro Majori. Hodie poſt nonas itur ad ſanctum Johannem & non itur poſt ſecundam miſſam proceſſionaliter ex ſacriſtia cum diſciplina.

Feria tertia poſt Palmarum finito prandio reliquie ſacrorum oleorum in domo Sacriſte in olla nova exuruntur & cineres in flumen Rheni deferuntur vel in foveam ſacri loci projiciuntur ac reconduntur. Carbones ad exurendum dat campanator, ligna vero Carpentarius.

(*hh*) Hac Feria matutine pulſantur in medio quarte & prime pulſantur in medio ſeptime. Et poſt nonas itur ad Gradus & legitur Prophetia per juniorem Vicarium, & ſacerdos in altare incipit Veſperas.

Feria quinta in Cena Domini (ii) in processione, qua itur ad Refectorium, cantent pueri ymnum:

Tellus

(ii) Celebratur *Mandatum Domini*, cum chorus cantat: *Mandatum novum do vobis de quo more S. Augustinus ep. 119. c. 18. Chilenus monachus in vita sanctæ Brigidæ c. 2.*

Proxima cœna fuit Domini qua sancta solebat,
Mandatum Christi calido complere lavacro.

Synodus *Aquisgranensis can. 20. In cœna Domini pedes Fratrum post Mandatum lavet & osculetur.* Interea valde notandum ait *Rupertus Abbas Tuitiensis de Divin. Offic. lib. V. cap. 21.* quam vere quam sapienter nobis consuluit in eo quoque, quod exterius egit, dum Apostolos suos omnesque Prælatos Ecclesiæ talis Servitii quodammodo vectigales esse voluit, ut solemnî more subditorum suorum pedes exemplo suo lavare debeant. Per hoc enim quot annis inculcat & replicat id quod ait Luc. XXII. Reges gentium dominantur eorum & qui potestatem habent super illos, benefici vocantur, vos autem non sic, sed qui major est vestrum, fiat sicut minor & qui præcessor est, sicut ministrator. Valde namque repugnantia sunt, dominari ut Reges Gentium & ex debito jussuque regulæ Evangelicæ lavare pedes in modum servorum. Unde unus ex magnis Apostolis, non prædicamus, inquit, nosmetipsos sed Jesum Christum, nos autem servos vestros per Deum.

Direktorium Marianum ad hunc diem: Pulsata & incepta missa in Ecclesia Majori Decanus cum ceteris

teris Dominis & Sclaribus de Ecclesia nostra ad Officium misse & consecrationem crismatis in Ecclesia majori ad peragendum transibunt processionaliter in albis; eandem processionem tres Canonici, unus Sacerdos cum ornamentis Sacerdotalibus, alter Dyaconus & tertius Subdyaconus Dalmaticis induti una cum accolito Domicellari Canonico, si habetur, alioquin juniore Vicario alba induto & cereum portante precedant usque ad illam partem Chori Ecclesie Majoris versus altare sancti *Petri*, ubi sacerdos & ministri predicti cum aliis Dominis de Secundariis ecclesiis ad consecrationem crismatis deputatis ad superiorem partem chori intrabunt; & processio nostra per directum chorum intrare & usque ad finem consecrationis crismatis permanere debet. post finem vero consecrationis processio nostra in priori ordinatione, sicut Ecclesiam Majorem intravit, ita ad chorum nostrum revertetur, & tunc unusquisque ad propria redibit.

Hac etiam die ad mandatum Domini celebrandum post prandium circa horam secundam ad chorum superpelliceati convenire solemus & primo duo Vicarii juniores cappis sericis vestiti vexilla cum crucibus portantes, deinde duo pueri Dalmaticis induti cum duabus candelis cereis ardentibus ipsos sequentes, de post Dyaconus, qui Evangelium lecturus est, Dalmatica indutus predictos sequens; post illos vadit processio puerorum Dyaconum sequentes & de post tres pueri ymnus: *Tellus & ethera* cantantes &c. & in medio Chori ante summum altare stantes cantabunt primum versum: *Tellus ac ethera.* & secundo versu incepto omnes predicti, ut premititur, ordinati incipiant transire ad refectorium

rium in ambitu, quos statim sequitur processio Dominorum & Sclarium, quam processionem predicti tres pueri conducant cum his versibus, qui sequuntur. *ψ. Pallet servus. ψ. perimite Symon. ψ. hac nocte facior omnium. ψ. à celsis surgens* &c. postquam autem processio venerit ad refectorium, ubi singula ad mandatum celebrandum solito more preparantur & Dominis Prelatis ac Canonicis & Vicariis in ipsorum ordine stantibus & finito versu: *à celsis surgens.* Dyaconus legat Evangelium Johannis *Ante diem pasche*, quo lecto Succentore inchoante cantatur Ana: *Cena facta dixit jhesus.* cunctis tunc residentibus Prepositus sive Decanus vel alius Majorum sive seniorum primo lavabit pedes alterius senioris post eum, quem duo vel tres de junioribus vicariis ad locum supra refectorium ubi idem Prelatus lintheo precinctus & mappa circummictus cum prefatis vicariis ipsum conducentibus descendet & lavat pedes majoris sive senioris post ipsum in sessione ibidem presentis & tergit lintheo, & cum pedes ejusdem laverit, recedit ad predictum locum & deposito lintheo revertitur ad locum sessionis sue & tunc alius post ipsum senior, quem predicti ministri etiam conducunt, ascendet eundem locum & mappa circummictus & lintheo precinctus revertetur & primo lavit pedes ejusdem majoris qui ipsum prius lavit. Deinde aliorum Prælatorum & de post manus Canonicorum & vicariorum quibus omnibus lotis & lintheo exterfis reascendit & deponit mappam cum lintheo & revertitur ad locum sessionis sue, predictis ministris eum conducentibus, aliis interea concinentibus has Anas: *postquam surrexit Dominus. pf. Deus misereatur.*

Tellus ac ethra jubilent, in magna cena principis, que Prothoplasti pectora vite purgavit ferculo. Chorus respondet. Tellus &c.

Hac nocte factor omnium potenti sat misserio carnem suam cum sanguine in escam, transfert anime. Tellus &c.

A

ana: si ego Dominus. ps. quam dilecta. ana. In hoc cognoscent. ps. Domine exaudi. ana: Diligamus. ps. Ecce quam bonum. ana: mandatum. ps. miserere mei. ana: In diebus illis. ana: ubi fratres. Postquam pedes loti fuerint, ministratur aqua, sternuntur nappe sive mensalia, apponuntur oblate, propinatur vinum & qui voluerint cenent & bibant & qui cenare noluerint, simpliciter bibant. Has sequentes anas premisas continuantes ana: ante diem festum pasche. ana: vos vocatis. ps. Beati immaculati ana Domine tu michi. ps. Domine non est. Hiis omnibus expletis Dyaconus leget Evangelium: Amen amen dico vobis, non est servus major Domino. & facit finem ibi: & continuo clarificavit eum. Ibi Decanus vel Majorum aliquis subinfert: Surgite eamus hinc, quidam tamen ab ipso loco, ubi prius Evangelium finierant, legunt usque huc ubi scriptum est: Surgite eamus. Tunc cunctis surgentibus pueri priores reconducunt Dyaconum & processionem ad chorum cum hiis versibus: *℣. Lavator choris accubat ℣. Trux lupe juda pessime. ℣. Nexi solvuntur hodie ℣. victori mortis inclito.* Cum vero reversi fuerint in chorum, legetur Completorium sub silentio.

A celsis surgens dapibus, prebens formam mortalibus, humilitatis gracia petri petens vestigia. Tellus &c.

Pallet servus obsequio cum angelorum Dominum tergendō limpham linteo cernit ceno procumbere. Tellus &c.

Permitte Syon ablui acta figurant mistica, dum summus yma bajulat, quod cinis servit cineri Tellus &c.

Versus sequentes cantantur in reverfione ad chorum:

Lavator choris accubat verbis que favos aggerat, quos inter hostem denotat, necis dolos qui ruminat. Tellus ac &c.

Trux lupe juda pessime fers agno miti basia, dans membra loris regia, que sorde tergunt secula. Tellus &c.

Nexi solvuntur hodie carnis ac cordis carcere, unguentum faciat crismatis, spes inde datur miseris. Tellus &c.

Victori mortis inclito pangamus laude gloriam cum Patre & sancto spiritu nos, qui redemit obitu. Tellus &c.

In die Parasceves (kk) itur ad S. Jacobum & in choro ibi cantantur post cantatam

(kk) Parasceve, Sexta Sabbathi seu feria sexta ultimæ hebdomadis Quadragesimæ sic dicta inquit

tatam lectionem Exodi de immolatione & estu Agni Paschalis tanquam figuræ salvatoris hodie in Cruce immolati tractus subscripti: (ll)

Domine audivi auditum tuum & timui, consideravi opera tua & expavi. V. in medio duum animalium innotesceris, dum appropinquaverint anni, cognosceris, dum advenerit tempus, ostenderis. V. in eo, dum conturbata fuerit anima mea, in ira misericordie memoreris. V. Deus a Lybano veniet & sanctus de

L

monte

quit *Isidorus lib. 1. de Eccles. Offic. cap. 29.* Quia in eo die Christus mysterium Crucis explevit, propter quod venerat in hunc mundum. *Paspas*: Parasceve sexta sabbati appellatur, hinc enim præparatio dicitur, quod a judæis, quæ in sabbato sunt necessaria, eadem die præparantur. juxta quod de manna quondam erat præceptum: *Sexta autem die Colligatis duplum &c.*

(ll) *Tractus.* Cantus Ecclesiastici species. *Honorius Augustodun. lib. 1. c. 96.* Tractus a trahendo dicitur, quia trahendo, id est, tractim canitur. *Hugo à S. Victore in spec. Eccl. lib. 1. c. 7.* Tractus autem, quia gemitum & cantum lacrymabilem exprimit, lacrymas sanctorum . . repræsentat, unde tractus dicitur, quia sancti suspirantes ab imo pectoris gemitum trahunt. *Alcuinus lib. de Off. Div.* Tractus semper in causa humilitatis ponitur. *Joannes Abrincensis Episc. de offic. Eccles.* per tractum, qui nullo respondente cantatur, & in melodiis suis similitudinem fert gemitus &c.

*monte umbroso & condenso. V. operuit celos
majestas ejus & laudis ejus plena est terra.*

Sacerdos (qui est Abbas S. Jacobi) cum ministris procedit ad altare, Subdiaconus cantat lectionem, quam subsequitur Tractus: *Eripe me Domine ab homine malo, a viro iniquo libera me V. qui cogitaverunt malicias in corde, tota die constituebant prelia. V. acuerunt linguas suas sicut serpentis, venenum aspidum sub labiis eorum. V. custodi me Domine de manu peccatoris & ab hominibus iniquis libera me. V. qui cogitaverunt supplantare gressus meos absconderunt superbi laqueum michi. V. & funes extenderunt in laqueum pedibus meis, juxta iter scandalum posuerunt michi. V. Dixi Domino Deus meus es tu, exaudi Domine vocem orationis mee. V. Domine Domine virtus salutis mee, obumbra caput meum in die belli. V. ne tradas me a desiderio meo peccatori, cogitaverunt adversum me, ne derelinquas me, ne unquam exaltentur. V. caput circuitus eorum, labor labiorum ipsorum operiet eos. V. veruntamen justi confitebuntur nomini tuo & habitabunt recti cum vultu tuo.*

Post hos tractus multis aliis interpositis Sacerdos cum suis ministris accipiant crucem casula coopertam cantantes:

*Popule meus, quid feci tibi aut in quo contristavi te, responde michi quia eduxi te de
terra*

terra Egypti, paraſti crucem ſalvatori tuo.
 Tres pueri cantant: *agyoſ otheoſ agyoſ iſchy-
 roſ athanatoſ eleyſon ymaſ.* Choroſ: ſanctuſ
 Deuſ, ſanctuſ fortis, ſanctuſ & immortalis
 miſerere nobiſ.*

Prioreſ treſ paululum cum cruce pro-
 greſſi cantant: *Quia eduſi te per deſertum
 quadraginta annis & manna cibavi te & in-
 troduxi in terram ſatiſ opimam. paraſti. Pueri:
 agyoſ &c. choroſ: ſanctuſ &c.*

Prioreſ iterum paululum progreſſi can-
 tent: *Quid ultra debui facere tibi & non feci,
 ego quidem plantavi te vineam meam fruſtu
 decoram & tu facta eſ michi amara, aceto
 namque ſitim meam potaſti & lancea perforaſti
 latus Salvatoriſ tui. pueri: agyoſ &c. cho-
 ruſ: Sanctuſ &c.*

Iterum Sacerdoſ cum ſuiſ miniſtriſ de
 nudata cruce caſula levetur in altum verſuſ
 populum cantando: *Ecce lignum cruciſ.*
 Choroſ: *In quo ſaluſ mundi pependit, venite
 adoremuſ. Pſalm. Beati immaculati in via,
 qui ambulant in lege Domini &c. ſine Gloria
 Patri.*

Sacerdoſ iterum levet crucem altiuſ
 ut priuſ cantando: *Ecce lignum &c.* Choroſ
 reſpondente ut ſupra. & tunc ponatur
 crux ad locum deputatum & choroſ cantat:

L 2

Dum

* Videatur nota ſi 7. circa voceſ hebraicaſ &
 græcaſ in Liturgia uſitataſ.

Dum fabricator mundi mortis supplicium pateretur in cruce clamans voce magna tradidit spiritum, & ecce velum templi divisum est, monumenta aperta sunt, terræ motus enim factus est magnus quia mortem filii Dei clamabat mundus se sustinere non posse, aperto ergo lancea militis latere crucifixi Domini exivit sanguis & aqua in redemptionem salutis nostre ꝑ. O admirabile precium, cujus pondere captivitas redempta est mundi, tartarea confracta sunt claustra inferni, aperta est nobis janua regni.

Deinde tres pueri juxta crucem cantant ymnum:

Crux fidelis inter omnes arbor una nobilis, nulla silva talem profert fronde flore germine, dulce lignum dulces clavos dulce pondus sustinens. Crux fidelis &c.

Pange lingua gloriosi prelium certaminis & super crucis tropheum, dic triumphum nobilem, qualiter redemptor orbis immolatus vice-rit. Dulce lignum.

De parentis protho plasti fraude factor condolens, quando pomi noxialis morsu in mortem corrui, ipse lignum tunc notavit dampna ligni ut solveret. Crux fidelis &c.

Hoc opus nostre salutis ordo depoposcerat multiformis proditoris ars ut artem falleret & medelam ferret inde hostis unde leserat. Dulce lignum &c.

Quan-

Quando venit ergo sacri plenitudo temporis, missus est ab arce patris natus orbis conditor atque ventre virginali caro factus prodit. Crux fidelis &c.

Vagit infans inter arcta positus presepia membra pannis involuta virgo mater alligat & pedes manusque crura stricta cingit fascia. Dulce lignum &c.

Lustra sex qui jam peracta tempus implens corporis se volente, natus ad hoc passioni deditus agnus in cruce levatur immolandus stipite. Crux fidelis &c.

Hic acetum fel arundo sputa clavi lancea mite corpus perforatum sanguis unda profluit, terra pontus astra mundus, quo lavantur flumine. Dulce lignum &c.

Flecte ramos arbor alta densa laxa viscera & rigor lentescat omnis quem dedit natiuitas ut superni membra regis sint mitenda stipite. Crux fidelis &c.

Sola digna tu fuisti ferre pretium seculi atque portum preparare nauta mundo naufragi quem sacer cruor perunxit fusus agni corpore. Dulce lignum &c.

Gloria eterno Patri pro salute posita gloria unico ejus qui creavit omnia spirituique sancto in sempiterna secula. Crux fidelis &c.

Finito ymno & oracionibus Sacerdos indutus casula procedat & compleat Officium diei, quo finito quilibet legat vesp-

ras sub silencio. Deinde Diaconus sumat pixidem cum corpore Christi quem pueri precedant cum candelis incensis revertentes ad Ecclesiam Moguntinam. Cum autem perventum fuerit ad Ecclesiam, Dyaconus stabit in medio Chori & pociores tres veniunt cum tribus thuribulis & thurificent pixidem cum corpore Christi. Senior sacerdos recipiat pixidem de manu Diaconi dans sibi thuribulum & portat ipsam ad locum ad quem Corpus Domini est reponendum & cantatur submissa voce hoc Responsorium :

Ecce quomodo moritur justus & nemo percipit corde & viri justi tolluntur & nemo considerat a facie iniquitatis sublatus est justus & erit in pace memoria ejus. ♯. in pace factus est locus ejus & in Syon habitatio ejus. Et erit &c.

Interea predicti tres thurificent corpus Christi, quo facto recedant submissa voce cantantes &c.

Sepulto Domino signatum est monumentum volventes lapidem ad ostium monumenti, ponentes milites qui custodirent illud. ♯. ne forte veniant discipuli ejus & furentur eum & dicant plebi, surrexit a mortuis. ponentes &c.

In vigilia Paschæ ad benedicendum ignem (mm) leguntur septem psalmi sine gloria

(mm) *Novus ignis in ecclesia Sabbato sancto paschæ, extincto veteri, accendi solet. Leo IV. P P.*

de

de cura pastoralis: In Sabbato paschæ extincto veteri novus ignis benedicatur & per populum dividatur. *Ordo Romanus*: Cereo benedicto illico illuminentur ab eodem in duobus candelabris alii duo cerei staturam hominis habentes & de ipso novo & benedicto igne accendant in in omni domo, quia omnis ignis, qui tunc ardebat, extingui debet. *Zacharias PP. in ep. ad Bonifacium Archi Episcopum Moguntinum*: De igne autem paschali, quod inquisisti, a priscis sanctis Patribus, ex quo per Dei & Domini nostri *Jesu Christi* Gratiam & pretioso sanguine ejus dedicata est, quinta feria paschæ, dum sacrum Chrisma consecratur, tres lampades magnæ capacitatis ex diversis candelis Ecclesiæ oleo ad figuram interioris tabernaculi insistentes indeficienter cum multa diligentia inspectæ ardebunt, ita ut oleum ipsum sufficere possit usque ad tertium diem, de quibus candelis Sabbatho sancto pro sacri fontis baptismo sumptus ignis per sacerdotem renovabitur.

In Directorio Mariano: Hac die de mane circa horam sextam convenientibus Dominis Ecclesiæ Majoris in superpelliciis ad ipsorum Ecclesiam & horas diei scilicet *Primam Tertiam sextam & nonam* pariter silenter dicentibus paretur locus in atrio Ecclesiæ Majoris, ubi ignis noviter excussus de filice accendatur & promptus ad benedicendum habeatur. Dictis horis, quarum jam fecimus mentionem, continuatis Episcopus vel presbiter sacerdotalibus vestimentis indutus nec non & duo Scholares, qui candelas ferant non ardentes neque accensas, totus chorus cum septem psalmis & crucibus ad ignem benedicendum procedat, luminibus in ecclesia omnibus primo

gloria Patri, quibus lectis in reditu cantatur letania que septena dicitur & est cottidiana, ut sequitur:

Kyrie eleyson. Christe eleyson.
 Kyrie eleyson, Christe audi nos.
 Pater de celis Deus.
 Fili redemptor mundi Deus.
 Spiritus sancte Deus.
 Sancta Trinitas unus Deus. Miserere nobis.
 Salvator mundi adjuva nos.
 Sancta Maria. ora pro nobis.
 S. Michael. S. Gabriel.

S.

extinctis, assumpta etiam aqua benedicta & incenso, septem psalmis finitis dicatur: *In pace factus est locus ejus*. Deinde benedicatur ignis & aspergatur aqua benedicta & thurificetur cum incenso de eodem igne benedicto ibi imposito. mox candelis accensis duo de clero cantent letaniam que septena vocatur, eoquod unum quodque septies pronuntietur, verbi gratia, Inponentes duo dicunt Kyrie eleyson, post utraque pars chori id ipsum sibi alternatim respondet & hoc sexies & sic de ceteris, ita quod ad chorum redeunte processione ipsa letania non ulterius quam adusque *omnes sancti orate &c.* protendatur. & igne sic, ut premittitur, in Ecclesia majori benedicto campanarius Ecclesienostre (ad Gradus *B. M. V.*) extinctis etiam omnibus luminibus in Ecclesia nostra ferat ibidem ignem novum benedictum, & de eodem igne benedicto lampades & cereos reincendat.

S. Raphael. Omnes sancti Angeli & Arch-
angeli. orate.

S. Johannes Baptista.

Omnes sancti Patriarche & Prophete.

S. Petre. S. Paule.

S. Andrea. S. Johannes.

S. Jacobe. S. Philippe.

S. Bartholomee. S. Mathee.

S. Thoma. S. Jacobe.

S. Symon. S. Thaddee.

S. Mathia. S. Marce.

S. Luca. S. Barnaba.

Omnes sancti Apostoli & Evangeliste.

S. Stephane. S. Line.

S. Clete S. Clemens.

S. Laurenti. S. Vincenti.

S. Georgi. S. Albane.

S. Romane. S. Vite.

S. Sebastiane. S. Fabiane.

Omnes sancti Martyres.

S. Martine. S. Silvester.

S. Hylari. S. Nicolae.

S. Benedicte. S. Remigi.

S. Gregori. S. Egydi.

S. Severine. S. Galle.

Omnes sancti Confessores.

S. Felicitas. S. Agatha.

S. Cecilia. S. Agnes.

S. Catharina. S. Margaretha.

S. Lucia. S. Juliana.

S. Affra. S. Maria Magdalena.

Omnes sancte Virgines & Vidue.
 Omnes Sancti. orate pro nobis.
 Propicius esto. parce nobis Domine.
 Propicius esto. Libera nos Domine.
 Ab omni malo. Libera nos Domine.
 In die iudicii. Libera nos Domine.
 Peccatores. Te rogamus audi nos.
 Ut pacem & concordiam nobis dones. **Te**
 rogamus &c.
 Ut indulgentiam peccatorum nostrorum
 nobis dones. **Te rogamus &c.**
 Fili Dei. Te rogamus audi nos.
 Agne Dei qui tollis peccata mundi. parce
 nobis Domine.
 Agne Dei &c. libera nos Domine.
 Agne Dei &c. miserere nobis.
 Christe audi nos.
 Kyrie. Christe. Kyrie eleyson.

Ad baptismum lectis propheciiis ordi-
 natur processio ad Beatam Virginem & can-
 tatur Letania sollempnis que vocatur Quina
 (*à repetitione quinquies facta sic compellatur*)
 usque ad istum locum: *ut fontem istum be-
 nedicere &c.*

Cantatur quoque tractus: *sicut Cer-
 vus desiderat ad fontes, ita desiderat anima
 mea ad Deum vivum, quando veniam & ap-
 parebo ante faciem Dei &c. fuerunt michi la-
 cryme mee panes die ac nocte dum dicitur mi-
 chi per singulos dies, ubi est Deus tuus?*

Sic

Sic autem ordinatur Processio

Tunc precedunt caduceatores de sacratio portantes unam mappam pro consecratur baptismi sequentibus duobus sociis rubeis amicti palliis vexilla rubea portantibus, duobus juvenibus in albis rubeis duos cereos ardentes gerentibus. Deinde plebanus Divi *Quintini* indutus alba stola ac cappa rubea librum portans consecrationis baptismatis & cum eo Sacrista thuribulum portans cum igne, deinde duo Canonici Domicellares induti rubeis albis, quorum unus portat pixidem semiplenam de Crismate & hic circumdatur mappa alba, alter vero vas vacuum & hic nigra mappa tegitur, moxque sequitur Prelatus, qui benedicturus est baptismum (nn) Post benedictionem

(nn) Conferatur *Commentatio nostra Historico-Liturgica de Baptisterio Moguntino.*

Ex ordin. Trevir. In Cœna Domini lavantur altaria & submisce canitur seq. Asperges me Domine hyssopo & mundabor, lavabis me & super nivem dealabor. Psalm. Miserere.

Lotis altaribus processio ingreditur Refectorium, Diaconus legit Evangelium sine titulo. benedictio pane & vino canitur seq. Mandatum novum do vobis ut diligatis invicem, sicut dilexi vos dicit Dominus, Beati immaculati in via qui ambulant in lege Domini. Mandatum &c. Postquam surrexit Dominus à cœna misit aquam in pelvim, cœpit

cœpit lavare pedes discipulorum, hoc exemplum reliquit nobis. *Psalm.* Deus misereatur nostri & benedicat nobis, illuminet vultum suum super nos & misereatur nostri. postquam &c.

Sequitur: In diebus illis mulier quæ erat in civitate peccatrix, ut cognovit quod Jesus accubisset in Domo Simonis leprosi, attulit alabastrum ungenti & stans retro secus pedes ejus & capillis capitis sui tergebat & osculabatur pedes ejus & unguento ungebat. *Psalm.* Magnus Dominus & laudabilis nimis in Civitate Dei nostri in monte sancto ejus. Si ego Dominus & Magister vester lavi vobis pedes, quanto magis vos debetis alter alterius lavare pedes. Quam dilecta tabernacula tua Domine virtutum concupiscit & deficit anima mea in atria Domini. si ego &c.

Ante diem festum paschæ sciens *Jesus* quia hora ejus venit ut transeat ex hoc mundo ad Patrem, linteo præcinxit se misit aquam in pelvim, cœpit lavare pedes discipulorum, venit ad Petrum dixit ei *Petrus*: non lavabis mihi pedes in æternum, respondit *Jesus* dicens, si non laverō te, non habebis partem mecum; Domine non tantum pedes meos sed & manus & caput.

Diaconus legat in pulpito & facta distributione concluditur: Surgite eamus hinc.

In die Parasceves finita passione duo juniores *Vicarii* in cappis in sinistro latere chori canunt ut sequitur: *Crux velata* portatur à duobus junioribus *Dominis* in cappis, quos antecedunt duo *Vicarii* in cappis. *Apud sacristiæ ostium cantant:* agyos &c.

Popule meus quid feci tibi aut in quo contristavi, responde mihi, quia eduxi te de terra *Ægypti*, parasti crucem salvatori nostro. agyos otheos,

agyos

agynos ischiros, agynos adanatos eleyson ymas. =====

*Chorus cantat: sanctus &c. & Domini cum cruce
procedunt usque ad gradus chori.*

**Sanctus Deus, sanctus fortis sanctus & immortalis
miserere nobis.**

*Duo Vicarii in choro cantant: Quia eduxi te per
desertum quadraginta annis & manna cibavi te
& introduxi in terram satis opimam, paraisti
crucem salvatori tuo.*

Agnos &c. sanctus &c.

**Quid ultra debui facere tibi & non feci, ego qui
dein plantavi te vineam meam speciosissimam &
tu facta es mihi nimis amara, aceto namque
mixto cum felle sitim meam potasti & lancea
perforasti latus Salvatoris tui.**

Agnos &c.

*Procedendo ad Gradus chori cum Cruce celebrans eam
accipit depositoque velo unius lateris cantat: Ecce
lignum &c.*

*Succentor observabit exacte prout missale hic docet,
donec omnes crucem adoraverint. Dum crux de-
fertur ad sepulchrum canuntur submissa voce Re-
sponsoria:*

**Hierusalem luge & exue te vestibis jucunditatis,
induere cinere & cilicio, quia in te est occisus
salvator Israel.**

**ψ. ululate pastores & clamate, aspergite vos cine-
re. quia in te &c.**

**Ecce quomodo moritur justus & nemo percipit cor-
de, viri justi tolluntur & nemo considerat, a
facie iniquitatis sublatus est justus, & erit in pa-
ce memoria ejus. ψ. In pace factus est locus ejus
& in Syon habitatio ejus. & &c.**

**Sepulto Domino signatum est monumentum, vol-
ventes lapidem ad ostium monumenti, ponen-**

tes

ctionem fontis reditur ad chorum & cantatur Letania que vocatur Trina, iterum cottidiana usque *Christe audi nos* inclusive. Postea puer ascendens cantat alta voce : *Attendite.* Statim Cantor incipiet sollempniter : *Kyrie eleyson.*

§. XXVIII.

In sacra nocte Paschali itur ad sepulchrum, ibi tollitur corpus Domini & cantatur submissa voce:

Cum Rex glorie Christus infernum debellaturus intraret & chorus angelicus ante faciem ejus portas principum tolli preciperet, sanctorum populus qui tenebatur in morte captivus voce lacrimabili clamaverat. ¶ Advenisti desiderabilis, quem expectabamus in tenebris, ut educeres hac nocte vinculatos de claustris, te nostra vocabant suspiria, te larga requirebant lamenta, tu factus es spes desperatis magna consolacio in tormentis alleluja.

Iis peractis pulsantur matutine.

Sub secundo Respontorio duo juniores vicarii velut angeli induti rubeis albis vadunt

tes milites, qui custodirent illud. ¶ ne forte veniant discipuli ejus & furentur eum & dicant plebi, surrexit à mortuis. ponentes &c.

Quo finito dicit Sacerdos: & factus est in pace locus ejus.

vadunt ad sepulchrum, similiter sacrista ad tradendum tribus Mariis sudarium, quod idem sacrista secum portat ad sepulchrum* sub decantatione Responsorii ultimi: *Dum transisset sabbatum &c.* tres Prelati aut seniores induti cappis prioribus absque stolis habentes tres lucernas, quas Campanator disponit, in manibus & tres libros, quos disponit sacrista, vadunt ad sepulchrum.

Tunc angeli cantabunt: *quem queritis &c.* ut in libris.

Et hi tres Prelati accepto Sudario ab angelis revertunt ad chorum & cum venerint ad gradus apud summum altare, vertunt facies suas ad chorum, tunc Succentor cum suo astanti incipiet: *Dic nobis Maria quid vidisti in via.* Respondet primus: *Sepulchrum Christi viventis & gloriam vidi resurgentis.* Statimque alter: *Angelicos testes, Sudarium & vestes.* immediate tertius: *Surrexit Christus spes mea precedet suos in Galilea.* Chorus: *Credendum est magis soli Marie veraci.* Tunc priores tres una voce cantent: *Surrexit Dominus de sepulchro, qui pro nobis pependit in ligno alleluja.* Sudario sic posito supra summum altare, abeunt Marie. Tunc chorus audita resurrectione prorumpit in vocem altifone cantans: *Te Deum laudamus &c.* Hic legitur missa sub laudibus & matutine finiuntur.

Post

* Ita olim.

Post matutinas portantur die Stangen-
Kertzen ad memoriam, ante introitum &
duo Prelati quilibet in uno latere descen-
dendo dicit: *Surrexit Dominus vere.* Re-
spondentibus personis: *Et apparuit Simoni
Petro alleluja.* Qui celebrat laudes sumit
corpus quod jacuit in sepulchro.*

In

* *Directorium Marianum sic*: In sacra nocte pa-
schali post undecimam horam Campanarius no-
stre Ecclesie excitabit Decanum & alios Prelatos
ac seniores nec non Canonicos & vicarios; qui-
bus in choro convenientibus fiet processio ad se-
pulchrum in Capella sancti *Egidii* circa duode-
cimam horam; ita quod primo ordinentur duo
pueri portantes duos cereos altos incensos, qui
primo transibunt, quos sequitur Campanarius
vel alius portans aquam benedictam, post illum
Decanus & duo alii prelati qui presentes fuerint,
& in eorum aut alicujus ipsorum absentia alii tres
seniores de Capitulo quorum quilibet recipiet
stolam in humeris & thuribulum in manibus
cum igne incenso & thimeama imposita, qui
precedent processionem, & eosdem alii canonici
& vicarii quilibet in suo ordine secundum se-
nium introitus sui alium precedens processiona-
liter sequentur & exeuntes chorum Decanus sive
alius senior incipiet psalmum *Miserere mei Deus.*
aliis alternatis versibus respondentibus & dicent
hujusmodi psalmum ad finem usque ad sepul-
chrum, & ibidem omnes ad genua prostrati an-
te sepulchrum dicent psalmum *Domine probasti
me* sonora voce absque nota usque ad finem &
absque

absque *Gloria patri*, quem Decanus cum aliis duobus senioribus sibi assistentibus incipiet aliis alternatis versibus respondentibus; quo finito dicetur ab omnibus *pater noster* & de post Decanus sive alius senior dicet: *& ne nos inducas*, de post: versiculum: *In pace factus est locus ejus*, aliis respondentibus: *& habitatio ejus in Syon*. Deinde Decanus sive senior leget collectam: *Respice quesumus Domine &c.* concludendo: *per eundem Dominum nostrum &c.* post hæc senior apperiat clausuras sepulchri, quibus apertis aspergit aquam benedictam supra capsam cum corpore Christi & supra crucem in sepulchro positas, deinde idem senior & duo alii sibi astantes thurificent capsam & crucem & tunc reddunt thuribula campanario vel alio ipsius vires tenenti, Postea Decanus deponit sudarium reverenter de cruce & dimittit in sepulchro & duo seniores astantes Decano recipient crucem extra sepulchrum quisque cum uno brachio in medio ipsorum portantes, Decanus vero recipiet capsam cum Corpore Christi & sequitur crucem & precedentibus cereis duobus cum campaniola, sequente ipsos processione revertuntur in priori ordine processione usque ad januas Chori circummeantes prius baptismum (baptisterium tunc in medio navis Ecclesiæ exstructum erat) & cantantes submissa voce: *Cum Rex glorie* usque ad finem. Tunc janue chori debent esse clausæ & finito cantico *cum Rex glorie* Decanus cum duobus tenentibus crucem & stantibus ante januas chori incipient psalmum *Domini est terra*, aliis de processione alternatis versibus ipsis respondentibus usque ad illum versum: *Attollite portas principes vestras*, tunc duo tenentes crucem

tangunt januas chori ter cum pede crucis dicentes sonora voce: *Tollite portas principes vestras & elevamini porte eternales & introibit Rex glorie.* Plebanus vero vel alius ab intra in choro existens quasi interrogando grossa voce dicit: *quis est iste Rex glorie* Duo tenentes crucem respondent iterum sonora voce: *Dominus fortis & potens, Dominus potens in prelio.* & iterum fortius tangentes januas chori cum pede crucis ter ut prius dicentes magis cum sonora voce: *Tollite portas principes vestras & elevamini porte eternales & introibit Rex glorie.* Plebanus vel alius ab intra iterum ut prius interrogando grossiori voce dicit: *Quis est iste Rex glorie.* Duo tenentes crucem respondent similiter magis sonora voce ut prius: *Dominus fortis & potens Dominus potens in prelio.* & tunc aperientur janue Chori & ingrediuntur omnes, primo duo portantes cereos, deinde duo portantes crucem, de post Decanus cum Corpore Christi quem precedit puer portans campaniolam & post Decanum processio & circumeuntes summum altare duo portantes crucem ponunt eandem crucem ad pedes altaris, ubi tunc pannus ad hoc aptus reperitur extensus & duo candelabra cum duabus candelis ardentibus ad latera crucis posita, Decanus vero ponet capsam cum corpore Christi supra summum altare; tunc omnibus ante altare ad genua prostratis Decanus cum duobus, qui crucem portaverunt, incipient psalmum: *Domine quid multiplicati sunt, qui tribulant me.* submissa voce, quibus alii de processione alternatis versibus respondent continuantibus psalmum usque ad finem, deinde dicetur *Pater noster* quo finito Decanus dicit: & ne nos
in-

inducas in temptationem. V. surrexit Dominus vere. aliis respondentibus: & apparuit Symoni Petro Decanus dicet collectam: oremus *Deus qui hanc sacratissimam noctem &c.* concludendo collectam: *per eundem Christum Dominum nostrum amen.* & tunc cum aliis recedit & incipitur pulsus matutinarum & compulsando cum omnibus campanis signum quod vulgariter dicitur *Schreck* concordando cum pulsu Ecclesie Majoris. Plebanus vero recipiet corpus Christi extra capsam & ad locum consuetum reverenter reponet. Ad matutinas antequam dicitur: *Domine labia mea aperies* legetur psalmus: *Confitemini Domino.* quem Decanus sive alius senior incipiet choro alternatis versibus respondente, qui ante inceptionem matutinarum usque ad illum versum: *Lapidem quem reprobaverunt.* & residuum de eodem psalmo post matutinum ad ambitum legi deberet, sed ex quo plures hujusmodi psalmum absque libris legere ignorant, propterea ante inceptionem matutinarum in ecclesia nostra legetur usque ad finem concludendo cum *Gloria patri.* *Kyrie eleyson Christe eleyson Kyrie eleyson Pater noster.* Deinde Decanus incipiet matutinas: *Domine labia mea aperies. Deus in adiutorium.* Invitatorium *alleluja alleluja alleluja* psalm: *Venite exultemus Domino Ana: Ego sum qui sum.* psalm. *Beatus vir. ana: Postulavi patrem* Psalm. *Quare fremuerunt ana. Ego dormivi.* psalm. *Domine quid V. quem queris mulier Evangelium Marci: Maria Magdalena & Maria Jacobi &c.* & *Angelus Domini V. Angelus Domini & Angelus Domini V. Ecce precedet &c. Dum transisset V. & valde mane post Gloria patri Responsorium* repetitur & cum illa repetitione fit sol-

lempnis processio usque ad sepulchrum in capella sancti *Egidii*, in qua processione tres seniores ibidem presentes cappis sericis induti omnes alios antecedent precedentibus duabus candelis giratis & interim duo cavernarii intrant sepulchrum sedentes ibidem absconditi quo usque responsorium fuerit finitum, tunc pueri in sepulchro cantent anam: *Quem queritis in sepulchro o christicole.* tres seniores respondendo cantent: *ihesum Nazarenum Crucifixum o celicole.* pueri iterum cantent: *non est hic quem queritis* & de post surgentes aperiendo sepulchrum & tenentes sudarium in manibus iterum cantent: *venite & videte locum* quo finito tres seniores recipiunt Sudarium reverenter in manibus & in alto tenentes cantent anam: *ad sepulchrum Domini gementes.* quo finito recedunt cum processione in ordine sicut venerunt & in recessu cantantur sequentia: *Vitæ paschali laudes* & circumeuntes baptismum cum processione, in qua tres seniores iterum alios precedent, revertuntur ad chorum ubi tres seniores stabunt cum sudario in altum extenso ante summum altare & duo cavernarii ante pulpitem in medio chori & cavernarii primo cantent versum: *Dic nobis Maria quid vidisti in via.* quibus primus senior cantando respondet: *sepulchrum Christi viventis.* post hoc alter senior cantet *Angelicos testes*, de post tertius senior: *surrexit Christus spes mea.* Deinde cavernarii cantent alium versum: *credendum est magis soli Marie.* Choro respondente: *Scimus Christum surrexisse a mortuis vere.* post hoc tres seniores tenentes sudarium extensum apud summum altare incipient anam cantando: *surrexit Dominus de sepulchro* quibus chorus respondet:

In die sancto Pasche (oo) post Primam
itur ad Gradus cum Antiphona: *cum Rex
gloriæ &c.*

M 3

In

spondet: *qui pro nobis pendit in ligno alleluja.*
& seniores ponunt sudarium super altare. Tunc
Cantor cum suis capellanis in medio chori in-
cipiet solempniter *Te Deum laudamus &c.*

(oo) Paschale Sacramentum, quod nunc in Salva-
toris nostri mysterium manifestissime celebratur,
in veteri testamento figuraliter primum gestum
est, quando Agno occiso pascha celebravit po-
pulus Dei in Ægypto, cujus figura in veritate
completa est in *Christo*, qui sicut ovis ad occi-
sionem ductus est, cujus sanguine illitis posti-
bus nostris id est, cujus signo crucis signatis fron-
tibus nostris à perditione hujus seculi, tanquam
à captivitate Ægypti liberamur. Cujus quidem
diem paschalis Resurrectionis non solum pro eo
celebramus, quod in eodem à mortuis resur-
rexit; sed etiam pro aliis sacramentis, quæ per
eundem significantur. Quia enim, sicut dicit
Apostolus, mortuus est propter peccata nostra &
resurrexit propter justificationem nostram, transi-
tus quidem de morte ad vitam in illa passione Do-
mini & resurrectione sacratus est. Nam & voca-
bulum istud quod pascha dicitur non græcum sed
hebræum est; neque enim à passione, quam
Græce dicunt *παθή*, sed a transitu hebræo ver-
bo pascha appellatum est, quod & maximè Evan-
gelista expressit, cum celebraretur à Domino pa-
scha cum discipulis suis: cum vidisset, inquit
Jesús,

In choro sancte *Marie* Cantor incipiet:
Advenisti desiderabilis &c.

Deinde legitur Tercia, qua finita Cantor incipiet:

In die resurrectionis mee dicit Dominus alleluja, congregabo gentes, & colligam regna & effundam super vos aquam mundam alleluja.

Deinde cantatur: *Vidi aquam egredientem de templo a latere dextro alleluja & omnes ad quos pervenit aqua ista, salvi facti sunt & dicent alleluja alleluja. (pp)* Deinde tres Canonici

Jesus, quia venit hora ejus, ut transiret de mundo ad patrem. Transitus ergo de hac mortali vita in aliam vitam immortalem, hoc est, de morte ad vitam, in passione Domini & in Resurrectione commendatur. *Isidorus de Eccles. offic. lib. 1. cap. 31.*

(pp) Proprium hoc habet hæc dies, quam fecit Dominus, idque ab ea sumpsit omnis prima Sabbati, quod aqua benedicta populis aspersis agitur processio solennis, veruntamen hac ipsa prima & principali Dominicarum omnium non benedicitur neque in die sancto Penthecostes, quia in præteriti Sabbati vespera sumpta est de sacro fonte baptismi, antequam immergatur aliquis & antequam Chrisma immisum sit. Non enim ad hoc aspergimur, ut rebaptizemur, sed divini nominis gratiam super nos cum hoc memoriali baptismatis nostri frequenter invocare debemus. Et idcirco singulis aspergimur Dominicis, quia in sacrosancta primæ hujus Dominicæ

nica vespera baptismum universaliter sancta celebrat Ecclesia pro causa superius memorata. Unde & inter aspergendum hac die cantamus: *vidi aquam egredientem de templo a latere dextro alleluja &c.* De propheta *Ezechiele* sumptum est hoc. Civitatem illi ostenderat manus Domini facta super eum, ædificatam super montem excelsum & vergentem ad Austrum & in illa mirabile constitui templum. Illa autem civitas Ecclesiam significabat, de qua Dominus in Evangelio, non potest, inquit, civitas abscondi super montem posita. Quid ergo templum nisi illud, de quo ipse idem: solvite templum hoc, inquit, & post triduum excitabo illud, loquens de templo corporis sui, sed & *Joannes* in Apocalypsi, cum de eadem civitate sibi ostensa loqueretur; & templum, inquit, non vidi in ea, Dominus enim Deus omnipotens templum illius est & agnus. Quam de hoc templo aquam vidit hic egredientem, nisi vivificum sacri baptismatis fontem? cum enim illud solvissent judæi, sanguis & aqua, sicut supra dictum est, de latere ejus exivit & rectè de latere dextro aqua exivit, de qua dicitur, & omnes ad quos pervenit aqua ista, salvi facti sunt. Nam hujus quoque templi non manufacti latera duo sunt: Dextrum quippe latus divinum, lævum latus humana natura est. Signanter ergo dicendum fuit, quo de latere aqua hæc exivit, quæ ad quoscunque pervenit, salvi facti sunt: a latere dextro, inquit, & rectè. Nam de divina *Christi* natura spiritus sanctus aqua invisibilis procedit, qui aquæ visibili, quæ de latere lævo id est de humanitate lanceata profluxit, salvandi virtutem tribuit. Hac igitur die Dominicæ Resur-

*nonici: * Salve festa dies toto venerabilis evo,
qua Deus infernum vicit & astra tenet. Cho-
rus: Salve festa &c.*

*Ecce renascentis testatur gratia mundi,
omnia cum Domino dona redisse suo. qua &c.*

*Namque triumphanti post tristia tartara
Christo, undique fronde nemus gramina flore
favent. Salve &c.*

*Legibus inferni oppressis super astra mean-
tem laudant rite Deum lux, polus, arva,
fretum. Qua &c.*

*Qui crucifixus erat Deus ecce per omnia
regnat, dantque creatori cuncta creata pre-
cem. Salve festa &c.*

*In choro Maguntino Cantor incipiet:
Sedit Angelus ad sepulchrum Domini stola cla-
ritatis coopertus, videntes eum mulieres nimio
terrore perterritæ astiterunt a longe, tunc lo-
cutus est angelus & dixit eis. Deinde Cano-
nici S. Petri cantent y. Crucifixum in carne
laudate & sepultum propter vos glorificate re-
surgentemque a morte adorete. Chorus: No-
lite metuere, dico vobis quia ille quem queritis
mor-*

*rectionis, quæ sacri quoque Baptisterii celebra-
tione est solennis, recte inter aspergendum can-
tamus illud in laudem fluminis hujus, cujus
inundatione per mortem Christi reviximus. Hæc
Rupertus Tuitiensis de div. off. lib. VIII. cap. 20.*

** Quæ hic & paulo infra de Canonicis Metropo-
litanæ & aliarum Ecclesiarum notantur, à Vi-
cariis Ecclesiæ Majoris canuntur hodie.*

mortuum jam vivit & vita hominum cum eo surrexit.

Canonici S. Stephani cantent *ŷ. Recordamini quomodo predixit quia oportet filium hominis crucifigi & tertia die a morte suscitari. Chorus: alleluja.*

Canonici S. Victoris cantent: *Populus acquisitionis annunciate virtutes ejus qui vos de tenebris vocavit in admirabile lumen suum & ovantes psallite. R. Christus resurgens ex mortuis jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur.*

Scholares: *Dicant nunc judei quomodo milites custodientes sepulchrum perdiderunt Regem ad lapidis positionem, quare non servabant petram justicie aut sepultum reddant aut resurgentem adorent nobiscum dicentes. Chorus: quod enim vivit vivit Deo alleluja alleluja.*

Vespere pulsantur hora prima & servantur hoc modo: Tres sunt chori. Primus erit: Domicelli, Corales cum Ludi Magistro post summum altare, incipiunt vesperras per *Kyrie eleison* paschale. Deinde chorus Decani. Tertius erit Chorus Custodis & sic usque ad finem. Finito tertio psalmo statim imponitur *graduale* cum *alleluja*, dictoque *alleluja* & *graduali* moxque imponitur *antiph.* super *Magnificat*.

Interim sacrista mittit duas cappas albas ad pulpitem lapideum pro succentore

===== & socio suo, alius sacrista portat cappam pretiosam Prelato, qui dicit collectam captus usque ad *Amen* inclusive.

Tunc pueri post altare incipiunt psalmodiam visitando baptismum ant. *alleluja*. psalm CXII. *Laudate pueri Dominum &c.* Gloria Patri &c. ant. *alleluja all. alleluja*. psalm CXIII. *In exitu Israhel de Egipto &c.* *alleluja all. all.* sequitur versus & collecta. Postea Cantor incipiet *R. sedit Angelus &c.* In choro Moguntino cantatur: *Christus resurgens &c.*

Ex Ordin. Trevir. In die Resurrectionis Domini ante pulsationem Matutinarum sacerdos cum cæteris Dominis flexis genibus ad sepulchrum voce submissa dicat:

Oremus: Deus qui filium tuum unigenitum spontaneam voluisti subire mortem, per quam mortis à nobis expelleres potestatem, concede nobis famulis tuis, ut magnitudine pietatis tuæ, qui multitudinem peccatorum nostrorum crederis superare, vitia nobis nimium dominantia mortifices, & a morte animæ nos resuscites Gratia & gloria Dominicæ resurrectionis perpetuo lætifices per eundem C. D. N.

Præsta quæsumus omnipotens Deus nobis famulis tuis ea animi devotione & cordis contritione misericordiam tuam & veniam peccatorum nostrorum obtinere, qua sanctæ mulieres gloriosum filii tui sepulchrum cum aromatibus visitare & quæsitum tam pretiosum mundi pretium meruerunt invenire, ut per mortem ejus à peccatorum vinculis absoluti & per resurrectionis ejus

sacro-

sacrosanctum mysterium justificati ad vitam quæ in cœlis est, cum Christo ascendere mereamur sine fine cum gaudio mansuri per eundem &c.

Quibus finitis aspergat & thurificet crucem & ablato velamine levet crucem dicendo: surrexit Dominus vere. & canitur submissa voce: Christus resurgens &c. ut infra. Et postquam ultimum Responsorium fuerit cantatum, dum transisset sabbatum, ut infra, idem resumitur & egreditur processio ad medium Ecclesiæ, prius egressis tribus vicariis cum tribus thuribulis visitare sepulchrum & ibidem invenient duos sacerdotes in albis indutos tanquam angelos alta voce cantantes. ut sequitur:

Quem quæritis in sepulchro o Christicolæ!

Et respondeant alii tres: Jesum Nazarænum crucifixum o cœlicolæ.

Angeli cantant: Non est hic, surrexit, venite & videte locum ubi positus erat Dominus alleluja alleluja.

Et accedant disci tres accipientes sudarium, angeli canunt: Cito euntes dicite discipulis quia surrexit Dominus alleluja.

Tunc tres cantent: Victimæ paschali laudes immolent Christiani; agnus redemit oves, Christus innocens Patri reconciliavit peccatores, mors & vita duello conflixere mirando, dux vitæ mortuus regnat vivus.

Chorus tertio repetit: Dic nobis Maria, quid vidisti in via?

Responsio 1. Sepulchrum Christi viventis & gloriam vidi resurgentis. Responsio 2. Angelicos testes sudarium & vestes. Responsio 3. Surrexit Christus spes mea precedet suos in Galilæam.

Cho-

Chorus profequitur: Credendum est magis soli *Maria* veraci, quam judæorum turbæ fallaci, sci-
mus Christum surrexisse à mortuis verè, tu no-
bis victor Rex miserere alleluja.

Intrando Chorum: Et recordatæ sunt verborum
ejus & regressæ à monumento nuntiaverunt hæc
omnia illis undecim & cæteris omnibus alleluja.

His finitis canitur: Te Deum &c.

In die Resurrectionis Domini: vidi aquam egreden-
tem de templo a latere dextro alleluja, & om-
nes ad quos pervenit aqua ista, salvi facti sunt
& dicent alleluja alleluja. *ψ.* Confitemini Do-
mino quoniam bonus, quoniam in sæculum
misericordia ejus. & omnes &c. cum gloria.

Hac die & ultima Dominica canitur ex gradual: In
die Resurrectionis &c.

Ad processionem Domini canunt: Salve festa dies
toto venerabilis ævo, qua Deus infernum vicit
& astra tenet.

Chorus post singulos versus repetit: salve &c.

Ecce renascentis testatur gratia mundi, omnia
cum Domino dona redisse tuo.

Namque triumphanti post tristia tartara *Christo*,
undique fronde nemus gramina flore favent.

Legibus inferni oppressis super astra meantem, lau-
dantrite Deum lux, polus, arva, fretum.

Qui crucifixus erat Deus ecce per omnia regnat,
dantque creatori cuncta creata precem.

Nobilitas anni, mensium decus, ordo dierum,
horarum splendor, scrupula puncta favent.

Christe salus rerum bone Conditor atque Redemp-
tor, unica progenies ex Deitate patris.

Qui

Qui genus humanum cernens meruisse profundo,
ut hominem eriperes es quoque factus homo.

In Ecclesia B. Mariæ: ant. Cum Rex gloriæ Christus infernum debellaturus intraret & chorus angelicus ante faciem ejus, portas Principum tolli præciperet, Sanctorum populus qui tenebatur in morte captivus voce lacrymabili clamaverat: advenisti desiderabilis quem exspectabamus in tenebris ut educeres hac nocte vinculatos de claustris, Te nostra vocabant suspiria, te larga requirebant lamenta, tu factus es spes desperatis, magna consolatio in tormentis alleluja.

Eundo ad majorem Ecclesiam. Christus resurgens ex mortuis jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur, quod enim vivit, vivit Deo alleluja alleluja.

Dicant nunc judæi, quomodo milites custodientes sepulchrum perdididerunt Regem ad lapidis positionem, quare non servabant petram justitiæ? aut sepulchrum reddant aut resurgentem adorent nobiscum dicentes: quod enim &c.

In medio Majoris Ecclesiæ. Sedit Angelus ad sepulchrum Domini, stola claritatis coopertus, videntes eum mulieres nimio terrore perterritæ astiterunt à longe, tunc locutus est Angelus & dixit eis: Crucifixum Dominum laudate & sepulchrum propter vos glorificate & resurgentem à morte adorete. Nolite metuere, dico vobis, quia ille, quem quæritis, mortuum, jam vivit & vita hominum cum eo surrexit. Recordamini quomodo prædixit, quia oportet filium hominis crucifigi & tertiâ die à morte suscitari. all.

Ad vesperas eundo ad fontem: vidi aquam &c. *sine versu. ant. super psal.* Laudate. all. all. all.

Gra-

Graduale: Hæc dies quam fecit Dominus, exultemus & lætemur in ea all. Venite exultemus Domino jubilemus Deo salutaris nostro.

Ant. ad Magnificat. Et respicientes viderunt revo-
lutum lapidem, erat quippe magnus valde all.

Ad crucem: Christus rēsurgens &c. *ant. super psalm.*
in exitu. all. all. all.

Graduale. Hæc dies &c. *sine ψ.* all. Laudate Domi-
num omnes gentes & collaudate eum omnes
populi. *Ant. super Magnificat.* Nolite expa-
vescere *Jesum* Nazarenum quæritis Crucifixum,
non est hic, surrexit all.

§. XXIX.

Feria secunda proxima post festum
Paschæ itur ad sanctum Petrum. †
extra muros * Exeundo de choro Eccle-
sie

† Hæc statio hodie cessat.

* Hodie, ait Directorium *B. M. V. ad Gradus*,
infra primam legetur Missa in summo altari &
post Primam Processio nostra vadit ad Ecclesiam
Majorem & cum Dominis Ejusdem & aliarum
Ecclesiarum secundariarum transibit ad Eccle-
siam sancti Petri, in qua primo statim post in-
troitum cantabunt versum: *Crucifixum &c.* ante
pulpitum in medio chori, de post cantabunt
Tertiam & post Tertiam cantabitur ab omnibus
Officium Missæ. Finita missa cantabunt sextam
ibidem & de post revertatur processio ad Ec-
clesiam Majorem, in qua Domini ejusdem Ec-
clesiæ cantabunt Nonam. Nostra vero Proces-
sio pertransibit Ecclesiam Majorem usque ad am-
bitum nostrum &c.

fie Moguntine ordinata processione cantatur :

Surgens Ihesus Dominus noster & stans in medio discipulorum suorum dixit pax vobis alleluja, gavisí sunt discipuli viso Domino alleluja & surrexit Dominus de sepulchro qui pro nobis pependit in ligno. Gavisí sunt &c.

Finito Responsorio & versu pueri cantent :

Salve festa dies, toto venerabilis evo, quo Deus infernum vicit & astra tenet. Salve &c.

Ecce renascentis &c. usque : qui crucifixus erat &c. ut supra.

Nobilitas anni mensium decus atque dierum, horarum splendor scrupula cuncta fovens. Qua Deus &c.

Christe salus rerum bone conditor atque redemptor, unica progenies ex Deitate Patris. Salve &c.

Qui genus humanum cernens mersisse profundo, ut hominem eriperes es quoque factus homo. Qua Deus &c.

Funeris exequias pateris vite auctor & orbis, intrans mortis iter dando salutis opem. salve &c.

Sollicitam sed redde fidem precor alma potestas, tertia lux rediit, surge sepulte meus. Qua Deus &c.

Solve Cathenatas inferni carceris umbras & revoca sursum quicquid ad yma ruit. Salve. &c.

Redde

Redde tuam faciem, videant ut secula lumen, redde diem qui nos te moriente fugit. Quæ Deus &c.

Eripis in numerum populum de carcere mortis, ut sequitur liber quo suus auctor adit. Salve &c.

Hinc tumultum repetens post tartara carne resumpta, belliger ad celos ampla trophea refers. Salve.

In Choro sancti Petri cantatur: Crucifixum in carne laudate & sepultum propter vos glorificate resurgentemque à morte adorete. Chorus: Nolite metuere, dico vobis, quia ille quem queritis mortuum, jam vivit & vita hominum, cum eo surrexit. V. In resurrectione tua Christe &c.

Ad Tertiam Ant. Surrexit Dominus de sepulchro. qui pro nobis pependit in ligno alleluja.

Sequitur Graduale: Hec dies &c. V. Dicat &c. Collecta: Deus qui sollempnitate paschali &c. Deinde sequitur Missa, quam procurabunt Domini de sancto Petro. Post missam sexta. Ant. In Galylea Ihesum videbitis sicut dixit vobis alleluja.

Post sextam exitur & cantatur: In Galylea Ihesum videbitis sicut dixit vobis alleluja. Congratulamini mihi omnes, qui diligitis Dominum, quia, quem querebam, apparuit michi & dum flerem ad monumentum, vidi Dominum meum alleluja. V. Tulerunt Dominum

minum meum & nescio ubi posuerunt eum, si tu sustulisti eum, dicito michi. & dum &c. Gloria Patri &c. Et dum &c.

Finito Responsorio pueri resument: *Salve festa Dies &c.* incipientes in loco, ubi introitum dimiserunt continuando usque ad Ecclesiam Moguntinam, ad quam cum venit, legitur nona.

Feria tertiâ. Post Primam itur ad S. Albanum * & exeundo cantatur R: *Virtute magna reddebant Apostoli testimonium Resurrectionis Ihesu Christi Domini nostri alleluja alleluja.*

In omnem terram exivit sonus eorum & in fines orbis terre verba eorum. Testimonium &c. Gloria Patri. &c. Testimonium &c.

Deinde pueri cantent: *Salve festa dies &c.* & itur directo gressu usque ad chorum Ecclesiæ S. Albani, in quo cantatur Ant: *Crucifixum in carne &c. V: In resurrectione tua Christe &c.* Deinde legitur Tertia, ad eandem Ant: *Surrexit Dominus de sepulchro. Graduale: Hec Dies V: Dicant nunc qui redempti sunt alleluja. Feriale sine V. Collecta:*

* Finita prima processio nostra vadit ad Ecclesiam Majorem & deinde cum aliis ibit ad Sanctum Albanum, ubi Officium peragitur per omnia sicut heri in sancto Petro factum reperitur. *Ita Ordinarium sive Directorium chori ad gradus.*

lecta: *Deus qui Ecclesiam tuam &c.* Deinde incipitur missa, quam procurabunt Domini S. Albani. Finita missa legitur sexta, deinde exitur cum R. *Expurgate vetus fermentum ut sitis nova conspersio, etenim pascha nostrum immolatus est Christus, itaque epulemur in Domino alleluja V. Non in fermento malitie & nequitie sed in azimis sinceritatis & veritatis. Itaque &c.*

Deinde pueri resument: *Salve festa dies* continuando usque ad chorum Ecclesie Moguntine, ibique legitur nona.

Feria quarta. Post Primam itur ad S. Jacobum: * Et cantatur R: *Ecce vicit Leo de tribu Juda radix David aperire librum & solvere septem signacula ejus alleluja all. all. V. Et unus de senioribus dixit michi, ne fleveris, dignus est agnus qui occisus est, accipere potestatem & fortitudinem alleluja.* Consequenter pueri cantent: *Salve festa dies usque ad Ecclesiam S. Jacobi, in qua cantatur: Crucifixum in carne &c. V. In resurrectione tua Christe &c.* Deinde legitur tertia Ant: *surrexit Dominus de sepulchro.* Graduale: *Hec dies V. Dextra Domini alleluja feriale sine V.* Collecta: *Deus qui nos Resurrectionis &c.* Deinde cantatur missa, quam

* Finita prima Processio nostra vadit ad Ecclesiam Majorem & deinde cum aliis ad S. Jacobum, ubi Officium peragetur per omnia sicut feria secunda Pasche dictum est. Ita Directorium Marlanum.

disponunt Domini montis S. Jacobi. Missa finita, legitur sexta deinde exitur cum R.

De ore prudentis procedit mel alleluja, dulcedo mellis est lingua ejus alleluja, favus distillans labia ejus alleluja alleluja: V. Quam dulcia faucibus meis eloquia tua Domine super mel & favum ori meo. favus distillans &c.

Deinde pueri resument: *Salve festa dies &c.* continuando usque ad Ecclesiam Moguntinam, ibique legitur nona. **

Ex Ordin: Trevir: Feria secunda ad Fontem. ut supra: ad Magnificat: Et incipiens à Moyse & omnibus Prophetis interpretabatur illis scripturas de omnibus, quæ de ipso erant. Alleluja.

Ad crucem: Christus resurgens Ant: Super Magnificat: Et intravit cum illis & factum est, dum recumberet cum illis, accepit panem & benedixit, fregit & porrigebat illis alleluja.

Feria tertia. ut supra. Ad Magnificat: Spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere, sic credite alleluja.

Ad crucem. Ut supra. Ad Magnificat: Obtulerunt Discipuli Domino partem piscis assi & favum mellis alleluja all.

N 2

Feria

** In modo dicto Directorio ordinatur: singulis sabbathinis vesperis & in primis vesperis Festivatum Sanctorum visitatur unum de altaribus extra chorum, primo altare beate Marie novum & deinde Altaria secundum ordinem & ad placitum. &c.

Feria quarta. Ad Fontem: Dixit Jesus discipulis suis, afferte de piscibus, quos prendidistis nunc, ascendens autem *Simon Petrus* & traxit rete in terram plenum magnis piscibus alleluja.

Ad crucem: Hoc jam tertio manifestavit se Jesus discipulis suis, postquam resurrexit à mortuis alleluja alleluja.

Feria quinta. Ad Fontem: Tulerunt Dominum meum & nescio ubi posuerunt Deum, si tu sustulisti eum, dicito mihi alleluja, & ego eum tollam alleluja.

Ad crucem: Venit *Maria* nuntians discipulis, quia vidi Dominum alleluja.

Feria sexta. Ad Fontem: Euntes in mundum alleluja, docete omnes gentes alleluja.

Ad crucem: Ecce Ego vobiscum sum alleluja, omnibus diebus alleluja.

§. XXX.

Dominica quasi modo geniti (qq): Et aliis quatuor usque ad Ascensionem Domini ad Aspersiorem aque cantatur ant: *In die Resurrectionis mee. &c.* Postea: *vidi aquam.* Deinde pueri cantent: *Salve*

(qq) Ab introitu Missæ sic compellata. In Calendario Romano: *Dominica octava Paschæ*, in Missali Gothico Gallicano: *Clausum Paschæ*, aliis dicitur *Dominica post Albas*, quæ nempe sabbatum, in quo nuper baptizati vestes candidas, quas induerant sabbato ante pascha, deponebant, ut est in ordine Romano. In Missa Ambrosiana

*Salve festa dies. usque ad valvas templi
Ibi imponens incipiet hanc distinctionem:
Advenisti desiderabilis &c.*

*Ex ordina: Trevir: Dominica in Albis ad Processio-
nem omnia ut in die. Alternis Dominicis: Cum
Rex Gloriæ & salve festa dies Non fit ratio ad
D. Virginem nisi Dominica ultima.*

*Ex ordin: Colon: FERIA sexta post octavam pascha-
lem habetur celeberrima processio circum moenia
civitatis; hæc vocatur Theophoria Coloniensis.
Totus clerus tam secularis quam regularis huic
interest uti & Consules cum Magistratu. Instituta
est à Theoderico Archi Episcopo Comite Moersano
An. M CCCC XXIII.*

§. XXXI.

In Annunciatione B. Marie V. (rr).
Post Primam fit Processio ad Gradus
cum R.

N 3

Quo-

appellatur: *Dominica in Albis Depositis*. Unde
pater, quod in Missali & Breviario Romano, ubi
Dominica in albis dicitur, subaudiatur: *depositis*,
de qua sic *Augustinus Serm. 157*. Paschalis solen-
nitas hodierna festivitate concluditur & ideo hodie
Neophytorum habitus commutatur, ita tamen, ut
candor, qui de habitu deponitur, semper in cor-
de teneatur.

(rr) Dies hujus festi fixa est vigesima quinta men-
sis Martij. Notatur in Ordinario Ecclesiæ Mo-
gunt: In hac die, ut fertur, per diversa tem-

Quomodo fiet istud, respondens ait Maria, quia virum non cognosco. Angelus ad hec: Spiritus sanctus superveniet in te & virtus altissimi obumbrabit tibi. ♀: Ideoque & quod nascetur ex te sanctum vocabitur filius Dei. Spiritus sanctus &c.

In choro ibidem cantatur ant: Hec est dies &c. Deinde legitur Tertia. Ad eandem ant: Dixit autem Maria ad angelum, quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco & respondens angelus: Spiritus sanctus superveniet in te & virtus altissimi obumbrabit tibi.

In reditu: R. Christi virgo dilectissima virtutum operatrix, opem fer miseris, subveni Domina clamantibus ad te jugiter ♀: Quoniam peccatorum mole premimur ob hoc te deprecamur. Subveni Domina &c. Gloria patri &c. Subveni &c.

§. XXXII.

porum curricula Deus multa operatus est, quæ quidam sic egregiis versibus perstrinxit:
Salve festa dies, quæ vulnera nostra coercet:
Angelus est missus, est passus & in cruce Christus,
Est Adam factus & eodem tempore lapsus.
Ob meritum decime cadit Abel fratris ab ense:
Offert Melchisedech, Isaac supponitur aris,
Est decollatus Christi Baptista beatus,
Est Petrus ereptus Jacobus sub Herode peremptus,
Corpora Sanctorum cum Cristo multa resurgunt:
Latro per Christum tam dulce suscipit Amen.

§ XXXII.

Feria secunda post Dominicam *Misericordia Domini* celebretur *Jejunium bannitum* (ss) & eodem die itur ad S. Jo-
 N 4 han-

(ss) Jejunium bannitum idem est ac *jejunium banno* seu edicto publico *indictum*. lib. 5. *Capitular. Caroli M. c. 87. in ep: Pipini Regis ad Lullum. Archi - Ep. Mog: Quæ ita incipit: Cognitum scimus Sanctitati vestræ, qualem pietatem & misericordiam Deus fecit presenti anno in terra ista. Dedit tribulationem pro delictis nostris; post tribueationem autem magnam atque mirabilem consolationem sive abundantiam fructus terræ, quem modo habemus, & ob hoc atque pro aliis causis nostris opus est nobis, illi gratias agere, quia dignatus est servos suos consolari per ejus misericordiam; sic nobis videtur, ut absque *Jejunio* *indicto* unusquisque Episcopus in sua parochia litanias faciat, non cum jejunio &c. *Amalarius Fortunatus Episcop: Trevir: lib. de ordine Antiphonarii cap. 77. Collegi, ait, simul quasdam antiphonas, quæ consonant tempori exomologeseos & solemus eos & eas canere per noctes, quando observatur jejunium indictum & jejunium quatuor temporum anni.**

Majoris claritatis ergo, quid sit bannum, quid bannire hic duximus addendum. Bannum autem idem est ac edictum publicum, edicti prodamatio, statuti cujusdam publicatio. *Dudo lib. 2. de actis Norman: In terra suæ ditionis bannum id est interdictum misit, quod est prohibitio, ut nullus &c. Dittmarus lib. 6. Interdicta est omni-*

hannem cum Ant: * *Omnipotens Deus* *maestro.*

bus per bannum regalem (per mandatum regium) à Palatino comite fuga. Sic bannire denotat, publico banno edicere, jubere, statuere. *Decretio Childeberti Regis cap. 8.* Similiter Kalendis Martij Colonia convenit & ista bannivimus, ut unusquisque iudex &c. *Capitulare 1. Caroli M. an. 802. cap. 39.* Iterum bannimus firmiter ut nemo amplius faciat. idem, *cap. 32. Capitul: 2. ejusdem anni cap. 20. Capitul. 7. an. 803. cap. 1. Chronicon Sicilia apud Martene Tom. 3. Anecd. col. 68.* Sexto decimo die mensis Augusti XI. Indictionis prece bannivit publice per Panormum ex parte dicti Regis *Frederici*, qualiter dictus Dominus Rex omnibus fidelibus suis notum faciebat, quod inter eum & Dominum *Calabriae* est guerra bannita (statuta, publicata.)

Minus aptè igitur *Serarius lib. 1. Rer. Mogunt. cap. 32.* Jejunium bannitum explicat, quod fuerit magnum & intensum jejunium ad Dei bannum seu poenam, iramque avertendam ab iis susceptum, qui se banno divino dignos agnoscebant.

In Ecclesia Moguntina quando fuerit jejunium bannitum sive publice statutum & indictum, indicat hic versus:

Post *Salus & Misericordia* tibi erunt jejunia banni. Id est post Dominicas, quibus canitur *Salus & Misericordia* in missæ introitu; quarum illa est Dominica XIX post Trinitatem, hæc Dominica prima post Quasimodo.

* Ritus Ecclesiæ Moguntinæ antiquum attulimus, alio forsan die, hodiernum allaturi.

mæstorum consolacio, laborantium fortitudo perveniant ad te preces de quacunque tribulatione clamantium ut omnes sibi in necessitatibus suis misericordiam tuam gaudeant affuisse. alleluja. In Choro S. Johannis v. Crucifixum.

N 5

v.

Jejunii banniti originem ex *M. S.* codice sic refert *Serarius*: Feria secunda, quarta & sexta post Dominicam *Misericordia Domini &c. & salus populi &c.* Jejunium banni in tota diocesi Moguntina Institutum est contra plagam aboriendi, quæ olim in diocesi Moguntina graviter in hominibus & bestiis sæviebat, curataque est & remota a Domino misericorditer per hanc observantiam, quæ agitur in Ecclesiis Collegiatis cum processionibus, jejniis & orationibus singularibus ibi institutis, cum abstinencia carniū in populo, feriis 2. & 4. olim etiam feria 6. cum abstinencia ovorum & lacticiniorum, quod modo relaxatum est. Nemo igitur hujusmodi modicam abstinenciam observare negligat aut contemnat, ne incurrat Dei vindictam, qualem communiter incurrunt temerarii prævaricatores.

Hujus jejunii banniti sive indicti usus in Ecclesia Moguntina fuit antiquissimus, sic enim in Concilio Mog: anno D CCC XIII. celebrato can: XXXV. Quod si quis *indictum jejunium* superbendo contempserit & observare cum cæteris Christianis noluerit, in Gangrensi Concilio præcipitur ut anathematizetur, nisi emendare se studeat. Et in Concilio *Salgunstadiensi* anno M XX II. tempore *Benedicti* Papæ & *Henrici* Imperatoris habito cap: XV. decretum est etiam, ut omnes banni-

ψ. *In resurrectione tua* sine collecta. Deinde ad Tertiam Ant: *Surrexit Dominus de sepulchro, qui pro nobis pendit in ligno alleluja.*

Capitulum (it) *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum ut sequamini vestigia ejus, qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus. Deo gratias. R. Quem queris ψ. In resurrectione tua Christe celum & terra letentur alleluja.*

Col-

tum (indictum) jejunium, in quocunque Episcopo celebratur, diligentissime observent &c. In Missali *Basilee* M CCCC LXXXVI. impresso Dominica secunda post pascha notatur: *Nota* quod in hac hebdomada feria secunda & quarta jejunium bannitum hoc est abstinencia carnum & sexta feria jejunium per diocesim Moguntinensem observatur. Idem repetitur Dominica decima octava post Pentecosten.

(it) *Capitulum.* Radulphus Decanus Tungrensis de Canonum observantia libro: Sciendum, ait, quod sicut ad vigiliis noctis leguntur lectiones magnæ ita ad Laudes & vespervas & ad quinque parvas horas dicuntur parvæ lectiones sive lectiunculæ quas sanctus *Benedictus* in regula sua vocat Lectiones & ita saepe appellantur in multis scripturis, Communi autem usu seculari appellantur, Capitula. In *Ambrosiano* & in quibusdam antiquis libris, versiculi parvi, qui de psalmis recipiuntur, appellantur, Capitula. Et ita ponitur de *Consecratione* dist. 5. cap. *convenit*. Recipiendo autem priorem significationem.

Collecta: Deus qui in filii tui humilitate jacentem mundum erexisti, fidelibus tuis perpetuam concede letitiam, ut quos perpetue mortis eripuisti casibus, gaudiis quoque facias sempiternis perfrui, per eundem &c.

Deinde inchoatur Missa & ad eandem introitus.

Misericordia Domini plena est terra alleluja. Verbo Dei celi firmati sunt alleluja alleluja. Psalm: Exultate justi in Domino rectos decet collaudatio.

Feria secunda: Alleluja ꝑ: Surrexit Dominus vere & apparuit Petro.

Feria quarta: Alleluja ꝑ. In die resurrectionis mee dicit Dominus precedam vos in Galyleam.

notandum, quod regulariter Romano more in officiendo Dominicas & festa, habentur tria propria duntaxat capitula, ad tertiam, sextam & nonam, quorum primum repetitur ad utrasque vespervas & ad laudes. Et hoc sumptum est ab *Ambrosio*, quia duntaxat ad tertiam, sextam & nonam ponit hujusmodi propria capitula licet pauca. Alemanni autem plures alium modum habent capitulandi, nam ipsorum multæ Ecclesiæ in officiendo habent sex propria capitula & orationes scilicet ad utrasque vespervas, laudes, tertiam, sextam & nonam; inter quæ præcipuum existit Capitularium Stephani Tongrorum Episcopi.... Multi quoque Alemanni ad omnes horas unicum ponunt capitulum, sicut & in Romano unica dicitur oratio.

Feria sexta: *Alleluja* ✠. *Dicite in gentibus quia Dominus regnavit à ligno.*

Offertorium: *Deus Deus meus ad te de luce vigilo & in nomine tuo levabo manus meas alleluja.*

Communio: *Ego sum Pastor bonus alleluja & cognosco oves meas & cognoscunt me mee alleluja alleluja.*

Post Missam legitur sexta. Ad eandem ant: *In Galylea Jhesum videbitis sicut dixit vobis alleluja.*

Post sextam reditur ad Ecclesiam Moguntinam cum letania (uu) sequenti:

Kyrie eleyson,

Christe eleyson.

Kyrie

(uu) Litanias non tantum dicimus illam recitationem nominum, qua Sancti in adiutorium vocantur infirmitatis humanæ; sed etiam cuncta, quæ supplicationibus sunt, orationes (rogationes) appellantur. Litaniam autem sanctorum nominum postea creditur in usum assumpta, quam Hieronymus martyrologium, secutus Eusebium Casareensem per anni circulum conscripsit, ea occasione ab Episcopis Chromatio & Eliodoro illud opus rogatus componere, quia Theodosius religiosus Imperator in Concilio Episcoporum laudavit Gregorium Cordubensem Episcopum, quod omni die missas explicans, eorum martyrum, quorum natalitia essent, nomina plurima commemoraret. Ita *Walafridus Strabo lib. de rebus ecclesiasticis, cap. 28.*

Kyrie eleyson. Chorus Kyrie eleyson.

S. Maria. Ora pro nobis ad Dominum.

S. Michael. S. Gabriel. Ora.

Omnes sancti Angeli. Orate.

S. Johannes. Ora.

Omnes sancti Patriarche. Orate.

S. Petre. Ora.

Omnes sancti Apostoli. Orate.

Sancte Stephane.

Omnes Sancti Martyres. Orate.

Sancte Martine. Ora.

Omnes sancti Confessores. Orate.

Sancta Lucia. Ora.

Omnes sancte Virgines. Orate.

Omnes sancti Orate.

Kyrie eleyson. Ut supra.

Deinde legitur nona.

Feria quarta in jejunio bannito.

Post primam itur ad gradus Beate Marie Virginis cum Antiphona:

Oremus dilectissimi nobis Deum Patrem omnipotentem, ut cunctis mundum purget erroribus, morbos auferat, famem depellat, aperiat carceres, vincla dissolvat, peregrinantibus reditum, infirmantibus sanitatem, navigantibus portum salutis indulgeat & pacem tribuat in diebus nostris insurgentesque depellat inimicos & de manu inferni liberet nos propter nomen suum alleluja.

In choro sancte Marie cantatur v.

Recor-

Recordamini *ψ. Surrexit Dominus vere. Sine collecta. Deinde legitur Tertia. Postea Missa.*

Deinde *sexta*, postea regreditur cum Letania ut supra. Deinde legitur *nona*.

Directorium Marianum notat: Finita Prima cum nostra processione ibimus de Ecclesia nostra ad Ecclesiam Majorem & in introitu Ecclesie Majoris cantabimus ant: *O Martine o pie &c.* usque ad introitum Chori. Finita ant: Ebdomadarius dicet *ψ. Ora pro nobis beate Martine &c.* & collectam de S. Martino: *Deus qui conspicias &c.* Deinde cantabimus tertiam & statim post Tertiam Missam pro Defunctis. Et si festum alienjus Sancti eodem die supervenerit, cantabitur missa de eadem festivitate, in qua collecta: *Omnipotens sempiterne Deus qui vivorum dominaris &c.* suffragatur, post missam cantabimus ibidem sextam & nonam, quibus finitis processio nostra vadit ad capellam *S. Nicolai* in ambitu Ecclesie Majoris usque ad sepulchrum D. Joannis [de Schönenberg olim Prepositi Ecclesie Majoris] dicendo in transitu psalmum: *De profundis &c.*

Feria sexta in jejunio bannito. Post primam itur ad *S. Mauritium* cum Antiph: *Timor & tremor venit in Niniven civitatem magnam, per quem scelerate plebi indicitur jejunium & luctuosa plebs induitur cilicio, contigit autem & Regem nobilem de folio suo descendere ut esset humilior cunctis lugentibus & præcepit per universum regnum, omnes viri*

viri & sexus femineus non gustent quicquam, bos & pecora non pascantur herbis terre, pueri & vituli non sugant matrum ubera sed elament ad Deum in fortitudine ternis diebus ne periclitentur ut Sodoma, sed tu Deus omnipotens misericors & miserator misertus es miseris, nos sumus opera tua que dedisti filio tuo in hereditatem sibi, noli claudere aurem tuam ad preces nostras, sed subleva clemens afflictionem populi illud revolvens quod pollicitus es dicens: Convertimini ad me & ego revertar ad vos alleluja.

In choro S. Mauritii cantatur *Ꝗ. Crucifixum. Ꝗ. surrex* it Dominus de sepulchro &c. sine collecta. Deinde legitur tertia, postea missa, dein sexta, postea regreditur ad Ecclesiam Moguntinam cum letania ut supra.

In festo sancti Marci (xx) itur ad S. Steffanum & Domini Divi Steffani canunt apud nos.

Ex

(xx) Litanias, id est, rogationes publicas (quas majores vocamus) Romani una die denominata, id est, VII. Calendas Maji, quo die celebratur festum S. Marci Evangelistæ, annuatim facere solent; quas Gregorius Papa initio ordinationis suæ instituit, dum post aquarum inundationem insolitam, inguinaria & insolita lues primò Pelagio Papa extincto populum vastaret Romanum. *Walafridus Strabo libr. de rebus eccles. cap. 28. Ve-*

**Ex ordin: Trevir: Feria sexta, post misericordias
Domi-**

cantur autem Litanie Majores respectu aliarum, cum in illis cœtus fidelium in septem turmas fuisset divisus. *Alcuinus libr. de divinis officiis* commemorat: Romana consuetudo unum diem scilicet septimum calendas Maji interponit, quem vocat in Litania majore, non in jejunio. Litania autem græce, latine deprecatio vel rogatio dicitur, inde & rogationes. Potest enim serena mens & aliena a voluntate mala, precari. Dominum, quamvis manducet sobrie. Eo enim tempore, id est, septimo calendas Maji solent inimici commovere bellum adversus vicina regna. Hinc reor cautè hoc esse provisum. Vel quia tunc omnia in quodam profectu sunt; messes pullulant, arborei fructus ex flore prodeunt, vineæ & olivæ suis arboribus erumpunt, animalia campos tondent; quoniam necessaria hæc sunt nostris usibus, petendum est, ut à Domino conserventur. De Litanis conferantur ea, quæ supra §. 1. c. 1. ex *Conclio Mog. de anno DCCCXIII. & Ingelheimensi de an. DCCCCXLVIII.* attulimus. vid. etiam ibi not. b. de Litania septiformi. Refert *Sigebertus ad an. DCCCLVIII.* In parochia Moguntina malignus spiritus evidens suæ nequitie dedit indicium. Nam primo lapides jaciendo & parietes domorum quasi malleis pulsando, inde manifeste loquendo, furta etiam prodendo, discordias inter vicinos seminando homines inquietabat. Denique animos omnium contra unum hominem commovit, quasi propter ejus peccata ceteri talia paterentur, cujus fruges in unum coacervatas incendit, qui ubicunque intrasset, statim domus illa exurebatur, ut jam ei nisi in agris locus ma-

*Domini statio bannita * circuitur tota civitas. Baculum S. Petri portat D. Prapositus usque ad S. Mathiam & postea Acrhidiaconi secundum ordinem. In Choro nostro: Propitius &c. cum precibus seq: ut supra. exeundo Exurge: &c. ut supra. In platea panis: Oremus Dilectissimi &c. ut supra. Prope S. Germanum. R. Benedicat nos &c. ut infra. Extra portam legatur Psalterium & post quamlibet quinquagenam addatur unum ex Responsorys sequentibus:*

O Post.

nendi nullus esset. Propter hoc *presbiteris litanias agentibus & benedictam aquam spargentibus inimicus lapides jaciendo, multis cruentatis, tandem aliquamdiu quietavit. Presbiteris recedentibus inimicus flebiliter ululans tandem presbyterum quendam nominatim exprimens, se, quando aqua benedicta spargebatur, sub cappa illius, quasi familiaris sui, latuisse professus est, accusans eum cum filia procuratoris concubuisse; sic per triennium institit, donec ibidem cuncta edificia incendio consumeret. Fasciculus temporum sic: Maguncia circa hæc tempora in magna afflictione fuit per triennium, dæmon publice apparuit & domos incendebat & sacerdotes lapidavit, qui aquam benedictam aspergebant & homines fugiunt.*

Annales Pithæuni, Hermannus contractus ad hunc annum & Albericus in Chronico ad An: DCCCLVII. conferantur cum Trithemio in Chron: Hirsaug: ad an. DCCCLX.

- * *Eekbertus Archiep. Trevir. pro avertenda siccitate hanc stationem cum crucium & sanctarum Reliquiarum gestatione ordinavit, Gesta Treviror. c. 44.*

Post. I. Quinquagenam: In toto corde meo alleluja exquisivi te alleluja. Ne repellas me à mandatis tuis alleluja alleluja ⁊ in labys meis pronuntiavi omnia judicia oristui. ne &c.

Secundum & tertium & hic non additur.

Ad S. Mathiam in choro canitur &. Filiæ Jerusalem venite & venite Martyrem cum corona, qua coronavit eum Dominus in die solemnitatis & lætitiæ alleluja.

Psalms: Beati quorum. Preces & collectæ ut supra. *Exeundo canitur ⁊.* Quoniam confortavit seras portarum tuarum, benedixit filys tuis in te. In die &c.

Deinde: gratias tibi &c. *ut feria sexta quadrag:* postea resumitur psalterium.

Ad S. Mariam in Horreo. & solem justitiæ ut supra cum Psalm: precibus, collect; ⁊ cernere &c. *sine gloria. &c. de S. Paulo.* Magnus sanctus &c. *vide Dom. 1. Adventus.*

Ad S. Martinum in Choro. &. Lux perpetua lucebit sanctis tuis Domine & æternitas temporum all. all.

Psalms: Miserere, preces & coll: *ut Dom. 2. quadrag.*

Exeundo ⁊. Justi autem in perpetuum vivent & apud Dominum est merces eorum. Et æternitas &c.

Postea canitur &. Martinus Abrahæ sinu lætus excipitur, Martinus hic pauper & modicus cælum dives ingreditur, hymnis cœlestibus honoratur. ⁊. Martinus Episcopus migravit a sæculo vivit in Christo gemma sacerdotum. Martinus hic &c.

Deinde resumitur psalterium.

Ad

Ad S. Mariam ad Martyres. Felix namque &c. *ut infra.* *Psalms:* Domine exaudi 1. preces & collectæ *ut Dom: quarta Quadrag(ibidem canitur sexta. Hymnus, o vere digna hostia. ant: alleluja. capitulum:* Notum sit omnibus quoniam Deus suscitavit Jesum à mortuis & hic est lapis qui reprobatus est; qui factus est in caput anguli & non est in alio aliquo salus.

&. Noli flere Maria &c. *Coll:* Deus qui in filij tui humilitate jacentem mundum erexisti, fidelibus tuis perpetuam concede lætitiā, ut quos perpetuæ mortis eripuisti calibus, gaudijs quoque facias sempiternis perfrui. per eundem D. N. *sine Missa. Exeundo canitur. V.* Ora pro populo &c. *postea:* Regina cœli &c. cum Rex gloriæ &c. *ut supra.* victimæ &c. *ut supra.* Dum transisset &c. *ut supra.*

Ad S. Paulinum: Tristitia vestra alleluja. convertetur in gaudium all. all.

Psalms: De profundis, preces & collectæ *ut infra Dominicam Passionis. Exeundo V.* mundus quidem gaudebit, vos autem contristabimini, sed tristitia vestra convertetur &c. *postea:* isti sunt sancti &c. *ut supra.* Regnum mundi &c. *ut supra.*

Ad S. Maximinum: isti sunt viri *ut supra.* *Psalms:* Deus misereatur. preces & coll: *ut supra.*

Exeundo: ant: Fulgebunt justi & tanquam scintillæ in arundinetis discurrent, judicabunt nationes & regnabunt in æternum alleluja. Deinde: sint lumbi &c. *ut supra.* sedit Angelus *ut supra.* Christus resurgens &c. *ut supra.*

Ad S. Simeonem. Te sanctum *ut supra.* *Psalms:* Domine exaudi 2. Preces & collect: *ut infra Domin: Passionis. Michael venerantes ut ibid: in platea:*

Litania vulgaris ut supra. in choro Psalm: Lau-
date Dominum omnes gentes cum *ψ.* & Coll.

In Festo S. Marci Evangelistæ si cadat in diem Pas-
chæ, processio fit per ambitum more solito. si vero
in septimanam Paschæ vel in aliquam Dominicam,
collegia tunc non comparent. Præpositus portat ba-
culum S. Petri. Post primam: vidi aquam. Cir-
cumitur per ambitum & Monasterium B. M. canen-
do: salve festa. &c. itur ad Ecclesiam S. Lauren-
tii, ibique canitur ant: Filiæ Jerusalem venite &
videte Martyrem cum corona, quæ coronavit eum
Dominus in die solemnitatis & lætitiæ all. all.

Deinde ψ. Et collectæ sine Psalmo ut infra feria
secunda Rogationum. Exeundo canitur: cum Rex
&c. ut supra in die Resurrectionis.

Descendendo per plateam Palatii &c. Dum transisset
sabbatum Maria Magdalene & Maria Jacobi &
Salome emerunt aromata, ut venientes ungerent
Jesum alleluja. alleluja. ψ. Et valde mane una sab-
bathorum veniunt ad monumentum orto jam sole.
ut venientes &c.

Ad S. Gangolphum ant: Beatus vir qui metuit Do-
minum alleluja. in mandatis ejus cupit nimis all.
coll. feria tertia Rogationum infra.

Redeundo ad summum Templum: Christus resurgens
ut supra.

Si sit Dominica cantetur in medio Ecclesiæ: sedit &c.
ut supra.

Si vero dies S. Marci extra hebdomadam Paschæ,
non in die Dominica eyenerit, tunc ad Ecclesiam
Majorem conveniunt collegia. In choro: Propitius
&c.

&c. egrediendo : exurge. postea : oremus. vid : **=====**
 feria sexta hebdomadæ primæ Quadragesimæ.

Prope S. Gervasium : R. benedicat &c. ut infra.

Prope S. Albanum R. Beatus vir &c. infra. postea legitur psalterium eundo ad S. Mathiam, ubi in choro canitur ant : Filia Jerusalem &c. ut supra. Psalm : Beati quorum. Et collecta ut feria sexta Quadrag : deinde ibidem canitur sexta. Hymnus : O vere digna &c. Ant : justus autem in perpetuum vivet alleluja alleluja. Capitulum : unicuique nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi, propter quod dicit, ascendens in altum captivam duxit captivitatem dedit dona hominibus.

R. Constitues eos principes &c. Oremus Deus qui beatum Marcum Evangelistam tuum Evangelicæ prædicationis gratia sublimasti, tribue quaesumus, ejus nos semper & eruditione proficere & oratione fulciri per D. N.

Deinde canitur Missa : Exaudivit de Templo sancto suo vocem meam all : & clamor meus in conspectu ejus introivit in aures ejus all. all. Diligam te Domine virtus mea, Dominus firmamentum meum & refugium meum. Gloria &c.

Kyrie ferialiter sine gloria. alleluja. Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus.

Offertorium : Confitebor Domino nimis in ore meo & in medio multorum laudabo eum, qui astitit ad dexteram pauperis ut salvam faceret à persecutibus animam meam all.

Communio : Petite & accipietis, quaerite & invenietis, pulsate & aperietur vobis, omnis enim qui

petit accipit & qui quærit invenit & pulsanti aperietur. alleluja.

Egrediendo: isti sunt viri &c. ut supra. Gratias tibi &c. ut supra. sint lumbi ut infra. O mira. ut infra. Regina cœli. Regnum mundi: ut supra. Dum transisset. ut supra. victimæ. supra. Christus resurgens. supra. sedit Angelus. ut supra. Cum Rex gloriæ. ut supra.

Simon Bar Jona tu vocaberis Cephas quod interpretatur Petrus, Janitor cœli pulsantibus aperi, supra modum peccavimus omnes, dimitte septuagies septies. Petre amas. ut infra.

In choro Psalm: Laudate Dominum omnes. Kyrie. Pater noster. y. Gloriosus Deus. Collecta de SS. Si vero dies S. Marci cadat in feriam sextam post Misericordias Domini, qua solet circui civitas, tunc ex S. Mathia vadat processio ad Horreum & ad alias Ecclesias, agentes prout in ipsa feria sexta plenius continetur.

Revertendo in platea S. Simeonis canitur Litania:

Kyrie eleison. Christe eleison.

S. Maria ora pro nobis.

S. Michael. S. Gabriel.

S. Raphael. S. Joannes Bapt.

S. Petre. S. Paule. S. Andrea.

S. Jacobe. S. Joannes. S. Stephane.

S. Clemens. S. Sixte S. Laurenti.

S. Thyrsæ. S. Palmati, S. Vincenti.

S. Euchari. S. Valeri, S. Materne.

S. Maximine. S. Agriti. S. Niceti.

S. Pauline. S. Felix. S. Mare.

S. Felicitas. S. Perpetua. S. Catharina.

S. Agnes. S. Agatha. S. Cœcilia.

S. Lucia.

S. Lucia. S. Gertrudis. S. Euphemia.
 S. Brigida. S. Margaretha. Ora pro nobis.
 Omnes sancti orate pro nobis.

Ex ordin: colon: Proxima feria sexta post Theophoriam habetur statio S. *Sylvestri* circum mœnia vel potius rudera Veteris civitatis. Convenit in Metropolitana clerus collegiatarum Ecclesiarum cum Magistratu civitatis. Duo Vicarii portant caput S. *Sylvestri*. Missa solemnis decantatur in Ecclesia Collegiata SS. *Apostolorum*.

In festo S. *Marci* convenit clerus Collegiatarum in Metropolitana & fit statio in nigris ad Ecclesiam B. M. V. in Capitolio.

§. XXXIII.

In Invencione sancte crucis in primis Vesperis fit processio ad ferreum chorum. (yy)

R. *O Crux Gloriosa, o Crux adoranda o lignum pretiosum & admirabile signum per quod & dyabolus est victus & mundus Christi sanguine redemptus alleluja.*

O 4

In

(yy) Ita compellatur Chorus Metropolitanæ Morguntinæ inferior sive Parochialis, à Clathris nempe ferreis ab Altari SS. *Valentini Bartholomæi & Christophori* usque ad illud S. *Ægidii* protensis iisque altissimis, nova antequam pila, cui innixa Divæ Virginis in cœlos assumptæ ara fuisset erecta. Vide Ichographiam summæ ædis apud de Gudenus Tom. II. pag. 729.

In reditu R: *Surgens Jhesus Dominus noster & stans in medio discipulorum suorum dixit, pax vobis. alleluja. Gavisi sunt discipuli viso Domino alleluja. V. Surrexit Dominus de Sepulchro, qui pro nobis pependit in ligno. Gavisi sunt &c.*

R. *Gaudete iusti in Domino alleluja. Rectos decet collaudatio alleluja. alleluja. V. In memoria eterna erunt iusti, ab auditione mala non timebunt. Rectos decet &c. Gloria Patri &c. Rectos decet &c.*

Ex ordin: Trevir. Feria quarta post Jubilate est statio luporum (a) itur ad Urium, (b)

In choro: Propitius &c. ut supra cum Psalm Prec. & coll.

Exeunda ant. seq. Surgite sancti de mansionibus vestris, loca sanctificate plebem benedicite & nos homines peccatores in pace custodite all.

Prope macellum: Exurge &c. ut supra Ex opposito Hospitalis S. Jacobi R. Beatus vir qui metuit Domini-

(a) De statione luporum, quam congregati apud Viennem Galliarum Episcopi ad avertendam luporum rabiem in commune statuerunt, agunt *Regino lib. i. can. 276. Alcuinus de Div. Off. c. XX. Walafridus Strabo de Rebus Eccles. cap. XXVIII, Hontheim Hist. Trev. prodr. p. 340.*

(b) Urium, castrum Uren supra Trevirim vulgo Euren.

minum all. in mandatis ejus cupit nimis all. all.
all. *Sine* ✕. *qui alia vice hic canitur.* In omnem
terram exivit sonus eorum &c. Esto Domine plebi
tuæ sanctificator & custos, ut Apostoli tui *Jacobi*
munita præsidij & conversatione tibi placeat &
secura mente deserviat p. C. D. ✕. Potens in terra
erit semen ejus generatio rectorum benedicetur.

Ad portam pontis: Ex ejus tumbæ marmore sacrum
resudat oleum, quo liniti sanantur cæci, surdis
auditus redditur & debilis quisque sospes refilit.
✕. Catervatim ruunt populi cernere cupientes,
quæ per eum fiunt mirabilia, Surdis &c. Gloria
Patri &c. surdis &c.

Extra civitatem continuatur psalterium. Postea Re-
gina cœli & victimæ ut supra. Deinde antequam
perveniat ad locum, canitur litania vulgaris per
chōros, circummeundo Ecclesiam, in qua succentor
intonabit Te Deum. Deinde ant: sequentem:

O gloriosa Regina, quæ in terreno honore piorum
operum magnitudine & circa Ecclesiam Christi
operosa devotione claruit, unde nunc cum Christo
gloriosior regnat in cœlis.

Psalm. Miserere. preces. Ne reminiscaris. Adjuva
nos, Specie tua. Domine exaudi. Dominus vobis-
cum: Afflictionem familiæ tuæ quæsumus Domine
intende placatus, ut indulta venia peccatorum
de tuis semper beneficiis gloriemur.

Deus qui Ecclesiæ tuæ per *B. Helenam* pacis & con-
solacionis remedia contulisti, concede propitius,
ut cujus beneficia in terra cognovimus, ejus suf-
fragia de cœlo sentiamus per C. D. N.

Hic cantatur sexta. Deinde Missa. si sit ipsa Marci

vel post, erit Missa: Exaudivit. Si vero fuerit ante festum S. Marci, erit Missa sequens:

Introitus: Jubilate Deo omnis terra all: Psalmum dicite nomini ejus all. date gloriam laudi ejus all. all. all. *ψ.* Dicite Deo, quam terribilia sunt opera tua Domine in multitudine virtutis ejus. Gloria &c. alleluja. Surrexit Dominus vere & apparuit Petro.

Offertorium: Lauda anima mea Dominum, laudabo Dominum in vita mea, Psallam Deo meo quamdiu ero all.

Communio. Modicum & non videbitis me alleluja. iterum modicum & videbitis me, quia vado ad patrem alleluja alleluja.

Finita Missa datur benedictio. Exeundo canitur: Christus resurgens. ut supra. sedit Angelus ut supra. Deinde tria Collegia alternatim sequentem litaniam cantant.

Kyrie eleyson. Christe eleyson.

Christe audi nos. Sancta Maria.

Ora pro nobis Dominum.

S. Michael. S. Gabriel. S. Raphael.

S. Joannes. S. Petre. S. Paule.

S. Andrea. S. Philippe. S. Thoma.

S. Bartholomæe. S. Mathæe.

S. Stephane. S. Laurenti. S. Georgi.

S. Vincenti. S. Sylvester. S. Gregori.

S. Eucharie. S. Materne. S. Simeon.

S. Felicitas. S. Agathes. S. Cristina.

S. Thecla. S. Walburgis. S. Prisca. S. Catharina.

Omnes sancti orate pro nobis ad Dominum.

Christe audi nos.

Finita

Finita litania respondetur: gratias &c. ut supra feria sexta infra Domin: I. Quadrag: Deinde si ista statio cadat ante inventionem S. Crucis, non cantatur, si vero post illam evenerit, tunc cantatur sequens Antiphona.

O crux gloriosa, o crux adoranda, o lignum pretiosum & admirabile signum per quod & diabolus est victus & mundus Christi sanguine redemptus alleluja.

Vel Antiphona sequens: O crux benedicta, quæ sola fuisti digna portare Regem cœlorum & Dominum alleluja.

E regione S. Barbaræ: Regnum mundi &c. ut supra. In ingressu civitatis: inter natos &c. ut infra. cum processio venerit prope P. P. Augustinianos canitur per choros Litania sequens:

Aufer à Nobis Domine iniquitates nostras ut mereamur puris mentibus introire ad sancta sanctorum. Misere, misere, misere populo tuo, quem redemisti Christe sanguine tuo ne in æternum irascaris nobis. Exaudi, exaudi, exaudi Domine preces nostras. Sancta Maria. Ora pro nobis. Exaudi exaudi &c.

S. Michael. S. Gabriel. S. Raphael.

S. Joannes. S. Petre. S. Paule.

S. Andrea. S. Stephane. S. Laurenti.

S. Georgi. S. Pauline. S. Euchari.

S. Simeon. S. Irmina. S. Perpetua.

S. Felicitas. S. Petronilla.

Omnes sancti.

Finita litania dicitur: Laudate Dominum omnes gentes. Cum collecta.

Ex

Ex ordinario B. M. V. ad gradus Mog. Dominica quinta post Pascha. Hodie celebratur ultimum Pascha in Ecclesia nostra in processione & in missa, que ibidem sollempniter servantur sicut in die pasche. Ad asperisionem aque cantetur primo in Choro nostro ant: *In die Resurrectionis*. Deinde: *Vidi aquam*. Ad processionem aque benedicte, que fit cum vexillis & cum monstrancia exeundo per portas ereas (*Willigisus Archi Episcopus fieri iussit*) & revertendo per portam in *vico comitum* (*Gravengass. corrupte hodie Grebergass*) versus scolam circumeundo ambitum & baptismum cantabunt primo pueri *salve festa dies*, deinde ad introitum Ecclesie cantatur *cum Rex glorie*. Et postquam perventum fuerit ad Chorum, cantabitur: *sedit Angelus*. Canonici cantabunt versus apud summum altare, videlicet: *Crucifixum & Populus acquisitionis* bini & bini, deinde Chorus cantabit: *Christus resurgens*. Pueri in throno cantabunt versum: *Dicant nunc judei*. Chorus concludet: *quod enim vivit*. de post incipitur missa &c.

Ex ordin: Trevir: In festo SS. Philippi & Jacobi est *Dedicatio Ecclesie Majoris Trevirensis*. R. Benedic Domine domum istam & omnes habitantes in illa, sitque in ea sanitas, humilitas, sanctitas, castitas, virtus, victoria, fides, spes & charitas, benignitas, temperantia, patientia, spiritualis disciplina & Obedientia per infinita secula, ψ. Conser-va Domine in ea timentes te pusillos cum Majoribus, per infinita &c. Gloria patri &c. per infinita &c.

Finito R. Canitur: Cum Rex gloriæ ut supra, Christus resurgens ut supra.

In medio Majoris Ecclesie hymnus: Hoc in templo sum-

summe Deus, exoratus adveni & clementi bonitate precum vota suscipe, largam benedictionem hic infunde jugiter. *Organista pulset versum 2.* Hic promereantur omnes petita accipere & adepta possidere cum sanctis perenniter paradisum introire translati in requiem. Gloria & honor Deo usquequò altissimo, una Patri filioque, inclyto paraclyto, cui laus est & potestas per æterna sæcula amen.

Intrando chorum. R. Terribilis est locus iste, non est hic aliud nisi Domus Dei & porta cæli. Vere etenim Dominus est in loco isto & ego nesciebam. V. Cumque evigilasset Jacob de somno ait. Vere &c.

Si Dedicatio venerit post ascensionem cantantur Rria seq: Vidi portam civitatis ad orientem positam & Apostolorum nomina & agni super eum scriptum; & super muros ejus Angelorum custodiam all. V. Vidi civitatem sanctam Jerusalem descendentem de cælo, ornatam tanquam sponsam viro suo, & super &c. Vidi Jerusalem descendentem de cælo ornatam auro mundo & lapidibus pretiosis intextam alleluja alleluja V. ab intus in simbris aureis circum amicta varietate alleluja.

§. XXXIV.

Dies Rogacionum. (22) Prima die
itur ad S. Ignatium & Domini
S. Stef-

(22) Tres Dies Rogationum, qui celebrantur ante Ascensionem Domini juxta morem Gallicanæ Ecclesiæ constituit sanctus *Mainmertus* Viennensis
Epis-

Episcopus ob incurfionem scilicet malarum bestiarum, quæ tunc temporis gravissime afficiebant populum Dei. Nam cum exigentibus peccatis Galliarum populi luporum rabie acriter interimerentur, nec hujus flagelli aliquod remedium inveniretur, congregati traduntur Galliarum Episcopi apud *Viennam* præcipuam Galliæ Urbem, qui in Commune statuerunt, ut triduo jejunio misericordiam Domini implorarent antiquorum Patrum vestigia sequentes. Cumque ad eorum preces oculus Divinæ pietatis respiciens flagelli hujus pestem misericorditer abstulisset, hi dies in consuetudinem annuæ celebritatis venerunt, ut per Galliarum Provincias ante Ascensionis diem celebrarentur, quæ consuetudo apud nos usque hodie pro diversis calamitatibus devotissime recolitur. *Hæc Alcuinus libr. de Divin. Offic. cap. XXIII. In editione novissima operum omnium Alcuini quam Rmus Abbas & Princeps Frobenius Forster Ratisbonæ evulgavit Tom. II. pag. 486. De Rogationibus à Mammerto institutis consulendi inprimis Avitus Viennensis Homil. de Rogat: p. 150. Sidonius lib. 6. ep. 14. lib. 7. ep. 1. Concilium Aurelianense I, cap. 27. Turonense II. c. 17. Gregorius Turonensis de vitis Patrum cap. 4. lib. 2. Histor. Franc. cap. 34. Ado Viennensis in Chronic. Rupertus lib. 9. de Divin. Offic. cap. 5. Isidorus in Origin. Hartmannus & Ratpertus in Litanis apud Canisium Tom. 5. pag. 732. 742. Eckehardus in vita Notkeri Balbuli cap. 21. Andreas Silvius in Chron. Marcianensi cap. II. Udalricus lib. 1. Consuetud. Cluniac. c. 21. Conf. Græcolas Commentar: in Romanum Breviarium. 343. seq. ubi Processionum ordinem in Rogationibus*

S. Steffani canunt apud nos. *

Secunda die ad S. Steffanum.

Tertia die ad S. Petrum.

In die Ascensionis itur ad S. Steffanum.

(aaa) Canonici S. Steffani peragunt Officium.

In Ecclesia Mediolanensi Dies rogationum devotione singulari peraguntur; discimus id è libello, cui titulus: *Litaniæ Majores & triduanæ sollemnes ritu Ambrosiano à S. Carolo Cardinale tit. Sanctæ Praxedis Archi Episcopo editæ nunc denuo recognita, Mediolani Anno MDCLXVII.* Ita vero hæ litaniæ procedunt.

Primo die harum litaniarum triduanarum, quæ proximis post Ascensionem Domini feriis secunda, ter-

bus Ecclesiæ Cathedralis Parisiensis describit. Hic annotasse etiam juvat quod Rogationes appellantur Litania minor ad discrimen Gregorianæ quæ Major dicitur.

* Hæ stationes ad S. Ignatium, ad S. Steffanum & ad S. Petrum secunda, tertia & quarta feriis Rogationum in Directorio Metropolitanæ annotatæ junioris ævi sunt.

(aaa) In festo Ascensionis, pergit ordinarius Ecclesiæ Collegiatæ ad gradus, Finita prima processio nostra transit ad Ecclesiam Majorem & cum Domini Majoris Ecclesiæ ad sanctum Steffanum, ubi alie Ecclesiæ Collegiate etiam conveniunt & ibidem primo cantabitur tertia, deinde Missa, de post sexta & tunc revertitur processio ad Ecclesiam Majorem, post prandium cantabitur nona.

tertia & quarta celebrantur, Clero & populo in Metropolitanam Ecclesiam congregato Archi Episcopus vel Pœnitentiarius cinerem ex olivarum ramis factum benedicit; deinde singulorum capitibus imponit dicens: *Memento homo, quia cinis es & in cinerem reverteris.* Respondet accipiens: *Memor ero.* Deinde proceditur ad Basilicam sancti Simpliciani, ubi dictis Litanis & Oratione subditur: *Dominus vobiscum.* Tum Lector Major secundarius recitat lectionem ex Jôele Propheta: Hæc dicit Dominus Deus, Convertimini ad me in toto corde vestro &c. & post responsorium, quod primus Notarius præcinit, primus Diaconus Ordinarius præmissis *Dominus vobiscum* recitat Evangelium ex Mathæo: *Nolite putare, quoniam veni solvere legem &c.* Idem fit pro portione per duodecim ipsa die Ecclesias, in quibus eodem ordine diversæ ex scriptura lectiones fiunt.

Secunda die item fit processio per novem Ecclesias, in quibus singulis singulæ duæ leguntur lectiones, una passim ex veteri Testamento, altera ex Evangelio. In Ecclesia septima, quæ est sancti Nazarii, Diaconus ante lectionem Evangelii elata voce ait: *parcite fabulis.* Custos etiam: *silentium habete.* alter vero respondet: *habete silentium.* tum legitur Evangelium ex Luca: *Accessit ad Dominum Jesum quidam Princeps & interrogavit eum dicens: Magister bone, quid faciens vitam æternam possidebo? &c.*

Tertia die supplicatio instituitur per undecim Ecclesias & in quinta quæ est ad sanctum Laurentium, dicitur item à Diacono: *parcite fabulis.* & reliqua ut supra, postea Evangelium secundum Lucam: *Homo quidam habuit duos filios &c.*

Aliis

Aliis etiam diebus fiebant in Galliis ejusmodi supplicationes: In Epiphania, Ascensione, & prima die Novembris. De Epiphania testis est *Gregorius* in Historiæ lib. 5. cap. 4.: Interim advenit dies sanctus Epiphaniæ & hic *Roccolenus* magis ac magis torqueri cæpit; denique cum psallentes de Ecclesia egressi ad Basilicam, nempe de Ecclesia Cathedrali Turonensi ad Basilicam sancti *Martini* properarent, hic post crucem præcedentibus signis equo super positus ferebatur. Itaque in illis supplicationibus præferebantur Crux & Signa, uti etiam nunc, id est, vexilla.

Idem *Gregorius* de Ascensione in libri item quinti cap. II. Die autem beato, inquit, quo Dominus ad coelos post redemptum hominum ascendit gloriosus, cum sacerdos, is est *Ayitus* Episcopus Avernenfis, de Ecclesia ad Basilicam psallendo procederet &c. ex his colligimus, in Gallicanis olim Ecclesiis moris fuisse, ut similes supplicationes in majoribus festis, ut modo, fierent.

Alias litanias indixit Concilium Lugdunense secundum Canone VI: ut in prima hebdomada noni mensis, hoc est, ante diem Dominicam, quæ primo in ipso mense illuxerit, litanix sicut ante Ascensionem Domini sancti Patres fieri decreverunt, deinceps ab omnibus Ecclesiis seu parochiis celebrentur. Ita statutum Anno DLXVII.

Denique sanctus *Gallus* Arvernorum Abbas cum lues inguinaria suo tempore per diversas Galliarum regiones defaviret, Rogationes illas instituit, ut media Quadragesima psallendo ad Basilicam beati *Juliani* martiris itinere pedetris venirent. Sunt autem in hoc itinere quasi stadia CCCLX,

P

apud

apud Gregorium in *hist. lib. 4. cap. 5.* Idem in *lib. de vitis Patrum cap. 6.* mentionem facit de Rogationibus illis, quæ quot annis ubique in paschate fiunt. Sed hic paschatis nomine intelligendum est tempus illud, quod à Resurrectione ad Ascensionem immo ad Pentecosten excurrit. Nescio (ait Mabillonius *supra cit. pag. 155.*) an de his Rogationibus intelligendus sit Gennadii locus ex *cap. 59. de scriptoribus Ecclesiasticis*, ubi de Honorato Massileensi Episcopo etiam tunc superstitite agens, litanias, inquit, ad inclinandam Dei clementiam cum plebe sibi credita pro viribus agit. Avitus Viennensis in illo triduo totidem sermones habuit, ex quibus unus integer, aliorum vero duorum fragmenta exstant. De litiis contra barbarorum incursiones indicendis, simulque de moribus corrigendis exstat insignis Gregorii *M. Epistola nempe 45. lib. 9.*

Aliter reperitur in ordinario ad gradus, nempe: *Feria secunda in Rogationibus* circa horam sextam cantatur Prima, infra quam legatur Missa in summo altari & finitis primis processio nostra transibit ad Ecclesiam Majorem, ubi alie Ecclesie cum crucibus & vexillis congregantur, cum quibus, etiamsi dies festiva fuerit, cappati ibimus primo ad *S. Albanum*, deinde ad Ecclesiam sancte *Mariæ in Campis*, ubi cantabitur Missa, ante Missam tertia, post Missam sexta & post reversionem ad Ecclesiam Majorem cantabitur ibidem nona. Nos autem cum nostra processione ibimus ad ambitum nostrum, in quo dicetur psalmus *de profundis* more consueto.

Feria tertia in Rogationibus. Post primas transibimus cappati ad Ecclesiam Majorem, in qua alie Ecclesie

sic Collegiate conveniunt. & cum illis ibimus ad villam *Britzenheim*, ubi primo tertia deinde Missa & sexta cantabuntur & post reversionem ad Ecclesiam Majorem cantabitur nona.

Feria quarta in Rogationibus. Finita prima ibimus in Processione cappati ad Ecclesiam Majorem & cum illis ibimus ad *S. Petrum* deinde ad *S. Theonestum* ubi primo cantatur Tertia deinde Missa de post sexta, quibus finitis revertitur processio omnium Ecclesiarum usque ad lapideum pontem, ubi habetur statio de sancto *Georio*, deinde intrat processio ad civitatem, primo ad Ecclesiam *S. Gingoissi*, ubi etiam statio habetur. Deinde nos cum Dominis Ecclesie Majoris ibimus ad Ecclesiam nostram sed Domini de sancto *Petro* & de *S. Steffano* ibunt ad Ecclesiam Minorum *Theutonicorum* & deinde ad ipsorum Ecclesias continuando ipsorum consuetas processiones: Hac die statio in reditu dum appropinquat turri ad portam ferream dictæ &c. *Domicelli* Majoris accedunt carceres, captivosque libertati restitutos ad Metropolitanam perducunt pane & vino reficiendos. Addit *Ordinarius antiquus*, id fieri ob venerationem SS. Reliquiarum quæ in processione portantur. Hæc liberatio è carcere alludere videtur ad indulgentias à SS. Martyribus & Confessoribus olim per libellos lapsis datas. Vide *Gerbert de Liturgia Alemann. part. 2. p. 481. Baronius Annal. Eccles. T. II. p. 428. & T. IV. p. 198*, ubi *Imppp. Valentinianus, Valens & Gratianus* statuerunt: Ob diem paschæ, quem intimo corde celebramus, omnibus, quos reatus astringit, carcer inclusit, claustra dissolvimus, attamen sacrilegus, in Majestatem reus, in mortuos veneficus sive maleficus,

adulter, raptor, homicida communionem istius muneris separentur. Id ipsum hic quoque observari videmus, cum enormium hujusmodi criminum rei ad alios transferuntur carceres, finita statione ad priorem custodiam reducendi. Fortasse etiam Majores nostri per hanc liberationem captivorum alluserunt ad diu expectatam liberationem Patrum à limbo. Liberati captivi adducuntur ad Metropolitanam, ubi reſeratis chori portis intonatur *Te Deum* & antea captivi ad ſacriſtiam ducuntur libertate donati.

Rupertus Abbas Tuitienſis lib. 9. de Divin: Offic: cap. 9. refert: Quod hac die proceſſionem agimus, illud nobis commendat, quod Dominum noſtrum ſequi debeamus in ipſum cœlum, quo præcurſor ipſe introiit, per eandem Obedientiæ viam, quam ipſe factus Obediens uſque ad mortem exemplo ſuo præmonſtravit. Nam & ipſe mox Aſcenuſurus in cœlum, hoc ipſum ſignificare dignatus eſt, ſicut Lucas Evangeliſta refert, cum enim dixiſſet Dominus: Ego mittam promiſſum Patris mei in vos, vos autem ſedete in civitate, quo ad uſque induamini virtute ex alto; ſecutus Lucas adjunxit: Eduxit autem eos foras in Bethaniam. Educatione illa, quod nos eum ſequi debeamus, ut prædictum eſt, nomine Bethaniæ, quod interpretatur Obedientia, ſignificavit, quod imitando ejus Obedientiam membra ejus eſſe & cum illo omnia verbo virtutis ſuæ portante, aſcendere valeamus. Recte itaque de Reſponſoriis, quod magis ad eandem pertineant educationem, diligentioris Eccleſiæ ordines cantant in hac proceſſione, ut nos Reſponſorium hoc: Eduxit Dominus Jeſus diſcipulos ſuos foras in Bethaniam & benedixit eis,

eis, quod ex Evangelio *Lucae* sumptum est; hoc enim cantando & procedendo nobis invicem loquimur & commemoramus id ipsum, quod illa Dominus educatione significabat videlicet, quod sequaces ejus de mundo foras exire debeant, sicut jam dixerat illis: Ego elegi vos de mundo ut eatis & fructum afferatis. quò eatis? utique in universum mundum, nam hoc est, quod & tunc ait illis secundum *Marcum*: Euntes in mundum universum prædicate Evangelium omni creaturæ.

Ex ordin: Trevir: Feria secunda Rogationum in choro:
Propitius &c. ut supra cum precibus. Surgite sancti &c. ut supra.

Exeundo ad D. Virginem: ant. Salvator mundi salva nos omnes, sancta Dei Genitrix virgo semper Maria ora pro nobis precibus quoque sanctorum Apostolorum, Martyrum & Confessorum atque sanctarum Virginum suppliciter petimus ut a malis omnibus eruamur bonisque omnibus nunc & semper perfrui mereamur all.

Psalms: Domine quid multiplicati sunt. preces. Ne reminiscaris. Exurge Domine. Post partum. Domine exaudi: Dominus vob: Quæsumus omnipotens Deus &c. ut supra. Concede nobis quæsumus Domine Deus perpetua mentis & corporis sanitate gaudere & gloriosa beatæ Mariæ semper Virginis intercessione à præsentī liberari tristitia & futura perfrui lætitia per C. D. N.

Exeundo: Beata es Maria Mater Domini Jesu Christi; quia ex te mundi salus advenit, jam virgo gloriosa gaudes ante Dominum, intercede pro nobis ad filium.

Deinde &c. Ex ejus tumbæ &c. ut supra. Beatus vir.

ut supra. Psalm. Domine ne in furore. preces. Dignare Domine. Miserere nostri Domine. Posuisti Domine. Domine exaudi. Dominus vobiscum. Oremus: Deus qui irasceris &c. ut supra.

Da nobis præsumus Domine vitiorum nostrorum flammæ extingere, qui beato *Laurentio* martyri tuo tribuisti tormentorum suorum incendia superare per C. D. N.

Exeundo v. potens in terra. *deinde Exurge ut supra.*

Ad S. Agnetem. R. pulchra facie sed pulchrior fide beata es *Agnes* respuens mundum lætaberis cum angelis, intercede pro omnibus nobis. *Psalm: Ad Dominum cum tribularer. preces & collectæ ut in die cinerum.*

Excundo v. specie tua & pulchritudine tua intende prospere procede & regna.

Ad S. Gervasium. Tristitia vestra, *ut supra. Psalm: Miserere. preces. Ne reminiscaris. Adjuva nos. gloriosus Deus. Domine exaudi. Dominus vobiscum. Omnipotens sempiternæ Deus &c. ut supra ad S. Kilianum.*

Omnipotens sempiternæ Deus qui per gloriosa bella certaminis ad immortales triumphos sanctos Martyres extulisti, da cordibus nostris dignam pro eorum commemoratione lætitiā, ut quorum hic patrocinia pio amore complectimur, eorum precibus adjuvemur. per C. D. N.

Exeundo: v. Mundus quidem. Deinde ant: Gloria tibi Trinitas, æqualis una Deitas & ante omnia sæcula & nunc & in perpetuum.

Psalm: Ad te levavi. preces. Da nobis Domine auxilium de tribulatione. Fiat Misericordia tua, Bene-

Benedicamus Patrem & filium cum sancto Spiritu. **Domine exaudi. Dominus vobiscum:**

Respice Domine propitius plebem tuam & toto corde subjectam præsidiis invictæ pietatis attolle.

Omnipotens sempiterne Deus qui dedisti famulis tuis in Confessione veræ fidei æternæ Trinitatis gloriam agnoscere & in potentia Majestatis adorare unitatem, quæsumus, ut ejusdem fidei firmitate ab omnibus semper muniamur adversis per C. D. N.

Sequitur immediate ant: Laus & perennis gloria Deo Patri & filio sancto simul Paracleta in sæcula sæculorum.

Extra portam: Oremus dilectissimi. *ut supra.*

Ex Opposito S. Albani, ant: Beatus vir. *ut supra.* posuisti Domine &c. Adesto Domine Supplicationibus nostris, ut qui ex iniquitate nostra reos nos esse cognoscimus, beati *Albani* Martyris tui intercessione liberemur. per C. D. N.

Ad S. Crucem: Sanctifica nos Domine signaculo sanctæ crucis, ut fiat nobis obstaculum contra sæva jacula inimicorum, defende nos Domine per lignum sanctum & per pretium justî sanguinis tui, cum quo nos redemisti. alleluja.

Duo Vicarii præcinent litaniam sequentem:

Dicamus omnes, Domine Miserere. *Chorus respondet:* Dicamus &c.

Ex toto corde & ex tota mente Oramus te. Domine &c.

Pro sancta Ecclesia Catholica quæ est in toto orbe diffusa supplicamus te. Dicamus &c.

Pro Pastore nostro N. & omni clero ejus imploramus te. Domine &c.

Pro aëris temperie & fecunditate terræ deprecamur te. Dicamus &c.

Pro his, qui infirmantur & diversis languoribus detinentur exoramus te. Domine &c.

Pro remissione peccatorum vel emendatione morum rogamus te.

Exaudi nos Deus in omni oratione nostra quia pius &c.

Psalm: Deus misereatur. preces. Memento nostri Domine. Da nobis Domine auxilium, De tribul: Dicite in nationibus all. Domine exaudi. Dominus vobiscum.

Parce Domine parce peccatis nostris & quamvis incessabiliter delinquentibus nobis continua pœna debeat; præsta quæsumus, ut quod ad perpetuum meremur exitium, transeat in correctionis auxilium.

Deus qui pro nobis filium tuum crucis patibulum subire voluisti, ut inimici à Nobis expelleres potestatem concede nobis famulis tuis, ut resurrectionis gloriam consequamur per eundem D. N.

Exeundo ant: O crux splendidior cunctis astris mundo celebris, hominibus multum amabilis, sanctior universis, quæ sola fuisti digna portare salutem mundi, dulce lignum, dulces clavos, dulcia ferens pondera, salva præsentem catervam in tuis hodie laudibus congregatam alleluja.

Felix namque *ut infra.* Inter natos *ut infra.*

Ad S. Maternum: Assumpto itaque secum Valerio beatus Eucharis Romam rediit & Magistrum taliter est affatus: Amplius gentes docere nequimus, nisi Maternus, qui defunctus est, resuscitetur.

✠. ut virtus Domini Nostri *Jesu Christi* Germaniæ atque Galliæ manifestetur.

Psalms: Levavi preces. Fiat misericordia. Esto nobis Domine. justus ut palma. &c.

Afflictionem familiæ tuæ quæsumus Domine intende placatus, ut indulta venia peccatorum de tuis beneficiis semper gloriemur.

Misericordiam tuam Domine Nobis quæsumus interveniente beato *Materno* confessore tuo atque Pontifice clementer impende & Nobis peccatoribus ipsius propitiare suffragiis per C. D. N.

Exeundo ant: Amavit eum Dominus & ornavit eum all. all.

Ad S. Eucharium in Choro: filiæ ut *supra*. *Psalms*: Domine exaudi preces & collectæ ut *supra* feria 6. *Quadrage.* ad S. Mathiam. Deinde canitur sexta & *Missa*: exaudivit. ut *supra*.

Exeundo ✠. Quoniam. Gratias ut *supra*. fer 6. *Quadrage*. O mira. ut *infra*.

Psalms: De profundis. preces & collectæ ut in die cinerum ad S. Helenam ✠. admirabile. Regina cœli. Regnum mundi. ut *supra*. Christus resurgens. ut *supra* sedit Angelus. ut *supra*.

Litania: Ardua spes mundi solidator & inclite cœli. Christe exaudi nos propitius famulos. Ardua &c.

Virgo Dei genitrix rutilans in honore perenni.

Ora pro famulis sancta Maria tuis. Christe &c.

Angeles summe Dei *Michael* miserescito nostri,

Adjuvet & *Gabriel* atque pius *Raphael*. Ardua &c.

Aspice nos omnes Clemens *Baptista Joannes*,

Petree cum *Paulo* nos rege decililoquo. Christe &c.

Coetus Apostolicus sit nobis fautor & omnis.
 Patriarcharum Propheticusque chorus. Ardua &c.
 Poscere nunc *Stephanum* studeamus carmine sum-
 mum.

Ut cum Martyribus nos juvet intrepidus. Christe
 &c.

Inclyte *Laurenti* qui flammās exuperasti,
 Victor ab ethereo nos miserere choro. Ardua &c.
 Consul *Palmati*, Gregis & Dux Thyrsē beati.
 Vestris pro famulis surgite Trevericis. Christe &c.
 Splendide *Sylvester*, *Gregori* sancte Magister,
 Nos quoque cum sociis ferte juvando polis. Ardua
 &c.

O *Benedicte* pater monachorum Galleque frater,
 Cum reliquis sanctis nos refovere polis. Christe &c.
 Et Confessoris interventu *Simeonis*,
 Devotos famulos Christe tuere tuos. Ardua &c.
 Virgineos flores *Agnes Agathesque* ferentes,
 Auxilio vestris addite nos sociis. Christe &c.
 His *Walburga* Comes nostras pia suscipe voces,
 Nos & cum Domino protege sancta polo. Ardua &c.
 Innocuos pueros resonemus laude premissos.
 Qui nos perpetuos efficiant pueros. Christe &c.
 Omnes o sancti nostræ succurrite vitæ. Omnes. &c.
 Perque crucem sanctam salva nos Christe Redemp-
 tor. Omnes &c.

Ira deque tua clemens nos eripe Christe.
 Nos peccatores audi te Christe rogamus.
 Ut pacem nobis dones. Te &c.
 Crimen ut omne tuis solvas. Te &c.
 Auræ ut temperiem dones. Te &c.
 Ut fruges terræ dones. Te &c.
 Ut populum cunctum salves. Te &c.
 Ecclesiamque tuam firmes. Te &c.

Fili celsi throni nos audi te deprecamur.

Agne Dei patris nobis miserere pusillis.

Christe exaudi nos. O Kyrie ymas eleyfon.

Laudate Dominum omnes gentes, cum ψ . & collecta.

Feria Tertia Rogationum. Ad proceſſionem in Choro nostro; Propitius. ut supra. Psalm: Domine ne in furore I. preces. Dignare Domine. Miserere nostri. Fiat misericordia. Solve jubente Deo terrarum Petre catenas. Domine exaudi. Dominus vobiscum:

Deus innocentiae reſtitutor & amator, dirige ad te tuorum corda fervorum, ut ſpiritus tui fervore concepto & in fide inveniantur ſtabiles & in opere efficaces.

Deus qui beato Petro Apoſtolo collatis clavibus regni coeleſtis ligandi atque ſolvendi Pontificium tradidiſti, concede propitius, ut interceſſionis ejus auxilio a peccatorum noſtrorum nexibus liberemur per C. D. N.

Eundo ad S. Gangolphum ant: Cum jucunditate exhibitis & cum gaudio deducemini nam & montes & colles exilient exſpectantes vos cum gaudio alleluja.

Ad S. Gangolphum: R. Beatus Vir. ut ſupra: Psalm: Beati quorum, preces. Ab occultis meis. Converte nos. Poſuiſti Domine. Domine exaudi. Dominus Vobiscum.

Purifica quaſumus Domine tuorum corda fidelium, ut a terrena cupiditate nudati & a praſentis vitae periculis eruantur & perpetuis donis firmentur.

Sancti Martyris tui Gangolphi nos quaſumus Domine

ne Oratio sancta Conciliet, quæ sacris virtutibus veneranda refulget. per C. D.

Exeundo: Potens in terra. Cum Gloria. Deinde exurge. ut supra.

Prope hospitale ant. Filiæ Jerusalem. ut supra collecta ex station: *Luporum. ad hospitale.* postea: oremus dilectissimi ut supra.

Ad S. Joannem: Inter natos. ut infra *Psalms:* Domine ne in furore 2. preces. Ne reminiscaris. adjuva nos Deus. Fuit homo missus. Domine exaudi. Dominus vobiscum. Absolve quæsumus Domine nostrorum vincula peccatorum, & quidquid pro eis iuste meremur, propitiatus averte.

Præsta quæsumus omnipotens Deus ut familia tua per viam salutis incedat & beati *Joannis* Præcursoris hortamenta sectando, ad eum quem prædixit, secunda perveniat Dominum nostrum Iesum Christum, qui tecum &c.

Exeundo ✕. Fuit homo.

Ad S. Mariam in Horreo: stirps jesse Virgam produxit, virgaque florem & super hunc florem requiescit spiritus almus. ✕. Virgo Dei genitrix virga est, flos filius ejus. Gloria Patri &c.

Post & ante ✕ per duos vicarios S. Paulini & Simeonis cantatur litania:

Agne Dei qui tollis peccata mundi miserere nobis. Suscipe deprecationem nostram, qui sedes ad dexteram Patris. Gloria Patri &c.

Chorus: Exaudi Deus voces nostras.

Vic: Exaudi Christe.

Chorus: Miserere nobis.

Exaude

Exaude Deus orationem populi tui sancte sanctorum

Deus, miserere nobis.

Sancte illuminator mundi, miserere nobis.

Sancta Dei Genitrix, intercede pro nobis.

S. Michael. S. Gabriel. S. Raphael.

S. Joannes. S. Petre. S. Paule.

S. Andrea. S. Stephane. S. Clemens.

S. Laurenti S. Georgi. S. Euchar.

S. Valeri. S. Materne. S. Pauline.

S. Simeon. S. Felicitas. S. Petronilla.

S. Perpetua. S. Irmina.

Omnes sancti. Intercedite pro nobis.

Exaudi Deus voces nostras.

Exaudi Christe miserere nobis.

Exaudi Deus orationem populi tui. **Kyrie eleyson.**

Christe eleyson. Kyrie eleyson.

Pfalm: Deus misereatur. preces. Convertere Deus usquequo. Respice Domine in servos tuos & in opera tua. Ave Maria gratia plena Domine exaudi.

Dominus vobiscum. Collectæ: Auxiliare & Porrige &c. ut supra.

Exeundo & virgo. *cum gloria.*

Ad S. Paulum: &c. magnus. ut supra.

Pfalm: Domine exaudi I. Preces. Converte nos.

Fiat misericordia. Nimis honorati. Domine exaudi. Dominus vobiscum:

Exaudi quæsumus omnipotens Deus supplicum preces & confitentium tibi parce peccatis, ut pariter nobis indulgentiam tribuas benignus & pacem.

Deus qui multitudinem gentium beati Pauli Apostoli tui prædicatione docuisti, da nobis quæsumus, ut ejus merita colimus, ejus apud te patrocinia sentiamus. **per. C. D. N.**

Exeundo

Exeundo ant: Christo &c.

Ad S. Catharinam. & surge Virgo & nostras sponso preces aperi, tua vox est dulcis in aure Domini, quæ pausas, sub umbra dilecti, ab æstu mundi transfer nos ad amœna paradisi.

Psalms: Ad Dominum cum tribularer. preces. Dignare Domine. Miserere nostri Domine. specie tua. Domine exaudi. Dominus vobiscum:

Collecta. Deus qui juste. ut supra.

Deus qui dedisti legem Moyssi in summitate montis Sinai & in eodem loco corpus beatæ Catharinæ virginis & Martyris tuæ per sanctos Angelos tuos mirabiliter collocasti, præsta quæsumus, ut ejus meritis & precibus ad montem, qui Christus est, pervenire mereamur. qui tecum &c.

Exeundo: Pulchra Syon filia pro mortali tunica agni tecta vellere & corona Gloriæ. ab æstu &c.

De S. Mauritio: Pretiosa in conspectu Domini all. Mors sanctorum ejus all. *ψ.* in conspectu omnis populi ejus in atriis tuis Jerusalem, mors &c.

Ante ψ: Dicuntur: preces. *Psalms* Levavi. Memento nostri Domine. Da nobis Domine auxilium de sancto. Exultabunt sancti. Domine exaudi. Dominus vobiscum: Fac nos quæsumus Domine mala nostra toto corde respuere, ut bona tua capere valeamus.

Præsta quæsumus omnipotens Deus, ut qui gloriosos Martyres fortes in sua confessione cognovimus, pios apud te in nostra intercessione sentiamus per C. D. N.

Ad S. Martinum: & lux perpetua. ut supra. *Psalms:*
Ad

Ad te levavi preces & collectæ ut fer 6. Quædrag. ad S. Martinum.

Exeundo: juxta eutem. Deinde & Martinus. ut supra.

Ad S. Symphorianum: Tristitia vestra. ut supra. Psalm: Domine non exaltatum. preces. Ab occultis. converte nos. Exultent justi Domine exaud. Dominus nobiscum.

Protectoꝛ in te sperantium Deus, salva populum tuum, ut à peccatis liber & ab hoste securus in tua semper gratia perseveret.

Exaudi quasumus Domine Clementer preces servorum tuorum, quatenus illorum meritis tuam consequamur gratiam, quorum hic patrocinia veneramur.

De S. Remigio ant: O quam venerandus es egregie Confessor Christi, qui terrena contempsisti & coeli januas exultans petisti modo Victor fulges in virtute cœlesti, ideoque supplices exoramus ut intercedas pro nobis ad Dominum Jesum Christum.

Psalm: De profundis. preces. Esto nobis Domine. Nihil proficiat inimicus. Amavit eum. Domine exaudi &c:

Tua nos Domine protectione defende & ab iniquitate semper defende.

Deus qui devota beati Remigii Confessoris tui atque Pontificis instantia nos ad agnitionem sancti nominis tui vocare dignatus es, concede propitius, ut cujus memoriam agimus, ejus apud te patrocinia sentiamus. per C. D. N.

Deinde

Deinde ant: Amavit. ut supra. Ad Martyres & Felix namque. ut infra.

-Psalm: Domine exaudi. 2. preces & collectæ ut fer. 6. Quadrag. ad Martyres. sequitur sexta & Missa: Exaudivit. ut supra.

Exeundo: & ora pro populo. Regina cœli. Christus resurgens. ut supra. cum Rex. ut supra. sedit Angelus. ut supra:

Deinde Litania:

*Humili prece & sincera devotione ad te clamantes
Christe exaudi nos.*

Chorus: Humili prece &c.

*Summus & omnipotens Genitor qui cuncta creasti,
Æterne Christe filius atque Deus, nec non sancti-
ficans Dominator spiritus almus,*

Unica Majestas, Trinaque sola Dei. Ad te &c.

Ipsa Dei Genitrix reparatrix inclyta mundi,

Quæ Dominum casto corpore concipiens.

Perpetua semper radians cum virginitate.

Indignos famulos virgo Maria tuos. humili &c.

Angelici procères cælorum exercitus omnis.

Æterno semper lumine conspicuus.

Agmine ter trino supero per sidera regno,

*Laudibus æternum concelebrant Dominum. Ad te
&c.*

Petrus cum Paulo, Thomas cum Bartholomæo.

Et Jacobus sanctis nos relevent precibus

Andreas Mathæus Barnabas atque Joannes.

Matthæus Lucas Marcus & altisonus. humili &c.

Cœtus Apostolicus duodeno fidere comptus,

Propitius cunctos protege nos famulos,

Et quos multiplices lacerant per crimina pestes

Peccata absolvens fac bona cuncta sequi. Ad te &c.

Nunc

Nunc *Stephanus, Linus, Clemens, Anaclethus & Almus,*

Sixtus, Alexander, Corneliusque Pius,

Hippolitus, Vitus, Laurentius atque Modestus.

Chrisogonusque pius nos miserando juvent. Humili &c.

Palmatus, Thyrsus, Constantinus & Jovianus.

Constans Justinus Papiriusque puer.

Soror Alexander Maxentius atque Leander.

Cum Grege nos socio conciliënt Domino. Ad te &c.

Athletæ Domini vos nunc deposcimus almi,

Ciriacus pius atque Bonifacius.

Pancratius Paulus Georgius atque Joannes,

Crimine pro nostro ferte juvando preces. Humili &c.

O vos martyrio decorati nomine Christi,

Conspicui testes purpurei proceres.

Qui bello invicti superastis dæmonis iras,

Conspirata manus vincere morte minas. Ad te &c.

Sylvester, Damasus, Gregorius Ambrosiusque,

Hilarius Zeno Maximus atque Leo,

Martinus, Proculus Cæsarius Eusebiusque,

Orent pro nostris Criminibus variis. Humili &c.

Eucharis, Primus, Maternus Valeriusque,

Maximinus & Agritius atque Marus.

Paulinus, Felix, Severus, Nicetiusque,

Treverici Patres nos foveant inopes. Ad te &c.

Ordo sacratus Confessorum præcipuorum,

Auxilio tutos undique redde tuos,

Atque tua nosmet prece dimittendo reatum,

Nos fragiles multum cladibus omnigenis. Humili &c.

Paulus & Antonius Macarius Arseniusque,

Pachomius, Beda, Paphnutius, Simeon,

Bertulphus, Libertinus Basilus atque,

Jeronimus Doctör nos miserate precor. Ad te &c.

O Lutwine Dei summi venerande sacerdos,
 Nobis nunc famulis auxiliare tuis,
 Nil sic perspicuum poterat vox clara referre.
 Ut decet in tali nunc patris obsequio. Humili &c.
 Hic tibi perpetuas resonant concentibus ædes,
 Ossibus & sacris semper habetur honos.
 Cum læti famuli celebrant hic festa beati,
 Laudibus instantes nocte dieque tuis. Ad te &c.
 Dirige corda pius & tempora dirige nostra,
 Atque dies lætos ducere da famulis,
 Ut valeant semper tibimet cantare quietem,
 Te quoque cœlesti cernere vita poli. Humili &c.
 O Dilecte Dei radians virtute corusca,
 Sancte Severe pater junge preces pariter,
 Intercede pius veniam poscendo misellis,
 Aureque jam blanda gimina percipiens. Ad te &c.
 Summe Dei cultor Monachorum Rector & Abba,
 O Benedicte sacer atque benigne Pater,
 Istud Cœnobium totumque tuum famulatum,
 Nostraque sanctificans cuncta tuere simul. Humili
 &c.

Felicitas Felix Eulalia Digna Verena,
Petronillaque cum perpete Perpetua,
Agnes atque Agathes Christina Euprepia Thecla,
Euphemia Regula Eugenia atque Bona. Ad te &c.
 Virginitate chorus resplendens Candidularum,
 Turba puellarum in integritate manens,
 Quæ geminis gaudens pulchre decorata coronis,
 Laude pudicitiae martyriique simul. Humili &c.
 Omnes nunc sancti nobis succurrite lapsis,
 Et veniam nostris ferte juvando malis,
 Nam vestris precibus petitis quæcunque rogantes,
 Annuit ille pius nilque negat Dominus. Ad te &c.
 Pacem perpetuam rogitamus, respice Christe,

Et sanæ vitæ gaudia nostra diu.

Temperiem cœli tribuens ut copia frugum,

Omnibus exundet ubere læcitiæ. Humili &c.

Agne Dei Patris, qui mundi crimina tollis,

Optatæ pacis munera dona reis.

Kyrie pantocrator ydos sodyffe te pantos,

Sub basileus *γυνω* Chrifte eleyson ymas.

In choro Psalm: Laudate Dominum omnes gentes.

Feria quarta Rogationum.

Cantata etiam sexta fit processio solemniter. in choro:

Propitius. *ut supra. Psalm: Domine ne in furore.*

Cum precibus & collecta *ut supra. post: Propitius.*

*Exeundo canitur ant: De Jérusalem exeunt reliquie
& salvatio de monte Syon, propterea protectio
erit huic civitati & salvabitur propter David fa-
mulum ejus. all. Exurge ut supra. Oremus ut su-
pra. post exurge.*

*Ad S. Simeonem in Choro: Te sanctum. ut in Domi-
nica passionis. Psalm. preces & coll. ut ibidem. Ex-
eundo: Michael ut ibid. ad tumbam S. Simeonis, ve-
nerantes. ibid. Psalm. preces coll. justum. ut ibi-
dem.*

*Ad S. Joannem. inter natos. ut infra. Psalm. Mife-
tere. preces. memento nostri. Domine in benepla-
cito. Da nobis Domine auxilium. justus ut palma
florebit. Domine exaudi &c.*

Quæsumus omnipotens Deus, ne nos tua miseri-
cordia deselinquat, quæ & errores nostros sem-
per amoveat & noxia cuncta depellat.

Deus qui conspicias, quia nos undique mala nostra
perturbant, per Precursorem gaudii corda nostra
læti hca per C. D. N.

Exeundo & fuit homo. extra portam cantantur antequam sequentes interposita pausa.

Deprecamur te Domine in omni misericordia tua, ut auferatur furor tuus & ira tua & à civitate ista & de Domo sancta tua quoniam peccavimus all. *alia.*

Inclina Domine aurem tuam & audi, respice de cœlo & vide afflictionem populi tui, exaudi Domine, propitiare Domine, intende ne tardaveris, quia nomen sanctum tuum invocatum est super nos alleluja. *alia.*

Invocantes Dominum exclamemus ut respiciat populum suum conculcatum & dolentem ut protegat templum ne ab impiis contaminetur sed misereatur nimis afflictæ civitatis suæ. *alia.*

Domine Rex Deus Abraham dona nobis pluviam super faciem terræ, ut discat populus iste, quia tu es Dominus Deus noster all. *alia.*

Inundaverunt aquæ Domine super capita nostra, invocabimus nomen tuum de lacu novissimo ne avertas faciem tuam à singultu nostro alleluja.

Iniquitates nostras aufer à nobis Pater omnipotens ut hoc templum tuo nomini dedicatum puris mereamur mentibus introire, sancto Petro cum istis omnibusque sanctis intercedente cælestes portas nobis dignare aperire alleluja.

Ante ingressum S. Paulini. Antiph. Timor & tremor venit in Niniven civitatem magnam per quem sceleratæ plebi indicitur jejunium & luctuosa turba induitur cilicio, contigit autem & Regem nobilem de folio suo descendere, ut esset humilior cunctis lugentibus, & præcepit per universum regnum, omnes viri & sexus scæmineus non gustent quid-

quidquam, boves & pecora non pascantur herbis terræ, pueri & vituli non sugant matrum ubera, sed clament ad Deum in fortitudine tribus diebus, ne periclitentur ut sodoma, sed tu Deus omnipotens misericors & miserator misertus es miseris. Nos sumus opera tua quæ dedisti filio tuo in hereditatem sibi. Noli claudere aurem tuam ad preces nostras, sed subleva clemens afflictionem populi, illud revolvens, quod nobis pollicitus es dicens: convertimini ad me & ego revertar ad vos. alleluja.

Ad S. Paulinum. Isti sunt sancti. *ut supra.* Domine exaudi preces & coll. *ut supra feria 6. post Dominicam Passionis.*

Exeundo ✕. Tradiderunt. *postea:* Regnum mundi: *ut supra.*

Ad S. Maximinum ante crucem. O crux benedicta. *ut supra.* Psalm. de profundis. preces & coll. *ut fer. 6. post Domin: Pass.* In choro. Isti sunt viri sancti. *ut supra.* Psalm. Domine exaudi 2. preces & coll. *ut fer. 6. Pass.*

Excundo: Fulgebunt. *ut supra.* sint lumbi. *ut supra.* Christus resurgens. *ut supra.* sedit Angelus. *ut supra.*

Deinde litania vulgaris, quæ supra. in choro: Laudate Dominum omnes gentes. & Missa.

In Die Ascensionis Domini. R. Post passionem suam per dies quadraginta apparens eis loquens de regno Dei all. & videntibus illis elevatus est: all. & nubes suscepit eum ab oculis eorum all. ✕ convalescens præcepit eis ab ierosolymis ne discederent, sed expectarent promissionem Patris. Et nubes &c.

Sine statione usque ad medium Majoris Ecclesiæ. * O Rex gloriæ Domine Virtutum, qui triumphator hodie super omnes cœlos ascendisti, ne derelinquas nos orphanos, sed mitte promissum Patris in nos spiritum veritatis all.

Intrando chorum: Ite in orbem universum & prædicate dicentes all, qui crediderit & Baptizatus fuerit, salvus erit. all. all. all.

Dominica infra octavam Ascensionis Domini. Omnis pulchritudo Domini exaltata est super sidera, species ejus in nubibus cœli, & nomen ejus in æternum permanet all. & nisi ego abiero Paracletus non veniet, dum assumptus fuero, mittam vobis eum. Et nomen &c.

Ex ordin: Colon: Tribus diebus Rogationum vel præcedentibus festum Ascensionis D. N. J. C. Clerus collegiatus in Metropolitana convenit in nigris cum capsulis Reliquiarum & prima die fit statio ad Ecclesiam B. M. V. in Capitolio, secunda: ad Ecclesiam S. Cœciliæ. Tertia: ad Ecclesiam S. Gereonis. In singulis Ecclesiis ad introitum decantantur litanie & exposit habetur missa cantabilis de Rogatione.

Ad festum Ascensionis conveniunt Ecclesiæ Collegiatæ etiam cum Reliquiis sed sine capsulis Reliquiarum ad Processionem solemnem per Ecclesiam B. M. V. ad gradus & atrium Dominicum faciendam.

* Hodie Statio ad Ecclesiam S. Stephani ubi solemne sacrum præsentem choro Metropolitano celebratur.

§. XXXV.

Feria secunda post Dominicam *exaudi* in sinodo sancta (*bbb*): Missa de S. Anna cantatur.

Feria III. Ante Festum Pentecostes quando celebratur sinodus sancta in Ecclesia Magontina cantatur missa sollemnis de Annunciatione B. M. V.

Feria IV. Post *exaudi* in sinodo sancta cantabitur missa de S. Petro.

In *Vigilia Pentecostes* itur ad gradus B. M. V. ad benedicendum fontem vid. §. 27. not. *nn*.

Q 4

In

(*bbb*) De Synodis per annos singulos in Diœcesi celebrandis meminit canon primus Concilii Germanici an. DCCXCII. à Bonifacio Archiep. celebrati: *statuimus per annos singulos sinodum congregari, ut nobis præsentibus canonum decreta & Ecclesiæ jura restarentur & Religio Christiana emendetur.* Canon hic usque ad tempora Concilii Tridentini, ubi renovatus est, jam extensior jam remissior factus. Conf. §. 38. & litteram foundationis monasterii Cambergensis sub *Ruthardo* Archiep. Mog. an. 1090. factam, in qua legitur: *Hec omnia, ut multis innotescant, statutum est, ut semper subcustos Ecclesiæ sancti Martini hanc kartam in duobus annuis conciliis in audientia omnium circumfidentium & stantium legat.* de Guden. T. I. p. 30.

In Festo Pentecostes (ccc) in secundis
vesperis Statio ad fontem & diebus se-
quentibus nulla fit statio ad fontem.

E direc-

(ccc) Initium & causa Festivitatis Pentecostes id est
Quinquagesimæ paulo altius repetenda est, ait
Rhabanus Maurus Archiep. Mog. lib. 2. de insti-
tut: Cleric. cap. 41. Pentecostes enim dies hinc
cepit exordium, quando Dei vox in Sina monte
desuper intonans audita est & lex data est *Moyfi*;
in novo autem testamento Pentecostes cepit,
quando adventum sancti Spiritus, quem *Christus*
promisit, exhibuit. Quem, ait, non esse ventu-
rum, nisi ipse ascendisset in cælum. Denique dum
portam cœli *Christus* intrasset, decem diebus in-
terpositis, intremuit subito orantibus Apostolis
locus & descendente Spiritu sancto super eos, in-
flammati sunt ita, ut linguis omnium gentium Dei
magnalia loquerentur. Adventus itaque Spiritus
sancti de cœlo super Apostolos in varietate lin-
guarum diffusa solennitatem transmisit in poste-
ros, eaque de causa Pentecostes celebratur & dies
ipse proinde insignis habetur. Concordat autem
hæc Festivitas Evangelii cum festivitate legis. Illic
enim postea quam agnus immolatus est, interpositis
quinquaginta diebus, data est lex *Moyfi* scripta
digito Dei. Hic, postquam occisus est *Christus*, qui
tanquam ovis ad immolandum ductus est, cele-
bratur verum Pascha. *Exod. 12 & 20.* & inter-
positis quinquaginta diebus Spiritus sanctus da-
tur, qui est digitus Dei super *CXX.* discipulos
Mosaicæ ætatis numero constitutos &c.

E. Directorio Ecclesie B. M. V. ad gradus: Post

Primam Processio de Ecclesia Majori fit ad Ecclesiam nostram cum crucibus & candelis circa emunitatem & hec Responsoria cantantur in progressionem: *Spiritus sanctus. Repleti sunt.* Cum autem ventum fuerit in Chorum nostrum Cantor Ecclesie Majoris imponet & *Advenit ignis.* Deinde Sacerdos dicit & *Emitte spiritum.* Post hec cantatur Tertia, post Tertiam ad asperisionem aque benedictae cantatur: *vidi aquam.* Deinde in recessu Dominorum Ecclesie Majoris cantatur *salve festa Dies* ante Altare nostrum summum per tres Canonicos Ecclesie Majoris, & tunc recedit Processio Majoris Ecclesie de Ecclesia nostra & in exitu ejusdem processionis Organista noster cantabit in organis nostris & cum omnes in Choro majoris Ecclesie localiter steterint, Cantor imponit Ant: *Veni sancte Spiritus & emitte spiritum tuum.* sine collecta, & tunc sequitur Missa ibidem. Nos autem post ipsorum Recessum cantabimus ad asperisionem aque Ant, *vidi aquam,* quam Cantor Ecclesie nostre imponet & tunc ibit Processio nostra cum vexillis & crucibus absque deportacione Monstrancie per portas ereas & per Forum Peni & ingrediendo portas graduum circumeundo ambitum & baptismum cum &: *repleti sunt.*

Apparuerunt Apostolis. cum autem redierint in chorum, cantor imponet Ant: *Veni sancte Spiritus,* que flexis genibus cantabitur, deinde sacerdos dicet & *Emitte spiritum tuum.* Post hoc imponitur Officium Misse: *Spiritus Domini.*

Ex Ordin: Trevir: In die Pentecostes. cum completerentur dies Pentecostes erant omnes pariter dicentes all: & subito factus est sonus de caelo all.

tanquam Spiritus torrens replevit totam domum
all. all. & repleti sunt omnes Spiritu sancto & cœ-
perunt loqui tanquam &c. & repleti sunt omnes
Spiritu sancto & cœperunt loqui, prout Spiritus
sanctus dabat eloqui illis & convenit multitudo
dicentium all. & Loquebantur variis linguis Apo-
stoli magnalia Dei. & convenit &c.

Sine Statione: In medio Majoris Ecclesiæ & hodie
completi sunt dies Pentecostes all. Hodie: Spiritus
sanctus in igne discipulis apparuit & tribuens eis
charismatum dona, misit eos in universum mun-
dum prædicare & testificari, qui crediderit &
baptizatus fuerit, salvus erit alleluja.

Intrando Chorum. Apparuerunt Apostolis dispersis
linguæ tanquam ignis all. seditque supra singulos
eorum Spiritus sanctus all. all.

*De SSma. Trinitate: ** & Benedicat nos
Deus Deus noster, benedicat nos Deus
& metuant eum omnes fines terræ. Glo-
ria Patri &c. Deus misereatur nostri &
benedicat nos Deus &c. Benedictus Do-
minus Deus Israel, qui facit mirabilia so-
lus. Et benedictum nomen Majestatis ejus
in æternum. Replebitur Majestate ejus om-
nis terra, fiat. & bened: &c. Gloria Patri &c.
& bened: &c.

§. XXXVI.

* Hodie Statio ad Collegiatam B. M. V. ad gradus.

§. XXXVI.

En Die corporis Christi. ** Missa sub laudibus legitur Quartale ante quintam, ita, ut in puncto quinte hore sit finita, & Prima pulsatur hora quinta, & sub Primis Sacrista portat venerabile Sacramentum ad altare more solito sicut heri in Vesperis cum *ψ*: *Tantum ergo* &c. Dictis Primis Processio ordinatur ordine ut sequitur:

Primo ordinantur duo vexilla, quibus utimur in Rogationibus, ante scholares procedendo, quæ portantur per scholares indutos rubeis Albis, qui stabunt in medio Chori expectantes processionem. Deinde omnibus Dominis Cappatis & in Choro stantibus ordinantur reliquie ex Sacristia usque extra Chorum expectantes processionem isto modo:

Nota: omnibus in Choro localiter stantibus more solito & Reliquiis in ordine extra Chorum stantibus Prelatus in altari indutus Alba & Cappa pretiosa aurea rubea Domini Reverendissimi, similiter Ministris eodem similique ornatu Domini Archi-Episcopi, Dalmaticis aureis indutis portantes

** Quæ infra de processionibus &c: referuntur, aliter hodie ordinata sunt. Immutationes alias circa Stationes alio forsan dabimus die.

tes libros aureos & Canonicis capitularibus senioribus Prelatum ducentibus induti rubeis palliis vel cappis Prelato astantibus. Prelatus recipit monstranciam ad manus cantando ter: *Agnus Dei.* ut in libro processionali, Choro semper respondente: *qui tollit peccata, miserere nobis.* His expeditis dimittit Monstranciam ante se stare in altare. Post hoc Angeli juxta altare stantes cantant Officium: *Ecce advenit Dominator Dominus.* Chorus cantat versum & *Gloria Patri &c.* Angeli iterum cantant: *Ecce advenit &c.* quo finito Succentor in Choro incipit Responsorium: *Homo quidam fecit cenam magnam & processio procedit more solito.* Sequitur Processio, in qua talem observa ordinem:

Primo duo vexilla ante scolares ut in rogationibus, deinde sequantur scolares ordinate duo & duo, post quos sequuntur stangen Kerzen. Deinde duo paria rubea vexilla mit den gulden Borthen portant duo vicarii de sancto Petro in rubeis Palliis vel Cappis, post quos duo juvenes cum candelis ardentibus, deinde sequantur Reliquie.

Duo scolares induti in albis & tunicis variorum colorum cum puero de Innocentibus.

Duo scolares in albis & Dalmaticis ut supra

supra variorum colorum cum alio puero
de Innocentibus.

Duo scolares in albis & Dalmaticis
variorum colorum portantes corpus *S.
Sabine*.

Duo scolares in albis & Dalmaticis al-
bis portantes caput sancte *Agalife*.

Duo scolares in albis & Dalmaticis vi-
ridibus portantes imaginem sancti *Joannis
Baptiste*.

Duo scolares portantes imagines sanc-
tarum atque beatarum virginum *Cecilie* at-
que *Lucie* in albis & Dalmaticis albis.

Duo scolares in albis & Dalmaticis
rubeis portantes imagines *Elisabeth* atque
Agnētis.

Duo vicarii de Ecclesia *S. Joannis* por-
tantes caput *S. Marthe* in Dalmaticis vario-
rum colorum.

Duo vicarii sancti *Joannis* cum Dal-
maticis variorum colorum portantes sanc-
tum *Quiriacum* cum contrafactura Domini
Reverendissimi.

Duo vicarii *ad Gradus* cum Dalmaticis
variorum colorum portantes sanctum *La-
zarum*.

Duo vicarii de *S. Steffano* in rubeis
Dalmaticis portantes capita *Bede* & *Bene-
dicti*.

Du

— Duo vicarii *ad Gradus* in Dalmaticis rubeis portantes sanctum *Decencium*.

Duo vicarii *ad Gradus* in Dalmaticis blaviis portantes capita *Viti & Modesti*.

Duo vicarii *S. Joannis* portantes *S. Erasmus* in ornatu rubeo vel Dalmaticis rubeis.

Duo vicarii de *S. Petro* in albis Dalmaticis portantes reliquias *S. Marthe*.

Duo vicarii *ad Gradus* in rubeis Dalmaticis portantes sanctum *Chrisogonum*.

Duo vicarii Ecclesie Magontine in rubeis Dalmaticis portantes sanctum *Aureum*.

Duo vicarii *ad Gradus* in rubeis Dalmaticis portantes *Pancratium* atque *Georgium*.

Duo vicarii de *S. Petro* in Dalmaticis albis portantes *S. Annam*.

Duo vicarii Ecclesie Magontine caput *Cecilie* in albis Dalmaticis.

Duo vicarii *ad Gradus* in albis Dalmaticis portantes *S. Ursulam*.

Quatuor vicarii Ecclesie Magontine in quatuor rubeis Dalmaticis portantes sedem *Divi Martini*.

Nota: sequitur Monstrancia ad Beatam virginem *ad Gradus*

Monstranciam *Divi Bilhildis* duo vicarii *ad Gradus* in albis Dalmaticis.

Duo vicarii Ecclesie Majoris portantes

tes digitum sancti *Joannis Baptiste* in Dalmaticis viridis coloris.

Alii duo vicarii Ecclesie Majoris in rubeis Dalmaticis portantes Divum *Mercurium*.

Duo vicarii Ecclesie Majoris in blaviis Dalmaticis portantes *S. Adelbertum*.

Duo vicarii Ecclesie Majoris in blaviis Dalmaticis portantes sanctum *Martinum*.

Duo vicarii Ecclesie Magontine in Dalmaticis albis portantes *beatam Virginem*.

Post reliquias portantur certi cerei longi vulgariter stangen-Kertzen. Deinde duo vexilla rubea, Damast, portantur per duos juniores vicarios Ecclesie Magontine in rubeis palliis vel cappis.

Deinde sequuntur Domini Vicarii, Canonici, atque Prelati omnes cappati atque palliis induti cum suis reliquiis atque fertis. Post Dominos sequuntur angeli cum suis ornamentis. Hinc caduceatores vel stabelarii cum baculis pretiosioribus, deinde duo paria vexilla cum aureis imaginibus per duos vicarios de *S. Petro* cum palliis rubeis & in medio erit vexillum argenteum Divi *Mauricii* quod per vicarium Divi *Steffani* portatur cum pallio *Mauricii* rubeo. Postea duo Chorales cum suis Dalmaticis rubeis pretiosis cum candelis, deinde Famuli sacristarum unus lucernam cum candelis portans, alter nolas. Deinde duo
vicarii

vicarii in Dalmaticis viridibus spargentes rofas, postea duo ministrantes, deinde Prelatus portans venerabilissimum Sacramentum cum duobus astantibus vel ducentibus procedendo extra Ecclesiam usque ad forum, ubi Operarii stantes cum tectura vulgariter gebelcken expectantes Prelatum, & quatuor iudices seculares cum baculis albis circa videlicet ante Sacramentum ad latus duo, & post Sacramentum ad latus duo sic circumeundo usque ad Ecclesiam nostram in reversione.

In medio Ecclesie paratur altare sub quo Prelatus cantat ter: *Ego sum lux mundi*. Choro respondente juxta processionalia. His expeditis cantantur Tertie & Officium Misse.

Sequitur alia Processio.

Sciendum est, quod hec processio facienda est in die sancto corporis Christi nisi aura impediret & tunc deberet fieri Dominico die sequenti vel in octava corporis Christi hoc modo:

Primo habeantur duo paria vexillorum & quando Missa parochialis fit de mane hora quarta, infra hanc pulsatur eo modo, quo fit in Rogationibus. Et post horam quintam cantetur Prima & congregetur clerus de Ecclesia Maguntina, de Ecclesia Beate Martae, sancti Joannis, Maur-

ricii

ricii vel quicumque alii interesse voluerint cum Rectoribus, scholaribus & pueris & habeant omnes pueri ferta de floribus & herbis & vexilla parva portent in manibus cum nolis parvis inferius appensis, & circa horam sextam ponatur Sacramentum in Monstrancia pulchriore ad altare in choro Dominorum & preparent se Domini in meliore ornatu atque apparatu omnium Ecclesiarum predictarum, ita, quod Prelatus superior Majoris Ecclesie, qui pro tunc in loco fuerit, sacerdos, induatur casula pulchriore; qui portabit Sacramentum, cui debent duo Prelati, Abbates vel Canonici addi ad latus suum, ne cadat. Reliqui omnes Canonici Ecclesiarum predictarum induant cappas meliores & quilibet portabit peciam reliquiarum in manibus suis; ceteri autem vicarii non portantes reliquias vadant in superpelliceis suis melioribus ut consuetum est in festis. Omnibus ergo sic congregatis & ornatis exeat portans Sacramentum Altaris & elevato Sacramento cantet ter: *Agnus Dei* sub nota: *Regnum mundi.* & Chorus totus flexis genibus cantet: *qui tollis peccata mundi* usque ad finem, & hoc trina vice fiat. Et hec omnia fiant ad mediam horam ante septimam horam horologii. Deinde Angeli duo cum Albis habentes duas candelas in

R

mani-

manibus stent in gradibus Chori & cantent; *Ecce advenit Dominator Dominus*, succentore incipiente Chorus cantat *¶ Deus judicium tuum da. Gloria Patri &c.* Iterum Angeli: *Ecce advenit &c.* quo facto stent operarii fabrice extra apothecarium expectantes sacerdotem tenentes tecturam sub qua debet corpus Christi portari, que pulchre debet esse depicta, & Angeli duo supra deaurati cum fertis habentes candelas in manibus ardentes. Et tunc exeant duo prima vexilla & si fuerint puelle de civitate cum candelis & fertis suis, ille sequantur illis ordinate due & due simul, post illas sequantur scholares ordinate & habeant parvas coronas vel tonsuras, post scholares vicarii in ordine suo, post hos portabitur magna Monstrancia beate *Marie* virginis quam sequantur Canonici cum reliquiis in ordine suo, & si adessent plebani civitatis, vadant ante illos, qui portant Monstranciam de Beata virgine & postquam omnes Canonici transierint, sequatur secundum par vexillorum pulchriorum que portent duo vicarii & sequantur duo Diaconi in albis vestiti & spargant folia de rosis. Post hos vadant tres vel quatuor Musici, post hos duo scolares parvi habentes alas angelicas & portant duas candelas ardentes quarum quelibet habeat tria talen-

ta cere. Post hos sequantur portantes tecturam sub qua Prelatus portans Sacramentum cum duobus adjunctis vadat nudis capitibus & sequantur insuperpelliceis duo capellani Prelatorum & post hos vadant duo operarii Ecclesie cum longo ligno ut sit spatium populi sequentis & Sacramenti & sequatur populus humiliter sine strepitu. Et sciendum, quod omnes magne candelae precedent processionem totam & non respicientes processionem debent transire cum baculis & dilatare processionem, ne à populo impediatur. Scultetus ac judices debent ire extra tecturam cum baculis suis & amovere populum ne fiat pressura circa Sacramentum. Item bacularii vel bacilliferi vel stabellarii Dominorum vadant ante Sacramentum cum baculis suis, Dominos & vicarios respiciant precentorem, scolares respiciant Rectores, alii vero operarii Ecclesie & proclamatores vini Dominorum vadant circa processionem cum baculis suis. Notandum, quod in nulla alia Monfrancia debet portari Sacramentum nisi sub tectura, sed reliquie possunt in eis portari. Item nota quod duo stationarii vel tres dividantur in processione cum nolis eorundem, ita quod circa Sacramentum sint noli meliores & debent intercise sonare non semper scilicet in ingressu platearum

& vicorum ne impediuntur cantantes vel
 musici. Item cantus processionis fiat secun-
 dum ordinem historie de corpore Christi.
 Item bis pulsabitur cum maioribus cam-
 panis in egressu & in ingressu. Item transi-
 tus processionis fiat ita, quod exitus per
 Apothecarios & ante cambium descendatur
 retro beatam virginem ad forum feni, per
 vicum comitum versus sacrum sepulchrum
 & ulterius procedendo per vicum betzel-
 Gass & cantrifusorum & regressus fiat per
 Apothecarios predictos. In ingressu autem
 virgines & scolares, vicarii & alii dividan-
 tur processionabiliter in Ecclesia & facto
 silentio sacerdos portans venerabilissimum
 Sacramentum stabit ante chorum Domino-
 rum & illi cum reliquiis facie ad eum ver-
 sa ante eum & incipiat cantare. *Ego sum
 lux mundi.* respondeat chorus flexis geni-
 bus: *quantus est iste cui throni &c.* sacerdos
 cantet: *Ego sum &c.* respondeat chorus:
hic est qui venturus est. tertio iterum can-
 tet: *Ego sum &c.* respondeat chorus: *Hic
 est salus nostra.* Et tunc fiat compulfacio &
 sacerdos faciat crucem cum Sacramento
 super totum populum & vertat se & va-
 dat ad Sacristiam ad preparando se ad
 missam, & chorus cantet: *Jesu nostra re-
 demptio* usque ad finem. Et tunc Domini
 aliarum Ecclesiarum vadant ad Ecclesias
 suas

suas ibidem celebrantes & tunc incipiatur
Tertia & sequatur missa festiva in organis.
Post missam cantabitur sexta. Finito pran-
dio cantabitur Nona & post nonam fiat ser-
mo ad populum.

Ex ordinario B. M. V. ad Gradus:

Finita prima Domini Prelati Canonici & vicarii Ec-
clesie nostre (B. M. V. ad Gradus) cappis seri-
cis induti ibunt cum scolaribus in processione
cum Majori & minoribus Monstranciis & cum
solemni ornatu ad Ecclesiam Majorem associando
se processioni Majoris Ecclesie que fit cum Sacra-
mento corporis *Christi* solemnissime. Postquam au-
tem ad Ecclesiam Majorem pervenerint omnibus
ibidem congregatis sacerdos de Ecclesia Majori
Prelatus sive Canonicus portans Monstranciam
cum Sacramento corporis Christi transit ad sum-
mum altare & elevato Sacramento ad Populum
cantet *Agnus Dei*, cui Chorus respondet flexis
genibus: *qui tollis peccata mundi miserere nobis &*
hoc fit trina vice, de post succentores incipient
& homo quidam & tunc processio incipit exire
Chorum & Ecclesiam Majorem & per vicos &
plateas precedentibus diversis candelis & crucibus
secundum antiquam consuetudinem & in pro-
cessione cantabuntur diversa responsoria de festo
corporis Christi videlicet: ymmolabit hedum &
comedetis panes & panis quem ego dabo & cenan-
tibus illis, & accepit Ihesus calicem. & Melchisedech
vero Rex. & calix benedictionis & &c. & in re-
versione apud introitum Ecclesie Majoris cante-
tur ymnus: pange lingua gloriosi & postquam to-
talis processio ad Ecclesiam Majorem reverit

Domini & scolares dividunt se ad utramque partem Ecclesie vertentes se ad Sacramentum, sacerdos vero portans Sacramentum ascendet kathedram in medio positam elevando Monstranciam cum Sacramento in kathedra ad populum cantet *Anam: Ego sum lux mundi* usque ad finem, cui Chorus flexis genibus respondet cantando: *quantus est iste cui throni & Dominationes occurrunt.* sacerdos iterum cantet *Ant Ego sum lux mundi* ad finem Chorus respondet: *hic est qui venturus est in salutem populi.* Sacerdos tertio cantet *ant. Ego sum lux mundi* ut prius, chorus respondet: *hic est salus nostra & redemptio Israel.* Tunc Succentores Ecclesie Majoris incipient ymnum: *Jhesu nostra redemptio* & sacerdos cum Sacramento faciet crucem super totum populum & processio Majoris Ecclesie una cum Sacramento intrabunt chorum ipsorum ponentes Monstranciam cum Sacramento supra summum altare & cantent tertiam, de post missam solemniter. Processio autem nostra recedet per dextrum latus transeundo ad Ecclesiam nostram ponendo Monstrancias ad locum suum exuendo cappas & cantabitur de post missa solemniter.

Ex ordin: Trevir: In die corporis Christi intonat sacerdos: Ecce panis, quod chorus finit. Deinde duo Angeli canunt: O vere digna hostia. chorus canit V Gloria tibi Domine.

Exeundo canuntur Responsorialia sequentia:

Homo quidam fecit Cœnam magnam & misit servum suum hora cœnæ, dicere invitatis ut venirent, quia parata sunt omnia. Venite comedite panem meum & bibite vinum quod miscui vobis. Immobilebit hæc multitudo filiorum Israel ad vesperam

ram Paschæ. Et edent carnes & azymos panes. Pascha nostrum immolatus est Christus, itaque epulemur in Azymis sinceritatis & veritatis. Et &c.

Comedētis carnes & saturabimini panibus. Iste est panis quem dedit vobis Dominus ad vescendum. Non Moyses dedit vobis panem de cœlo, sed pater meus dat vobis panem de cœlo verum. Iste &c.

Respexit Elias ad caput suum subcinericiū panem, qui surgens comedit & bibit. Et ambulavit in fortitudine cibi illius usque ad montem Dei. Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum. Et ambulavit &c. Gloria Patri &c. & ambulavit &c.

Panis quem ego dabo caro mea est pro mundi vita, litigabant ergo Judæi dicentes: quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandum. Locutus est populus contra Dominum, anima nostra nauseat super cibo isto levissimo. Quomodo &c.

In Ecclesia Diva Virginis cantatur: Alma Redemptoris. deinde canitur & in ordine.

In medio Majoris Ecclesiæ canunt chorales primum versum hymni. Jesu nostra redemptio. chorus & organum absolvunt.

Intrando Chorum canitur Ant: sequens.

O quam suavis est Domine spiritus tuus, qui, ut dulcedinem tuam in filios demonstrares pane suavissimo de cœlo præstito esurientes imples bonis, fastidiosos divites dimittens inanes.

Sequuntur stationes feriarum sextarum post octavam corporis Christi:

Præ-

Prima: ad *S. Mathiam*. In choro nostro. Propitius ut supra. Psalm: preces ibidem.

Exurge Domine. deinde oremus &c. *Ante ingressum Monasterii S. Mathiæ:* & Domine si conversus fuerit populus tuus, oraverit ad sanctuarium tuum, tu exaudies de cœlo Domine & libera eos demanibus inimicorum eorum. *ψ.* si peccaverit in te populus tuus & conversus egerit pœnitentiam, veniensque oraverit in loco isto &c.

In medio Ecclesiæ & gratias ut supra. Psalm: Beati quorum. preces & collectæ ibid.

In choro: Isti sunt sancti. ut supra.. Psalm: Domine ne in furore 2. preces & coll: ut supra fer. 6. quadrag: ad *S. Mathiam*. sequitur Missa salus populi ut supra Exeundo *ψ* quos hostis.

Ad summum templum: Petre amas, ut infra. Psalm: Laudate Dominum. preces.

Secunda: ad *Horreum*. In choro nostro ut supra cum Responsorio sequente ibidem in Ecclesiâ: Stirps. jesse. ut supra. Psalm. Beati quorum. preces & coll: ut fer. 6. Dominicæ secundæ quadrag. Missa ut supra.

Exeundo *ψ*. virgo. Petre amas ps. & coll.

Tertia ad *S. Martinum*. omnia ut supra. ibidem in choro: Oliva. ut supra. Psalm: Domine ne in furore 2. preces &c. ut Dom. 3. quadrag. Missa ut supra. Exeundo *ψ* introisti &c.

Quarta ad *SS: Martyres*. omnia ut supra. ibidem: Felix namque ut supra. Psalm: Miserere. preces, ut Dom. 4. quadrag. Missa ut supra.

Exeundo *ψ* ora pro &c.

Quinta ad *S. Paulinum*. Ibid: isti sunt sancti ut supra. Psalm. Domine exaudi 1. preces & collect. ut Dom. *Passionis ad S. Paulinum*.

Exeun-

Exeundo: tradiderunt &c.

*Sexta ad S. Maximinum. ibid: in Choro ant: Isti
sunt viri. ut supra. Psalm: de profundis. preces
& collectæ: ut Dom. Pass: ad S. Maximinum.
Exeundo: sint lumbi &c.*

*Septima ad S. Simeonem. Ibid: Te Sanctum. Psalm:
Domine exaudi 2. preces & collect. ut Dom. Pass.
de S. Simeone. Exeundo: Gabriel &c.*

*Ex ordin: Colon: In Festo corporis Christi clerus
Metropolitanus servat solemnem stationem cum
venerabili Sacramento præeunte clero cum pluri-
mis luminaribus exeundo per portam portariam
trans Rhenum, & per plateam novam redeun-
do ad Ecclesiam, ubi, finita statione, Sacrum so-
lemne incipit.*

§. XXXVII.

In Festo S. Albani fit Statio ad S. Alba-
num. Interim Domini S. Joannis can-
tant missam apud nos.

In Festo S. Laurentii Anno MDCLXVI.
novissima statio votiva, cui interest cle-
rus secularis & regularis procedendo ad
Sacellum S. Sebastiani pro avertenda peste,
fuit cœpta & anno seculari MDCCLXVI.
solemniter renovata.

*Ex ordin: Trevir: De S. Joanne. Inter natos mu-
lierum non surrexit Major Joanne Baptista, qui
viam Domino præparavit in eremo. & fuit homo
missus à Deo, cui nomen Joannes erat. qui &c.*

In Feflo Apofolorum Petri & Pauli. & Simon Petre antequam de navi vocarem te, novi te & ſuper plebem meam principem te conſtitui, & claves regni cœlorum tradidi tibi. & quodcunque ligaveris ſuper terram erit ligatum & in cœlis & quodcunque ſolveris ſuper terram erit ſolutum & in cœlis. & claves &c.

In medio Majoris Eccleſiæ: hymnus: jam bone paſtor Petre clemens accipe vota precantum & peccati vincula reſolve, tibi poteſtas tradita, qua cunctis cœlum verbo claudis, aperis.

Doctor Egregie Paule mores inſtrue & mente polum nos transferre ſatage, donec perfectum largiatur plenius evacuato quod ex parte gemimus.

Olivæ binæ pietatis unice fide devotos ſpe robustos maxima, fonte repletos charitate gemine, poſt mortem carnis impetrare vivere.

Sit Trinitati ſempiterna gloria honor poteſtas atque jubilatio in unitate cui manet imperium ex tunc & modo per æterna ſœcula amen.

Intrando chorum: Petre amas me, tu ſcis Domine quia amo te. Paſce oves meas. Simon Joannis diligis me plus hiſ, tu ſcis Domine quia amo te. paſce. gloria patri &c.

In Feſto Viſitationis B. M. V. ſurge propera amica mea. formoſa mea & veni, jam enim hyems tranſiit, imber abiit & receſſit all. & audi filia & vide & inclina aurem tuam. & veni &c.

De S. Maria Magdalena: O peccatoris ſolatium Maria Magdalene intercedere digneris ad Dominum Deum noſtrum pro nobis, quia humanam fragilitatem non ignoras. & audi Domina & vide
&

& inclina aurem tuam. Quia &c. Gloria patri. quia &c. ==

De S. Laurentio. Levita Laurentius bonum opus operatus est, qui per signum crucis cæcos illuminavit & thesauros Ecclesiæ dedit pauperibus & dispersit dedit pauperibus justitia ejus manet in sæculum sæculi, & thesauros &c.

In die Assumptionis B. M. V. Vidi speciosam sicut columbam descendentem desuper rivos aquarum, cujus inæstimabilis odor erat nimis in vestimentis ejus & sicut dies verni circumdabant eam flores rosarum, & lilia convallium. & quæ est ista quæ ascendit per desertum sicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris, & sicut &c. & Felix namque es sacra virgo Maria & omni laude dignissima, quia ex te ortus est sol justitiæ Christus Deus noster. & ora pro populo interueni pro clero intercede. pro devoto sœmineo sexu, sentiant omnes tuum levamen, quicunque celebrant tuam commemorationem. quia &c.

De S. Helena: O mira & potens Dei clementia ad conversionem Gloriosæ Reginæ hominum quinque millia præsentialiter ibi baptizati sunt. & admirabile est Domine nomen tuum in universa terra. hominum &c. Gloria patri &c. hominum &c.

Ex ordin: Colon: In Festo Apostolorum Petri & Pauli ad primas vespervas & ad Missam conveniunt Ecclesiæ Collegiatæ ad Ecclesiam Metropolitanam, ut in Festo Epiphanie.

Vigesima tertia julii ad festum translationis SS: trium Regum ad primas vespervas & Missam in Metropolitana conveniunt Ecclesiæ collegiatæ.

Pro Festo S. Petri ad vincula clerus collegiatus de-
nuo

nuo convenit in Metropolitana ad primas vesp-
ras & Missam.

Vigesima quinta Augusti clerus Metropolitanæ pro-
cedit ad Ecclesiam Collegiatam SS: Apostolorum
ibique Officium Defunctorum & Missam de re-
quiem pro Archi Episcopo Pelegrimo peragit.

In Festo Decollationis S: Joannis Baptiste statio ad
S. Gereonem, ubi Dedicatio Ecclesiæ hujus cele-
bratur.

§. XXXVIII.

Feria secunda post festum Decollatio-
nis Joannis Baptiste in Sinodo sancta
* cantatur missa solemniter uno anno im-
pari de corpore Christi & altero de omni-
bus sanctis. Sic alternatis vicibus singulis
annis per omnia sicut in festivitatibus eo-
rum principalibus.

Feria tertia post Decollationem quan-
do celebratur Sinodus sancta in Ecclesia
Magontina, cantabitur anno primo missa
de sancta Trinitate, secundo de Assump-
tione

* An. MDXLVIII. Synodus Diocesana & sequente
anno Provincialis ultima Moguntiae celebrata fuit
sub Sebastiano Archi Episcopo, nunc synodi lo-
co quater per annum sermo sic dictus synodalis
habetur ad clerum. Hæc dum scribo sermo ad clerum
Mogunt: ex ordinatione Archi Episcopali novis-
simâ singulis extra ferias mensibus deinceps ha-
bendus.

tione B. Marie V. Tertio de sancto Andrea **==**
Apostolo.

Feria quarta in Sinodo sancta (*ddd*)
cantabitur missa de sancto Martino.

Ex ordin: Trevir: In Nativitate B. M. V. Stirps, ut
supra. aliud & solem justitiæ Regem paritura su-
premum, stella Maria maris hodie processit ad
ortum. & cernere divinum lumen gaudete fide-
les. stella &c.

Ex ordin: Colon: Dominica post festum S. Mathæi
conveniunt collegiatæ Ecclesiæ ad primas vespe-
ras & Missam in Metropolitana, ad concelebran-
dum Festum Dedicationis ejusdem.

§. XXXIX.

In jejuniis bannito post salutem populi (*eee*)

Feria secunda Statio ad S. Joannem.
Domini sancti Joannis canunt apud Nos.

Feria IV. statio ad gradus. Post missam
Domini ad gradus eant ad sepuchrum. *

Feria VI. statio ad S. Mauritium &
Domini S. Stephani canunt apud Nos.

Ex ordin: Trevir: In Festo omnium sanctorum. Beati
estis sancti Dei omnes, qui meruistis consortes
fieri cœlestium virtutum & perfrui æternæ clari-
tatis

(*ddd*) Vid: §. 35. not: *bbb* & not: *ss* & *q* & *b*

(*eee*) Vid: §. 32. not: *ss*. * vide supra.

tatis gloria, ideoque precamur ut memores nostri intercedere dignemini pro nobis ad Dominum Jesum Christum, & gaudete & exultate, quoniam nomina vestra scripta sunt in cœlis. Ideoque &c. O quam gloriosum est regnum in quo cum Christo gaudent omnes sancti, amicti stolis albis, sequuntur agnum quocunque ierit.

Intrando chorum: Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum, beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram, beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur, beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur.

Ex ordin: colon: Decima Octobris statio ad S. Gereonem.

Die Undecima itur ad S. Pantaleonem ubi habetur Anniversarium pro Defunctis ex familia Brunonis Archiep. Coloni: recitatur Officium Defunctorum & fit missa de Requiem.

Vigesima prima statio ad Ecclesiam S. Ursulæ.

Vigesima tertia Octobris statio ad Ecclesiam Collegiam sancti Severini.

§. XXXX.

Præsidie sancti Martini. sub pulsu Primarum parantur scamna tria per sacristas in medio chori circa ac retro pulpitum vulgariter Atzmann nuncupatum. Videlicet in latere Decani pro Scholasticis secundarum Ecclesiarum & in latere Custodis pro Cantoribus earundem Ecclesiarum &

& tertium scamnum quod est brevius post
tergum des Atzmans & Superponuntur
XIV. pulvinaria & totidem cappe albe,
rubre ac blavie pro singulis Prelatis in
primis vesperis & in missa tantum. Scho-
lastici stabunt in latere Decani & Cantores
ad latus Custodis secundum senium primo
S. Petri, secundo S. Steffani, tertio Victo-
ris, quarto ad Gradus, quinto Crucis,
sexto Joannis, septimo Albani.

In primis vesperis Prelati & Canonici
Majoris de Domo Martini cantabunt pri-
mam Antiph: *Adest veneranda*. Interim sub
primo Psalmo ponuntur plures cappe re-
tro altare pro Canonicis secundarum Ec-
clesiarum ad cantandas tres Antiphonas.
Secundam Antiphonam: *Sanctus Martinus*
cantabunt Canonici S. Petri cum cappis &
palliis. Tertiam ant: *o per omnia*. S. Steffa-
ni. quartam ant: *Domine Deus noster*. S.
Victoris. Tunc fiunt primi novissimi vide-
licet Domini Majoris & cantabunt Anti-
phonam quintam *o Martine*.

Prelatus dans incensum primo Can-
tori deinde Scholasticis & Cantoribus astan-
tibus, quarto Domino Preposito ac De-
cano & sic consequenter secundum or-
dinem.

Nota quod Domini S. Petri tenentur
Officiare primum Completorium & inde
S habent.

habent Refectiones valde pingues id est die Mertens Sau. *

Ad matutinas vocetur pulsu hora prima cum Majoribus campanis & ad *Venite* Majus ponuntur blavie cappe & rubee juxta ordinem & consuetudinem Ecclesie haectenus observatam. Et notandum, quod in *Venite* primum versum Cantabunt Majores Domini, secundum Domini S. Petri, tertium Domini S. Steffani, quartum Domini S. Victoris, quintum Domini S. Marie in campis & sic omnes simul cantabunt *Gloria patri*.

In Nocturn: primum versum cantabunt duo pueri Canonici. secundum Capellani Regis & Episcopi. Tertium Domini S. Marie in campis, quartum Domini S. Victoris, quintum Domini de S. Steffano, sextum item alii Duo Domini de S. Steffano & non primi, septimum Domini S. Petri, octavum alii duo Domini S. Petri, non primi, quia magna esset indecentia, quod hodie fieret in festo Patroni, quod non fit in Ecclesia Moguntina die feriato, quod unus cantet duos versus. Nonum versum Domini Majoris.

In

* Registrum chori S. Petri antiquum hanc observantiam sic annotat. **

In secundis vespers duo Imponentes de Dominis nostris & duo intonantes.

Decanus Ecclesie Magontine, omnes Canonici & Vicarii locantur ad latus Cantoris sinistrum. Decanus S. Steffani omnes Domini & Vicarii sui ad latus dextrum & imponens noster supremum habebit locum.

Secundum completorium cantant Domini S. Steffani.

Finitis secundis Vespers Domini Majoris ibunt processionaliter ad S. Joannem, ubi Dedicatio. (fff) Nota, quod Major Ecclesia tenetur interesse omnibus horis. In matutinis Lectiones legant Canonici S. Joannis, quartum quintum & sextum versum cantabunt vicarii Majoris Ecclesie, septimum versum Capellani Regis & Episcopi, Octavum Canonici Majoris. *ita ordo Divinorum Metropolitanæ.*

* * Festum S. Martini Episcopi inclyti in Ecclesia Metropolitana Moguntina peragitur valde solemniter cum maximo decore. . . *vide ritum supra descriptum.* Finitis primis vespers post recessum omnium aliorum Nos de S. Petro manebimus in Choro Majoris Ecclesie & cantabimus completorium ibidem, quod Decanus noster imponet &

Sicut

(fff) Confer. Commentatio Historico-Liturgica de Baptisterio Moguntino. pag. 36.

sicut die sabbathi cantabimus *salve* & de post visitabimus ambitum in processione cum ps. *De profundis*. De quo Præpositus Ecclesiæ Majoris ea quæ sequuntur ex longæva præscripta consuetudine dabit Dominis Capitularibus Ecclesiæ S. Petri prædictæ primo unum porcum valentem unum florenum in nova tina sive dolio longo cum speciebus solenniter & bene coctum. Item quatuordecim mensuras vini Heymbacensis in septem urceis novis, in quolibet urceo duas mensuras & septem urceos parvos. Item quatuordecim panes albos cum nova sporta. Item quatuordecim candelas cereas. Item ducenta pyra vulgariter Reberner Birn. Item botros Heymbacenses vulgariter zwen Hengel & duo plaustra parvorum lignorum colligatorum. Quæ omnia finitis vesperis in Ecclesia Majori, portari debent de curia Domini Præpositi ejusdem Ecclesiæ Majoris per publicas plateas usque ad locum capitularem Dominorum S. Petri ad Curiam zu dem Ringreven præcedentibus primo aliquibus cum facibus ardentibus, deinde vero cum cochleari magno & de post duobus stabellariis Ecclesiæ Majoris cum*ipforum sceptris argenteis, de quo cellerarius capituli S. Petri propinabit cuilibet stabellario unum turo-
num Franckenfurdensem.

Quo facto, post recessum illorum cellerarius dividet porcum inter prælatos & alios Capitulares præsentés, unicuique portionem consuetam. Deinde septem senioribus capitularibus inclusis prælatis cuilibet unum urceum de majoribus & unum de minoribus cum una mensura de prædicto vino, alias septem mensuras vini inter alios septem seniores capitulares sequentes. Similiter quatuordecim
cim

cim panes & quatuordecim candelæ distribu-
tur inter quatuordecim capitulares inclusis præla-
tis. & quando plures fuerint capitulares quam
quatuordecim illi de prædictis carebunt. De pyris
quilibet capitularis habebit decem vel duodecim
& de botris quantum fieri poterit. Sportæ & ligna
similiter & dolium manebunt apud cellerarium.
Consuetudo hæc ludicra tandem desiit & porci
aliorumque supra memoratorum loco à Præposito
Majoris Prælati & Capitularibus (S. Petri solvi-
tur quot annis cuilibet unus Imperialis.

Memorate consuetudinis vestigia reperimus in anno
MCCLIII. cum Wernerus de Eppenstein Præpo-
situs Ecclesiarum Majoris, S. Petri & B. M. V.
ad Gradus postea in solio Archi Episcopali præ-
fulgens Capitulo S. Petri præbendarum adminis-
trationem concessit. In charta desuper confecta
hæc notari merentur. *Item cenam Capitulo procura-
re in vigilia B. Martini, vel non procurare, in
nostro stabit arbitrio; sed quando hoc nobis facere
placuerit, decem octo uncias in Castello & alia que
de Archipresbiteratibus illi cene sunt deputata, re-
cipiemus; & inde secundum quod decens est & con-
suetum coram ministrabimus, cum autem hoc facere
nobis non expedierit, Capitulum memoratas XVIII.
uncias & alia que ad hoc spectant, recipiet & inde
sibi in cena serviet secundum quod consuetum
est & honestum.* Joann. T. II. p. 479. Hæc cœna
tandem in scenam supra descriptam degenerans
circa finem prioris sæculi merito immurata fuit.
In festo præsentationis B. M. V. Mente sancta fuit
& humilis, omni splendens ornatu gratiæ, virgo
pia, unde sit nobilis thronus dignus sit regis glo-
riæ & thronus eburneus cum auro fulgido venter
virgineus cum corde provido. Thronus &c.

Ex ordin: Trevir: de S. Andrea. Doctor bonus & amicus Dei Andreas ducitur ad crucem, aspiciens à longe vidit crucem, salve crux suscipe discipulum ejus, qui pependit in te Magister meus Christus & salve crux, quæ in corpore Christi dedicata es, & ex ejus membris tanquam ex margaritis ornata. suscipe &c.

Ex ordin: Colon:

Duodecima Novembris Statio ad Ecclesiam Collegiatam S. Cuniberti.

Trigesima Novembris. Statio ad Ecclesiam Collegiatam sancti Andrea.

Anni Ecclesiastici hic finis est. Finiamus & nostram de Stationibus commentationem liturgicam addita solummodo Constitutione Friderici Archiepiscopi Colonienfis in Concilio ibidem anno MCCCC celebrato emanata: *ut stationes solitæ & consuetæ in civitate nostra Colonienfi & extra honorifice & decenter teneantur & fiant, statuimus & ordinamus, quod distributiones quotidianæ, quæ Canonicis & aliis beneficiatis hujusmodi stationibus interessentibus dari solent, nullis de cætero dentur, nisi illis, qui processionaliter ad locum seu Ecclesiam, ubi statio servatur, vadunt ac chorum ipsius Ecclesiæ intrant, ibique usque ad finem Divini Officii perseverant & peracto Officio cum cruce ad Ecclesiam suam revertuntur. &c.*

Meminerint omnes Ecclesiarum Prælati (verba sunt Christiani II. Archiepiscopi Moguntini an. 1251.) quod Conventus sacri, Processiones & stationes, quas observare & facere consueverunt Ecclesiæ Maguntinæ ob Divinæ reverentiam Majestatis ac causa honestatis seu pietatis nec non commoditatis

tis publicæ à sanctis Patribus sunt inductæ. Omni conatu studeant ut Divini Nominis cultus in iisdem non minuatur, sed augeatur.

Monitum Finale ad benevolum Lectorem:

Animadvertes Amice, per hujus Commentationis decursum, quod Res Liturgica non sterilis, sed ager sit longe fertilissimus, ex quo in horreum Ecclesiæ uberrima messis Colligenda. Cumque hujus ope studii ab objecto nobilissimi veritates eruantur multis hæctenus incognitæ & acquirantur notitiæ viris præsertim in Officio Ecclesiastico constitutis scitu necessaria; eandemque ob causam *Benedictus XIV.* PP. à scientia & rerum gerendarum celebratissimus scholam Liturgicam *Romæ* instituerit in singularem Ecclesiæ utilitatem indies propagandam; studium hoc maximo opere Commendandum summaque cum diligentia excolendum esse ultro concedes.

Nolim autem existimes, nil amplius superesse, quod exercere tuam valeat sedulitatem; si enim amplissimam Bibliothecam Ritualement sive Liturgicam, quam Franciscus Antonius Zacharia in orbe literato multum promeritus Tomis tribus in 4 nuper instructam typis Romæ divulgavit, attenta mente pervolveris, materias magno numero residuas offendes, pro Ecclesiæ

—clesiæ Moguntinæ singulari emolumentum elaborandas. Neque deerunt subsidia opus isthoc successu felicissimo promovendum, nam eadem suppetitabit larga numeru Bibliotheca Metropolitana Custodinacta ab humanitate & litterarum zelotissimum.

Aliis dum calcar addo, manus à simili labore non retraham. Sistentur enim Dantede e Codicibus Manuscriptis.

I. Ordinarius * Moguntinus circa Officium Missæ ante introductum Missale Romanum.

II. Sequentiarius Moguntinus.

III. Ordinarius Moguntinus circa horas canonicas ante receptum Breviarium Romanum.

IV. Hymnarius Moguntinus.

V. Liturgia Moguntina circa administrationem Sacramentorum, Pontificalium & res alias ad cultum sacrum pertinentes. &c.

Vale Amice! & conjunctis viribus Reliturgicam, statum Ecclesiæ antiquè fideliter referentem sedulo pertractatione Graveris. Denuo Vale.

* Terminos technicos noli compellare barbarissimos